

www.e-rara.ch

Epistola nuncupatoria ad Carolum Caesarem

Erasmus, Desiderius

[Basel], [1522?]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-4177>

In evangelium Matthaeei paraphrasis, per Erasmum Roterodamum

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

I N E V A N G E L I V M

Matthæi paraphrasis, per Erasmm
Roterodamum.

I M O R T A
les tam ardenti
bus studijs am-
plectūtur librū
humana prodi-
tum industria,
qui uel tuende
sarciendæue ua-

letudinis rationem, uel augendæ rei familia-
ris uiam, uel aliam aliquam disciplinam
ad terrena modo commoda conducibilem
pollicetur, quanto flagrantioribus studijs
hic liber est ab omnibus excipiendus, cuius
utilitas ex æquo pertinet ad omnes, nec hu-
mana commoda, moxq; peritura promittit,
sed cœlestem philosophiam à cœlesti do-
ctore Iesu Christo mortalium generi tradi-

c

tam

IN EVANGEL. MATTHAEI

tam docet, & huius admirabile præmium pollicetur,
 non opes, nō regnum, non uoluptates, sed ueram atq;
 æternam felicitatem, atq; ad hanc expeditam ac faci-
 lem omnibus uiam cōmonstrat, & autorem indicat,
 per quem nulli non est parata salus, extra quem nulli
 est speranda salus. Quis autem est hominū quē non
 excitet tanti boni certa spes: quātumuis barbarus sit
 aut idiota? Hāc felicitatē quā nec humanus conatus,
 nec laboriosa philosophorum industria, nec supersti-
 tiosa gentiū religio, nec Mosaicæ legis quilibet diligēs
 observatio præstare potuerūt ad plenum, deus omni-
 um rerū & uisibilem & inuisibilem conditor, ser-
 uator, moderator ac uindex, olim per omnīū prophe-
 tarū ora, quos spiritu suo cælesti afflauerat toti qui-
 dem orbi, sed peculiarius Iudaicæ genti promiserat,
 quæ tum ecclesiæ Christianæ, mox per orbem uniuer-
 sum propagandæ, gerebat imaginē, uarijs figurarum
 inuolucris atq; umbris designans, ac ueluti præludēs,
 quicquid nunc per filium suum Iesum Christum sub-
 latis ænigmatibus palam exhibuit mundo, qui sic huius
 gratuite felicitatis nuncius fuit, dei patris nomine le-
 gatū agens in terris, ut idem esset & philosophiæ sa-
 lutiferæ doctor, ipse exēplar, ipse præmij & pignus
 & spōsor & autor. Passus est enim deus arcano suo
 & humanis ingenijs inscrutabili consilio mortalium
 genus suæ stirpis autorem primum ingenio referens
 & ad uitia procline, diu falsis religionibus, uarijsq;
 uitæ

PARAPH. ERASMI ROT.

uite uitijs, & improbis cupiditatibus inuolui, quo tē
pore hoc optatissimo, quod diuina sapientia rerum
omnium moderatrix sibi præscripserat, uniuersi tan
to magis sitientibus & cōsentientibus animis hāc ue
re salutiferam & efficacem philosophiam amplecte
rentur, posteaquā cōperissent sese, neq; per ea cō
moda præsidiaq; quæ mundus hic præcipua pollice
tur, neq; per tot philosophorum accurata dogmata,
neq; per tot religionum species, neq; per Mosaicā le
gis anxiam obseruationē ad ueram pietatē ueramq;
felicitatē potuisse pertingere, imò hoc magis inuolui
uitijs & cupiditatibus, quo uehementius humanis fre
ti præsidij contenderent ad innocentiam ac felicita
tem. Proinde si Iudæi, quos maxime cōueniebat am
plecti quod toties promissum, tot seculis exoptatum
offertur, soli negligunt tantū bonum, quod gratis ex
ponitur omnibus, maluntq; soli carere, quā habere
cum ceteris cōmune, nō est quod cuiq; imputent in
teritum suum, nisi suæ incredulitati. Illis potissimum
hæc futura cecinerūt sacrorū uatum oracula, illi co
minus cōspexerunt Christum ædentem miracula, co
minus audire doctrinam euangelicam, illis primum
annunciauimus regnū cælorū. Ceterum quoscunque
tedet uite prioris, quotquot amant ueram innocen
tiam, quicūq; desiderāt ueram, solidam, & nunq̃ au
ferendam felicitatē, hoc euangeliū, hoc est, optabilē
ac letum nunciū letis & alacribus animis excipiāt,

IN EVANGEL. MATTHAEI.

siue Græci sint, siue Iudæi, siue Romani, siue Scythæ,
 siue Galli, siue Britanni. Vt deus nō est tātum Iudæo
 rum deus, sed ex æquo cōmunis omnium, quemadmo-
 dum sol unus & idem est mundo communis, ita Iesus
 Christus huius filius omnibus seruandis uenit, omni-
 bus mortuus est, omnibus resurrexit, omnibus ascen-
 dit in cœlum, omnibus suū emisit spiritum. Nullum re-
 pellens, neq; ob generis, neq; ob ætatis sexus, conditio-
 nis aut uitæ discrimen. Semel per illius mortem in sa-
 cro lauacro demerguntur uniuersa peccata uitæ prio-
 ris: nec imputantur q̄libet atrocita crimina, pro qui-
 bus dependendis innocens ille semel est mortuus, mo-
 do quod reliquum est ætatis ad Christi regulam, hoc
 est, euangelicam doctrinam exigatur. A baptismo cen-
 setur Christianus. Ad id præstandū ipse largietur gra-
 tuitam opem suam, qui perseuerantibus largietur &
 præmia. Nō exigit à quoq̄ onus legis Mosaicæ, tantū
 adsit uiuida fides, quæ & prompte credat quod annun-
 ciatur, & certa fiducia expectet quod promittitur.
 Non fallit ueritas æterna, nō frustratur deus promissor.
 Porro quid agendū sit, non iam præscribet huma-
 na lex, sed dictabit Christiana charitas. Et hæcenus
 Liber gene rationis. quidem uiua uoce tradidimus Euangelium optima fide,
 communicantes omnibus, quæ uidimus oculis nostris,
 quæq; audiuius auribus nostris. Cæterum quoniam
 periculū est, ne negotio latius indies sese dilatante, uel
 uariet narratio per multorū manus obambulans, uel
 apud

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

apud aliquos minus inueniat fidei sermo quàm liber,
ad hæc quo facilius permanet ad omnes scriptura quæ
uox, summam totius negocij, quod satis est ad paran-
dam salutem, hoc uolumine complectar, natiuitatem, do-
ctrinam, miracula, mortem, ac resurrectionem. Ac pri-
mo quidem loco Iesu Christi genealogiam recensebi-
mus, exordium capientes, non à summo capite, sed à Da-
uid & Abraham, uel quod horum duorum memoria ce-
leberrima pariter & gratiosissima sit apud Iudeos.
Siquidem Abraham gentis autore gloriantur impri-
mis, & Dauid rex tantopere laudatus ore diuino, hoc
magis insidet illorum mentibus, quod huius recentior
etiam sit memoria, uel quod his duobus potissimum
promissus sit ille tot seculis expectatus Christus, in
Hebreorum oraculis, quibus summam habet fidem, eti-
am illi, qui Christo repugnant. Siquidem in libro gene-
seos sic Abraham loquitur deus, promittens fore, ut ex
ipsius stirpe nasceretur olim, cuius gratuito beneficio
non solum natio Iudeorum, uerumetiam omnes totius
orbis populi non per circūcisionem, quæ tum nondum
erat nata, sed per fidem Euangelicam in ius & chari-
tatem filiorum asciti, cœlestis regni consortium, unà cum
Christo sortirentur. In semine, inquit, tuo, nimirum Ie-
su Christo, benedicentur omnes gentes. Porro Dauid
ita loquitur in Psalmis mysticis: De fructu uentris tui
ponam super sedem tuam. Idque præcipue faciemus Iu-
deorum causa, ne ut est rebellis ac difficilis ad creden-

IN EVANG. MATTHAEI

dum natio, quum ex oraculorū autoritate, quibus abunde fidunt illi, persuasum habeant Messyam uenturum fuisse promissum, tergiuersentur, causantes aliū seruatorem expectandum, nec hūc esse quem illa promiserant. Siquidem illorum pleriq; quoniam terrena rerū cupiditatibus obcæcatos habēt animos, pro suo carnali crassoq; affectu, non recte interpretantes oracula uatum, præpotentem quempiam ac magnificum regem sibi pollicebantur, qui copijs, armis, opibus, similibusq; mundi huius præsidijs inuictus, gentē suam ad diuitias, ad honores, ad imperium cueheret, orbemq; totum Hebræorū ditioni subigeret. At Christus quanq̃ est omnium rerum dominus, non ideo uenit in mundū, ut unicam gentē, ex qua iuxta corpus assumptum erat nasciturus, terrenis bonis locupletaret, sed ut omnes totius orbis nationes ad ueras opes, nec unq̃ interituras cueheret, easq; bonis cælestibus in æternū bearet, patiendo, moriendōq; uinceret mortis tyrannidē, beneficio subigeret rebelles, gladio spiritus iugularet monstra uitiorum, rebellesq; motus cupiditatum, & expugnatis ijs, quæ pugnant aduersus spiritū dei, de suo cōferret nobis iusticiā & innocentiam: deniq; ut spirituale regnum nobis armis spiritualibus uindicaret. At non habebunt isti posthac quod tergiuersentur, ubi uiderint in hoc quem nos uenisse scimus, & prædicam⁹, omnia cōsentire, quæ sancti propheta spiritu cælesti afflati in sacris libris ante tot

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

ta tot secula de eo magno consensu prædixerant, ge-
 nus, familiam, natiuitatis modū, uitam, doctrinā, mi-
 racula, afflictiones, & ignominias, mortis genus, se-
 pulchram, resurrectionem, ascensum in cælū, spiritū
 sanctum e cælo demissum, prodigiosas apostolorum
 linguas, gentiū cōuersionem, reliquaq; quæ post facta
 uidimus, & quotidie fieri uidemus, per eos q̄ Christi
 nomē profitetur. Deniq; consentire & tēpus ipsum,
 quo prædictus est aduenturus. Neq; solū hæc omnia
 prædicta sunt prophetarū oraculis, uerum etiā patri-
 archarum factis adumbrata. Hæc quum illi teneant,
 si conserant cum his quæ nos gesta nunciamus, intelli-
 gent se frustra expectare Messyam aliū ab hoc quē
 nos prædicamus. Semel aduenit humilis & abiectus
 iuxta speciem humani corporis, sic enim illum uenitu-
 rum prædixerat Esaias, sua morte liberaturus uniuersos
 à mortis tyrannide. Idem rursus adueniet in fine
 seculorum, nō iam seruator, sed iudex omnium uiuorū
 ac mortuorū. Nūc ab illius beneficio nullus homi-
 nū excluditur. Tūc illius iudiciū nullus effugiet. Sed
 tunc læti uidebūt iudicē æterna præmia largientem,
 qui nunc mansuetum & exorabilem seruatorem nō
 aspernantur. Hic est igitur unicus ac uerus ille Mes-
 syas, cuius genealogia sic habet, iuxta corpus huma-
 num, quod nostra causa assumpserat, per hunc enim
 erat exoritura noua natio, non carnalis, sed spiritua-
 lis, quæ nō tam terras impleret, quàm cælū, quæq; nō

Abraham
 autē genuit.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

humano semine, sed euangelica fide propagaretur cœlesti semine sermonis diuini. Huius principem ac progenitorem mystico quodā typo representabat Abraham, qui nondum prodita lege circumcisionis iusticiæ laudem meruit, non apud homines, sed apud deum, nec ex obseruatione legis, sed ex sinceritate fidei, qua nihil addubitauit de promissis diuinis, quanquā naturæ uires superarent. Et ob hanc fiduciam dictus est pater multarū gentium, quæ ad illius exemplum crederent euangelio Iesu Christi. Is iam ob senium defecto corpore, ex uxore item effæta genuit promissum Isaac, qui & ipse Christi typum gessit, ligna baiulans ad sacrificium, cui erat ipse destinatus. Isaac genuit Iacob, qui quum esset natu minor, tamen excluso fratre maiore consequutus est hæreditatem, iam tum typum gerens ecclesiæ è gentibus cōgregandæ, quæ Iudæis exclusis quotidie magis ac magis inualescēs, occupat Euāgelij gratiam, per fidem, qua Iudæi se per dissidentiam reddunt indignos. Sic enim loquitur deus: Iacob dilexi, & Esau odio habui. Et huius nominis mentio frequens est in prophetarum uaticinijs. Iacob genuit Iudam, qui tribui nomen dedit, è qua Christus prædictus est exoriturus, cuiusq; titulo promissa est noua lex euangelica. Sic enim loquitur Hieremias: Ecce dies ueniunt dicit dominus, & disponam domui Iudæ & domui Iacob, testamentum nouum. Nec hunc solum genuit, quanquā hic potissimum merebatur in hoc

in hoc catalogo recenseri, sed & alios undecim Iudæ fratres, qui singuli singulis tribubus Israëliticæ gentis indidere cognomina. Porro Iudas sustulit gemellos, Phares & Zaram, nō ex uxore legitima, sed ex Thamar nuru sua, quæ prius nupserat Her primogenito Iudæ, cui cum non præstaret Iudas, quod receperat, uidelicet fore, ut nuberet, Sela fratri mariti defuncti, iuxta legis præscriptū, mulier nimium plis auida, sumpto meretricis habitu, uelataq; facie, dolo suffurata est concubitū Iudæ soceri sui, ac post arrabonis iudicio, quæ ab eo priusq; coitū admitteret, sumpserat: geminam prolem patri iam ad pœnam uocanti uindictauit. Res gesta non uacat crimine, sed tamen latens sub inhonesto tectorio mysteriū ad euāgelij negociū facit. Quemadmodū & Phares ecclesiæ & synagogæ gessit imaginē, qui fratrem porrecta manu prius ex uteri latebris exire parantē anteuertit. Ex hoc natus est Esrom, ex Esrom natus est Aram, ex Aram Aminab, ex Aminadab Naason. Atq; ex hoc Salmon, Salmon sustulit Boos ex Rahab: quæ tametsi nō esset Iudaicæ gentis, sed Cananæ, tamē ob seruatos exploratores à Iesu duce missos, proditamq; ciuitatē Hiericho, locū meruit in eorū catalogo, qui per fidem commendabiles redditi sunt deo, & exempta meretricio ordini, cooptata est & insita populo dei, nupta marito Iudaicæ gentis, iam tum adumbrans peccatores & gentes à cultu dei alienas, fidei merito Christo copu-

IN EVANG. MATTHAEI

lādas. Boos item filium habuit Obeth ex Moabitide Ruth, quæ & ipsa uelut abdicata patria, & affecti-
 b⁹ corporis, maluit inseri pplo Iudeorū, hoc est, Chri-
 sti doctrinā profitentiū, uidelicet iam tū typis & um-
 bris præludētibus, nullum hominū genus ab euangelij
 cōsortio submouendū, modo fidem adferat, & animū
 ueræ pietatis auidū. Ex Obeth proditus est Iesse, idē
 dictus Isai, cuius nomen non tacet uaticiniū Esaie de
 Christo: Exhibet, inquit, uirga de radice Iesse. Ex hoc
 progenitus est Dauid ille deo charus, rex & idē pro-
 pheta, conditor urbis Hierosolymitanæ, nobilis inter
 secto Goliad: & ex humili pastore gregis ouili, nutu
 dei consecratus rex Isrāelitarū, submoto Saule rege
 impio. Ex huius stirpe tota gens Hebræorū expecta-
 bat exoriturum Christum, quemadmodū prædictum
 erat à uiris afflatis deo. Atq; hic quoq; multis nomi-
 nibus representauit imaginē Christi nepotis sui. Da-
 uid genuit Solomonem illum pacificum, ac templi do-
 minici constructorem, genuit autē ex adamata Beth
 sabee, quam Vria marito priore, per dolum occiso,
 sibi matrimonio copularat, non absq; scelere, si nihil
 spectes præter historiæ superficiē, at rursus nō absq;
 præsagio futuri, si mysterium scruteris. E Solomone
 natus est Roboā, ex hoc Abias, ex Abia pgnatus est
 Asa, ex Asa Iosaphat, unde prodiit Iorā, atq; ex hoc
 Ozias. Ex Ozia natus est Ioatham, ex Ioathā Ahas,
 ex Ahas Ezechias, ex hoc Manasses, Ex Manasse sa-
 tus est

PARAPH. ERASMI ROT.

tus est Amon, ex Amon Iosias, ex Iosia Iechonias, reliquique Iechoniae fratres, sub id tempus, quo Nabugo donozor tyrannus, exusto templo, quod erat Hierosolymae, regem ac populum Hebraeum captiuum transtulit in Babylonem, figuris nimirum portendentibus, diaboli tyrannidem in genus humanum, & libertatem Christi beneficio restitutam. In hoc rerum consinio, cum iam ageretur de restituendo suis sacris, ac sedibus populo dei, Iechonias genuit Salathielem, Salathiel Zorobabelem, Zorobabel Abiud, ex Abiud proditus est Eliachim, ex Eliachim Azor, ex Azor Sadoch, ex hoc Achim, ex Achim Eliud, ex Eliud Eleazar, ex Eleazare Matthan, ex Matthan Iacob. Atque hic Iacob pater fuit Ioseph, cui nupsit Maria mater promissi seruatoris omnium Iesu, quem Hebraei uocant Messiam, hoc est, Christum, siue unctum, quod hic omnium rex, idemque summus sacerdos, solus deum patrem uitae humane gentis offensum, sui corporis uictima placavit, ac depulsa mortis tyrannide, caeleste regnum omnibus aperuit. Nupsit autem pudica pudico, castissima casto, ex eadem tribu familiamque, uidelicet Dauid, iuxta diuinae legis praescriptum, ne quis hanc stirpis seriem nihil habere momenti putet ad declarandam originem Christi. Quod si cui libebit etiam temporis rationem subducere, quod digestis hebdomadarum gradibus ante tot annos descripsit Daniel, cooperiet & hic prophetarum praesagia, cum euentu rei consentire. Summa igitur totius

IN EVANGELIUM MATTH.

tius genealogiæ constat tribus tessera decadibus. Etenim si supputes ab Abraham patriarcha usq; ad Dauid regni florentis autorem: reperiēs generationes quatuordecim. Rursum si à Dauid usq; ad regni deliquitum, hoc est, ad exilium Babylonicū, reperiēs quatuordecim. Rursum si ab hoc tempore, usq; ad Christum, nouæ generationis euangelicæ, nouiq; regni principem & clausulam, reperiēs quatuordecim. Hactenus Christi genealogiam bona fide reddidimus, quo constet omnibus hunc ipsum esse, quem olim oracula prophetarum orbi promiserant, tot argumentis in unum consentientibus, ut casu gestum uideri non possit, si mulq; constet illum uerū fuisse hominem, qui ex notis maioribus iuxta carnem genus duxerit. Sed quam

Christi autē q̄ homo natus ex homine, qui in hoc uenerat, ut humanum genus sua morte redimeret, tamen haud quā natus est iuxta cōmunem ac uulgatum nascētiū morē. Decebat enī, ut qui uenerat ē cœlis, q̄ uocabat ad cœlos, qui nihil nisi cœlestia docebat ac pollicebatur: deniq; qui post tot prophetas ac doctores in hoc legatus est, ut semel noua faceret omnia, uero qui dem corpore, sed tamen nouo modo prodiret in mundum, & ita doceretur uera hominis natiuitas, ut tamen deo digna uideretur. Atq; hoc futurū prædixerat Esaias, ut quoniam homines ad ista nulgata natura miracula propter assuetudinē dormitabant, deus nouū miraculū æderet, idq; in terris, quo magis esset

omnium

Christi autē
generatio
ficerat.

PARAPH. ERASMI ROT.

omniū mortaliū sensibus expositū . Natus est homo
 uerus, ac mortalis, sed idem deus & immortalis. Na-
 tus est homo ex homine, sed ex uirgine. Natus est ex
 progenie generis humani principis Adæ, sed absq; la-
 be. Natus est ex matrimonio, sed ita, ut opificium cō-
 ceptus non fuerit mariti, sed spiritus sancti, qui mo-
 do nequaquā enarrabili de substantia uirginis illiba-
 tæ, uelut in tēplo cœlesti numini sacro, peregit foetus
 inauditi formationē, huiusq; negocij dispensationem
 ita tēperauit admirabili cōsilio, ut rem incredibilem
 celaret impios, & pijs animis certissimis argumētis
 persuaderet, cuius nulla mortalis eloquētia fidē face-
 re potuisset. Quū igitur ē parentum arbitrio, sed
 horū animos moderante numine, sanctissima uirgun-
 cula, huic tanto mysterio ab æterno destinata, futura
 mater Iesu desponsa sue tribus probato uiro, nomine
 Ioseph, cū eo domesticam ageret consuetudinē, prius
 q̃ cōnubialis cōgressus iter eos intercesserat, siue quia
 nō est ad libidinem præcepta uera probitas, siue quia
 sic deus ordinē huius negocij temperabat, deprehensa
 est esse grauida. Id enim arguebat & amanti, & mi-
 nime stupido sponso, puellæ uterus indies magis ac
 magis intumescens. Nec enim illa fugitabat spōsi sui
 conspectū, quasi sibi male cōscia, nec aperiebat arca-
 nū quod ab angelo didicerat, siue quia desperabat ad
 huc posse persuaderi, siue quia seruabat hoc deo, suo
 tēpore patefaciendū. Certus igitur ac uerus erat con-
 ceptus,

Quum esset
 desponsata
 mater Iesu
 Maria.

IN EVANG. MATH.

ceptus manifestis ac solitis indicijs sese prodēs, præsertim Ioseph, q ob domesticū conuictū facilius obseruabat in spōsa sua corporis habitū. Verū is factus nō erat pfectus ē cōplexu uiri, quēadmodū reliquæ scēminæ solent iuxta cōmunem naturæ legem cōcipere, sed à spiritu sancto, qui per Gabrielem angelū inter nuncium, cœlitus illapsus in sacratissimū templū utri uirginei, paterni numinis inuisibili uirtute sanctissimæ uirginis totū corpus & animum ceu complexu quodam obumbrante, citra ullum pudoris detrimētū gravidā reddiderat. Porro Ioseph, nondū gnarus tanti mysterij, cū indubitata cerneret argumētā cōceptus in cōiuge, sibiq; cōscius esset, nihil sibi rei fuisse cū puella, unde gravida fieri posset, & tamē eos cōperisset sponsæ mores, ut in eos nō caderet adulterij certa suspicio, & alioqui uera probitas, nec est pro na ad suspiciandū, nec præceps ad uindicandū, suo cū animo rationē aliquā dispiciebat, qua simul & uxoris famæ uitæq; cōsuleret, ac negotium cuius ipse nullum exitum inuenire poterat, deo cōmitteret. Ex arctissima familiaritate deprehenderat inculpatissimos puellæ mores. Siquidem spiritus ille diuinus, qui totū eius animū occuparat in ipsis oculis, ipsoq; uultu relucebat: ipso incessu, gestu, sermone undiq; sese prodebat. Cæleste quiddam in ea deprehenderat, & homine maius. Et tamē uidebat gravidā, & abfuerat illa domo menses aliquot, dū inuisit cognatā Elizabeth, cogitabat

PARAPHRAS. ERASMI ROT.

cogitabat, quāta esset eius ætatis, ac sexus infirmitas in cæteris puellis. Quas turbas hic excitasset alius maritus, præsertim amore exasperante zelotypiam, quo nō alius animi morbus impotētior? Sed ad huius rei fidem delectus erat testis Ioseph, ne quis causari posset Mariæ partum, aut supposititiū esse aut adulterinū. Erat uir apud oēs notæ spectatæq; probitatis ac prudentiæ: ne quisq; suspicari posset illū uel esse tā insigniter improbū, ut uxoris leno sustineret esse, uel tam stultæ patientiæ, ut domi aleret cūraretq; unā cū puero, quā sciret esse adulteram. Nulli magis seuiūt in lapsas uxores, quā qui ipsi multis adulterijs sunt obnoxij. Ioseph ipse innocentissimus, adeo non rapitur ad ultionem, ut nec cum coniuge uerbis exposculetur, ne qua mœstitudine uirginis animū obnubilaret. Tacitis animi curis secum æstuat, ac mite quoddam diuortij genus cōminiscitur, quo sic ipse liberaretur à grauidæ cōtubernio, ne quid infamiæ periculiue puellæ cōflaret. Atq; hætenus quidē passus est deus innocentissimū uirū distrahi perplexis consilijs. Id enī expediebat ad fidei certitudinē. Sed iam tempus erat ut his animi molestijs liberaretur, dignus uidelicet, q̄ mysterij conscius fieret, ob insignem erga uirginem deo dicatā reuerentiā, satisq; ob spectatam grauitatē in premēdis animi sui curis, uisus idoneus, q̄ secretū nondum ob Iudeorū peruersam suspicionem, euulgā, dum bona fide contineret. Ecce Gabriel angelus, qui
uirgi

IN EVANGEL. MATHTHAEI

Ioseph fili
David.

uirgini conceptum admirabilem nuntiabat, multa cū
luce apparens uigilanti, nimirum ob plusquam ange-
licam puritatem huiusmodi uisionum non insolenti,
Ioseph in somnis semet exhibet, ac per soporē etiam
tale quiddam agitantē, sic est affatus oraculi cœlestis
interpres: Ioseph fili David, quæ torquet animū tuū
hūana suspicio? Quid æstuas, quid fluctuas? Aut qđ
meditare diuortium, aut cur ab ea uis distrahi, quæ
tibi tāta charitate, simul & tribus & familiæ cogna-
tione iuncta est? Non est alius sponsus ea uirgine di-
gnus, nec illa est alteri destinata dei consilio, nisi tibi.
Agnosce David autorem tui generis, cui promissum
est olim, quod nunc incipit exhiberi. Totum diuinum
est quod geritur. Nō est quod metuas, ne qđ labis tuo
coniugio contrahat uxoris uterus, citra tuam operā
intumescens. Suspica-
ris. Sed non ideo submouenda à domestico conuictu,
imò hoc magis tibi adiungenda est, quod grauidā ui-
des, cui diuino consilio in hoc ipsum datus es sponsus,
ut in posterū testis esse possis sæcundæ uirginitatis
in uxore compertæ: atq; illa interim tuo cōiugio tuta
sit aduersus Iudæorum suspiciosam sæuitiam, quibus
hoc mysterium nōdum est aperiendū: neq; dignis ad-
huc, neq; capacibus. Tibi cōmunicabitur, ne quid inte-
rim uxoris innocentia sese indignum patiat. Nam
fœtus iste, quo uides cōiugis uterū quotidianis audi-
bus intumescere, ut nō est ex te, ita nec ab alio quocūq;
mortali

PARAPH. ERASMI ROT.

mortali. Angelus nunciauit, conciliator huius diuini
 complexus, pater obumbravit, spiritus sanctus præpa-
 raui uterum, dei filius impleuit. Noua sunt omnia,
 quia noua proles nascetur. Cælo debetur quod pariet
 tua sponsa, castior etiam futura, posteaquæ pepererit.
 Pariet autem filium, non tibi, sed orbi. Huius tu pater in-
 terim diceris, et puellæ custos eris potius quam mari-
 tus. Nato puero tu ceu pater nomen impones, non quod
 tibi tuus suggesserit animus, sed quod ex re deus illi de-
 stinauit ante mundum conditum. Vocabis autem Iesum,
 hoc est, seruatore. Nam hic est ille tot seculis exopta-
 tus et expectatus Messyas, qui iuxta prophetarum ora-
 cula, liberaturus est populum suum uniuersum à pec-
 catis suis, non uictimis pecudum, sed suo ipsius sangui-
 ne. Nec hoc tantum beneficium gratis dedisse conten-
 tus, purgatis à uitæ prioris peccatis, conferet perfe-
 ctam et eternam salutem. Neque uero quicquam huius rei
 casu fortuito uel gestum est, sed consilio diuino. Quod
 enim nos factum narramus, hoc olim dominus ipse se
 facturum promiserat, loquens per os Esaie prophete,
 paucis depingens huius conceptus, et nouitatem inau-
 ditam, et fructum optabilem: Ecce, inquit, uirgo con-
 cipiet et pariet. Habes nouitatem: quando enim unquam
 fando auditum, salua uirginitate, peperisse puellam?
 Nunc fructum accipe. Et uocabitur, inquit, nomen eius
 Emanuel, quod Hebræis sonat, nobiscum deus. Siquidem
 hic unus populum suum deo reconciliabit, atque ex inferis

Hoc autem
 totum factum est.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

So reddet propitiū, ac uersans inter homines cumulatiſſimam dei beneficentiam illis effundet, ac tādē ex-
 perti doctrinam efficacem, experti uim miraculorū,
 experti præſentem energiam ac robur & impetū di-
 uini ſpiritus nouo more ſeſe prodētis in his qui credi-
 derint, merito clamabūt, nobiſcū deus. Si agnoſcis uas
 ticiuium, & ſanē agnoſcis, ſubſerui myſterio ac cela-
 ſecretum. Hæc ubi dixiſſet ſummi dei nunciuſ, Ioseph
 expergeſactus à ſomno, lætuſ & alacer paruīt oracu-
 lo, ponit conſilia diſſidij, ſed arctiūſ etiam adiungit ſi-
 bi coniugem ſuam, ne qua diſſidij ſuſpicio poſſet oriri
 cuiq̃, iamq̃ ſentiens eam totam dicatam cœleſti numi-
 ni, ueneratur in ea diuinum myſteriū, nec audet attin-
 gere, quam ſibi diuinitas unice uindicaiſſet. A deſt obſe-
 quio, abſtinet à cōgreſſu maritali. Matureſcit interim
 in ſacro uirginis utero ſcetus ille cœleſtiſ, qui ſuo tem-
 pore prodienſ ex matre uirgine, parentiſ integritatē
 non abſtulit, ſed conſecrauit. Porro Ioseph, ut erat
 iuſſuſ ab angelo, haſtenuſ patriſ gerens imaginem, no-
 men indidit puero Ieſu: quum iuxta gentiſ morē octa-
 uo die circuncideretur.

CAPVT II.

HAſtenuſ uidet, quā multa congruant cum
 prophetarum oraculiſ. Ex hiſ progenitoribuſ,
 ex ea tribu ſamūiaq̃ natuſ eſt, unde illum prophetia
 promiſerat: congruit & hebdomadarum ſupputatio,
 ad quam illum uenturum prædixit Daniel. Conuenit
 & natiuitatiſ nouitaſ, qua natuſ eſt ex uirgine, citra
 uirilem

PARAPH. ERASMI ROT.

uirilem operam. Conuenit & nomen, promissus erat
 seruator, expectabatur seruator, Iesus seruatorem so-
 nat. Quin & regionis, & oppidi nomen respondet
 fidei prophetarū. Natus est enim haud procul ab Hie-
 rosolyma, in oppidulo, cui nomē Bethlehem, idq; in re-
 gione Iudææ. Nam est & in Galilea oppidū huic co-
 gnomine, nimirum in tribu Zdbulon. Natus est autem
 eo tempore quo regnum apud Iudæos obtinebat He-
 rodes natione Idumæus, nō Iudæus, ne cui dubium es-
 set iam adesse tempus quo nasciturus esset Messyas,
 quod hoc multis ante seculis futuram prædixerat Iac-
 cob patriarcha. Non auferetur sceptrum de Iuda, &
 dux de scemore eius, donec uenerit ille, qui mittendus
 est. Nimirum hic est ille sanctus sanctorum, ad cuius
 exortum cessare debuit omnis unctio Iudæorum. Nūc Ecce Magi
 quam miris consilijs paulatim innotuerit orbi accipi-
 te. V oluit enim omnibus esse perspicuus, qui uenerat uen-
 seruandis omnibus: ut & bonis innotesceret ad salu-
 tem, & impijs adimeret omnem excusationem igno-
 rantie. Iudæis præcipue fuerat promissus, ex horum
 gente natus est, his primum prædicatus est ab angel-
 lis canentibus, gloria in excelsis deo, & in terra pax
 in hominibus bonæ uoluntatis: pastores eorundē uoce
 docti, de nato puero, fidei primitias obtulerūt, ad nati-
 liciū infantuli præsepe. Secreto spiritus afflatu agni-
 tus est ab Elisabeth, à Simeone, & Anna prophetis-
 sa. Ac primum quidem pauperibus & humilibus se-

IN EVANGEL. MATTHAEI.

met aperuit, in quibus sciebat esse pronam credulitatem. Nec enim facile suscepturi erant humilem superbū, pauperem opulētū, modestum feroces, cœlestem, huius mundi cupiditatibus obnoxij. Quoniam autem nō Iudæis tantum, sed & gentibus, imò cunctis mundi nationibus promissus erat, in ipso statim exordio uoluit & his innotescere, quo declararet simul & illis oblatam esse salutem, & horum exemplo Iudæos ad æmulationem credulitatis extimularet. Nec omnes eadem ratione pertraxit ad sui noticiam, sed singulos paulatim allexit rebus iam persuasis ac familiaribus. Iudæi prophetis habebant fidem: signis ac prodigijs cōmouebantur, atq; harum rerū illecebra pellexit eos. Persæ & Chaldæi multum tribuebant astris, ut huic Philosophiæ potissimū dediti, è cuius peritia sibi mirabilem quendam orbis instauratorē promiscrant. His igitur pueri natiuitatem, nō propheta, nō angelus, sed noua quædam & admiranda stellæ species indicauit, nimirum stellam illam: quam prophetia designarat exorturam ex Iacob. Et publico rumore iam cognouerant hunc regem Iudæorum genti peculiariter esse promissum, non illum uulgarem quempiam, atq; ex numero ceterorum, sed insignē, & incōparabilem, cuius potētiam, sapientiam, ac bonitatem, humana maiorem, totus orbis esset experturus. Porro ut improbus data occasione fit improbius, & sapiēs occasione præbita sapientior: Magi quidam, nam hoc nomine Persæ uocant philosophiæ

philosophiæ professione suspiciendos, quo quod stella
ueluti per somniū docuerat cominus discerent & exa
ctius, nihil deterriti itineris magnitudine, Hierosoly
mam sese præuia stella conserūt, siue quod illic agebāt
scribæ & pharisei, in lege ac prophetis eruditissimi,
siue qđ intellexerāt regē cū haud procul ab Hieroso
lymis nasciturū. Iam enim certi natū esse, tantū scisci
tantur, quis nam esset ille locus tam inclyto partu fe
lix. Existimabant enim tanti principis natiuitatem nō
posse latere apud eos, qui nasciturum tot seculis expe
ctauerant, præsertim cū non solum apud illos, uerum
etiam ex illis natus esset. Sed nusq̃ serius ac difficilior
innotēsāt Christus, q̃ in urbibus opulētis, in aulis prin
cipū, & apud sapiētiæ professione turgidos, Sed ha
rum rerū imprudētes illi simpliciter ac palam sciscie
tantur: Vbi, inquiunt, est ille, qui nuper natus est rex
Iudeorū? Nos enī certo indicio natū illū cognouimus.
Nam cū procul hinc ageremus in oriente, stellam eius
admirabili specie uidimus. Vidimus stellam & sensi
mus afflatum. Proinde quoniam scimus illum omniū
bono nasci, nos, licet alienigenæ sumus huc p̃fecti, ut
illum adoremus, nouoq; regi debitas honoris primiti
as exhibeamus, nō ignari, felices futuros, qui illius nu
men habituri sunt propiciū. Huiusmodi sermonē cum
illi simpliciter apud quosuis effunderent, ilico rumor
ad Herodem regem perlatus est, qui iam pridem eius
nascituri famam hor: uerat, metuens, ne quando regnō

IN EVANGEL. MATTHAEI

quod occupauerat alienigena deturbaretur, si tantus princeps è iudæorū stirpe extitisset. Siquidē Herodes nihil aliud, quā terrenum regnū somniabat, ignarus Christū aliud regni genus inuehere, quod ad uniuerfos homines pertineret. Itaq; postq̃ natum audierat, quē metuerat nasciturū, & audierat à Magis, uiris & eruditione, & fortunæ strepitu nequaquam aspernandis, sanè conturbatus est animo, simulq; cum hoc tota ciuitas Hierosolymorum, alijs aliud metuentibus, aut sperantibus. Sed ita diuina sapientia tēperauit affectus ac molitiones mortalium, ut & piorū simplicitas, & impiorū uestigia, undiq; Christi gloriam illustraret, & fidei rerū incredibiliū pondus adderet. Nec aliam ob causam stella uiae dux Magos Hierosolymā ingressuros ad tēpus destituerat, q̃ aut illorū percōtatio diuulgaret rumorē nati pueri, nec proderet nati cunabula regi scuituro. Itaq; rex Herodes liuore & ira cæcus, cū totus arderet in exitiū nati pueri, tamen impiæ crudelitati pietatis speciē prætexit. Accersit ad se ex ordine sacerdotū cunctos primores, ac scribas populi iudaici, quorū hæc erat peculiaris professio, ut si quid exoriretur rerū nouarum, è prophetarū oraculis, eq; diuinis libris responsa darent, quod horū exactā scientiam profiterentur, uidelicet, ut & numerus & auctoritas ad fidē cōduceret. Ab his igitur cōuocatis, rex hoc magis impi⁹, qd' pietatē mētiretur, sciscitatus est, ubi nā nasciturū Christū oracula promississent. At illi
nondum

nondū odio furentes in Christum, quem non uiderant,
 simpli citer & incontanter respondent, in Bethlehẽm
 Iudæ, ac ne parū ponderis haberet ipsorum autoritas
 eæ in promptu habent uaticiniū Micheæ prophetæ:
 Et tu Bethlehẽ terra Iuda, nequaquā minima es in prin-
 cipibus Iuda. Ex te enim exorietur dux, qui regat po-
 pulū meum Israēl. Atq; hæc tum responderunt sacer-
 dotes & scribæ, qui post tot miraculis coruscantē, &
 omnibus beneficientem, curarunt occidendū. Rex pri-
 mum Magorum oratione nō leuiter cōmotus, hoc re-
 sponso tam prompto prorsus exanimatus est, præser-
 tim, quū prophetia palām polliceretur ducem Bethle-
 hemiticum, qui regeret populum unde natus esset. Sa-
 cerdotibus itaq; ac scribis dimissis, quibus sese despe-
 rabat posse imponere, clanculū, ne Iudæi dolum suspi-
 carentur, accersit ad sese Magos, & sic communicata
 re, quasi idem agerent utriq; diligenter percontatus
 est eos, quantū esset temporis, quod illis primum ap-
 paruisset stella, cuius indicio tantū itineris emensi uen-
 nissent Hierosolimam, uidelicet hoc agens, ut certius
 in unum caput seuiret crudelitas. Magi, ut non est su-
 spiciosa pietas, nihil illū celant, haud quāquā suspican-
 tes eū esse tam immanē, ut in infāntem uix dum natum
 seuire uellet, neq; tam furiosum, ut se speraret huma-
 nis consilijs oppressurum, quod diuinitus ageretur. In
 dicato tempore, ille uicissim indicat locū, quem à scri-
 bis didicerat. Iamq; spe certa concepta, his duobus in-

IN EVANGEL. MATTHAEI.

dicijſ puerum poſſe deprehendi, Magos ultro ituros,
etiam ſuo nomine mādatis onerat, adirēt Bethlehem,
ſummāq; diligentia ueſtigarent de puero, mox eo cō
perto, Hieroſolymam reuerſi, ſe facerent totius ne
gocij certioſem, cauſam prætexens admodum piam,
et ab animis Magorum minimum abhorrentem, ut
et ego, inquit, uos imitatus, adorem eum. ſibi pri
mum uolebat innotefcere puerum, ut eum prius tol
leret è medio, quàm populus Iudæus eum planè re
ſciſſet eſſe natum. Deo interim et hoc procurante,
ut incolumes redirēt Magi ſuis regionibus annuncia
turi Chriſtum. Alioqui, ni ſpes hæc ſcclerato impoſuiſ
ſet, ſeuiturus erat in Magos ipſos, qui nūcium tam in
auſpicatum attuliſſent. Magorū pia ſimpliätas, audi
to rege, contēdit Bethlehem, quos in hoc ſtella quæ il
los exciuerat, ad tempus deſtituit, ut barbari primi
Chriſtum annūciarent natum, quem illi tot ſeculis ex
pectatum poſt occiderunt. Sed hac parte diuini conſi
lij ſunctis, rurfus aderat mirabilis illa ſtella, quæ ſic
illorum pietati ſeruebat, ut non ſolum Bethlehem, ſed
ipſum etiam tugurium humile, et ob hoc inuētū diffi
cile indicaret, atq; adeo ipſius pueri capiti imminens
è propinquo, ceu digito demonſtraret expetitum in
ſantē. Hæc igitur ubi rurfus apparere cœperat, omnē
ſollicitudinem ex animis illorum diſpulit, iamq; certa
ſpe ſimul et gaudio pleni, neglectis hominū indicijſ,
cœleſtem ducem ſequuti, noui regis palatium, uident
ſordidū

PARAPH. ERASMI ROT.

sordidum & abiectum tuguriū. Nihil cōmouetur his
 rebus sincera pietas, ingrediuntur, reperiunt, infan-
 tem, nihil à cæteris specie differentem, reperiunt ma-
 trem, nihil magnificum præ se ferentē. Paupertatem
 ac simplicitatem tota supellex testabatur. Magi qui
 non adorauerant Herodem, è folio regali strepitu ia-
 stantem sese, ad pueri uagientis cunas procumbunt.
 adorant proni nondum fari potentem. Nec hac pietas
 te contēti, depromūt è repositorijs suis destinata mus-
 nera, ex hisce rebus, quarū prouentu regio Persarum
 præcipue diues erat, Aurum, Thus, & Myrrham, ne
 uaticum deesset mox fugituro. Atq; his fidei primis
 tijs gentes, quæ procul aberant, Iudæos qui deo uide-
 bantur proximi, præuenientes, Christum sibi inaugu-
 rant, seseq; uicissim illi dedicant triplici rerum gene-
 re, nouum sacrificium offerentes, iamq; ueluti per æ-
 nigma trinitatem illam ineffabilem profitentes, pa-
 tris, & filij, & spiritus sancti, simulq; in uno homi-
 ne, mortalitatem, sacerdotium & regnum agnoscētes.
 Siquidem aurū regi conuenit, Thus sacerdoti, Myrr-
 rha morituro. Natus est mortalis, sacrificauit in cruce,
 uicit resurgens, regnat in cælis. Tot prodigia uide-
 rant Iudæi, & cognitum occiderunt, nihil præclari
 uidere Magi, quod ad oculos corporeos pertinet, &
 sibi gratulantur eam peregrinationem fuisse felicem.
 Cæterum quum secum agitarent, an redeundum esset
 ad Herodem, ut illius animo satisfacerent, in sominis
 admoniti

IN EVANGEL. MATTHAEI.

admoniti sunt oraculo diuino, ne se referrent ad Herodem. Id enim nec ipsis esse tutum, nec puero, nec expedire tanto negotio, suis temporibus, & per partes orbi prouulgando. Illi non segnes parent oraculo, ac diuersa uia reuersi sunt in patriam, apud suos noui regis, noui præcones futuri. Iam Magorum incolumitati cōsultum erat: mox ut matris etiam ac pueri tranquillitati consuleretur, simulque Herodis impietas, ita ut merebatur, magis ac magis exacerbaretur in gloriam Christi, idem cœlestis nuncius, qui Magos dimiserat, Ioseph apparuit in somnis, hortās eum, ut iam arcani conscius, matrem ac puerum clanculum subduceret in Aegyptum: uidelicet hoc agente consilio diuino, ut ea quoque regio tota prodigiosis deorū cultibus dedita, dum profugo præbet hospicium, eius contactu commercioq; præpararetur ad aliquod primordium ueræ pietatis. His itaq; uerbis angelus affectus est Ioseph: Surge & adiuncto tibi puero unâ cum matre, clam fuge in Aegyptum, atq; illic commorare donec reuersus ad te, admonuero tempus esse huc remigrandi. Futurum est enim, ut Herodes nihil intentatum relinquat, quo perdat puerum. Non quod difficile sit deo puerum subito extincto Herode seruare, si libeat: sed hic ordo negocij, magis conducit ad confirmandam fidem. Vult enim deus, ut tyranni furor suæ gloriæ seruiat. Nihil contatus Ioseph, assumptam puellam matrem ac puerum, nocte fugiēs, subducit

PARAPH. ERASMI ROT.

in Aegyptum, inibi commoratus usq; ad obitum Herodis. Neq; uero hoc humano metu contigit aut casu: his malis deus uoluit parari stabiliariq; regnū filij sui, quibus humane res solent labefactari, ne quid sibi mūdus uindicare posset in negotio diuino. Id quo magis credas, deus qui hoc fieri uoluit, multis retro seculis futurū prædixit per os Osee prophete: Ex Aegypto inquit uocaui filium meum. Interea rex Herodes, posteaquā ipsa re comperit Magos sibi dedisse uerba, iam impotens iræ, abiecto fuco, prorupit in manifestam insaniam, missisq; uesaniæ suæ ministris, occidit omneis infantes, & quotquot erant in ipsa Bethlehē, & quotquot erant in eius oppidi finibus, bimulos, aut hac ætate minores, sequutus temporis supputationem, quo Magi prædixerant sibi primum uisam esse pueri stellam. Dilatauit tempus crudelitas, dilatauit locum, pueros uniuersos cōplexa, putans hoc impio consilio satis sibi cautum esse, ne qua posset elabi, quem unum cupiebat extinctum. Sed frustra nititur astutia mortalium aduersus consilia diuina. His rebus parabatur exemplū quid essent ab impijs principibus passuri, qui credituri essent Euangelio, quid profecturi, qui fidē euangelicam teneram adhuc, & in piorum animis gliscentem, crudelitate sua conarentur extinguere. Ob Christum interimi, seruari est. Herodi data erat occasio resipiscendi, non sæuicendi, nisi mentem illius regnandi cupiditas excacasset. Sed dñs ipse

IN EVANGEL. MATTÆI.

ipse sibi suo uicio uertit omnia in materiā maioris insaniae, sua malicia dei iusticiam illustrauit, dū omnibus palam fit innoxios pueros immani crudelitate trucidatos, & ipsum horribili dignū exitio, quo postea perijt, fuisse. Porro ne quis addubitet hoc dispēstatione diuini cōsiliij sic cuenisse, audite prophetae Hieremie uaticiniū, hoc præsagio mentis afflatæ iam factū cernētis qđ multis post seculis esset futurū: Vox, inquit, in Rama est audita, uox uehementer plorabūda, lugubris ac lamētabilis. Nimirū Rachel ea erat deplorans filios suos. Nec admisit consolationē, propterea quod essent oēs ē medio sublati. Rachel quæ cnixa Benoni, hoc est, doloris sui filiū, cui post mutatū est nomē Beniamin, mox à partu perijt, sepulta est nō procul à Bethlehem; unde propheta sub huius persona, matrum luctum, suos filios ab Herode trucidatos deplorantiū expressit. Interea posteaquā Herodem exitium ipso dignum sustulisset ē medio, rursus Angelus qui fugæ consilium dederat, apparens Ioseph in somnis hortatur illum ut Agypto relictā, puerum ac matrem eius reduceret in terram Israhēliticā, iam enim extinctos esse eos, qui puerum uolebāt extinctū. Atq; his prompte per omnia parens diuinæ uoluntati, uirginem matrem cū ducissimo puero reuexit in regionem Israhēliticā. His enim oportuit illū primum innotescere, ad quos præcipue missus erat, ne gēs incredula haberet, quod uel probabiliter suæ impietati prætexeret, ne

gans

PARAPH. ERASMI ROT.

gans illum esse Messyam suum, sed alium gentibus destinatum. Vt uero patriæ fines ingressus est Ioseph, atq; illic certo rumore cognouisset, quod Archelaus Herodis defuncti filius, paterni regni dimidium sortitus, uice patris regnaret in Iudæa, ueritus ne filius, ut in regnum, ita & in crudelitatem paternam successisset, timuit eò proficisci, ac rursus oraculo angeli confirmatus, unde iam totus pendebat, secessit in partes Galilææ, quæ pars obuenerat Herodi tetrarchæ fratri regis defuncti. Hic tuta omnia pollicente angelo inuitauit etiam patriæ charitas. simul hoc agente consilio diuino, ut per occasiones uarias Christus multis diuideretur, qui nulli non uenerat. Bethlehem huius partu gloriatur, Hierosolymæ circūcisus est, ac purificatus, Aegyptus tanto hospite felix erat. Habet Nazareth quod de tanto alumno gloriatur. Nam hic erat parentis patria, in qua filium conceperat, uiculus humilis & obscurus, Galilææ contemptæ apud Iudeos regionis, sed hoc magis opportuna latebra puero aduersus Archelai seueritiam, & illud interim nos re ipsa docente deo, in his quæ diuina uoluntate geruntur, nihil opus esse huius mundi præsidij, opibus, potentia, factionibus, generis claritudine. Imò hæc adiuncta, obscurant apud homines gloriam dei. Nam ne hoc quidem accidisse fortuito satis arguit, quod prophetia iam olim futurum prædixerat, quod Messyas ille Nazareus appellaretur, quod esse factum, uel ipse titulus indicat

IN EVANGEL. MATTH AEI.

dicat, quē Pilatus ignarus prophetiae, cruci affigi iussit Iesus Nazarenus rex Iudaeorū. Et hodie qui Christum profitentur ab eo Nazarei dicuntur à plerisque. Neque uocabulū ipsum mysterio uacat. Nazareth Hebraeis à flore nomen habet, quod hic ē uirgine conceptus sit purissimus ille flosculus, omnis uirginitatis consecrator, quemadmodum Bethlehem domum panis sonat Hebraeis, ubi proditus est ille panis cœlestis, quem qui ederit, uiuet in æternum. Hic igitur annos aliquot uixit, uelut ignotus cum matre, & nutritio suo, cuius filius ab omnibus existimabatur, donec ad ætatem adultam progressus iam ipse sese doctrina, miraculis, morte & resurrectione mundo proderet. Nulla interim re insignis, aut inter ceteros mortales eminebat, nisi quod omni probitatis genere donisque cœlestibus sic indies proficiebat, ut nemo non magnum aliquid ab eo puero expectaret. Legis etiā interim obseruantissimus, ne quam ansam daret maleuolis obtestandi, sed per omnia satisfaceret omnibus. Maluit ad tempus obseruata lege ad perfectiora perducere Iudaeos, quàm ea spreta animos illorum ab sese alienare. Semel duntaxat specimen sui præbuit Hierosolymis, annos natus duodecim, quum clam relictis parentibus, repertus est in templo, in medio doctorum sedens, audiens illos, ac uicissim sic interrogās, ut omnibus esset admirationi. Iam tum uidelicet gestiebat indoles ad ea, quorum gratia missus erat in mundū

mundum, sed ut hæc erat animi prompti laus, ita moderationis & obedientie erat exemplum, expectare tempus à patre præscriptum. CAPVT III.

NVnc operæ præcium est audire, quomodo tandem negociū hoc, cuius gratia uenerat, sit aggreſſus dominus noster Ieſus Chriſtus. Non ex improuiſo ſemet ingeſſit inopinantibus. Ante per anteaambulonem Ioannē Zachariæ filiū ipſis etiam Iudeis notum ac probatum, animos omnium præparari uoluit, quo ſenſim ac paulatim inſtillaretur mentibus hominum, quod ſemper erat credendum. Ergo quum appeteret tempus quo decretū erat æterno cōſilio, ut totus orbis per Chriſti doctrinam innouaretur, prodijt Ioannes ſacerdotis ac prophetiſſæ filius, ipſe Chriſti teſtimonio pluſq̃ propheta iudicatus, qui ipſo etiam exortu ſummam de ſe ſpem præbuerat: prodijt autem non è regum aulis, aut è uulgate hominum cœtu, ſed ex eremo, ubi à puero uitam angelicam egerat uictus ſicillimo parabiliq; contentus, amiſtus pallio è camelis pilis contexto, cinctus zona pellicea. Veſtitui uiſus reſpondebat. Viſcitabat enim parabili commœtu, quem eremus ſuppeditabat, locuſtis ac melle ſylueſtri. Hic cultus, hic uictus, talis locus decebat pœnitentiæ præconem. Cuius admirabilis ſanctimonia, ſic omnium animos obſtupefecerat, ut pleriq; ſuſpicarentur hūc eſſe Chriſtum, præſertim cum multis eſſet perſuſum alterū illum, qui Meſſyas putabatur in turba

IN EVANGEL. MATTHAEI

ba Bethlehemiticorum infantium perisse. Atqui is adeo
 non uindicabat gloriam alienam, ut Christo palam omni-
 bus demonstrato, se negaret indignum, qui calciamen-
 torum illius ligulas solueret. Nec is tamen suo pte im-
 petu prodijt ad predicandum, sed uoce diuina moni-
 tus iam adesse tempus agendi praconem. Siquidem
 haud quaquam fortuito, aut humana delegatione uer-
 nit ad hoc predicandi munus, sed hic erat de quo tot
 ante seculis uaticinatus fuerat Esaias, & quod in ere-
 mo palam ederet praedicationis suae uocem, & quod
 animos hominum ad accipiendam Christi doctrinam
 praeuius ipse praepararet, quodque persuasa superioris
 uitaepoenitentia, redderet eos capaces gratiae Christi,
 peccata per baptismum suum condonaturi omnibus,
 quodque subito mutatis rerum uicibus, qui ante turge-
 bant inani iusticia legis Mosaicae, stulti atque philosophia
 mundi huius, deijcerentur, & qui antea propter imperi-
 tiam ac modestiam humiles & abiecti uidebantur, atque
 inutiles, per Euangelicam doctrinam uegeti fierent, &
 opulenti bonis caelestibus. Quaeque per legis asperita-
 tem difficilia uidebantur, & impedita, per fidem, &
 Euangelicam gratiam expedita fierent ac facilia.
 Quodque salus haec non Iudeis tantum, sed omnibus to-
 tius orbis nationibus aperiretur. Haec omnia praecinus
 erat Esaias, certissimus domini propheta. Vaticinium
 enim sic habet: Vox clamantis in deserto, parate ui-
 am domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis im-
 plebitur

plebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua indirecta & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Iamq; rumor & aura quædam famæ secreto sparsa per multos de uenturo Messya, ad hæc conscientia malorū (Nam eo seculo non fuit aliud inquinatius) postremo tacitus quidam afflatus effecerat, ut plerosq; suæ uitæ tederet, ac desiderarēt illū, cuius odor qdam ad eos utcūq; peruenerat, qui subito mortaliū omne genus esset innouaturus, & abolitis peccatis, ad iusticiæ regnū uindicaturus. Quum igitur ad Ioannem confluerent, nō solum ex urbe Hierosolymorum, uerum etiam ex uniuersa Iudea, præsertim hisce regionibus quæ Iordanem accolebant, occurrit & ipse Ioannes prompte illorū uoluntati, & quod in eremo prædicauerat idem densioribus iam turbis ad Iordanis ripas inculcabat, ut se per pœnitentiam uitæ superioris Messyæ mox uenturo prepararent, & salutem allaturo se præberent sanabiles. Sanabilis autem est, qui morbum suum agnoscit & odit, iam enim instare, adeo & in proximo esse regnum cœlorum, felicissimum quidem illud & exoptabile, sed in quod non pateret aditus, nisi puris ab his terrenis sordibus. Ad hanc uocē in typum mox abolendarum animi sordium plurimi tingeantur in flumine Iordanis, damnantes ipsi uitam priorem, ac palam agnoscentes sua commissa. Sic enim uisum sapientie diuinæ, ut Ioannes qui erat cōfinium Mosaicæ

Confitentes
peccata sua.

e legis

IN EVANG. MATTHAEI

legis iam desiturae, & euangelicae gratiae iam aduentatus, hoc signo praeluderet, non ad abolenda peccata, quod proprie Christo seruabatur, sed ad praeparandos hominum animos, quo capaciores essent beneficii mox sequuturi. Id factum est Tyberio Cesare annum iam decimumquintum moderante Romanum Imperium, Pontio Pilato huius nomine procurante Iudaeae: Herode defuncti fratre, Tetrarcha Galileae, in qua comorabatur Christus, & huius fratre Philippo Tetrarcha Itureae, & Trachonitidis regionis, Lisaniam Abilinae Tetrarcha: sacerdotalis ordinis primas tenentibus Anna & Caiapha. Itaque Iudaeorum regione in tot principes distracta, prodijt ille, qui cuncta uocaret ad unius principis ditionem. Ac primo quidem confluentibus ad se turbis, quum conspiceret Ioannes non parum multos Phariseos & Sadduceos uenire ad baptismum, nec ignoraret, quam hoc hominum genus esset elatum, ferox ac sibi placens, ob insignem Mosaeicae legis obseruationem, & patriarcharum merita, a quibus se gloriabatur oriundos. Nam hi uelut inuidetes & insidias struentes baptismo Ioannis tam celebri, subdolan legatione ad illum miserant in Bethaniam, siquidem ibi tum baptizabat Ioannes, percontantes, num ipse esset Christus. si esset, mox obiecturi quod Christus promissus esset de tribu Iuda, quum constaret Ioannem esse Leuiticae tribus. Porro quum Ioannes ingenue fassus esset se non esse Christum, ac ne prophetam

prophetam quidem aliquem ex priscis illis, quos illi
redituros in mundum suspicabantur, rogare pergūt,
qua fronte per baptismum polliceretur remissionem
peccatorū, quod proprie Christo seruabatur. Respon
dit plurimum interesse inter suum baptismū, quo tan
tum inuitaret ad resipiscentiam ac pœnitudinem ui
tæ prioris, & Christi baptismū mox sequuturū, quo
condonarentur omnia peccata. Ex hoc igitur hominū
genere quum multos uideret cū reliquis ad baptismū
accurrere, acrioribus uerbis mordet illorum conscien
tias, quo magis ad pœnitentiam cōmouerentur. Astu
tum, inquit, ac maliciosum hominum genus, planēq;
nō hominum, sed uiperarum progenies, maiorum in
terfectores, insidiosi, maleq; mentis in omnes, quum
hactenus uos apud homines sic iactaueritis titulo pa
trum opinione sanctimonie probatorum. falsaq; spe
cie iusticie, atque ita supine regnaueritis, quasi Mes
syas nunq̃ esset uenturus, quis uos submonuit inslare
supplicium inuitabile, nisi ad pœnitētie remedium
cum cæteris confugissetis, & nunc cum his cupiatis
baptizari, ueluti peccatores inter quos admirabilem
quandam sanctimonie speciem præ uobis ferebatis?
Sensistis inanem fore fiduciam uestram, ni iam immi
nenti diuinæ ultioni uos subduxissetis suffugio pœni
tentie. Neq; enim patrum merita, neq; legis obserua
tio liberat ab æterno supplicio, sed sua quenque uitæ
sinceritas commendat deo. Posteaq̃ igitur pœnitet

Progenies
uiperarū.

IN EVANGEL. MATTHÆI.

uos uitæ prioris, posthac sic fructificate pijs affectibus, & factis quo testentur uos uere resipuisse. Hactenus ob crassitudinem hominum, nonnihil indultum est figuris & umbris, ut his cancellis circūsepta mortaliū ad mala procliuitas coërceretur, ne posset in deteriora prolabi: hactenus dilatatis phylacterijs, in longum productis precibus, lotionibus, crebra mentione patris Abrahæ sanctissimi patriarchæ, extruendis monumentis prophetarum, quorum posteri uultis uideri, parastis uobis apud homines aliquam sanctimonie speciem. Posthac quoniam ad lucem Euangelicam euanescent umbræ, ueris agendum erit, si uelitis assequi salutem æternā. Pro pristinis peccatis, nō exigitur à uobis holocaustum, aut sanguis pecudis, tantum adsit pœnitentia non fucata, culpam ipse gratis condonabit. Porro qui sint fructus ueræ pœnitentiæ, Messyas ipse uos docebit, si dociles repererit. Interim ponite uanam fiduciam, neq; sic uobis ipsis blandiamini, sancti sumus, è sancto patre prognati Abraham. Abraham iustus nihil proderit ex se prognatis, nisi laudatam illius fidem & obedientiam imitètur. Abrahæ promissa est benedictio, quæ nunc instat. Sed ad hanc obtinendam non satis est generis quālibet arcta propinquitas. Quicunq; diffusi deo mūdi huius prædij nituntur, exciderūt à cognatione Abrahæ. Et post hac Abrahæ posteri non è sanguinis affinitate, sed è fidei sinceritate censebuntur. Nec ideo desiderabit de
us poster

Filij sumus
Abrahæ.

PARAPH. ERASMI ROT

us posteritatem Abrahamæ, cui promissam benedictionē
 persoluat, si uos ab Abrahamæ moribus descīueritis. Imō
 illud habete certum, si uos neglexeritis oblatam gra-
 tiam, deum uel ex hisce lapidibus posse suscitare fili-
 os suo amico Abrahamæ uobis longe potiores. Nec est
 quod hactenus dilatus aduētus Messyæ, uos reddat ne-
 gligentes. Nam nunc urget extremum periculum, in
 acie nouaculæ res omnis sita est. Aut synceris animis
 adeundum est regnum cælorum, aut accipiendum
 supplicium æternum. Adest præsens salus amplecten-
 tibus, adest pœna præsens & exitium immedica-
 bile respuentibus. Iam enim securis admota est arbo Iam enim se-
 ri, non ramis aut trunco, sed radicibus, funditus & ir-
 reparabili uulnere succisura, ni fœtus deo dignos pro-
 duxerit. Discrimen imminens & urgens, nullam ad-
 mittit cessationem. Properandum est amputatis omni-
 bus remoris. Adhuc uobis in manu est utrum uelitis
 amplecti. Non feriet securis, si uos subito mentem mu-
 taueritis. In arbore naturali longum ac difficillimum
 est mutare succum, unde fœtus saporem ducat. Hic so-
 la uolūtate res peracta est. Sed ut accelerantibus com-
 munis est salus, ita censsantibus commune est pericu-
 lum. Neminem neq; opes neq; generis nobilitas, neque
 sapientia liberabit posthac. Omnis arbor quæ non
 attulerit fructum, nō dico qualem cunq; sed insigniter
 bonum ac dignum regno cælorum, exciditur, & in
 ignem conijcitur. Hactenus tulit deus ac dissimulauit
 e 3 segnicie

IN EVANGEL. MATHAEI

Ego quidem
baptizo uos

segniciem hominum. Error & ignorantia nō nihil uenie promerebantur. Ad naturæ legem obsurduerat genus humanū, Moysi lege non ita multum est profectum. Contemptæ sunt prophetarum minæ, nō audita sunt somnia. Nunc is adest post quē nemo mittendus est. Cuius aduentus ne quem opprimat, ego prænunciatus sum. Si uos uestri poenituerit, si morbum agnoueritis, si medicum ardentibus uotis exceperitis, adest ille uobis omnibus salutaris. Nec enī ipse sum ille quem expectatis. Baptizo quidem uos, sed in hoc tantum, ut resipiscētes, illi uos præbeatis dociles, ac sanabiles ubi uenerit. Mox enim aderit, imò iam adest, qui ut me posterior est in ordine prædicandi, ita tātō me est modis omnibus superior, ut ego quē uos aliquid esse creditis, prorsus indignus sim, qui mācipiū apud illū agam, hoc est, ut uel calciamēta illi baiulem, aut calciamentorum corrigiam soluam. Ego nihil aliud sum q̄ præco, fidelis quidē, & officio fungens, quod mihi iuxta prophetæ uaticiniū deus iniunxit. Ille auctor est, & omnem potestātē secum adfert, seu peccata condonandi, seu uirtutum omne genus conferendi. Ad illius doctrinam, ad illius baptismū omnes accurre, siquidem ille uos baptizabit efficaci baptismo, non aqua tantū, sed spiritu & igni. Spiritu uos transformabit, igni rapiet ad cælestia. A uobis nihil exiget nisi synceram, minimēq; fucatam poenitudinem. Gratis uobis conferet sua bona, si uobis ex animo displicuerint

splicuerint uestra mala. Tantum absit fucus, apud illū
 nihil ualiturus. Nihil illū latet, neminem metuit.
 Seuero & ineuitabili iudicio res agetur. Posthac ni-
 hil erit medium, aut ingenue boni sitis oportet, aut in-
 genue mali. Nihil ille morabitur personatam sancti-
 moniam. Habet uentilabrum in manu sua, perspicit
 etiam intimos recessus animorum. Apud hūc aut pa-
 leæ sitis oportet, aut purū triticum, sed interim utrū
 esse uelitis, uobis in manu esse uoluit. Frustra latebūt
 inter syncera grana pmixtæ paleæ. Exacte purgabit
 ille aream suam, ac triticum recondet in horreū suū,
 paleas autem comburet igni in extinguiibili. Au tigi-
 tur toto pectore conōdum est ad summam uirtutem,
 ut mereamini recipi in regnum æternū, aut si dei bo-
 nitatē, quæ nunc offertur aspernati fueritis, hoc ipso
 pessimi sitis, quod tantam salutem ultro delatam reij-
 citis, meritoq; uestro, pro cœlesti præmio, æternis ge-
 hennæ incendijs addicamini. His sanctissimi uiri uo-
 cibus adeo commoti sunt populares animi, ut complu-
 res qui hactenus legis obseruatione nixi fuerant, me-
 tu trepidi uenerint ad eum dicentes. Si res sic habet,
 quid igitur censes nobis faciendum? At ille eos nō ad
 legis ceremonias & hominū cōstitutiunculas, quem-
 admodū solent pharisæi, sed ad officia charitatis hor-
 tabatur, dicens: Prima uia placandi deum, est benefi-
 centia gratuita in proximum. Qui uestitu abundat,
 impartiat nudo, qui cibis abundat, communicet fr̃i.

IN EVANGEL. MATTHAEI

melico. Accedebant & publicani, quod hominum ge-
 nus abominantur Iudæi, qd' ferè uel in gratiam prin-
 cipum, uel ad explendam auariciã suam, populũ expi-
 lare soleant. Rogant pauidi quid sibi censeat agendũ.
 Nec hos ille reijcit à baptismo, nec his rursus indicit
 ut sua largirentur, quibus iam diu solenne erat alie-
 na rapere, sed ut aliquo gradu propius accederent, ad
 perfectam Christi doctrinam, edicit ne quid exigant
 à populo, præter id quod à principe præscriptum sit.
 Deniq; uenerunt & milites uiolentum & infame ge-
 nus hominum. Nec hos à se submouet, satis ipsa re lo-
 quens Iudæis Christum nullum omnino genus homi-
 num aspernaturum. Nihil hi confitentur, siquidem
 hoc ipsum militem profiteri, est malorum lernam con-
 fiteri. Rogant quid sibi quoq; det consilij. At ille tam
 rudes magis docet quid sit uitãdum, quo minus essent
 mali, q̃ quid agendum, ut fierent absolute boni. Ne ab-
 utamini, inquit, armis uestris, quæ non nisi in hostes
 reip. imperatoris iussu mouẽda sunt, ne quem per uim
 pulsetis, aut concutiat, quum in hoc conducti sitis,
 ut uestra opera sit tranquilla prouincia, nèue abuta-
 mini uestra cum præsidibus familiaritate, falso quem-
 piam deferẽtes per calumniam, ut hinc turpe lucrum
 ad uos redeat. Postremo contenti stipendijs uestris, ne
 minem fraudetis aut spolietis. Siquidem in hoc dan-
 tur à principe salaria, ne sit aliena rapiendi necessi-
 tas. Sic ille leuioribus præceptis, ut erat cuiusq; capa-
 citas

citas, omnes Christo ueturo pręparabat, spiritu prę
 uidens Christum, quem oculis corporeis nondum ui
 derat. Itaq; rumore uarijs modis per angelos, per pa
 stores, per Magos, per Herodis crudelem sollicitudi
 nem, per Zacharię prophetiam, per Simionem, per
 Annā, paulatim & clanculū, sed multo maxime per
 apertum, summaq; cū autoritate coniunctū Ioannis
 pręconiū: iam late sparso, indiesq; gliscēte, sic ut ma
 li quoq; metu territi, sese ad denunciatum Christi ad
 uentum componerent, nimirum tempus erat ut ipse
 prodiret in Theatrum mundi, nō iam alieno testimo
 nio, sed suis ipsius uirtutibus sese declaraturus, qua
 lis & quātus esset, & obscuraturus omnes homines,
 quorū testimonio fuerat ante commendatus. Reliquit
 igitur Iesus Galileā in qua hactenus latuerat, & pa
 tris negocium acturus, maternam deserit Nazareth,
 ad Iordanem properat, ubi confertissimam turbam ē
 diuersis Iudę regionibus conflatam testem haberet
 eorum quę dicerētur, ac gererentur. Per medias pec
 catorum turmas, is qui solus omnium nulla peccati la
 be cōtactus fuerat. Imō qui solus tolleret peccata mū
 di, uelut peccator adit Ioannem, baptismum ab illo
 flagitat, qui solus baptismum omnem sanctificat. Io
 annes nondum planē certus, quod Iesus esset summus
 ille Messyas filius dei, sed tamen admirabilem probi
 tatem ipsis oculis totōq; uultu & incessu sese exerens
 tem animaduertens, excusat pręposterum officium,

IN EVANG. MATTHAEI

nullo interim certo elogio dignitatem illius honorās. Tantum, inquit, par erat, ut ego qui tuis uirtutibus longe sum inferior, abs te baptismum flagitarem. Et unde factum est, ut te ipsum usq; adeo demittas, ut à me tingi postules, quum nemo purior ab omnibus peccatis? Hæc ita gesta sunt dispensante deo, ut & admirabilis Christi modestiæ nobis pararetur exemplū, & Ioannis testimonio constaret omnibus, Christum haud quāquam ullius mali sibi conscium postulasse baptismum. Sic enim baptizatus est, ut circūcisus, ut purificatus in templo cum matre, ut flagellatus, ut crucifixus. Nobis hæc omnia passus est, non sibi. Proinde quum Ioannes constanter testificans suam indignitatem, & Christi dignitatem efferens recusaret baptismi officium: Christus nulla quidem suspitione sinistra polluit innocentiam suam, quam omnibus notam ac persuasam esse oportuit, huius, inquit, negocij partes suum quæq; tempus habet. Tu patere interim, ut abs te baptismum impetrem, ne putes indecorum tibi, si tingas, te, ut ais, meliorem, mihi certe decorum est, ut qui omnes ad me pertrahere cupio, omnem impleam iusticiā. Etenim qui docet omnes, & qui perfecta docet, eum nō oportet committere, ut aliqua uel minima iniusticiæ species in ipsius moribus hæreat. Omnibus omnia fiam oportet, ut omnes patri lucrificiam. His auditis, Ioannes cum Christo descendit in Iordanem, ac tinxit eum. Ac species quidem exemplum habet

bet salutare in Christo modestiæ, in Ioanne obediētiæ,
 ceterum res atq; effectus planè præpostere cessit. Si
 quidem nos consecrat baptismus, ille baptismum con
 secrauit sacro sui corporis contactu. Simul autem ut Baptizatus
 ostenderet quid nobis agendum esset à baptismo, & autem Iesus
 quanta felicitas daretur per baptismū, Iesus alacer confestim.
 ac properās, ueluti deposita peccatorū sarcina, egres
 sus ab aqua, docens in lotionibus non esse commoran
 dū, nec ad eas subinde redeūdum, iteratis peccatis, sed
 semel abiectis ac sepultis in baptismo cōmissis uitæ
 prioris, ad spiritualis uitæ munia festinandum, cōpo
 sitis genibus, & sublati in cœlum manibus, depreca
 tus est patrem, ut hoc negotium seruandi genus hu
 manum, quod aggredederetur, omnibus felix ac faustū
 esse uellet, isq; sua paterna autoritate commendaret
 filium suū orbi, ne parum grauis esset Ioannis auto
 ritas, quanq̃ hoc quoq; pro tempore profuit crassīs
 & rudibus. Et ecce palam teste tanta hominum mul
 titudine, pater asseruit auctoritatem filio suo. Cœli dif
 fisi, prodigiosam quandam lucem ostenderūt. Quin
 & Ioannes conspexit spiritum cœlestem, uisibili spe
 cie columbæ, delabi è cœlo, & sacro illius uertici instā
 dentem. Vnde columba uenerat, oculis conspicua, in
 de uenit & uox paterna, auribus omnium insonans:
 Hic, inquiēs, est ille filius meus unice dilectus, delitiū
 animi mei, & in quo mihi singulariter placeo, ipsum
 audite, meæ mentis interpretē, & meæ bonitatis er
 ga uos

ga uos dispensatorem. Quoniam autem Iesus id temporis adhuc ignotus erat multitudini, quæ de Ioanne magnifice sentiebat, ne uox quæ è sublimi missa, neminẽ certo designabat sensibus, putaretur ad Ioannẽ pertinere: idcirco additum est cœlestis columbæ uisibile signũ, quæ capiti insidens ceu digito demonstraret omnibus, ad quem ea uox pertineret. Quo quidẽ signo & ipse Ioannes iam plene certusq; monitus est, illum esse filiũ dei. Quod post palàm testificatus est, hoc signũ & ante sibi promissum à patre fuisse, quocitra dubitationem, in tanta hominũ turba dignosceret illũ, qui baptizaturus esset omnes in spiritu & igni. Atq; his ceremonijs dominus Iesus, declaratus & cõsecratus est magister noster, cuius Theologiã quisquis sequetur, is uere beatus erit. Caput IIII.

AC ne his quidem iactis exordijs statim profilit ad prædicandum, licet cœlitus autoritate tradita, sed subito à turbarum oculis subducit sese in solitudinẽ, quod secessus à populi cõmercio, & auget autoritatẽ, & acuit desideriũ. Eos autem potissimũ aggreditur spūs ille instigator malorum, qui relictis mũdi cupiditatibus, puram ac cœlestẽ uitam meditantur. Hoc igitur tacite nos docens Iesus petit solitudinẽ. Idq; facit nõ hortatu cuiusq;, sed suo ipsius spiritu. Nam qui baptizatus est, iã exuit affectus carnales, & factus regeneratione spūalis, spiritus sancti ducitur & agitur arbitrio. Non meminit Bethlehem

PARAPH. ERASMI ROT.

non repetit Nazareth, non redit ad matrem aut nutricium, sed impetu raptusque spiritus, ueterum prophetarum exemplo nemorum deserta petit. Vegetat animum tyronis Christiani secessus, & aliquoties tutius est, se feris committere quam hominibus. Baptismus aufert omnia delicta uitae superioris, sed ob hoc nemo tutus est ab insidijs satanae, qui socorditer agit. Alioquin praeuere cupiditates meditantur repullulascere, praesertim in rudibus, & nuper initiatis Christo: & improbus ille satanas, tam inuidus humanae salutis, quam Christus est auidus, miris cuniculis & insidijs sollicitat ad defectionem, ut maiore tyrannide possideat relapsum, quam antea possederat suum. Aduersus haec pericula Christus demonstrat tribus potissimum rebus occurrendum. Crebris ac puris precationibus, fuga turbae, fuga luxus, & abstinentia, non sine diligenti meditatione diuinarum scripturarum, ne perniciem adferat ignaua solitudo. Et quoniam arduam hanc & angelicam uitam molientibus, potissimum diabolus sollet insidias struere, Christus ipse uelut optimus doctor progressus in palaestram, suos athletas docuit, quibus modis superandus sit ille maliciosus & callidus ueterator, quamquam nihil possit aduersus sobrios ac uigilantes, totumque pectore fidentes scripturis diuinis. Quin & hoc interim agebat dominus Iesus, ut ita paulatim hoc mysterium innotesceret mundo, ut satanas qui non ob aliud certum scire cupiebat, num hic esset filius dei, quem

IN EVANGELIVM MATT.

quem audierat hoc titulo à patre honoratum, nisi ut redemptionē humani generis impediret, sic in ancipiti teneretur, ut non ante certo nosset hūc esse Messyam, quā suam tyrannidem subuersam cerneret. Simul & illud nos commonefacit Christus, neminē idoneum ad euangelicam prædicationē, nisi qui iam sui piculo facto, firmus sit & ualidus aduersus oēs mūdanas cupiditates, luxum, & huius comites libidinē, ambitionem, auariciam, & his consimiles, quibus hostis simplicium animos uelut arietibus pulsat quatitq;. Quum igitur Christus in ediam ad quadragesimū usq; diem produxisset, Daniele, Heliam, ac Mo sen referens, quod sic erat supra uires humanas, ut tamen ab hominibus factum Iudæi crederent, tandem ut manifestam humanæ imbecillitatis speciem daret, nō dissimulauit se famis molestiam sentire. Si quidem iuxta communem humani corporis naturam humoris inopia, stomachū molesto sensu cruciabat. Id ubi sensit insidiosus ille tentator, ac nihil aliud q̃ hominē suspicans, licet admirabilem: hamum proiecit inanis gloriæ illecebra inescatum, quod hinc maxime capiātur, qui uidentur ad summa tendere: Si filius, inquit, es dei, quid opus est te fame cruciari? Dic potius ut hi lapides tibi uertantur in panes. Nutu tibi potes præstare quod desideras. Dolosum insidiatorem sic elusit Christus, ut nec nomē filij dei recusaret, nec se fame uinci posse, ut hominem quemlibet, demonstraret. Etenim

PARAPH. ERASMI ROT.

ret. Etenim ne sibi uindicaret autoritatē responſi, no-
tiſſimam illi ſcripturam obijcit. Scriptū eſt, inquit,
in Deuteronomio: Non ex ſolo pane uiſturus eſt ho-
mo, ſed ex omni ſermone qui ꝑficiſcitur ex ore dei.
Eluſus ancipiti reſponſo, iam & ipſe ſacræ ſcriptu-
ræ uerbis abutitur ad lædendum. Suſtulit illū diabo-
lus in ſanctam ciuitatem, & impoſitū ſummo templi
pinnaculo hortatus eſt, ut ſi uere filius dei eſſet, è ſub-
limi ſe præcipitem daret, id illi impune fore, quando-
quidē ita promiſiſſet ipſe deus in psalmo myſtico:
Angelis ſuis mandaturus eſt de te, & in manibus tol-
lent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. At
dominus Ieſus oppoſita ſcriptura tacite docet, quā-
m ille peruerſe torqueret ſacræ ſcripturæ ſenſum. E di-
uerſo, inquit, ſcriptū eſt in Deuteronomio, non tenta-
bis dominū deum tuū. Siquidem ad hoc hortatur ſcri-
ptura, ut in neceſſitatibus ingruētibus bene ſperemus
auxilio diuino freti, nō ut temere noſmetipſos in pe-
riculū præcipitemus. Piorū miracula non probātur
accerſendis periculis, ſed depellēdis quæ aliunde ac-
ciderint. Nec enim pium eſt quenquā in flumē præci-
pitare, ut eo liberato uir magnus appareas, ſed eū qui
caſu delapſus ſit cripere. Nec quauis de cauſa, nec
apud quosuis ſunt adēda miracula. Apud Herodem
cupidum harū rerum, ne loqui quidē dignatus eſt Ie-
ſus, tantum abeſt, ut in gratiam ſatanæ uirtutis diui-
næ ſpecimē adere uoluerit, Quoties id ſuadet afflata
charitas

IN EVANG. MATTHAEI

charitas, quoties id postulat gloria dei, tum exerenda est uis numinis. Iam quo suos doceret Christus, ne post unam aut alteram uictoriam securitati se traderent, sed semper in excubijs agentes, sese praeberent paratos ad omnes satanae assultus: diabolus à templi pinna culo sublatum, in montem quendam uehementer editum abduxit, unde liber undiq; & late patens prospectus, subijceret oculis omnia regna mundi, & admirandam cuiusq; gloriam strepitumq;. Nimirum expertus erat, in ceteris hominibus nihil esse tam impiū ac nefariam, quod imperij causa non auderent. Porro quum deus sit omnium rerum autor & conditor, quæ in cœlis sunt ac terris, nec in his ullum ius habeat diabolus, nisi si quid ab ipso uitiatum est, tamen perinde, quasi dominus omnium, sic audet improbus loqui Christo. Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. O cæcam impietatem, pollicetur aliena & premium petit sceleratus spiritus, soli deo congruens. At Iesus qui hætenus suam contumeliam moderate tulit, non fert patris ignominiam. Abi, inquit, satana, longe aliud docet diuina scriptura, quam tu suades. Illa ait, dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. His atq; alijs modis quum tentasset eum diabolus, semper expertus athletam inuictum aduersus omnes machinas, tandem reliquit eum: bis sua spe frustratus, primum quod sensisset insuperabilem, deinde quod quum expiscatum uenisset, num esset filius dei,

dei, aliquanto incertior dimitteretur quàm uenerat. Hunc conflictum tametsi deo dūtaxat & angelis testibus gestum, post suis ignotum esse noluit dominus Iesus, ne nesciremus cū quàm improbo hoste nobis res esset, & quibus autoramentis ille sollicitaret incautos animos, non ut desperaremus, sed ut uigilaremus. Vicit illū Christus, ut nobis ostēderet uinci posse, & uincendi rationem docuit. Deniq; nobis uicit nō sibi, per nos eundem uicturus, si modo promerebimur illū nobis habere præsenti. Audiet & à Christo per nos, abi Satana, metuetq; famulos eius, à quo uictus est. Porro quemadmodum in humana militia uices rerū sunt: & labores ocio, dura iucundis recreantur, & post diros cōflictus celebrantur epinicia, ita in Christi militia semper aspera letorum uicissitudine mitigantur. Post toleratam impuri spiritus improbitatē, mox adsūt angeli, & Christo uictori subseruiūt. Hæc uidelicet rerum imago nos docet, ut in rebus tristibus spe letiorū fulciamus animum, dei bonitate freti, qui sic moderatur omnia, ut uicissim & rebus asperis exerceat, probetq; militum suorum fortitudinem, & rursus solatio quopiam inuitet ad gratulationem, & gratiarum actionem, qui Christianorum triumphus est, qui & in afflictionibus inuicti sunt præsidio dei, & si quid prosperitatis affulserit, id totum ascribunt bonitati munificentieq; diuinæ. Ita sit, ut nec se uiciente fortuna deiiciantur animo, nec rebus prosperioribus

IN EVANG. MATTHAEI

**Audiens au-
tem Iesus.**

rioribus insolescant. Quum igitur Christo satis esset
conciliatum autoritatis & opinionis, praesertim quum
Ioannes illum ueluti tradens & commendans suis di-
scipulis, digito demonstraret ac diceret: Ecce agnus
dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quum superato dia-
bolo, totus afflatus esset spiritu sancto, nihil restabat,
nisi ut auspicandae praedicationi tempus ac locus sume-
retur. Ioannes nullum ediderat miraculum, sola pœ-
nitentiae praedicatione contentus, Christus illo prædi-
cante siluit, ne quid dissidij nasceretur inter utriusq;
discipulos, ut adhuc erant rudes, & carnem sapien-
tes, humanis affectibus obnoxij. Porro boni doctoris
est, sese ad captum eorum quos instituit dimittere. Ve-
rum tum demum aggreditur docendi negotium, ubi
umor uulgasset quod Ioannes ab Herode tetrarcha
fuisset coniectus in uincula, nimirum ferens praemium
quod solent, qui apud huius mundi principes audent li-
berius admonere, maluitq; salutaria dicere quam iucun-
da. Admonuerat enim tetrarcham de incasto coniugio,
quo sibi Philippi fratris uxorem adiunctam habebat.
Et gaudent nonnunquam etiam mali principes habere do-
mi uiros insigni probitatis opinione celebres, & com-
mendatos, non ut horum consilijs obtemperent, sed ut
quod agunt ex animo suo, ex horum consilijs agere
uideantur apud ignaram plebem. Atq; in alijs quidem
rebus leuioribus frequenter illius monitis paruerat,
hic ubi praecipue conueniebat obtemperare, ad impu-
ra sal

re saltatriculæ libidinem & turpissimæ matris affectum uirum optimum in carcerem detruserat, ac deinde crudelissima nece tanti uiri, conuiuium suum natalicium & procerum suorum oculos funestauit. Hoc igitur quum audisset Iesus, non quod metueret ipse, sed uti doceret suos, non esse ultro accersendum periculum, si liceat uitare commode, sed quoties oppressit fortiter esse negligendum: Relicta Nazareth secessit in Galileam gentium, in qua Solomon uiginti quinque ciuitates donauit Hire regi Tyrriorum, & contulit se in ciuitatem Capernaum, ob hoc dictam maritimam, quod finitima sit stagno Genazaret, in finibus Zabulon & Neptalim, uidelicet duarum tribuum, in quarum priore est Galilea, in altera Galilea gentium cognominata, Christo iam tum sub hac imagine, ceu minitante fore, ut Iudeis respuentibus & affligentibus Euangelij præcones, ad gentes euangelium defferretur. Ac ne quis hoc fortuito sic usu uenisse putet, sic fore iam olim prædixerat Esaias, quum fatidico afflatus spiritu caneret: In terra Zabulon & terra Neptalim, quæ finitima est littori marino, in Galilea quæ dicitur gentium, populus qui antehac habitabat in tenebris uidit lucem magnam, & admirabilem, & ijs, qui ante uersabantur in densissima caligine, qualis est apud inferos, exorta lux est. Itaque quod ad tempus attinet, ubi desijt Ioannes, incipit Christus. Siquidem ad Euangelij clarissimam lucem, euanescent umbræ legis

IN EVANG. MATTHAEI.

Mosaica. Quod ad locum pertinet: Ad primam afflictionem sancti præconis, ad gentium nomen itur & lax quam Iudæi, cupiditatibus excæcati, ferre non poterant ad gentes idololatrias demigratura pingitur, sed sic, ut à consinio nō recedatur, ut utrinq; possit au-
 diri tuba uocis Euangelicæ. Quamquā & alioqui nō inutile theatrum erat ea regio, propter commoditatē portuum, & aliquot celebres ciuitates in littore sitas, quæ ob commercia negotiationū à longinquis etiam frequentabantur. Nunc exordium prædicationis audiamus. Vt Ioanni successit, ne ab se alienaret, quos illius admiratio iam totos occuparat, à nota & familiari illius doctrina rem auspicatur, lactans interim infirmos, ut post solidum illis cibū proferat iā firmioribus. Hic nimirū est ordo doctorum, qui malunt prodesse auditoribus, quā semet apud alios ostentare. Est autem Christi prædicatio non solum mitior quā Ioannis (nulla enim hic securis, aut uentilabri, aut ignis nunquam extinguendi mentio) uerum multis beneficijs in omnes citra discrimen accurrentes commendata. Clamat igitur & Iesus, ueluti Ioannem referens, resipiscite, pœniteat uos uitæ prioris. Iam enim instat regnum cælorum, quod quū nulli sit claudendum, nullis tamen patebit, nisi puris, & cœlestia querentibus, & quicquid est terrenarum cupiditatū amputantibus. Quid hac philosophia simplicius? Sua cuiq; mala displiceant, & gratis adsunt omnibus bona

na cœlestia. Iam uero tempus erat, ut ipse quoq; Iesus
 eorum aliquem discipulorum colligeret, quos fami-
 liares haberet testes omnium quæ faceret ac diceret,
 & per quos alios deinceps doceret. Sed aduerte qua-
 les sibi delegerit, non philosophos, non pharisæos, nō
 sacerdotes, nō opulentos. Noluit enī euangelij glori-
 am ullis mūdi presidij inquinari. Sed quū ambularet
 iuxta lacū, quē diximus esse in cōfinio utriusq; Gali-
 lææ, cōspexit duos fratres germanos, quorū alteri no-
 men erat Simon, qui idē dictus est Petrus, alteri nomē
 Andreas, patri nomen erat Ioannes. Hi prius audito
 Ioanne, eius hortatu sequi cœperunt Iesum. Sed utro-
 que relicto, redierant ad artem, qua soliti sunt sibi pa-
 rare cibum. Iamq; satagebant in suo negocio, mitten-
 tes rete in lacum. Ominis erat boni, primum iuuētus
 nouæ doctrinæ capacior, deinde fratrum cōcordia se-
 se mutuo studio iuuantiū, ad hæc ars innoxia, è publi-
 co lacu tenuem uictū parans, deniq; piscatio ipsa no-
 uæ piscatiōis admonebat, nō quæ lineis textis captaret
 pisces in cibū uentris, sed quæ reti sermonis Euangeli-
 ci captaret homīes immersos terrenis curis ad deside-
 rium uitæ cœlestis. Ita q; corporis intentos necessitati
 Iesus interpellans: Me, inq̃t, sequamini & à me disce-
 tis artem, certe meliorē, quā à patre didicistis. Nec
 artem tamen deseretis, sed in melius commutabitis. Si
 quidem efficiam posthac ut sitis piscatores hominū,
 ut qui nunc pisciculis insidiamini in perniciem, homi-

IN EVANG. MATTHAEI

nes capiatis in salutem eternam . Agnouerunt uocem
 eius cui aliquando crediderant , & cuius humanitatē
 domestico colloquio fuerant experti , sed addita uoci
 energia perfecit , ut protinus ad uocem uocantis , non
 solum obliuiscerentur piscium , uerum etiam retia , ut
 erant , relinquerent inibi , ac ne domesticis quidem sa-
 lutatis , Iesum (ut illic ambulabat) sequerentur . Nihil
 adhuc præclari uiderant in Iesu , & tamen nihil con-
 tati , nec solliciti unde uictus in posterum suppeteret ,
 simplici uerbo uocanti sese adiungunt comites , ne mor-
 te quidem diuellendi . Hinc aliquantulum progressus
 Iesus , conspicatus est alios duos fratres , Iacobū & Io-
 annem filios Zebedæi , magis etiam placuit fratrum
 & patris concordia . Omnes eadem habebat scapha ,
 rem eandem molientes , nimirum quod Petrus & An-
 dræas . Sed his in mora erant rupta lōgo usu retia , te-
 nuitatis argumentum . In his igitur reconcinnandis ac
 sarcinendis uehementer intentos , interpellauit Iesus , ue-
 lut obiter præteriens , iussitq; uti sese sequerentur . Nec
 mora , simplicissimæ fiduciæ iuuenes , ilico relictis res-
 tibus , ac ne patris quidem memores , Iesu comitatu se-
 se adiungunt . Sic illos formauerat Ioannis prædica-
 tio , sic increbatur animi promptitudo , sic illos attra-
 xit afflatus Christi , qui totus spirabat cœleste numen ,
 quo plenus erat . Videtis exordia nostræ philosophiæ
 per quam uisum est deo seruare genus humanum uni-
 uersum . Videtis pompam ac strepitum Euangelicæ
 scholæ

PARAPH. ERASMI ROT.

ſchole. Pauculis hiſce piſcatoribus idiotis, plebeis, & pauperculis, comitatus pauper ipſe Ieſus obambulabat per totam Galileam, nō iam in angulis aut in deſerto, ſed in frequentibus illorum ſynagogis, prædicans & annuncians adeſſe iam olim promiſſum regnum cœlorum, non territans metu gehennæ, quemadmodum fecerat Ioānes, ſed beneficijs gratuitis inuitans, & alliciens omnes. Etenim quocunq; ſeſe conſerebat, gratis & citra diſcrimen medebatur omnibus omnium morbis, neq; repellens quēquam, quāmlibet humilem ac plebeium, & eadem facilitate proſligans omnem morbum, quantūmuis inſanabilem, quo ſimul & miraculis potentiam ſuam declararet, humana maiorem, & beneficētia gratuita ſibi conciliaret amorem omnium. Libentius enim illi credimus, quem ad manus. Porro beneficijs conciliantur & ſeræ. Nullū autem beneficium diuinius, quāmlibet ſanitatē. His rebus factum eſt, ut rumore per omnem Syriam ſparſo, plures etiā e longinquo deportarent ſuos, uarijs morbis & cruciatibus obnoxios, ad hæc demoniacos, lunaticos, & paralyticos, quos medici ſerè aut non ſuſcipiunt curandos, aut fruſtra curare ſolent: nimirum artem ſuperante malo. At Ieſus non humanis pharmacis, ſed uirtute cœleſti, qua poterat & mortuos excitare, nullo negotio ſanabat omnes. Parum erat illi tollere morbos corporum, qui tollebat morbos animorum. Minimū erat illi remorari uitam

IN EVANG. MATTHAEI.

corporis, qui uenerat omnibus largiturus uitam æternam. Confluxit igitur hinc atq; hinc ingens hominū turba, non solum è Galilæa gentium, in qua uersabatur, uerum etiam ex altera Galilæa, quæ erat ultra lacum, & regione quæ ob decem ciuitates, quas cōplectitur, Decapolis dicta est. Item ex Hierosolymis, reliquaq; Iudæa, ac locis ultra Iordanem sitis. Ad beneficium affluūt omnes quum est opus. Nouitatis admiratione pleriq; ducuntur. Nonnullos trahebat lior, & insidiādi libido. Omnes, quod quidē in ipso est, attrahit Iesus, sed pauci sunt idonei cœlesti philosophiæ, cuius tradendæ gratia potissimum uenerat. Populum cura corporis mouet, qui gaudet nouis spectaculis oculos pascere. Sed huiusmodi theatro non admodum delectatur is, qui perfectā quærit, longēq; semota ab affectibus popularibus.

Cap. V.

IESVS igitur conspiciens turbam indies magis ac magis densari, promiscuis hominum generibus, ueluti subducit sese ab humili loco, qui facile patebat quibuslibet: ac monte conscenso, iam cœlestis philosophiæ doctorem agere cœpit, ipsa loci celsitudine declarans, se nihil plebeium aut humile traditurum, sed ardua cœlestiaq; omnia. Simul Mosi referens exemplum, qui legem proditurus populo montem ascendisse legitur. Ascendentē sequuti sunt discipuli, quos sibi peculiariter delegerat, sic tamē ut turba nō sit phibita sequi, si quibus tantū ardoris ac roboris adfuisse.

Ita

Itaq; superato mōtis fastigio, consedit Iesus, nō uti fesus, sed uelut ardua quædam, magisq; seria docturus, quæ attentū auditore requirerēt. Id ubi sensere discipuli, propius illum cinxerunt, ne quid illius sacræ doctrinæ posset effluere. Iesus igitur non ex larçæ aureo solio, aut supercilioso philosophorū pulpito, aut arroganti phariseorū cathedra, sed ex herbido thoro, diuinam ac salutiferam illam suam philosophiam auspicaturus, uertit oculos non in turbam, sed in discipulos, & aperto sacro ore suo, Euangelicæ doctrinæ nondum audita dogmata cœpit depromere, plurimum abhorrentia ab omnium opinione, qui mundo uidentur admodum sapere. Beatitudinem pollicentur omnes, qui se doctores sapientiæ profitentur. Beatitudinem expetunt omnes cuiuscunq; status sunt aut conditionis. Sed quibus in rebus sita sit hominis felicitas, hinc multa inter philosophos controuersia, multus inuita mortalium error. Hic quoniam scopus est, & fundamentum totius sapientiæ. Primum explicat Iesus, paradoxa, docens, sed uerissima, & ideo miraculosis præstruxit fidē sermoni incredibili, ut qui uirtutē ipsius experti essent efficacem in sanandis corporum morbis, considerent & doctrinam esse ueracem, quæ mederetur morbis animorum. Hæc tamē audierūt discipuli pauci, & beatitudinē sunt amplexi. Audiant omnes, nam omnibus loquutus est, & omnes reddentur felices. Ex falsis opinionibus oriuntur omnia peccata

IN EVANGEL. MATTHAEI.

Beati paupes
spiritu.

cata uite. His igitur eximendis ante omnia studendū
est. Quoniam perniciosissimus animorum morbus est
ferocitas, & arrogantia, quæ non sinit hominem
esse capacem ueræ doctrinæ, imò fons est unde ferè sca-
tet quicquid est capitalium uiciorum, huic primum
medetur Iesus: Beati, inquit, pauperes spiritu, quoni-
am eorum est regnum cœlorum. Quorum aures tulis-
tent uocem tam inopinabilem, nisi post tot testimonia
Ioannis, patris columbæ, postremo præsentibus signis
fuiſſet autoritas cōmendata, & conciliata fides? Mul-
tos rei familiaris tenuitas, generis humilitas, conditio-
nis obscuritas, fortunæ aduersitas reddit abiectos &
humiles sibiq; displicentis. Sunt hi quidem uiciniores
Euangelicæ beatitudini, si quò uocat fortuna, sequan-
tur animo. Verum hæc spirituum humilitas in affe-
ctu sita est, non in rebus extrarijs. Sed unde regnum
huic, qui nihil arrogat sibi, qui cedit omnibus, qui si-
bi displicet, qui neminem protrudit aut ledit? Is enim
propior asinæ seruituti uidetur q̃ regno. Hoc homi-
num genus ubiq; conculcatur, leditur impune, uiuit
abiectum & obscurum, egens, ac destitutum. Atqui ue-
rum est quod dixit ueritas, horum tantū est regnum,
sed cœlorū. An tu regnare putas istos feroces ac uio-
lentos? Seruitutē seruiūt, multos patiuntur tyrannos.
Discruciantur auaricia, ira, liuore, cupiditate uindi-
ctæ, metu, spe. Vix uiuūt, tantum abest ut regnent. At
qui liber est his curis omnibus, fretus innocentia sua,
fretus

PARAPH. ERASMI ROT.

fretus deo, fretus præmijs futuri seculi, tranquillo pectore cōtemnit ea, quæ sunt huius mundi, & sequitur bona cœlestia: nōne regnum obtinet longe pulchrius ac magnificentius regno tyrannorum? Non huic imperat libido, non auaricia, non liuor, non ira, non cæteræ pestes animorum, Et armatus fide, quoties res postulat, imperat morbis, & fugiunt, imperat undis & conquiescunt, imperat demonibus, & emigrant. Tam potens est regnum animi, sibi diffidentis, ac deo fidentis, humanis diffusi præsidij, & ex cælo pendens. Non diadema, non unguentum, non satellitiū dant regnum: hæc sunt quæ uere regem faciunt, ac deniq; ad cœlestis, eterniq; regni cōsortium euocant, ubi nulla iam erit rebellio. Regnum mundanum paratur uiolentia, ferocia defenditur. Hoc regnū parit modestia, tuetur & constabilit humilitas. Mundus non iudicat regno gerendo idoneos, nisi qui generoso præditi spiritu ingentes tollunt animos. Deus ad suum regnū eos potissimum euehit, qui se maxime deiiciūt. Pergit Iesus, & addit huic simile paradoxon. Beati mites, quoniam hi possidebūt hæreditate terram. Qui nam sunt mites? qui nulli uim faciunt, qui lesi facile condonant iniuriam, qui malunt rem perdere, q̃ contendere, qui pluris faciunt cōcordiam & animi tranquillitatem, q̃ latifundium, quibus optabilior est quieta paupertas, quàm rixose diuitiæ. Sed hoc hominum genus solet suis agris deturbari, tantumq; abest ut aliena sibi pa-

Beati mites.

bi pa-

IN EVANG. MATTHAEI

bi parēt, ut auitis etiam possessionibus pellantur. Sed
 hac est noua dilatandæ possessionis ratio, ut plus im-
 petret ab ultro largiētibus mansuetudo, quam per fas
 nefasq; paret aliorum rapacitas. Immitis ac ferox do-
 minus, nec hoc possidet quod habet. Placidus aut qui
 mauult sua cedere, q̄ pro his digladiari, tot locis ha-
 bet fundum, quod locis repperit amantes Euangelicæ
 māsuetudinis. Inuisa est omnibus peruicacia, mansue-
 tudini fauent & ethnici. Postremo, si perit possessio
 miti, damnum non est, sed ingens lucrum, perij ager,
 sed incolumi tranquillitate animi. Magno cum lucro
 uendidit fundum, qui uitauit tumultum, & seruauit
 animi quietem. Postremo ut omnibus excludatur mi-
 tis, tanto certior est illi cœlestis terræ professio, un-
 de depelli nō poterit. Mūdus ut infelices deplorat, qui
 pulsī patria, solū uertere coguntur, sed Christus bea-
 tos pronūciat, qui ob Euangelium exulant, cœlo muni-
 cipes ascripti. Excussi sunt à iure ciuitatis unius, eie-
 cti domo, profligati patria, sed euangelico uiro to-
 tus mūdus patria est, & pijs cœlū certissimā domus
 est, patriaq; securissima. Vulgo misera res est orbi-
 tas, adeo ut quidam orbatī suis affectibus, puta uxo-
 re, parentibus, fratribus, aut liberis, nonnunquā si-
 bi manus adferant. Et ob hoc adhibētur amici, qui lu-
 ctus acerbiter cōsolatione leniant. Sed beati qui lu-
 gent ob amorem Euangelij, qui uel distrahuntur à
 suis affectibus, qui quos habent charissimos uident
 ob

Beati qui lu-
 gent.

PARAPH. EAAEMI ROT.

ob Euāgelicam iusticiam affligi trucidariq; , qui spē
 tis huius mundi uoluptatibus , in lachrimis , in uigi-
 lijs , in iciunijs uitam transigunt. Nam his spiritus ille
 cœlestis aderit secretus consolator , qui temporarium
 luctum inestimabili mentis gaudio pensabit , interim
 mox ad æterna gaudia transferendis. Humana conso-
 latio frequenter ægritudinem , dum mederi studet , ex-
 asperat . At spiritus ille uerus consolator , sic intus ex-
 hilarat animum sibi bene consciū , deq; futuræ uitæ
 præmijs certum , ut in atrociſſimis etiam corporum af-
 flictionibus sibi gratulentur . Tantum abest ut sibi ui-
 deantur infelices . Publica omnium opinione res est
 acerba fames , & egestas res est uelis equisq; fugiēda ,
 neq; quīquā non eos beatos prædicat , qui rem fæ-
 miliarem luculenter auxerint , & constabilerint , ut
 liceat affatim frui. Sed nec opes quāmlibet aggestæ sa-
 turant animū , neq; felicitas hominis uentris saturita-
 te metienda est . Quos igitur Christus in hoc genere
 beatos pronunciat ? Beati , inquit , qui esuriunt & si-
 tiunt iusticiam . Leuiter appetenda sunt ista , quibus ali-
 litur ac fouetur corpus , in quorum cura uulgus tam
 misere torquetur. Et expletos nōnunquā magis cru-
 ciat saturitas , quā fames cruciabat , & mox à saturi-
 tate recurrit sitis ac fames subinde sarcienda . Et ista
 pijs paruo contentis , nec præter necessaria qcquā de-
 siderantibus , uel non sollicitis ubiuis adsunt , eo nimi-
 rum suppeditante , qui pascit & passerulos & lilia .

Beati qui e-
suriunt.

Felices

IN EVANG. MATTHAEI

Beati miseri
cordes.

Felices autem, qui famem & sitim hanc à rebus corporeis, & perituris transferunt ad expetendam iusticiam Euāgelicam. Vbi semper est quod esuriatur, semper quod sitiatur, & beata satietas est, & hoc ipsum beatitudinis pars est, esurire panem illum animi, de quo qui ederit uiuet in aeternū, sitire aquam illam uiuam, de qua qui biberit, fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. Vulgus existimat eos felices qui uiuantur aliena beneficentia, & subleuato gratulantur magis quā subleuanti. At ego beatos pronūcio misericordes, qui pro charitate fraterna, alienam misericordiam suam esse ducunt, qui proximi malis indolescunt, qui calamitatibus aliorum illachrymant, qui de suo paesunt egentem, uestiunt nudum, monet errantem, docent ignorantem, condonant peccanti, breuiter qui quicquid habent dotis, id alijs subleuandis ac refocillandis impendunt. Non enim is sumptum facit, sed lucrum. Siquidem misericors ac beneficus in proximū, sentiet deum erga se multo magis misericordem, ac benignius beneficium. Condonasti proximo delictum aliquod leuiusculum, tibi deus condonabit omnia peccata. Remisisti fratri uindictam tēporariam, tibi deus remittet poenam aeternam. Subleuasti tuam pecuniam fratris inopiam, tibi reddet deus opes suas cālestes. Apud homines paupereſcunt misericordes, dum largitione exhauriuntur facultates, sed apud deum locupletantur, dum exhausto scrinio, pectus pietatis fructibus

PARAPH. ERASMI ROT.

bus cumulatur. Vulgus hominū infelices appellat oī^{es} Beati mūdo
 batos oculis, & qui hoc sensu longe gratissimo ca^{re} corde.
 rent, negant se uiuere, sed mortuorum similes, in tene-
 bris agere. Tam suauis res uidetur oculis intueri lu-
 cem, & hoc pulcherrimum mundi theatrum contem-
 plari. Quod si res tam optanda uidetur aspicere solē
 oculis corporeis, quanto felicius est oculis animi con-
 tueri deum, solis & omnium rerum conditorem. Vi-
 distis exilientes gaudio, quibus adempta cecitate con-
 tigit intueri lucem, nec aliter sibi gratulari, q̄ si res
 dissent ab inferis. Quanto beatiores quibus adempta
 mentis caligine, datum est intus cernere deum, totius
 laticie fontem, quē uidere summa est felicitas. Quod
 sol est puris oculis, hoc deus est puris mētibus. Quod
 pituita, aut squamæ sunt oculis, hoc peccata sunt ani-
 mis. Beati igitur quibus cor est ab inquinamētis omni-
 bus purū & illibatum, nam his dabitur, quod est o-
 mnibus huius mundi uoluptatibus optabilius, uidere
 deum. Vulgus mortalium beatos iudicat, qui rebus ex Beati paci^{fi}
 animi sententia compositis, degunt in ocio, neq; quēq; ci.
 habent, qui sibi faceffat negocium. At me iudice beati
 sunt, qui postq̄ ipsi cupiditatū omnium rebellionē in
 animo suo compresserunt, student & inter alios dissi-
 dentes sarcire concordiam, non solum nō ulciscen-
 tes, si quid lasi sunt à quoq̄, uerumetiam ultro inuitantes
 ad pacē eos, à qbus sunt offensi. Quod si cui durū ui-
 detur, audiat prēmium. Quoniam tales filij dei uo-
 cabuntur

IN EVANGEL. MATTAEI.

cabuntur. Quid honorabilius hoc elogio? Imò quid
 beatius? Nec enī est inanis titulus. Qui filius sit, idem
 & hāres sit oportet. Sed nothum arguit morum diffi-
 militudo, germanum & gñesion, patris imitatio. De-
 us gratis cōdonans omnia peccata, mortales omnes, à
 quibus fuerat offensus inuitat ad pacem, & amicici-
 am. Vltro se præbet propiciū omnibus, qui resipi-
 scunt. Is non agnoscet pro filiis suis, nisi qui tales se
 præbuerint aduersus fratres suos, qualem ipse se præ-
 buit aduersus uniuersos. Patres carnales exheredant
 filios, quibus non conuenit cum reliquis fratribus. Ita
 pater cœlestis, abdicaturus est pacis ocores, ac dissidio-
 rum autores. Quoniam autem plures ubiq; sunt im-
 probi, non potest cum omnibus constare pax, nisi tole-
 rantia malorum. Piorum est omnibus modis adniti,
 ne quod habeant dissidium cum ullis hominibus, siue
 boni sint, siue mali, omnes comitate, lenitate, benefi-
 centia sunt, quoad fieri potest, ad amorē & cōcordiā
 inuitandi, sed quorundam tanta est peruersitas, ut be-
 nefactis etiam iritentur, & affligant benemerentes,
 seuiant in beneficos, seruare cupientes ducant pro ho-
 stibus. Hic si pax utrinq; constare non potest, tamen
 illi interim ob pacis studium erunt beati, quum illos
 impij persecutur, nō ob aliud, nisi ob iusticiam Euā-
 gelicam, quæ nullū lēdit, prodest omnibus. Siquidem
 hoc ipsum concitat illorum odium, ob quod amare de-
 buerant, nec ob aliud referunt iniurias, nisi cuius no-

Beati qui p
 secutionem
 pati.

mine

PARAPH. ERASMI ROT.

mine debebant agere gratias. Dicet aliquis: Quis posset amare tales, qui pro beneficijs reponunt odium & maleficia? Ardua res est fateor, sed ingens est præmium. Quod autem præmium? Non querna laureæue corolla, non bos aut hircus, sed regnum cælorum. Ad hanc palæstram uos paretis oportet discipuli mei, si uos capiunt Euāgelicæ felicitatis braua. Nō est quod uos terreat humana crudelitas. Nemo uos ledere poterit, si mordicus tenueritis iusticiam. Persecutio malorum non auferet innocentiam uestram, sed augebit beatitudinem. In medijs etiam malorum procellis uos beati eritis. Quū uos diris execratiōibus deuouerint, Beati estis quum omni malorum genere impetierint, quum probrorum & criminum omne genus in uos torserint, idq; mentientes, non uestra culpa, sed odio mei, siquidem summa criminum erit esse Christianum, ne deplorate uos ipsos, ut afflictos, ut explosos, ut infames, quin potius ob hæc ipsa gaudete & exultate, quod quo magis illi seuiuerint persequendo, hoc magis uobis crescit, & accumulatur præmium uobis à patre repositum in cælis. Illorum malum deus uertet in bonum uestrum. Damna ab illis illata, uertet in lucrum. Ignominiam ab illis illatam, uertet in æternam ueramq; gloriam. Crimina probraq; ab illis falso intentata, uertet in titulos, & elogia ueræ pietatis, execrationem illorū uertet in laudes, & gratulationes, non solum apud deum, cui placuisse abunde satis est, etiam

IN EVANGEL. MATTHAEI

si toti mundo dispiceatis, sed interim etiam apud ho-
mines. Nam ab impijs ob pietatem uituperari, lauda-
ri est, ab osoribus dei cruciari, coronari est. Non est
affectanda apud homines gloria, sed hæc ultro uerã
uirtutem solet comitari. Vultis exemplum promptũ,
& euident? Quid hodie prophetarum memoria san-
ctius? aut uenerabilius? Et tamen hos quum in uiuis
agerent omni malorũ genere sunt persecuti, quibus
& uos persecutur. Illos psequeuti sunt odio patris,
uos persequentur odio mei. Fortia sunt hæc, fateor,
& humanam mediocritatem superantia, sed insigne
sit oportet, quod ui sua moueat ac pertrahat mundũ
uniuersum, dilutis opinionibus ac uanis cupiditati-
bus obrutum. Quis enim istorum nõ horret corporis
cruciatu? Quis non ad uitæ discrimen intentatũ ex-
pauescit? Quis nõ exardescit in uindictæ cupiditatẽ,
atrocibus conuitijs incitatus? Quis impune tolerat fa-
mæ suæ labem præter meritum aspergi? At ego plus
etiam exigo à uobis, ut ob hæc mala uobis beati uide-
amini, ut cæcis persecutoribus miscreamini magis,
quàm indignemini, ut male precatibus bene precemi-
ni ut perniciem uobis molientibus, offeratis salutem
æternam. Hanc sublimem & heroicam uirtutẽ non
prestabitis, nisi huc per gradus illos quos ante pro-
posui perueneritis. Si tumorem animi prorsus abiece-
ritis, si uindictæ cupiditatem expuleritis, si uolupta-
tes omnes huius mundi spernentes uitam asperam am-
plectamini.

Vos estis
sal terræ.

PARAPH. ERASMI ROT.

amplectamini, si prorsus extincta rerum humanarū
 cupiditate, nihil magnopere sitieritis præter iusticiā
 & pietatem, si sic fueritis affecti, ut omnium malis suc-
 currere cupiatis, & omnium seruire commodis studea-
 tis, si mentem habueritis ab omnibus uitijis prauisq;
 cupiditatibus purā ac synceram, nec aliō spectantē,
 nec aliō semet oblectantem, quā deo, si ipsi pacatis
 animis ubiq; studueritis alendæ sarcindæq; concor-
 diæ, tum demum præstabitis hæc, quæ ceteri morta-
 les ne per somnium quidem adhuc possunt attingere.
 Sed tamen qui sanabiles erunt, qui mentis non omni-
 no deploratæ, admirati tolerantiam simul & bonita-
 tem uestram intelligent rem non esse fucatam, perspi-
 cient non esse uirium humanarum, uestroq; exemplo
 commoti uertentur ad meliorem frugem. Siquidem
 in hoc delegi uos paucos, ut non unam aut alteram ci-
 uitatem, sed uniuersum mundū adducam ad cognitio-
 nem euangelicæ sapientiæ. Viuidum & efficax sit
 oportet, quod totius humani generis uitæ fluxarū re-
 rum cupiditatibus ac stultis opinionibus dilutæ, con-
 diendæ sufficiat. Vos enim in hoc delegi, non ut sitis
 mediocres aut tolerabiles, sed sitis sal terræ. Nō opus
 est multo sale, sed efficaci, ut quicquid contigerit af-
 ficiat, & ex insipido reddat sapidum. Ingens est ter-
 ra, & tamen hoc quod habet salis, habet à paulu-
 lo salis admixto. Et uidetis copiosum cibū alioqui fa-
 tui dilutiq; saporis, paululo salis asperso condiri.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

Fieri non potest, quin in magna hominum turba reperiuntur mediocres ac uix etiam tolerabiles. At in apostolis, in episcopis, in doctoribus, uiuidus ille & perfectus Euangelicæ charitatis uigor perseveret oportet. Alioqui si uestri mores fuerint amore laudis, cupiditate pecuniarum, studio uoluptatum, libidine uindictandi, metu infamiæ, damnorum, aut mortis insatiati, quid tandem erit reliquum, quo multitudinis insulsa uita condatur? Ita futurum est, ut non solum alijs condicendis, non sitis usui, uerum etiam ipsi ueniat in extremum hominum contemptum, nequaquam præstantes hoc quod docetis. Quid enim est fatuo sale contemptius, cuius ne ad agrum quidem stercorandum ullus est usus, quippe sterilitatē etiam adferētis, si admisceatur? Ita uos admirabuntur homines, etiam hij, qui uobis per inuidiam & odium oblatrabant, si senserint doctrinam uestram sapere uigorem Euangelicum, si uiderint uitam omnem doctrinæ respondere. Hac professione suscepta, aut magno usui omnibus sitis oportet, aut magno malo omnibus, aut ingentem gloriam apud homines reportetis, aut insignem ignominiam. Est autem ignominia magis morte uitanda, quæ redundat in infamiam Euangelij. Sitis igitur undequaque

Vos estis synceri, & insigniter integri, quo uestra puritate cor
lux mundi. rigatur multitudinis impuritas. Talis sit uita doctrinæ uestra, ut omnibus intuentibus sit dux regulæ recte uiuendi. Vnicus est sol huius mundi, sed is est tam
efficaci

PARAPH. ERASMI ROT.

efficaci copiosoq; lumine, ut omnibus terram incolentibus è longinquo luceat. Sic uos in ædito collocaui, ut quod loquimini, quod facitis, non possit non per uniuersum orbem dispergi. Si solem obducant nubes, unde lumen mortalibus? Si uestra doctrina caligabit erroribus, si uestra uita mundanis cupiditatibus erit ofuscata: quæ res dispellet caliginem multitudinis? Cauendum igitur ne quid tenebrarum in uobis sit, ne quid stulticiæ. Non poteritis latere, etiam si maxime conemini. Cogitate uos in totius orbis theatro fabulã agere, quo sollicitudo uos acuat ad circûspectionem ac diligentiam. In uobis exiguus lapsus, fædi criminis instar erit. Vos estis ueluti ciuitas in ædito monte sita, longe latèque conspicua uiatoribus. Celari non potest etiam si cupiat. Mons enim eminenti uertice, qui sustinet illam, uelit nolit, reddit eam omnibus conspicuam, ut iter monstret errantibus. Hæc est euangelicæ doctrinæ natura, non sinat sui professores latere, quous ipsi famam hominum fugitantes quærant latebras. Quir autẽ abscondatur, quod in hoc ipsum paratũ est, ut ex æquo profit omnibus? Ideo sal adhibetur ut condiat, ideo sol datus est orbi, ut luceat. Ideo ciuitas in montis cacumine construitur, ut omnibus sit conspicua. Ideo noctu lucernam accendunt in ædibus, ut luceat omnibus qui in domo uersantur. Et ideo nõ condunt accensam sub modio, sed imponunt candela bro, quo lumẽ eius magis ad omnes perueniat, & uni

IN EVANG. MATTHAEI

ei luminis usus ad quàm plurimos manet. Sic nō est
uobis quidem affectandum, ut famam & opinionem
paretis apud homines, tantum curate, ut lucem, quā
in uobis accendi, ne obscuretis, & in candelabro quo
uos collocaui perseueretis. Non potest nō cōdire sal.
Nō potest nō lucere lumē. Luceat igitur lux uestra,
imò mea patrisq; cunctis mortalibus, ut contemplan-
tes uitam uestram, undequaq; puram, & inculpata-
planēq; cœlestem, glorificent patrem uestrum cœle-
stem, cui debetur omnis honos & gloria. Nihil enim
ex omnibus bonis operibus aut miraculis quālibet
admirandis uobis uindicabitis, sed in illum omnē glo-
riam, ac laudem transferetis, à quo profisciscitur, q-
quid apud homines cum laude geritur. Vestrum erit
interim nihil aliud habere curæ, quàm ut delegato
muncre, gnauiter bonāq; fide fungamini. Præmiū ille
suo tēpore persoluet abunde magnum, cuius gloriæ
militatis. Hæc noua præcepta quum auditis, quæ nec
Moses tradidit, nec prophete docuerunt: nolite suspi-
cari me simile quiddam adferre, quale solent phari-
sæi, sic additamentis suis, & hūanis constitutiunculis
sic aggrauantes legem, ut quod illius est præcipuū
negligant aboleantq;. Nequaquā in hoc ueni, quo uel
legem reddam dilutiorem, uel abrogem nouis præce-
ptis. Quin potius ideo ueni, ut legem absoluam ac pfi-
ciam. Nihil enim illa præcipit, quod hætenus à me
non obseruatum queri possint. Quod si luce prodita
cādunt um

Nolite puta-
re quoniam

cædunt umbræ, si iam factis ipsis præsto, quod prophete futurū prædixerant, nihil legi derogatur, sed potius accedit perfectio. Habuit illa tempus suū, habuit honorē suū. Illa typis quibusdam adumbravit, quod nūc orbi representatur. Illa ceremonijs & præceptis carnalibus ceu cancellis quibusdā circūsepsit cupiditates hominum, ne impune prolaberentur in omne flagitiū, quo capaciores essent euangelicæ doctrine, nūc quod pfectū est expromitur, illa carnalis & crassa hætenus profuit, ut homines peccatū suū agnoscerent, nūc absq; ceremonijs datur gratia, quæ peccata diluat. Non magis, igitur illa leditur. Quam si pictæ imagini regis rex ipse uiuus succedens, omnium oculos in se deflectat, aut si puer imbecillus, progressu temporis grandescat in uirum adultū, aut si frondibus & folijs succedat fructus maturus, aut si lunam & stellas, sol exoriens obscuret. Quod illa promisit, nūc exhibetur, quod prædixit geritur, quod adumbravit, omniū oculis exponitur. Quod præstare conata est, nec potuit, nunc ad plenum præstatur. Amen dico Lux hæc pmittitur omnib⁹, sed ita tamē, ut Iudei nō habeāt quod de nobis querātur. Illud habetote certū, adeo nō facimus irritā legē qua pharisæi gloriātur, ut ex ea ne minimū quidem elementorum Iota, imō ne apiculus quidē sit ex uniuerſa lege periturus, usq; adeo nihil in ea scriptū est, quod non sit perficiendū. Stultum autem sit expectare futurū, quod iam præ-

IN EVANGEL. MATTHAEI

sensit: insanium sit, sic umbris delectari, ut res ueras asperneris: Sic hærere imperfectis, ut perfecta spernas: Sic amplecti carnalia, ut spiritualia fastidias: Sic terrenis affixum esse, uti negligas cœlestia. Apud Iu

Qui ergo deos contemptus habetur, parumq; legis obseruans, soluerit un. qui quicquam eorum præterit, quæ pharisæi de suo ex. addiderunt, præscribentes lotiones manuum, urceorum & uasorum, & tamen hæc additamenta usq; adeo nihil conferunt ad perfectionem legis, ut frequenter abducant ab eius obseruatione. At in regno cœlorum quod est longe perfectius, qui soluerit uel unum ex his præceptis minimis, quæ nunc addo præscriptis Mosaicæ legis, quum tamen doceat obseruandum, quod ipse per imbecillitatem non præstat, minimus & contemptissimus habebitur, adeo ut ni profecerit ad meliora, prorsus excludendus sit ab Euangelico contubernio. Ceterum quisquis docuerit hæc minuta non esse negligenda, quæ procul arcent ab his, quæ uetat lex, & quod docet præstiterit, is demum admirandus, & magnus habebitur in regno cœlorum. Et tamen in Synagoga summates habentur, qui negligunt huiusmodi, satis esse putantes quod nihil horum committant, quæ lex puniri iussit, quum interim in prauis animi cupiditatibus sibi ignoscant. Hæc uidelicet est eorum iusticia, quos pœnæ metus deterret à maleficijs. Ceterum quos charitas, quos spiritus ille cœlestis impellit ad perfectiora, procul & ultro se submouet ab omni cō-

finis

PARAPH. ERASMI ROT.

finio maleficioꝝ. Et adeo non lædunt quenq̃, ut nec
male uelint cuiq̃. Vt autem intelligatis quantum in-
ter sit inter Iudeum & Christianũ, inter Mosi disci- Dico autem
pulum & meum, illud affirmo uobis, si præstiteritis uobis.
quicquid præscribit lex, quicquid præstant pharisæi,
qui nunc habentur, ac sibi uidetur absolutæ cuius-
dā iusticiæ, & si nihil adieceritis perfectius, adeo nõ
eritis magni in hac professione, ut ne aditus quidem
dandus sit in regno cœlorum. Tantum enim præcel-
lit hæc professio, ut qui illic primas tenent, hic ne po-
stremus quidem sit locus. Agedum, quo magis perspi-
cuum fiat, quantum adjiciamus iusticiæ pharisaicæ,
quanq̃; nostra non pugnent cum legis præceptis: sed
ea potius adiuiuēt, rem exemplis aliquot cõferamus.
Audistis quod maioribus olim sit præceptum. Nõ oc-
cides. Quod si quis occiderit, conuictus & iudicatus
dabit pœnas. Hactenus igitur legi uidetur fecisse sa-
tis, qui neminem occiderit, & legis minas effugit. Is
uidelicet & uir iustus & innocens, recipietur in Sy-
nagogam. Nunc audite quantum ego adjiciam. Siqui-
dem illud affirmo uobis, quisquis irascitur fratri suo
obnoxius erit iudicio. Siquidem professionis sublimi-
tas exaggerat culpam, ut quod in ueteri lege sit ho-
micidiũ, hoc in noua sit impotēs animi motus ad uin-
dictam. Primus enim ad homicidium gradus est iras-
ci. Nondum ille quidem perfecit homicidium, sed ta-
men iam tendere cœpit ad homicidium. Itaque iam

IN EVANG. MATTHAEI

Qui dixerit
fratri suo
racha.

Qui dixerit
fatue.

nunc graue facinus admisit apud deum iudicem, qui fratri male uoluit. Quod ni mox represserit animū efferuescentem, sed ira impotens erumpat in uocem, quæ nullo quidem certo conuicio percutiat fratrem, sed tamen eum manifesto contemptus indicio contristet, ueluti si dicat racha, aut simile quiddam, quod animi maleuolentiam declaret, iam ut propior homicidio, non solū obnoxius erit iudicio, daturus pœnam leuiorem, sed tamen homicidio parem, uerū etiam cōcilio, grauius etiam condemnandus. Porro si rebellis animi motus huc proruperit, ut fratrem suum manifesto iam certoq; conuicio percutiat, ut fatuum, aut aliud simile appellet, iā grauiſſimæ pœnæ erit obnoxius, nimirum gehennæ. Tot modis plectitur, qui nō dum progressus est usq; ad homicidium. Sed homicidio confinis est, quisquis excidit à charitate frater = na. Nondum exemit gladium, sed percussit animo, qſ quis iratus male uoluit. Percussit lingua, quisquis iratus conuiciū dixit, fortassis & occisurus, ni pœnā metueret. Itaq; lex euangelica, quæ punit etiam iracundum, non aduersatur præcepto legis, Nō occides, sed longius arcet ac submouet ab eo, quod lex puniri iubet. Tutior est ab homicidio, quisquis irā & odiū penitus exemit ex animo, qua quidem ex radice pullulant homicidia. Quisquis igitur sibi pararit charitatem euangelicam, quæ bene uult etiam male uolentibus, quæ beneficio pensat iniuriam, nihil eget Moſaice legis

PARAPH. ERASMI ROT.

cæ legis minis, ad uitandum homicidium. Odij extre-
 ma linea est occidere, Charitatis extrema linea est,
 etiam occidenti bene uelle. Atq; apud Iudæos quidem
 pius ac religiosus uidetur, q male cogitans fratri suo, Si ergo of-
 munus aliquod defert ad altare, quum deo nullum sa- fers munus.
 crificium sit acceptum absq; fraterna concordia. Vo-
 bis igitur prima debet esse cura pacis & mutæ con-
 cordiæ. Quod autem si, ut est humanæ naturæ imbe-
 cillitas, inciderit offensæ nonnihil inter fratres: rebus
 omnibus ommissis date operam ut sarciantur cōcordia:
 adeo ut si forte iā adornes offerre deo munus aliquod
 altari uicinus, atq; inibi uenerit in mentē tibi parum
 conuenire cum fratre tuo, siue quod is te offenderit,
 siue quod offensa quæpiam mutua contristarit amici-
 tiam, ne cōteris, ne differas, sed apud ipsam aram re-
 licto munere, domū pperes, efficiasq; ut ante omnia
 sarciantur tibi cum fratre amicitia dulcedo. Eo conse-
 fecto redibis ad altare, peracturus sacrificium tuum.
 Adeo deo nullum donarium gratius, q̄ cōsensus homi-
 num. Ex dilato munere nihil ille damni patitur, ex re-
 scissa concordia multum imminet utrisq; periculi. Si-
 quidem offensæ dilatæ gignūt odium, ex odio gigni-
 tur homicidium. Et deo nullum est gratum obsequiū
 quod non commēdet charitas. Quod si mihi dixeris,
 Ego nihil commerui, prior ille redeat in gratiam un-
 de nata est offensa, non audiam. Qui iubetur & ini-
 micum diligere, non grauabitur sarcire gratiam, li-
 cet

IN EVANG. MATTHAEI

Esto consen-
tiēs cum ad-
uersario.

et aliena culpa rescissam. Vltro condona noxam, & fratrem hoc mœore subleua, qui te sibi putabat iras-
tū. Nō experieris deum tibi propitiū, nisi proximus
senferit te sibi propicium. Nulla erit apud deum mu-
neris tui gratia, nisi tibi cōstituerit cum fratre gratia.
Si apud deum tanti est hominum concordia, ut patia-
tur interim se fraudari munere parato, modo illa sar-
ciatur, quanto iustius est hominem cuius interest, rei
sue dispendio pacem & amicitia redimere? Sed fors-
sit an adeo quis reperietur iniquus, ut iniurius ultro
in ius trahat, negotiū etiam exhibiturus, nī te depræ-
detur. Iamq; accensis utrinq; animis, paratur dica,
curritur ad iudices. Quæris, quid hic faciam? Num le-
gibus meū ius persequar? Si me audies, in uia pro-
perabis cum aduersario tuo rem cōponere, uel æquis,
uel iniquis conditionibus. Quantumuis iniquis con-
ditionibus cū illo transegeris, tamen lucrū feceris.
Peribit nummorum aliquid, sed seruata est res longe
preciosissima, pax & amicitia, seruata est animi trā-
quillitas, quā puta uel uniuersis facultatibus emptā,
paruo emptam esse. Seruicendum erat aduocatis, &
notarijs, sursum deorsum assidue cursitandum. Am-
biendus fauor iudicium. Multa & facienda & feren-
da, indigna te. Et quum tempore nihil sit preciosius,
cogita quantum hinc fuerit insumendum. Vide igitur,
quā non aspernandum lucrū feceris, celeritā te
finiendæ litis, quum iudiciorum interim incertus
sit

PARAPH. ERASMI ROT.

sit exitus. Neq; enim semp superior discedit, cui cau-
 sa melior. Siquidem periculum est, ne aduersarius ui-
 ctor tradat te iudici, iudex tradat ministro publico,
 per quem ducaris in carcerē. Quo si semel coniectus
 fueris, iam adempta facultate componende rei cum
 aduersario, non solum lucrifeceris corporis afflictio-
 nem & ignominiam, uerumetiam non liberaberis, do-
 nec ad assem uniuersam resoluas summam, quam pe-
 tebat aduersarius, quum minoris licuerit cū illo trā-
 sige, mitiore adhuc & minus iritato. Sic in sarcien-
 da amicitia, noli esse morosus expensor, uter magis
 sit in culpa. Tantum hoc age, uel de iure tuo conce-
 dens aliquid, ut incolumis sit concordia. Haftenus Non mecha-
 exemplum contulimus, de charitate & odio, in quo, beris,
 rum altero radix est totius pietatis euangelicæ, in al-
 tero pestis. Sed homicidio proximum est adulteriū,
 nec ulla charitas arctior, quàm matrimonij. Confera-
 mus igitur & hac de re, quid lex præceperit uestris
 maioribus, & quantum nos adijciamus. Illis nihil
 aliud dictū est in tabulis, quàm non committes adulte-
 rium, si commiseris, lapidaberis à populo. Itaq; san-
 ctus & integer habitus est apud Iudæos haftenus, q̄s
 quis sua contentus, abstinuit ab uxore aliena. Sed ad
 legem euangelicam, quam ego defero, non solum cō-
 mittit adulterium, qui coniugem alterius stupro uio-
 lat, & corpus corpore complectitur, uerum etiam q̄
 oculis parum pudicis intuetur alienam. Vt enim ho-
 mines

IN EVANG. MATTHAEI

homicidio uicinus est, qui fratri suo irascitur, ita tendit ad adulteriũ cuius iam animus est impudicus, cuius oculi sunt adulteri. Non habet maritus, quur te ad poenã adulterij uocet, sed habet deus quur te damnet adulterij, apud quem cõmisit flagitiũ, qui uoluit. Quod igitur in homicidijs est irasci, hoc in adulterijs est concupiscere, quod illic est dicere racha aut fatue, hoc hic est oculos pascere, & horum illecebris alienæ coniugis animum ad impudicitiam sollicitare. Verum hic dicet homo carnalis: Quis queat nõ animo saltem concupiscere, quod amat? Imò quis amabit uxorem alterius, cum suo periculo, cumq; mariti iniuria, qui sic est affectus animo, ut non solum uelit innoxium quenquã lædere, sed etiã ijs à quibus læsus est beneficium pro malificio reponere? Non possum inquiet oculos claudere. Imò præstat oculum erucere, quã per eũ capere iacturam pietatis. Imò nullum corporis membrũ tam debet esse charũ homini, quin præstet amputare, quã huius occasione quicquã ueris animi bonis decedere. Sic properandum est ad fastigium euangelicæ perfectionis, ut quicquid obstitit huc eunti, protinus sit abijciendum, quantumis dulce, quantumuis amabile. Lucrũ est, cuiusuis rei iactura parare margaritũ euangelicæ charitatis. Proinde si forte huc properanti obstaculo fuerit oculus tuus dexter, noli cogitare quã res chara sit oculus, sed cogita à quãto preciosiore re remoretur. Nihilq; contatus

Quod si oculus tuus dexter.

PARAPH. ERASMI ROT.

contatus effodias oculum remorantem, & eo abiecto
 propera, quò cæperas. Vbi totus homo de capite pe-
 riclitatur, præstabilius est unius membri iactura, to-
 tius reliqui corporis salutē redimere. Posthac luscus
 uiues. Quid tum postea? An non optabilius est luscū
 agere uitam, q̃ occidi, neutro oculorum effosso? Nul-
 lum membrum charius, aut ad plures usus magis ne-
 cessarium, q̃ dextra manus. Quis hoc negat? Et tamē
 ea si remoretur ad hæc ardua properātem, unde pen-
 det totius hominis salus, amputa remoratricē dextrā
 & abiecto onere expeditus eò, quo cæperas, p̃pera.
 In hoc discrimine cōducibilius est, unius mēbri q̃uis
 chari fecisse iacturam, quā toto corpore ruere in
 exitiū gehennæ. Hoc si probant homines, quum non
 aliud est periculum quā corporis, quanto magis id
 faciendum, quoties animi simul & corporis discri-
 men uertitur. Verum hæc docendi gratia per simili-
 tudinem à nobis dicta sunt. Neq; enim hoc sentio, cō-
 sultum esse, ut quisquā sibi ipsi membrum aliquod
 corporis amputet. Neq; enim membrorū natura ma-
 la est, sed abusus est damnandus. De membris animi
 loquor. Habet enim & animus sua mēbra noxia, quæ
 p̃pium sit quā ocysissime recidere. Amputato corpo-
 ris membro, præter cruciatum hoc additur damni,
 quod portionem semel amputatam, nunquā liceat
 restituere. At amputatis animi membris noxijs, quod
 genus, odium, ira, libido, ambitio, auaricia, non so-
 lum

IN EVANG. MATH.

lūm non est mutilus animus, sed absolutior etiam est amputatis prodigiosis & noxijs partibus. Ac breuē amputandi molestiam, ppetua cōsequitur uoluptas. Dicam explanatius, quo magis quid uelim intelligatis. Affectus membra sunt animi. Sunt autē affectus quidā, qui suapte natura ducant ad impietate, quod genus sunt, ira, odium, liuor, appetentia rei alienæ. Horū si quid pullulare cœperit in animo, statim est excidendum. Sic enim & facilius, & tutius amputatur nascens malū. Sunt rursus affectus per se neutiq̃ mali, sed tamen qui per occasione aliquoties abducant ab eo quod est optimū. Quod genus sunt, amor patriæ, affectus in uxore, liberos ac parētes, aut alio qui cognatos & amicos, cura famæ. Hæc membra si subseruiunt ad perfectionē euangelicam properanti, non est quur amputes. Neq; enim mea doctrina pugnat cum naturalibus affectibus, sed naturam suæ puritati restituit. Porro si casus inciderit, ut parentis, aut uxoris, aut liberorū affectus per occasione te remotetur à studio pietatis euangelicæ, & ad mundū retrahat, amputa noxiam pietatem. Quemadmodū qui noxias amputat cogitationes, non cor ipsum excat unde nascuntur, sed prauas cupiditates. Ita qui alienam uxore iam aspicere cœpit, casto affectu, quo sororem aspicit aut filiam, bene effodit noxium oculum, ut succederet columbinus, & qui manu qua solet alios spoliare, iam laborat, ut subueniat aliorum inopiæ

inopia, bene amputauit rapacem dextram, ut succederet benefica. Age iam & aliud exemplum cōferamus. Lex Mosaica permittit, ut maritus offensus aliquo coniugis uicio dimittat eam suo arbitratu: modo dimissa det libellum repudij, per quem illa possit alteri nubere, & priori marito ius adimatur repetendi, quam abiecit. Proinde legi satisfecit uir, qui quauis de causa repudiarit uxorem, modo libellum dederit abeunti, nec ille uelut adulter iudicabitur, nec hanc quisquā ut adulteram notabit. Et tamen lex optabat inter coniugatos amiciciam & concordiam esse perpetuā. Ceterū conscia duricie cordis Iudaica, ne quid committeretur sceleratius: indulsit diuortium, ne ueneficium, aut homicidium perpetraretur. At ego uolo sanctius, & inuiolatus esse matrimonium, inter nouæ legis professores. Quisquis enim dimiserit uxorem suam, nisi forte adulteram, (iam enim uxor esse desyt, quæ se miscuit alteri uiro) cogit illam ad adulterium. Siquidem si nupserit alteri, non marito nubet, sed adultero. Atq; is qui sic repudiatam duxerit, non uxorem ducit, sed adulteram. Nihil horum punit lex Mosaica, sed tamen damnat lex Euangelica. Neq; tamen hæc pugnat cum illa. Nam Mosaica laxauit ius repudij maritis, ne sceleratius scirent in uxores inuias, & tamen licentiam astrinxit libello repudij, ne uel clanculum id possent, uel temere dimissas reposcerent, quoties libuisset. Nec est ausa plus exigere in

Dictum est
autē quicum
que dimise-
rit uxorem.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

coniugio, quia non est ausa præcipere, quæ nos supra docuimus. Vir enim Evangelica præditus mansuetudine, aut facile corrigit mores uxoris, aut feret. Quando autem quæret dissidium cum uxore, qui pacem habet etiam cum inimicis? Quando molietur exitium uxori, qui nec læsus irascitur, nec offensus male uult cuiq̃? Aut quomodo nõ feret uxorem domestica consuetudine iunctam, qui tolerat etiam inimicum occidentem? Quod si lex hoc agit ut sanctum sit coniugium: neque passim concessa diuortia, nos legem nõ soluimus, sed adiuuamus, qui nullum uolumus esse diuortium, excepta causa stupri, quæ pugnat cum ipsa natura matrimonij. Siquidem ad hoc inductũ est coniugium, ut mulier semel addicta marito, uni gignat, & uni obsequatur. Porro iam diuertit à marito, quæ sui copiam alteri fecerit. Proinde inter Christianos coniuges, nec graues incidunt offensæ, nec ob leues, uel ille, uel illa quæret diuortium, sed protinus alter alteri reconciliabitur, si quid per humanam imbecillitatem inciderit. Audite iam & aliud. Nihil aliud audistis traditum maioribus, nisi ne peierarent, sed si quid iurassent, id præstare, ueluti iam obnoxij deo, non tantum homini. Apud Iudæos igitur, non punitur nisi periurium. Ceterũ qui non interposito iureiurando fallit proximum, impunitus est. At hunc condemnat lex Evangelica, quæ quo tutiores sitis à periurio, prorsus damnat omne iusiurandum, ut iam fas non sit, iurare

Audistis
quia dictũ
est antiquis

PARAPH. ERASMI ROT.

iurare, neq; per deū, neq; per ea, quæ uulgo uidentur
minus habere religionis, hoc est, neq; per cælum, quo
niam thronus est dei: neq; per terram, quia scabellum
est pedum eius, neq; per Hierosolymam, quia ciuitas
est magni regis, nimirum illius, qui cōdidit & guber
nat uniuerſa. Neque quemadmodum barbari iurant,
per caput alterius, in quod tibi nullum est ius, sed deo
ſacrum est, qui ut uoluit condidit omnia, quum tu nec
unum pilum quæ ex nigro facere album, aut ex albo
nigrum. Quoniam autem omnia deo conditori ſacra
ſunt, religioſum eſſe debet per ullam omnino rem deie
rare. Quid autem opus eſt ullo iurciurando inter eos,
inter quos nec pro ſua ſimplicitate diffidat quiſq̃, nec
pro ſua ſynceritate fallere cupiat quiſq̃, etiam ſi lice
at impune, præſertim in rebus his, quarum contem
ptum profitentur. Inter uos igitur ſanctior ac firmior
eſſe debet ſermo ſimplex, q̃ apud Iudæos quālibet re
ligioſum iuſiurandum. Apud uos enim, apud quos ni
hil eſſe debet in labijs, quod diſſideat ab animo, nō eſt
alius uſus ſermonis, niſi ut mutuo ſibi ſignificent ho
mines, quod animo ſentiunt. Nec opus eſt in contracti
bus admiscere iuſiurandū, aut execrationes, aut aliud
ſimile, quod & promittentem obſtringat metu, & ſi
pulant ſidem faciat. Abunde ſatis ſunt due uoces: non
& etiam, ut neges te ſacturum, quod non polliceris,
& præſtes, quod ſimplici ſermone te præſtaturum
recepas. Neq; enim alter minus obſtriſtus eſt ſim
plici

IN EVANGEL. MATTHAEI.

plici nudoq; uerbo, quàm Iudæus per omnia sacra de-
 ierans, neq; alter minus fidit, q̃ si iusiurandum inter-
 cessisset. Quod si quid his accesserit, ex uicio accesserit oportet. Aut enim parum bene sentit, qui iurat, de eo, cui iurat, aut diffidit is, qui iusiurandum exigit. At neutrum competit in uos, quos omnibus modis perfectos esse uolo. Itaq; quum in totum uetem iurare, nō abrogo legem, quæ uetat periurium, sed legem reddo pleniorē, ac lōgius ac eo submoueo, quod punit lex.

Audistis o' Audistis quid in iniuria uindicanda patribus nostris
 culum pro lex indulserit: Oculum, inquit, pro oculo, dentem pro
 oculo. dente. Nouerat enim animos illorum ultionis audios.

Haftenus igitur coërcuit libidinem ulciscendi, ut ex Iudicum arbitrio delictum talione pensaretur, & oculum amitteret, qui alteri oculum extudisset, & dente plecterentur, qui alteri dentem excussisset. Propterea quod si iniuriæ uindicta permissa fuisset animo le- si, frequenter accideret, ut pro dente excusso ui- tam adimeret. Lex igitur hoc agebat, ne longius æquo procederet ultio. At ego legem hanc non abrogo, sed cōfirmo. Siquidem illud docco uos, pro quamlibet atrocibus iniurijs, nullam omnino uindictam esse reposcendam, nec ullum maledictum maledicto, nec damnū damno, nec iniuriam iniuria retaliādam, adeo ut si quis alapam impegerit in maxillam, quæ quidem contumelia uulgo uidetur intolerabilis, tantum absit ut illi regeres alapam, ut alteram potius maxillam illi cædendam

cædendam præbeas, malisq; duplicatā iniuriam per-
 peti, quā referre talionem. Quod si quis trahat in-
 ius ut tunicam adimat, adeo non est cum illo contē-
 dendum, ut citius illi pallium etiam ultro cedas. Rur-
 sum si quis importunus conetur adigere te, ut ipsum
 ad mille passus comiteris aliquò, bis mille potius cum
 illo ambules, quā cum eo contentionem suscipias.
 Hac comitate tolerantiaq; fiet, ut nec is, qui propen-
 sus est ad lædendum exasperetur ad atrociora: & tu
 citius à molestia libereris, quā si malum malo pro-
 pagaretur, & ex paruo reddatur magnū, ex uno mul-
 tiplex, nec animi tranquillitatem amittas, & fortas-
 sis ex inimico tibi reddes amicum tua bonitate. Rem
 arduam agitis, ad hæc omni studio contendendum est,
 cōtemptis interim hisce rebus leuioribus, quibus alij
 mortales, uel parandis augendisq; uel uitandis totam
 uitam impendūt, quibus illud interim usu uenit, ut dū
 hæc uenantur, excidant à bonis cœlestibus, nec hic sua-
 uiter uiuāt, ipsi sibi molestijs molestias accumulantes,
 uarijsq; simultatibus & odijs semet inuoluētes. Harū
 rerum contemptu, quæ nec si adsint pios, nec si de-
 sint impios faciūt, uos & odiū redimetis, & amorem
 ac beneuolentiam uobis cōparabitis, & doctrinæ ue-
 stræ conciliabitis fidem & auctoritatem. Itaq; si quis
 tibi molestus est ob uestem, uas aut aliud simile, cuius
 auidus est, ut abs te auferat, potius quā alijs uis tibi
 struat insidias, da flagitanti simul & illum deuinctus

IN EVANGEL. MATTHAEI

rus beneficio, & te molestia liberaturus. Rursum si quis pecuniam abs te petit mutuo, ne grauerere dare, etiamsi nihil inde sit ad te rediturum, non solum ex usura, sed ne sorte quidē. Nam qui mutuū dat ad usuram, non tam impartit sua quā uenatur aliena. Et quur graueris ei dare mutuo, fortassis ad te nūquā rediturum, cui debebas & dono dare, quod tibi su- pererat, & illi deerat? Ita uestro exemplo discent ho- mines, hāc esse prorsus negligenda, quorum gratia ipsi nihil non & patiuntur, & faciunt. Accipite iam & illud præceptū, quod habetur in lege præcipuum:

Diliges pro-
ximum tuū
& odiū ha-
bebis inimi-
cum.
Diliges, inquit, proximum tuum, & odio habebis ini-
micum tuum. Beneuolētiā exigit, sed erga beneuolos
ac benemeritos, ceterum permittit male uelle ijs, qui
nos ledunt. Vide quā huic præcepto non derogem,
sed quantum adiiciam. Siquidē ego non contentus mu-
tua in amicos beneuolentia, illud à uobis meæ doctri-
nae sectatoribus exigo, ut diligatis & inimicos, & ijs
qui nos odio prosequuntur, nō solum non respondeat-
is odio mutuo, uerū etiam beneficijs ad amorem pro-
uocetis. Quod si illi fuerint usq; adeo efferati, ut bene-
ficio uestro nolint uti, sed sine fine uos impetant, &
maledictis ac malefactis incessant, uos tamen in me-
dijs afflictionibus, adeo nō mutetis animum uestrum,
ut pro illis rogetis deum, quo resipiscant. Hac bonita-
te utentes erga uniuersos & bonos & malos, declara-
bitis uos esse non degeneres filios patris cælestis, qui
cupiens

PARAPH. ERASMI ROT:

cupiēs omnes seruari tam multa bona largitur dignis
 & indignis. Patitur enim solem suum esse cōmunē &
 ijs à quibus colitur, & ijs à quibus contemnitur, ac
 pluuiam suam patitur utilem esse, iustis pariter &
 iniustis, malos suo beneficio prouocās, ut resipiscant,
 bonos excitans, ut gratias agant. Similitudo morum
 uos asseret patri cœlesti, & ab eo profectam credent
 uestram doctrinam, si conspexerint in uobis illius in/
 signem bonitatem. Alioqui si diligitis diligentes, si be/
 neficiātis bene de uobis meritis, si beneuultis beneuolis.
 crimen effugistis, non pro meruistis laudem. Non re/
 ferre beneficium, ingratitudo est, etiam apud ethnicos
 & publicanos execrabilis, quorum institutum infame
 est etiam apud uulgus. Naturæ est, nō Euangelicæ uir/
 tutis redamare amantem. Et si uos comes & effabiles
 præbueritis, erga cognatos, aut populares uestros tan/
 tum, cæteros uelut alienos, nec salutatione dignemini,
 quid eximium facitis? Nōne idem faciunt ethnici?
 Vulgaria sunt ista, quæ non arguunt bonos, sed ho/
 mines tātum. Neq; possunt uideri præclara, quæ cadūt
 & in malos. Vos igitur uolo perfectos esse, & admi/
 rabili quadā lucæ bonitatis referre patrē cœlestē, qui
 quū sit omnipotēs, tamen sua bonitate prodest oībus,
 nihil à quoq̃ expectans mercedis. Mitis & clemēs est
 erga uniuersos, quū possit ilico si uelit uicisci. VI.

O Stendi quibus rebus oporteat uos excellere
 iusticiam scribarum, & phariseorum, si uer/
 litis

IN EVANGEL. MATTHAEI

litis esse mei discipuli. Nunc ostendam in his, quæ uobis uidentur, cum illis esse communia, quid sit uitandum. Est enim tacita quædam pestis, quæ uere uiciat omnia phariseorum benefacta, sic ut apud deum nullam omnino laudem promereantur. Res est sancta, beneficentia subleuare egentes. Res pia est, puris precibus cū deo colloqui. Res est religiosa iciuniū, atq; harum rerū ostentatione pharisæi sibi uindiciant opinionem eximie cuiusdam sanctimonie apud homines, quum deo displiceant, qui nō faciem intuetur, sed cor. Itaq; merito displicent, quia cor habent inani gloria uiciatum. Auram populi uenantur, potius quàm bonam conscientiam apud deum, & dum hic captāt inane præmium, frustrantur eo quod solum erat expetendum. Hæc pestis per cuniculos quosdā irrepens, clanculum insidiatur etiā ijs, qui in uirtutis stadio aliquo usq; progressi uidentur. Vos igitur hac in parte cautos ac arcuspectos esse uolo, ne quū erit aliquid piorum operum præstandum, ideo malitis apud homines facere, quàm soli, ut ab illis conspecti laudem, & gloriam humanam uenemini. Semper beneficiendum siue uideant homines, siue non uideant. Semper enim uos intuetur deus, à quo præmium expectatis. Alioqui si ex benefactis laudē captatis apud homines, præmium amittitis apud patrem cælestē. Non est semper celandum bonum opus, sed non est agenda fabula conspectibus humanis, ueluti faciunt histriones è proscenio

nio saltantes fabulam, quibus nihil aliud studio est, quam ut oculis & auribus populi placeant. Atqui nō potest semper optima sequi, qui semet ad uulgi iudicium accommodat. Sic enim est obseruandum hominibus, ut illos ad uestros mores pelliceatis, nō ut uos ad illorum mores degeneretis. Veram uirtutem ultro sequitur sua laus etiam quum fugitur. At ea demū uera laus est, quum contingit non ambita, nec affectata. Atq; hoc ipsum quod gloriæ nascitur ex benefactis totum est deo transcribendū. Illi displicebitis simul atq; uobis placebitis, uobis uindictantes quod totum illius est munificentie. Ergo quisquis es Euangelicæ legis sectator, cum tua largitate subleuare paras pauperū inopiam, noli facere quod solēt Hypocritæ, nimirum homines histriones & fucati personatiq; , qui quum uideantur liberales, ac misericordes, animo & auari sunt & crudeles. Nihil enim illos cōmouet calamitas proximorum, sed auidi gloriæ, paululo pecuniæ merentur auram popularem, nihil omnino daturi, si soli conspiciant fratrem uel famæ morientem. Itaq; quoties aliquid largiuntur pauperibus, non quærunt solitudinem, sed prodeunt in conciliabulis hominum & uicis, nec aliter quàm fabulam acturi: tubæ cantu multitudinem ad spectaculum euocant, simul & miseris exprobrantes suam calamitatem, & sibi stultissimam quandam gloriam uenantes ab hominibus. Vultis audire quid proficiant? Vtcunq; applauscrit populus

Cū ergo factus
eleemosynarius
nam.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

lus, apud deum perdidit mercedem benefacti sui,
 qui pium opus ex animi sincero affectu metitur. Qui
 ad gloriam dedit beneficium, uēdidit, nō largitus est.
 Te uero tantum oportet abesse ab istorum affectu, ut
 quum confers beneficium, ne sinistra quidem sciat qd
 faciat dextera tua, & adeo non desideres hominem
 spectatorem, ut si fieri possit, nec ipse scias te facere,
 quod recte facis, ac uelut oblitus facti tui, nec impu-
 tes homini, quod benefeceris, nec tibi hoc nomine pla-
 ceas quod dederis, sed tantum in sinu gaudeas quod re-
 focillatus sit egenus. Quid tum si nesciant homines,
 imò si ne ipse quidem qui iuuatur, norit autorem bene-
 neficij? Tibi satis est quod testem habes patrem, cuius
 oculos nihil omnino fugit. Is tibi reponet præmium,
 etiamsi ab homine nihil redeat gratiæ. Similiter autē
 quum precamini deum, ne sequamini morem hypo-
 critarum, qui stare gaudent in conciliabulis hominū,
 & in angulis platearum quoties precantur, non ob
 aliud, nisi ut conspiciantur ab hominibus, à quibus san-
 ctimonie laudem aucupantur. Placeant sibi, placeant
 alijs huiusmodi gloriosis precationibus, Illud affirmo
 uobis, iam habent præmium suum, nimirum hoc quod
 captabāt. Quid autem inanius hac mercede? Et ob su-
 catam falsamq; gloriolam sese frustrantur ipsi tam
 felici præmio, quod deus erat repensurus, si precum
 suarum puram ac sinceram uictimam ipsius oculis
 obtulissent? Tu contra facito. Quum precaris, fugito
 turbam

PRAPH. EAASMI ROT.

turbam ingredi secretum cubiculi tui, & oclusis foribus in abdito, expromere coram patre synceras preces tuas. Satis est, quod illum habes spectatorem tuæ pietatis, cui nihil occultum. Is tibi mercedem reddet æternam. Atq; hæc docendi gratia crassioribus exemplis proposui, non enim nephas est aliquando largiri beneficium testibus hominibus, aut orare in frequentia multorum, sed tamen nescit tua sinistra, quid faciat dextera, quum opus charitatis, nullo humane uanitatis affectu uiciatur. Tunc abditus es in cubiculo tuo, quum ea synceritate mentis deum alloqueris, quasi nulus hominum te uideret. Qui in coetu multorum orat, nihilo segnius, imò fortasse uehementius oraturus si solus esset, is orat in abdito cubiculi. Neq; enim dextera & sinistra aut cubiculi secretum in rebus sunt, sed in affectibus. Quin & illud uobis erit fugiendum inter precandum. Affectus est, qui mouet deum, non strepitus labiorum, neq; refert quam proluxa, quam uocalis sit precatio, sed quæ ardens ac syncerus affectus. Procul igitur absit à uobis exemplum ethnicorum, qui prolixas, ac uerbosas preces, ueluti uerbis conceptis recensent, perinde quasi nihil sint impetraturi, nisi uerbosissima loquacitate deum fatigarint, identidem inculcantes eadem, ac uerbosa recensione, præscribentes quid uelint, & quando, quomodoq; sibi præstari uelint quod optant, quum sæpe precentur noxia. Optima petenda sunt à deo, non omnia, & crebro potius orandum

IN EVANG. MATTHAEI

orandum, q̄ diu, & intente magis, quàm prolixè, postremo animo magis, quàm uoce, neq; uerbis præscriptis, sed quantum suggerit animi calor & raptus in deū. Amat quidem rogari pater, non ut doceatur oratione prolixa, quid postulet uestra necessitas, sed ut excitetur uestra pietate ad præstandum, quod nō merentur accipere segnes & oscitantes, alioqui nouit ille quid uestra postulet necessitas, etiam anteq̄ rogetur. Ergo quemadmodum uita: sic & precatio discernat uos ab ethnicis. Quod si uobis formam præscribi uultis Euangelicæ precationis, accipite dignam, quæ ueri synceriq; filij, fraterna charitate concordēs, patrem cælestem omnibus ex æquo communem compelletis, à quo tametsi uobis suppetunt omnia, tamen ea potissimum petenda sunt, quæ conferunt ad uitam cælestem. Nam cætera uel sua sponte, uelut auctariū uotis suorum adijciēt, ut est benignissimus. Cuius gloria nō oportet quicquā uobis esse antiquius, cui debetur omnis gloria, in cœlis & in terris. Ad cuius regnū pertinere est diaboli uicisse tyrannidem, cuius uoluntati subijci regnare est. A cuius gratuita largitate uenit quicquid animos hominum alit uegetatq; ad Euangelicam perfectionem. Sed non audiet uos nisi concordēs, neq; facile constabit concordia, nisi mutuas offensas, sine quibus nō agitur hominū uita, quāmuīs ad perfectā tendentium, inuicem condonetis. Atq; hac concordia sic eritis paterno præsidio tuti aduersus improbum

PARAPH. ERASMI ROT.

bum illum tentatorem, si uigilantes eritis, & assidue
 optimi patris opem aduersus pessimum imploretis.
 Itaq; frustra compellarit patrem, hac formula quam
 traditurus sum, is qui non est huius contubernij, qui
 deum nec ueretur, nec amat, qui sibi uiuit, qui suæ glo
 riæ seruit magis quàm dei, qui mundanis opibus &
 regno inhiat, q̄ mauult assequi grata aŋo suo, quàm
 quæ placita sunt deo, q̄ terrena sectatur potius, quàm
 eterna, qui corporalia commoda posthabet animi do
 tibus: qui dissidium habet cum fratre, qui per luxum
 & uoluptates socorditer agit aduersus insidias sata
 ne. Nam formula sic habet. Pater noster, qui nos se. Pater no
 mel infelicitè genitos ex Adam, rursum cœlo genui, ster
 sti, ubi nobis à terrenis rebus subuehendis regnum, &
 hereditatem eternam parasti, ipse in cœlis agere di
 ctus, quod quum impleas omnia, nihil habes fecis aut
 infirmitatis terrenæ, fac ut per nos, tuo beneficio, pu Sãctificetur
 ros & integros, inter homines fiat inclytum & glo
 riosum nomen tuum. Nō enim est nostra gloria, quū
 tui muneris sit, quicquid à nobis rectè geritur. Abo Adueniat
 leatur tyrannis satanæ, ut indies magis ac mgis in
 uale scat regnum tuum, quod nō opibus aut satellitio,
 sed modestia, pudicitia, lenitate, tolerantia, fide, chari
 tate constat, ut profligatis uicijs una cum malis cupi
 ditatibus, uim suam exerant inter homines, tuæ uirtu
 tes cœlestes, fiatq; tandem, ut quemadmodum in cœlis Fiat
 pacata sunt omnia, nec est ulla creatura quæ nō obe
 diat

IN EVANG. MATTHAEI

Panem no
strum

Et remitte
nobis

Et ne nos

Amen.

diat tuis iussis, ita in terris, nemo sit, qui non obtine
peret tuæ sanctissimæ uoluntati, cunctis (quantū pa
titur imbecillitas humanæ naturæ) iam hoc meditantē
bus, quod perfecte cōtinget in futura uita. Ale pater,
quod genuisti, prospice nobis ne nos deficiat panis il
le tuus doctrinæ cælestis, ut eo quotidie sumpto, con
firmemur & adolescamus, uegetiq; reddamur, ad
tua iussa perficiēda. Ac ne quando nostris delictis of
fensus, alienes animum tuum à nobis, sed pro tua cle
mentia ignosce nobis delicta, quæ per infirmitatem in
te committimus, ut tecum pacem habeamus, quemad
modum & nos inter nos inuicem condonantes, si quid
alius in alium deliquit, mutuam alimus concordiam.
Te propicio nihil timemus, & concordia fulti fir
miores sumus aduersus hostem communem. Cui que
sumus, ne tuos tradas tentandos, si fieri potest. No
uimus enim illius maliciam, nouimus improbitatē &
uersutiam. Quod si patieris nos incidere in tentatio
nem, ut explores animi nostri constantiam, tu pater
optime libera nos ab illo pessimo. Hæc uota tua bo
nitas rata uelit esse. Videte igitur hæc breuis precat
tio, q̄ multa cōplectitur, ut perfectus sit oportet, quis
quis hanc recte pronūciauerit, hoc est, qui sic ore pro
nunciet, ut animus & affectus respondeat. Primū doc
cet uos totos non aliunde pendere quàm à patre cœ
lesti, cui debetis quod estis conditi, cui debetis qd' estis
à peccatis redempti, cui debetis quicquid habetis uir
tutum

tutum. Pater uocatur, ut clementem ac benignū intelli-
 gatis. In cœlis esse dicitur, ut illuc sustollatis animos
 uestros, neglectis bonis terrenis. Vestrū appellatis,
 ne quis sibi proprium aliquid uindictet, quum ex uni-
 us beneficentia proficiatur omnibus quicquid ha-
 bent. Et hac in parte est regum & seruorum equa-
 litas. Illius gloriam tantū optatis, ne quisquā in ter-
 ris ulla ex re quicquam laudis ascribat sibi, unde na-
 sci solet insolentia, animiq; tumor. Optatis ut ille re-
 gnet, ut illi optemperetur, non uobis. Illius enim uir-
 tutes sunt, quæ per uos operantur. Illius doctrina
 est, quam ex me tradetis hominibus. Nec satis est in
 illis bonis præfistere, nisi quotidie proficiatis in me-
 lius, & ob hoc postulatis ab eo panem illū admirabi-
 lem, quē quotidie uult peti, quoniā quotidie largitur:
 & ab ipso uult peti, ut memineritis ab illo proficisci
 bona omnia. Deniq; quo magis caueatis ne quādo ex-
 cidatis à charitate patris tam benigni, commonet uos
 illius improbi satanæ, qui nūquam nō insidiatur pijs,
 ut eos in suam retrahat tyrannidem. Proinde priusq̃
 hac precatione patrem compelletis, uobiscum expen-
 dite, an uere cupiatis hoc quod petitis, & num idonei
 sitis, quem pater ista precantes audiat. Sed illud in pri-
 mis excutite, an cum proximis habeatis concordiam.
 Talem experiemini patrem erga uos, quales uos pro-
 ximus experitur erga se. Non agnoscet pro filio, cui
 non conuenit cum fratre. Si remisistis hominibus in

IN EVANGEL. MATTHAEI.

uos delinquentibus, remittet & pater uester cælestis, quod in ipsum deliquistis. Quod si uos eritis duri & implacabiles erga ceteros hoīes, nec pater uester condonabit uobis peccata uestra. Non uis ignoscere conseruo tuo, in quem tu uicißim aliquando peccasti, & postulas à deo, ut tibi condonet tuū admissum, qui cum nulla tibi potest esse pensatio delicti mutui? Habebitis quantum oporteat uestram eleemosynam abesse ab eleemosynis pharisæorum, & precatōnes uestras

Cum autem à precibus illorum. Nunc audite quantum oporteat
ieiunatis non & ieiunia uestra distare ab illorum ieiunijs, si uelitis
lite fieri. esse grata patri, frugifera uobis. Nec enim ieiunium
deo commendat abstinentia cibi, sed affectus purus animi, soli deo placere gestientis. Proinde uos quoties
pietas hortabitur ad ieiunandum, ne uelitis imitari
quosdam nō ieiunatores, sed ieiunij simulatores, frontis tristitia ieiunij personam præse ferentes, quum
re ipsa non hoc agant, ob quod ieiunium debet adhiberi, uel ob placandum deum, uel ob corporis castigationem, quo liberior sit animus sacris rebus uacaturus, sed hoc fūco laudem inanem captant apud homines, quibus deo contempto fabulā hanc agunt. In hoc
enim ad pallorem & tristitiam obnubilant facies suas, quo uel ipso corporis habitu conspicuum sit omnibus eos ieiunare. Illud habetote certum, nihil est quod
ob ista benefacta mercedem expectet à deo: iam enim
habent præmium suum, hoc assequeuti quod aucupantur

PARAPH. ERASMI ROT.

bantur ieiunio. Tu uero quoties ieiunas dissimula magis ieiuniū, & uncto capite lotaq; facie laticiam præ te feras, ne te sentiant homines ieiunare. Neque putes infrugiferum esse ieiunium, quod latet homines. Tibi satis est, quod pater tuus uidet, cui nihil est occultum. Et is qui cernit in oculto, pro inani laude mortalium solidam mercedem reponet tibi. Neq; rursus hæc dico, quod impium sit aliquos habere tui ieiunij conscios, sed quod animus debeat ab affectiōe laudis abhorrere. Tunc nemo mortalium uidet te ieiunantem, quando tu nō in hoc ieiunas, ut à quoquā uidearis. Tūc solus deus uidet te ieiunantem, quando ieiunas hoc animo, ut nihilo minus libenter sis ieiunaturus, etiam si nemo uideret mortalium. Hæc uulgus hominum nō animaduertens, dum uisibilia quædam apud homines præmiola uenatur, sese frustratur inuisibili uerōq; bono saurizare. Nolite thesaurizare, no, quod pro recte factis largitur deus. Idem accidit ijs, qui magna sollicitudine sibi congerunt, ac recondunt opes, easq; ne perdant defodiunt in terra, atq; hoc ipsum est eas perdere. Qui recte erogauit diuitias suas, is demum in tuto collocauit. Alioqui quod desoderis nec tibi est usui, tineisq; erugini & furibus obnoxium est, ut iam hinc ad te nihil redeat, præter calamitosam parandi, seruandiq; sollicitudinem. Ista nec anxie, nec immodice paranda sunt uobis: & parata, aut forte obiecta, facile sunt elargienda, si quis egeat, aut certe in hoc dispensanda, ut nature necessitati

IN EVANG. MATTHAEI

sitati subueniatur, non ut luxui, animi uero morbo ser-
 uiatur. Et tamen in hoc studium plerique mortales om-
 nines curas suas conferunt, quasi paupertas miseros
 efficiat, diuitiae felices. Dumque sectantur haec falsa bo-
 na, moxque suos dominos relictura, relinquunt aeterna
 bona, quae uere felices reddunt, et eripi non pos-
 sunt. Vos contra toto studio properantes ad optima,
 perfectaque, quo uere diuites efficiamini, recondite uos
 his thesauros in caelis, quorum custodia uos non cruci-
 ciet anxia sollicitudine. Neque enim opes eiusmodi
 demolitur erugo, tineae, nec fures effodiunt ac sus-
 furantur, quibus casibus opes humanae sunt obnoxiae.
 Istas opes apud patrem depositas, ipse uobis serua-
 bit tuto, nec animus uester sordidis curis depressus,
 haerebit humi, sed neglectis his humilioribus, ac fluxis
 rebus, ad coelestia rapietur. Siquidem ubi thesaurus
 est hominis, quem unice amat, ibi et cor habet. Ni-
 hil igitur sublime cogitant, qui congestas opes defos-
 sas habent in terra, ipsi quidem huc et illuc obambu-
 lant, tamen animus habitat in fouea, cui credita est pe-
 cunia. Quod si corruptus est animus uel inanis glo-
 ria, uel auariciae morbo, totum quod geritur uitio-
 sum sit oportet. Primum enim est perspicere quid sit
 potissimum expetendum, et quid uere praestet id quod
 petimus. Porro quod est in domo lucerna, quod est
 oculus in corpore, id est animus in homine. Si lux ani-
 mi non est uitiata caligine falsarum opinionum, ma-
 larumque

Si oculus tu-
 us fuerit
 simplex.

PARAPH. ERASMI ROT.

larumq; cupiditatum, si mentis oculus non alio diri-
git aciem, quàm ad uerũ scopum, quicquid agitur in
uita gratum deo est, nihilq; nõ conducit ad cumulum
felicitatis. Quemadmodũ si domus habeat insignem
lucernam, nusq; impingitur, ita si oculus tuus purus
est & integer, lucet membris omnibus, nec ulla pars
impingit, aut errat, nimirum oculo duce. Contra si
oculus corporis tui fuerit uitiatus, nullũ membrũ re-
cte suo fungitur officio. Nihil enim recte iudicatur,
ea parte nostri uitiata, per quã unã iudicamus. Pro-
inde si ea pars, quæ in te est data uice luminis, uersa
sit in tenebras, quãta crit caligo reliquarum partiũ,
quæ ex se lumẽ nõ habent? Si ratio cupiditatibus est
excecata, & id iudicat esse felix, quod est calamito-
sum, id iudicat in primis expetendum, quod uel con-
temnendum, uel neglectui habendũ, in quas tenebras
totum hominẽ rapiet ambitio, libido, auaricia, stulti-
cia, ira, liuor, odiũ, reliquæq; perturbationes animi,
quæ suapte natura caliginẽ habent? Sit igitur purus
ac sincerus oculus uester, ut spectet optima, sit &
simplex, & hæc uel sola uel potissimũ spectet. Ne ue-
ro putetis istos audiendos, qui se deo & hominibus, q-
se terræ cœloq; partientes, ita sequũtur æterna, ut ta-
men hæc temporaria nolint contemnere. Nihil enim
aliud efficiunt, nisi dum utrumq; captant, neutro po-
tiantur. Hæc philosophia sicut ingētia præmia polli-
cetur, ita totum requirit hominem. Inter homines nõ

Nemo po-
test duobus
dominis ser-
uire.

IN EVANGEL. MATTHAEI

reperies duos tam commodis moribus, ut idem seruus possit duobus satisfacere. Ita fuit, ut alter sit deserendus, aut neutri fiet satis. Quod si domini sint inter sese diuersis moribus, ac similitate quapiam graui dissidentes, necesse est ut seruus si uelit alteri probari, alterum illum non deserat solum, sed alteri adherens oderit etiam quem deseruit. Quod si rursus ab hoc uelit ad alterum deficere, in hunc unum amorem & obsequium omne transferat, oportet, neglecto eo quem reliquit. Qui uero sic inter se pugnant, ut deus & mammona? Quomodo unus duobus seruiet, quum imperent tam diuersa? Deus imperat, ut tua largiaris e genti, mammona iubet, ut per fas nefasq; rapias aliena. Deus imperat ut consulas fratri tuo periclitanti. mammona iubet, ut tibi uiuas. Deus imperat sobrietatem, mammona luxū docet. Frustra igitur uobis blandiunt, si creditis fieri posse, quod fieri non potest, ut simul & deo seruiatis, & māmōnæ. Eius quisq; seruus est, cui uehementer est addictus. Videtis quā totos possideant opes eos, qui tanto tumultu illas parāt, tanta sollicitudine tuentur, ac seruant, tanto cruciatu amittūt. Quid non ob has patiūtur? Quid non faciūt? Huic seruitio qui se mancipauit, non potest esse seruus dei. Totum ille requirit hominē, nec patitur tam sor-
Ideo dico uobis didi fœdīq; domini consortium, nec fert seruum dimi-
bis ne solli- diatum, & cū hoste communem. Sed diuitum uulgu-
citi sitis. auariciæ morbum excusare solet prætextu necessitatis
humanae

PARAPH. ERASMI ROT.

humanae. Fami, inquiunt, & nuditati consulitur his rebus. Ita loquuntur, qui non pendent toti à deo, sed suis fidunt praesidijs. Ego uolo uos hac quoq; sollicitudine uacare, ne quid ea cura uos auocet à studio rerum meliorum. Minimis contenta est naturae necessitas, & undelibet facile suppetit, quod talibus satis sit. Aue enim succurret obuia liberalitas bonorum, aut opera manuaria suppeditabit, quod necessitati medeatur. Postremo si nihil horum, pater non destituet suos: totis animis inhiantibus ad caelestia, uel non sollicitis haec leuiora adijciet, qui maiora largitur. Nolite itaq; reponere in longum tempus, nolite discrucari sollicitudine de parandis cibis, sine quibus non uiuitur, de parando uestitu, quo tegitur corpus, & à frigoris iniuria defenditur. Nonne uita res est preciosior, quam cibus? Nonne corpus res est preciosior uestimento? Haec tanto meliora qui dedit, & dedit non sollicitis: an grauabitur uilioribus hisce rebus alere tueriq; quod dedit? Si queritis exemplum uertite oculos ad animantia reliqua, quae uestra gratia condidit is, qui condidit omnia. An quicquam suo uictu destituit eorum quae condidit? Considerate uolucres caeli. Non serunt, non metunt, non recondunt in horrea de futuro sollicitae, uiuunt in diem, uacantes omni sollicitudine, quod obuium datur sumunt cum alacritate. Et tamen pater uester caelestis omnibus illis cibum suppeditat. Et uos destituet, quos tanto pluri facit quam auiculas? Quod si uos illi curae

Respiate uolucres
caeli.

IN EVANGEL. MATTHAEI

**Quis autē
cogitans.**

estis, sicut utiq; estis, nōne superuacua est uestra sollicitudo? Si destituat ille, quid uobis proderit uestra sollicitudo? Vt corpus dedit suo arbitratu, ita & uictum dabit suo arbitratu. Vultis uidere quā sit inutilis animi sollicitudo, de rebus huiusmodi? Quis est hominū, qui quamuis magna sollicitudine possit unū cubitum addere modulo corporis sui? Sed cuiusq; corpus ipso ne cogitante quidem statis auctibus crescit usq; ad praescriptam à deo magnitudinē. Siue curam abijcias, nihilo breuius habebis corpus, siue cura distorquearis, nihilo habebis procerius. Proinde quod te non sollicito facit, ut corpus tuum augeat ac roboretur, idem prospiciet de uictu citra tuam sollicitudinem, quae te à cura rerum earum auocat, quae sine nostra sollicitudine non parantur. Proinde stultū est anxie metuerē, ne uobis desit pabulum, quū uideatis hoc auibus ultro suppetere. Iā ne uos sollicitos habeat prouidentia uestiendi corpus, cōtemplamini lilia, quae nulla hominum cura nascuntur & crescunt in agris. Non laborant, non nent, quis autem illis de uestitu, ut ipsi uisum est prospicit? Quis nisi pater coelestis? Et ita prospicit, ut nec Solomon rex opulentissimus ac splendidissimus unq̃ sic amictus fuerit, etiam quum maxime strepitum diuitiarum suarum ostendat, quemadmodum unū quodlibet ex his cōtemptis neglectisq; lilijs quae nō in hortis quibus nōnihil humanae curae tribuitur, sed in pratis sponte proueniūt? nihil.

PARAPH. ERASMI ROT.

Nihil enim tam elegans præstare potest hominū cura, quam præstat ipsa naturæ prouidētia. Quod si pater uester herbam uilem, moxq; perituram, quæq; hodie nitet in agris, cras demessa, & arefacta in cibalum mittenda, tanto nitore uestit, quur uos adeo parum illi fiditis, ut uobis, quibus tãto præstantiora cõtulit, quosq; immortalitati condidit, ac peculiariter in sui nominis gloriam parauit, putetis defutura uestimenta, quæ uobis qualiacunq; non ad ornatum, sed ad necessitatē querenda sunt? Proinde qui patrē habetis deum, tanta benignitate prospicientē etiam aui culis, prospicientem flosculis & herbis, quarum illæ ratione carēt, hæ nec sentiunt, quum uideatis illū uos tanti facere, ut corpori mira prouidētia composito, animam indiderit rationalem, & angelicis mentibus similem, ut filiorum titulo dignetur, ut uos ex omnibus delegerit sua gratuita charitate, quorum sincera uita castaq; doctrina notus, & gloriosus fiat inter uniuersum mortaliū genus quos ad æternæ uitæ hereditatem destinauit, abijcite istam humilium & fordidarum rerum sollicitudinē, ut anxij trepidiq; dicatis, quid edemus, aut quid bibemus, aut quo uestiemur? Ethnicorum istæ uoces sunt, nō Christianorum, siquidem illi aut deum esse non credunt, aut non credunt agere curam mortalium. Neq; didicerunt aliam esse potiore uitam, ad quam omnis cura sit dirigenda. Itaq; dei præsidijs diffisi, & in his quæ corporis

IN EVANGEL. MATTHAEI.

sunt felicitatē homines constituentes, magna sollicitudine parant, quæ ad uictū uestitumq; aut reliqua corporis commoda faciūt. Gestiunt gaudio, quum hæc obtigerint: exanimantur metu quum his imminet periculum: discrutiantur mœrore, ac nonnunq̃ ad laqueum currunt, quum hæc eripiūtur. Ac per has curas affixi rebus perituris, nec hic uiuunt suauiter, nec ad coelestium bonorum studium possunt animū erigere. Quis est inter homines pater tam impius, ut liberis suis nō prospiciat de rebus ad uitam necessarijs? Vos patrem habetis tam diuitem, tam benignum, tam prouidum, ut omnibus sufficiat, ut omnia locupletet, ut nihil filiis bet minutum aut contemptum destituat, & metuitis, ne filijs suis non suppeditet ista, sine quibus non uiuitur? Hanc curam in illum transserte, nouit his omnibus uobis opus esse, nec enim tam durus est, ut ipsius agentibus negociū, necessaria subtrahat. Sed dicet aliquis, quid igitur? An non parabimus opera manuaria, quo nos, uxorem, liberosq; nostros alamus? Quo pauperum inopiam subleuemus? Maxime, sed absq; sollicitudine. Siquidem uulgus cōduplicat suam miseriam, simul & laborans corpore, & animo sollicitum. Serunt, sed anxij, ne non proueniat, quod serunt, metunt, sed anxij, ne miles aut prædo prius auferat, quod demessum est, quàm condatur in horreum. Conduunt in granarium, sed anxij, ne pestis aliqua uiciet frumentum, aut ne incēdium exortum, perdat. Postrema, quoe
niam

niam ad copiam spectant, non ad presentem necessitatem, & in longinquum congerunt, quasi certum sit illos diu uicturos, & nihil unquam satis est. Vos itaque si res ita poscet, laborate, sed absque sollicitudine, si obtinigit sine fraude, & absque negotio pecunia, accipite, sed sic, ut eius cura nihil uos remoretur, ab euangelij negotio. Maius enim quiddam agitis, quam ut leuium & fluxarum rerum cura conueniat auocari. Prima *Querite et*
cura sit ei⁹ boni, ad quod ista collata nullius sunt mo *go primum*
menti. Instaurandum est regnum dei, hoc est, doctrina *regnum dei.*
Euangelica per quam pertingitur ad coelestem hereditatem, huius uos precones & adiutores delegi. Et ostendi quod eximijs uirtutibus sit opus ad hoc negotium obendum, ut & inimicos diligatis, & salutem optetis his, qui uobis moliantur exitium. Hec quia summa sunt, nec uobis sine uestra sollicitudine contingent a patre, primum uobis querenda sunt. Reliqua leuiora, quae pertinent ad huius uitae necessitatem, pater optimus ultro uobis non sollicitis, uelut auctarium adijciet, ut utroque nomine gratias agatis illius munificentiae, & quod illa summa uobis adnitentibus praestiterit, & haec citra uestram sollicitudinem adiecerit. Non uult uos grauari curis, quae faciunt afflictiores, meliores non faciunt. Et hoc negotium quod suscipitis tam arduum est, ut totum animum, ut expeditum, ut uacuum reliquis curis desideret. Quare uelut in diem uiuentem praesentibus rebus contenti, nolite discurrere cu

ra futuri, quemadmodum facit hominum vulgus, sibi conduplicantium afflictionem, dum & de presenti necessitate satagunt, nihil non facientes, & futuri metu distortentur. Quod hodiernus dies obtulit, accipite cum gratiarum actione. Quid crastinus dies sit allaturus, ipsi curādū relinquire. Si quid adferet boni, nō pendebitis spe, si quid mali, non præuenietis afflictionem metu futuri mali. Habet hæc uita suas afflictiones, quas nihil est necesse metu cōduplicari. Satis enī est eas ferre quum adsunt, ut non etiam timor nobis præsentis reddant anteq̃ accedant. Tempus ista uoluit ac defert in uita mortalium, læta trīstibus miscēs, quæ tamen omnia uobis uertentur in bonum, si quicquid inciderit, boni consulentes, totos uos possideat, cura regni cælestis.

CAP. VII.

Est & aliud in quo uelim uos pcul abesse à moribus scribarum, & Phariseorum. Siquidē illi quum sibi ignoscant in grauissimis peccatis, tamen erga fratrem peccātem iudices agunt inclemētissimos, etiam ea calumniantes quæ recta sunt, sinistre interpretantes quæ sunt dubia, exaggerātes quæ leuia sūt, deniq; si quē uiderint in aliquod grauius crimē prolapsus, magis hoc agentes, ut perdāt, quā ut sanēt. Atq; hinc quoq; iusticiæ famam sibi uenantur, quod magno supercilio seuiant in lapsus alienos, quum id faciant, nec amore proximorum, quos extinctos malūt quā correctos, & traductos potius quā emēdatos,

PARAPH. ERASMI ROT.

datos, nec odio uitiorū, quū ipsi suis uitijs longe grauioribus indulgeant. Vestra uero iudicia, si qua sunt, sapere debent euangelicam charitatem, quæ facile cōdonat, quæ non temere suspicatur de quoq̃, quæ quicquid anceps est, in bonum potius, quàm in malū interpretatur, quæ multa lenitate sua tolerat, quæ mederi mauult, quàm punire, quæ suæ infirmitatis conscia, talem se præbet iudicem in commissis alienis, qualem uelit alios experiri erga se peccantem. Postremo non sumit sibi superciliū in obiurgandis malis aliorum, si sibi sit conscia similiū aut etiam maiorū, se sibi prius censorem ac iudicē adhibens, quàm alterū increpet aut admoneat. Atq; interim fit, ut iniqui iudicij exemplum, in ipsos autores recidat, & alios uicissim experiantur suæ uitæ censores tales, quales in alienam egerint. Nolite ergo uos sic alios iudicare, ne simili modo iudicemini ab alijs. Alioqui fiet, ut quale iudiciū exercueritis in alios, tale uicissim alij in uos exerceant, quāq; mensura mensi fueritis alijs, alij uicissim metiantur uobis. Vt enim officium inuitat officii, clementia clementiam, ita calumnia calumniam, scuitia scuitiam. Qui male loquitur de proximo, peius audiet. Nulli enim atrocius scuiunt in quāmlibet leues lapsus proximi, quàm qui ipsi madēt uitijs longe grauioribus. Hic traducit fratrem, quod ueste discincta utatur, quū ipse totus madeat liuore. Ille nihil nō dicit in fratrem, quod uictus imbecillitate carnis, cōcubina

IN EVANGELIUM MATTH.

cubina sit usus, quum ipse totus seruiat auaricie, & ambitioni. Alius execratur fratrem quod bibit paulo largius, quum ipse tot homicidia, tot ueneficia gerat in pectore, tã cecutiens ad sua tubera, qui ad ueruruculam alienam est oculatissimus. Quod autem est istud præposterum iudicium? In suis quisq; malis debet esse iudex acerrim⁹, in alienis mitior: ad sua quẽque uitia decet esse oculatum, in alienis non perinde curiosum. Et sibi quisq; debet esse medicus, priusq̃ alteri manus admoueat. Tu uero quur uides festucã in oculo fratris, quum trabem, quẽ est in oculo tuo, non uideas? Aut qua fronte dicis fratri tuo, sine eijciam festucam ex oculo tuo, quum interim ipse gestes trabem in oculis proprijs? Hypocrita, qui non ex tuis bonis, sed ex alienis malis sanctimonie laudem uenaris apud homines, prius eijce trabem ex oculo tuo, ac deinde puro iam ac purgato oculo tuo, despicias, num qua sit festuca, quam eijcias ex oculo fratris. Vt oculo iudicam⁹ ea quẽ sunt corporis, ita animo iudicamus ea quẽ sunt animi. Proinde uitio careat oportet illud, quo uitium alienũ iudicamus. Et se ipsum prius docuerit oportet, qui suscipit alios docẽdi prouinciam, & sui iudex sit oportet, qui parat in alios pronunciare, & sibi monitor sit oportet, qui uelit alios admonere. Atq; hæc quidem potissimum ad eos pertinent, qui populi curam gerunt. Quanq̃ aut uolo uos esse promptos ad benemerendum de omnibus, toleran-

Nolite san-
ctũ dare ca-
nibus.

PARAPH. ERASMI ROT.

bus, tolerantes erga eos qui uos afficiūt iniuria, simplices & candidos erga eos qui labūtur humana infirmitate: deniq; & erga peruersos tales, ut malitis eos corrigi quā extinguī: nolim tamen euangelicæ sapientiæ mysteria, sine delectu prodi dignis & indignis. Etenim si Iudæi tanti faciūt sua sacra, ut ab his arceant canes animal impurū, si diuites tanti faciunt suos uniones, ut non proijciant eos porcis, alioqui insani habēdi, si id faciant, uos qui possidetis ea quæ uere sancta sunt, quæq; superant omnes baccas quilibet preciosas, cauete ne opes euangelicas proijciatis indignis. Canes enim sunt, qui toto pectore dediti prophanis rebus abhorrent ab ijs, quæ sapiunt sanctimoniā. Sues sunt, qui toti immersi uoluptatibus obscænis, execrantur puram castamq; euangelij doctrinam. Canibus putria cadauera, & foetidus uomitus iucundior est omnibus condimentis, & aromatis. Sus cœnū mauius quā gēmas. His igitur qui sic palam præ se ferūt cōtemptū sanioris doctrinæ, ut nulla spes fructus uideatur, nō oportet ingerere secreta doctrinæ cœlestis, ne prouocati per occasionem, sceleratiores etiam euadant quā antea fuerant. Et idem eueniat, quod euenturū sit, si quis margaritas porcis obijciat, aut canibus id quod sanctū est. Nam canes non solum reuerbuntur rem sacram, uerum etiam iritati iactu insilient in uos, ac dilacerabunt dentibus. Et sues preciosos lapillos, ceu rudera pedibus suis conculcabūt. Ita

nec

IN EVANG. MATTHAEI

nec canis re sancta fit sanctior, sed rem sanctam prophanat, & sus non fit ornatior gemmis, sed illarum puritatem conspurcat. Sic homines deplorata malicia doctrinam sacram, ut stultam irrident, ubi cognorint, & ut impiam incalumniantur, ac negotium facessunt ijs, qui tradiderunt. Auidis igitur, aut certe sanabilibus comunicanda est euangelica philosophia. Nec statim credenda sunt oia omnibus, sed ut qsque specimen sui pfectus praeberit, ita sunt abstrusiora quaedam aperienda. Haec eximia bona, ut non sunt à uobis communicanda quibuslibet, ita non contingunt à deo patre segnibus, & oscitantibus. Dat haec, sed auidetur uobis. de petentibus: non negat haec, sed studiose querentibus: non arcet ab hoc thesauro, sed improbe pulsantes. Petite igitur à patre, non gemmas aut aurum, sed has ueras & inestimabiles opes animi, petite, inquam, & quod petitis dabitur. Querite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Diues ac benignus est pater uester, nulli negat, nulli inuidet opes suas, sed agnoscere uult earum precium. Non agnoscit aut qui segniter optat. Quisquis igitur ut par est petit, accipit: quisquis auide scrutatur, inuenit: quisquis instanter pulsarit fores, huic aperietur. Porro recte petit, qui petit salutifera, qui petit cum fiducia, recte querit, qui querit infatigabili studio. Recte pulsat, qui pijs operibus diuinam bonitatem sollicitat. Quod si non protinus accipitis quod petitur, ne diffidite tamen de benignitate patris

PARAPH. ERASMI ROT.

re patris uestri, dabit quum opus erit, & quantum opus erit, si modo perseueraueritis. Non enim minus exorabilis est deus erga filios suos, quàm homo pater erga liberos suos. Quis enim est inter uos pater tam inhumanus, ut si filius petat rem ut utilem, puta panem, nō illi det quod petit, sed pro pane lapidē porrigat? Aut si piscem petierit obsonij loco, pro pisce serpentē illi porrigat? Vtiq; negaturus si lapidē, aut serpentē, aut alioqui rem noxiam peteret. Vos igitur natura procliuēs ad malum, atq; etiam alijs in rebus mali plerūq; tamē hac in parte, non uirtute, sed naturæ impulsu seruatis pietatem, ut noueritis utilia dare liberis uestris, quanto magis id faciet pater uester cœlestis natura bonus? An is non dabit uobis filijs suis sua bona, si benignitatem ipsius flagrantibus ac perstinacibus uotis sollicitaueritis? Porro quod ad uitæ consuetudinē, quæ mutuis officijs, & iniurijs inuicem aut læditur, aut iuuatur, quoniam prolixū sit de singulis præcipere, dabo formam generalē, cuius uis sit omnibus à natura insita. Nemo sanus sibi non bene cupit, sed uulgus hominū sic est amās sui, ut alienis malis suis consulat cōmodis. Vobis nō itidem faciendū, sed quales optaretis alios esse in uos, tales uos ipsos præstate in alios. Nemo quum ignorantia tenetur, nō cupit doceri, nemo cum labitur non cupit amanter ac secreto moneri potius quàm traduci. Nemo quū eget: non uelit sibi subueniri. Nemo uelit obtrectari famæ suæ.

Omnia ergo
quæcūq; uul-
tis ut fac.

IN EVANG. MATTHAEI

Intrate p an
gustam por
tam.

me suae, nemo fraudari. Ex hoc igitur sensu cōmuni,
qui nulli mortalium non est inditus, quisq; sumat sibi
consiliū, qualis esse debeat erga proximū suū. Quod
sibi fieri nolit, ne faciat alteri: quod sibi fieri gaudeat,
praestet in alterum. Hoc est compendium & summa
omniū quae docet lex & prophetæ, quos si aut nō ua
cat, aut per inscitiam literarum non potest aliquis
euoluere, certe nemo nō habet domi regulam ad quā
dirigat actus suos, modo rationi quā cupiditatibus
obtemperare malit. Hæc si uidentur ardua ijs, qui di
ligunt hunc mundū, si uidetis maximam hominū par
tem diuersa sequi, ne quid animum uestrum commo
uerit. Optima quæq; difficiles habēt aditus. Vos spe
ctate magis quo ducat hæc uia, quā an cōmodū ha
beat ingressum. Fingite duas esse portas, alteram ar
ctam, ad quam non sit aditus nisi per angustam uiā,
sed quæ mox ducat ad uitam æternā. Alteram latam
ac patentem, ad quam spaciōsa uia præbeat omnibus
aditum, sed quæ mox ducat in exitium æternum. Vos
ergo intrate per angustam portam, malitisq; cū pau
cis tendere ad uitam æternā, quā cū multis ad per
ditionē æternam. Siquidem spaciōsa uia, quoniā ne
minem arctat legibus pietatis, quoniam ijs rebus ad
blanditur, quæ delectant sensus corporis, quæ blandi
untur animi cupiditatib⁹, facile plurimos ad sese pel
licit, sed ad breue tempus delinitos per amplam por
tam, transmittit in calamitates inenarrabiles, & falsis
bonis

sis bonis deceptos, tradit ueris malis. Quàm uero angusta est porta, quàm arcta est uia quæ ducit ad uitam? Nihil enim ostendit quod blandiatur carni, multis aspera est: quæ molesta sunt etiam naturæ, protinus obijcit paupertatē, ieiunia, uigilias, tolerantiam iniuriarum, castitatem sobrietatem. Hæc porta nō capit huius mundi gloria turgidos, hæc non capit fastu elatos, hæc non capit luxu distentos, hæc nō capit diuitiarum sarcinis onustos, hæc non capit reliquas huius mundi copias secum trahentes. Nō recipit nisi nudos, & ab omnibus huius mundi cupiditatibus expeditos, ac uelut exutis corporibus in spiritū extenuatos, unde fit, ut à paucis inueniatur, quod nō cernatur nisi si purgatis oculis, quibus perspicua sunt bona spiritualia. Sed ab istis qui libidine, luxu, fastu, auaricia, reliquisq; cupiditatibus, ludentes ac risum insanum ridentes tendunt in exitium, uobis non est periculum, si quidem illos sequi, uon error est, sed insania. Magis cauendum est ab ijs, qui uobis se iungunt, speciem habentes pietatis, quum sint pietatis hostes: Deum patrem, Euangelicam doctrinam, regnum cælorum habent in ore, cultus est uilis, ora pallent ieiunio, corpus habent attenuatum macie, orant prolixè, largiuntur pauperibus, erudiunt populum & interpretantur sacros libros, atq; harum rerum imagine personati ueniunt ad uos, uelut ouilla pelle tecti, quæ intus sint lupi rapaces, & Euangelici gregis laniatores. Nihil sit

Attendite & falsis prophetis.

IN EVANG. MATTHAEI.

negocij lupum ab oue dignoscere, si uterq; suam edat
uocem, si uterq; sua pelle tectus ueniat. Quid autē fa-
cias, ubi lupus ouillo uellere, ouilla uoce ouem simu-
lans, irrepperit in ouile, nō ut ouis fiat, sed ut crudeli-
us oues laniet? Mutat uocem lupus, & Christi nomen
profitetur, profitetur Euangelicam doctrinam, sed ut
incautis aspergat hæreseos suæ uenena. Simulat ope-
ra pietatis, quo magis aliorū simplicitate ad suas cu-
piditates abutatur. Ab his igitur diligenter est cauendū
uobis quos delegi gregis mei custodes ac pastores.
Facile deprehendetis simulationis præstigiū, si propi-
us inspexeritis, non titulum & uestem, sed ipsa facta.
quæ produnt animum insyncerum. Nam etiamsi bene
docent, tamen hoc ipsum quod docent non præstant.
Est suus cuiq; arbori peculiaris sætus, qui sapore
prodit radicem. Si uitā & mores attentius obserues,
reperies illos sibi placentes, suis cōmodis ubiq; serui-
entes, elatos, uindices, inuidos, obrectatores, gloriæ sē-
tientes, nonnunq̃ & uentri deditos, & omnino suum
negocium agentes, potius quā gregis aut Euangelij.
Ostendi qui sint fructus arboris Euangelicæ, nimirū
anim⁹ alienus ab omni fastu, animus lenis, & minime
appetens uindictæ, animus contemptor omnium uo-
luptatum huius mundi, animus contemptor opum, &
sitiens esuriensq; pietatis Euangelicæ, animus prom-
ptus & expositus ad benemerendum de omnibus, ani-
mus purus ab omnibus cupiditatibus, nec aliò sper-
ctans,

PARAPH. ERASMI ROT.

Etans, quàm ad deum, animus nihil afflictionum recu-
sans, modo prouehat doctrinam Euangelicam, animus
nihil mercedis expectans in hoc mundo pro suis bene-
factis, neq; gloriam, neq; uoluptatem, neq; diuitias,
animus qui bene uelit etiam maleuolis, qui bene me-
reatur etiam de male merentibus. Hos fructus qui ue-
re præstat ipsa re, is demũ est arbor Euangelica. Pro-
inde qui se iactant prophetas, & hoc titulo se uendi-
tant, qui cultu religioso se fingunt oues quum affectu
sint lupi, ab his fructibus sunt æstimandi. Nolite spe-
ctare frondes & corticẽ. Hæc sæpe communia sunt a-
grestibus: cum mitibus, salubribus cum pestiferis Fœ-
tus gustatus indicat, qualis sit arboris succus. Quod
si uideritis in his auariciam, arrogãtiam, liuorem, ul-
ciscendi libidinem, fucum, aliãq; id genus, quæ uelut
ex diametro pugnant cum fructibus Euangelicæ men-
tis: nolite putare ex iisdem arboribus aliquid boni fru-
ctus proditurum. Quis enim sic insanit inter homines,
ut de spinis colligat uuas, aut de tribolis ficus? Hoc
est ex asperis & immitibus fruticibus fructus suauis-
simos? Itidẽ fit inter homines. Arbor uere bona, & suc-
cum mitem gerens in radice mentis, ædit bonos fru-
ctus. Contra arbor uere mala, quibuscunq; sit folijs,
quocunq; cortice, tamen fructus ædit malos. Nec pos-
sunt hæc inuerti, natura uidelicet repugnante. Neque
enim qui sincero est animo, potest non factis expri-
mere sinceritatem affectus sui, neq; rursus qui uicia

IN EVANG. MATTHAEI

to est animo, potest ea prestare factis, quæ uere bonū arguūt. Tamei si prestigijs ac specie sanctimonie nō nunquā imponit incautis hominibus, certe deo non potest imponere. Proinde qui fucate boni sunt, dent operam, ut omisso fuco fiant boni. Potest enim inter homines ex arbore mala, fieri bona. Quod si perseuerauerit in peruersa simulatione, metuat ne hoc patiatur à uindice deo, qd' arbor infrugifera patitur ab agricola suo. Quid autem patitur? Exciditur & in ignem conijcitur. Sic quisquis in regno dei aut nullū affert fructum, aut fructum ædit indignum sua professione, nisi resipuerit, in ignem æternum abiicietur. Hoc igitur indicio dignoscetis eos, nimirū ex ipsis fructibus, quos si malos in eis deprehenderitis, submouebitis à cura gregis, nec recipietis in regnum cælorū, nec habebitis pro Christianis, sed pro hostibus, non ut illos lædatis, sed ut caueatis ne gregi noceant admixti. Nihil est enim perniciosius impietate, cui sanctimonie falsa species fidem addit & autoritatem. Non omnis qui me uerbis duntaxat proficitur, dignus habebitur regno cælorum. Neq; enim titulus Christianum facit, sed uita, neq; protinus eos pro discipulis agnoscam, q mihi religiosi uerbis dixerint domine domine, quum re ipsa lōge alijs dominis seruiant, mammonæ, uētri, ambitioni. Quos igitur dignabor regno cælorū? Qui uere repudium miserunt terrenis cupiditatibus, & ex animo obtemperant uoluntati patris mei, qui in cælis est,

Non omnis
q dicit mihi
domine doīe

est, cuius uoluntatem ego uobis prædico. Siquidem ab illo est quicquid uos doceo. Atq; adeo non proderit nomē meum ijs, qui spiritu factisq; meis caruerint, in illo die quū nō iam humano iudicio, qd̄ sæpe fallitur, sed diuino, pro suis cuiq; meritis præmia designabuntur, & separabuntur oues ab hedis, ut nec illa sint eis profutura, quæ nunc inter mortales diuinum quiddā, & homine maius præ se ferunt. Tum enim uidentes iam æternam uitam paratam ijs, qui doctrinam Euangelicam sequuti, se declararunt ueros esse discipulos meos, rursus æternum supplicium ijs, qui ab horum consortio semouebuntur, multi metu territi uenient & agnosci iam cupient apud deum, quum apud homines simulauerint præcipuos quosdam & eximios discipulos Christi, Euangelijq; præcones, Dicentq; mihi, domine domine nō agnoscis famulos tuos? Nōne per tuum nomen futura prædiximus? Nōne per tuum nomē demonia profligauimus? Nōne per tuū nomen defunctos excitauimus? Nōne per tuum nomen uenena morbosq; pepulimus? Nōne per tuū nomen alia quædam prodigiosa fecimus, atq; his factis nomen tuum illustrauimus? Tot argumētis docuimus nos esse tuos, & nunc non agnoscis? Tunc audient ex me tale responsum: Profecto nunq̄ agnouī uos, ne tū quidem quū ista faceretis. Audio domine domine, sed fidelium seruorū animum nunq̄ sensi in uobis. Audio multam mentionem nominis mei, sed spiritum meum

Multi dicēt
mihi.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

nunquam expertus sum in uobis. Audio miracula per nomen meum gesta, sed non audio fructus illos proprios & peculiare, per quos uere Christi discipulus agnoscitur. Proinde quando nec tu uere mei fuistis, quum meo nomine uos uenditabatis inter homines, sed sub simulata professione mei seruiistis diabolo: Disce dte nunc à me & accedite illi, cuius spiritum habuistis, cuius uoluntati obtemperastis. Quocumq; titulo

Omnis ergo fuerint, quicumq; operati sunt iniusticiam, non erunt q audit uerba, consortes regni mei. Sed quemadmodum fructus arboris, non potest esse generosi saporis, nisi radix succum habeat generosum, ita structura quous foris magnifica, & in altum surgens, firma non erit, nisi firmo solidoq; fundamento nitatur. Qui meum habuerit spiritum, hoc est, syncerum affectum, non aliò spectantem quam ad dei gloriam, is est arbor bonæ radicis. Ita q non innititur inanibus huius mundi rebus, sed ueris animi bonis, atq; in his cōstanter perseverat, is sapienter ædificat ædificiū nunq̃ ruiturum. Proinde quisq; audit sermones meos, nec audit tantum, sed in intimos affectus suos demittit ut factis exprimat qd' didicit, hunc similem aio uiro prouido prudentiq; , qui quod solidum ac firmum ædificium struat, ante omnia dispicit sibi solidum, & immobile fundamentum, cui credat substructionem, aduersus omnes iniurias temperatū duraturam. Nam tranquillo quidē coelo, quoduis ædificium facile consistit, cæterum hyems arguit solidi.

soliditatem structuræ. Iam pluviæ uis ingruens, illam pulsât, iam aucta hymbribus flumina, magno impetu illam quatit. Iam uentorū impetus illam oppugnat. Et tamen tot modis pulsata, cōsistit immobilis. *Quur ita?* Quia solido nititur fundamento. Prouiderat hæc exoritura ædificator, & ideo imposuit illam solido saxo, cuius præsidio nihil illos insultus metueret. Rursus quisq; audit sermões meos, & audit tantū, nec eos transfundit in affectus suos, nec hos exprimit factis, similis est ædificatori parum prouido, qui non præuidens tempestates uenturas, ædificium suum collocat super harenam, uidelicet fluidū, minimeq; fidele fundamentum. Post irruit pluuiæ uis, irruit torrentium impetus, irruit uentorum procella, domusq; à fundamentis conuulsa soluitur, magnoq; fragore concidit. *Quur ita?* quia splēdida quidem in speciem erat structura, uerum nitebatur inutili fundamento. Prima sit igitur cura fundamenti. Ieiunia, eleemosynæ, preces, sordidus uestitus, deniq; miracula, sunt quidem instar splēdidi ædificij, cæterum si animus ista gerentis spectat inanem hominum laudem, si quæstum, si uoluptatem, corruent omnia, si quando ingruerit uehemententationum procella. Cæterum cuius affectus fixus est in doctrina promissisq; Euāgelicis, à solo deo præmium expectans recte factorū, is aduersus omnes malorum iniurias, aduersus impiorum atrocissimas persequutiones, aduersus hæreticorum insidias, & insul-

IN EVANG. MATTHAEI.

tus, deniq; aduersus omnes machinas satanae, aduersus mortem ipsam, stabit inconcussus, & infractus usque ad diem illum, quum perseverantia uictrix malorum suam feret coronam. Hos sermones quum finisset Iesus, admirabantur turbae nouum hoc doctrinae genus. Nihil enim huiusmodi audierant ex scribis aut Phariseis, qui si quid addere solent legi Mosaicae, quo se redderent admirabiles populo, dilutas quasdam constitutionunculas solent adferre, de lauandis ante cibum manibus, de lauando corpore, si quis a foro domum redisset, de lauandis poculis, de decimis persoluendis ex prouentu Menthae & Rutae. Nihil huiusmodi docebat Iesus, sed quum miraculis testatus esset, quid posset factis, talem sese declarabat in doctrina, cum auctoritate uetans quod lex indulserat, & exigens quod lex non exegerat. Lex indulserat repudium, quacunq; de causa, Iesus interdixit omne repudium, nisi intercesserit adulterium. Lex nihil aliud uetat quam occidere. Iesus exigebat, ut nec irascerentur fratri, ut facile declararet se non esse legis interpretem tantum, sed dominum, non ministrum, sed autorem. Postremo uigor quidam doctrinae perfectae ac genuina quaedam ueritatis uis afflabat docilem ac simplicem multitudinem nihil expertum simile in suis scribis ac phariseis. Cap. VIII.

HAec igitur sublimia locutus in monte, non quibuslibet, sed praecipue discipulis suis, & iis quoque spiritus alacritate potuerant illos consequi. Rursus Iesus

PARAPH. ERASMI ROT.

sus demittit sese ad humilitatē promiscuæ turbæ, quæ multos habebat segnes, debiles, claudos, & egrotos, q̃ corporalibus etiam beneficijs alliciendi erant ad studium rerum cœlestium. Atq; in his sanādis hoc ipsum agebatur per imaginem, quod per doctrinam agebat sanandis animi morbis. Vtraq; res alteri conciliabat fidem atq; auctoritatem, libentius illi credimus quem amamus, & beneficijs cōciliatur amor. Ac facile pondus apud nos habet illius oratio, quem conspiciamus in factis tam esse potentem. Ergo quum Iesus relicto monte uenisset in planiciem, hinc atq; hinc uariæ hominum cateruæ ad illum confluebant, quo miracula per eum adēda, plures haberent testes. Numeroso igitur theatro congregato, ecce prodit quidam miraculi præbiturus occasionem, simulq; typo quodam docturus eos, qui lepra laborarent animorum, unde & qua fide deberent remedium petere. Prodit enim quidam lepra corpus habens infectum. Is morbus apud Iudæos cū primis habebatur abominabilis, & maior esse creditur, quàm ut arte medicorū tolli possit. Huius morbi iudicium ueluti sacri, sacerdotibus erat delegatum, ac miris narijsq; obseruationibus explorabant, num uera lepra corpus alicuius teneretur. Damnatu nescias erat admisceri cœtibus hominum, nec fas erat inquinatum hoc morbo corpus contingere. Hic igitur damnatus à sacerdotibus, certāq; lepra impudens, ausus est uenire ad purificatorem omnium Iesum.

IN EVANG. MATTHAEI

Pudorem adimebat salutis amor, fiduciam addebat Iesu iam in omnes spectata benignitas. Spem faciebāt tot aliorum exempla, qui sani domum redierāt. Itaq; quum prouolutus ad genua Iesum adorasset: Domine inquit, si uis potes me mundare. Quid hic factururus erat superbus Phariseus, aut sacerdos Mosaicus? Abominatus fuisset hominem impurum, ac ne colloquio quidem dignatus fuisset. At Iesus boni pastoris imaginem exhibens, delectatus hominis fide cum tanta modestia coniuncta, qui nō ausus sit petere ut munderetur, nisi uellet ipse qui nouit quid cuiq; expedi-
at, sed tamen non dubitabat posse, si uellet, non auersatus est impurum, sed porrecta manu tetigit eū. Hac sanē in parte neglecta lege, quod ad literam attinet. Et adiecit sermonem, quo simul & uoluntatis bonitatem, & potētiae suae magnitudinē declararet: Quandoquidem, inquit, credis me posse si uelim, uolo, mundus esto. Simulq; cum dicto mutata cute reliquit eum morbus teste populo. Sub hac Iesus, quo maior esset fides miraculo, simulq; eriperetur ansa sacerdotibus calumniandi, quod sibi uindicaret auctoritatem iudicandi de lepra, & ad se trahere cuperet lucrum, quod ex mundatis à lepra soleat ad ipsos redire, dicit illi: Vide interim ne cui te praedices esse purum à lepra. Neq; enim tuum est iudicare de teipso, nec ego mihi sumo quod est sacerdotum. Prius igitur adito sacerdotem, illiq; temet ostende, & si te pronunciauerit esse mun-

se mun-

se mundum, qui antea pronūciauerat esse leprosum, tum offeres munus, quod Moses iussit offerri ab his, quibus contigisset à lepra mūdari, ne post & tibi calumniam struant, q̄ te turbæ admiscueris, & me, qui nō potuerim ueram pręstare sanitatem. Munus enim ab illis acceptū, uelut à puro redarguet illos, si post cęperint odio mei calumniari quod factū est. Etenim si leprosus antea non eras, quur te summonerunt à castris? Si nunc purus non es, quur abs te cęperūt munus solēne, uelut à purgato? Voluit autem Iesus testē esse populum, quantū leproso profuisset sua fides, quāque nullo negotio, uerbo morbum omnem abstulisset, ut eadem fide audirent doctrinam ipsius, qua sanarentur à morbis animorum. Ergo postq̄ Iudeos factō docuisset sinceritate fidei, facillimam esse uiam ad salutem, ita mox in Centurione docet, ne gentibus quidem esse pręclusam, si modo fides adsit Euangelio digna. Quum enim ingressus esset Capernaum, id oppidum est haud procul à stagno Genezareth, in cōfinio Zabulon, & Neptalim, adiit illum centurio quidam, quod hominum genus duobus nominibus execrabantur Iudei, primum, quod sint incircumcisi, & à lege Mosaica alieni, deinde quod uitę genus infame sit uulgo. At nec hūc auersatus est optimus Iesus, q̄ uenerat sanandis omnibus. Rogat hunc centurio dicens: Domine est mihi famulus domi, quem unice charum habeo, ueluti fidum & utilem ministerijs. Is iam to

In testimoniū illis.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

tus inutilis lecto affixus est Paralyti, & non solū mihi nō potest esse usui, sed etiam grauit̃r discruciat̃r ipse morbo seuissimo, iam morti proximus. Est autē & hoc morbi genus ut periculosum ac molestum, ita non temere cedens arti curæq; medicorum. Iesus delectatus hominis fide, qui non dubitaret ipsum & absenti uerbo mederi posse, quo magis redderet omnibus perspicuam insignē uiri fiduciam, cum summa mentis humilitate coniunctam, respondit, ipse ueniam & sanabo eum, ad hæc Cēturio: Domine Iudæus nō sum, Cēturio sum, duplici nomine Iudæis abominandus, & ob hæc indignus, cuius tu tectum subeas, meoq; contubernio contamineris. Nihil opus est corporis tui praesentia, tantum uerbo iube, & quæ tua potestas est, protinus sanabitur famulus meus. Habes angelos quibus huiusmodi munera deleges. Ex meipso coniecturam facio. Habeo praefectū cui subditus sum, eius iussis obtempero, nec est necesse, ut ipse per sese obeat omnia. Satis est illi delegasse cum autoritate. Rursus habeo milites meæ potestati subditos, per quos obo, quæ meipso parum sunt digna. Tantum iubeo, & illi iussis obtemperāt. Huic iubeo, ut eat aliquo, & abit, alteri ut ueniat, & uenit. Rursus seruo meo in quem mihi priuatum ius est, dico, fac hoc aut illud, & nihil contatus facit qd̃ iussus est. Si mihi peccatori & abiecto hominioni sic obediūt mei, quanto magis tuis iussis obedient tui? His auditis miratus est Iesus, nō quod

ignora

PARAPH. ERASMI ROT.

ignoraret hominis fidem, sed ut omnibus admirabilem redderet, & conuersus ad Iudæos, qui sequebantur, eisque uelut exprobrans incredulitatem suam dixit: Illud affirmo uobis, Haftenus non inueni tantum fidei in populo meo Israëlitico, quantum in hoc alienigena, qui nec prophetas nouit, nec nostram doctrinam accepit, nec miracula uidit. Vos uobis placetis, quod sitis filij patriarcharum, quos deus amauit, quod sitis populus deo peculiaris, cui salus hæc precipue promissa uidetur. Verum illud affirmo uobis, futurum est, ut multi ueniāt undique ex remotissimis orbis partibus, quos uos ut alienigenas abominamini, per fidem irrumpentes, & recumbēt cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum, hosque uestri patres ob fidem Euangelicam, pro legitimis filiis agnoscent, & adhibebūt suæ mensæ, consortes æternæ felicitatis. Contra filij regni, qui iuxta carnis cognitionem genus ducunt ex Abraham, Isaac & Iacob, ob incredulitatem non solum non recipientur ad felix illud conuiuium, sed expellentur in tenebras externas, qui lucem oblatam cernere prius noluerint. Ibi dabūt pœnas diffidentiae suæ flentes, ac stridentes dētibz, sero iam intelligentes, à quantā beatitudine per suam maliciam exciderint, & dolorem acuet liuor, quum uidebunt alienigenas ad felicitatem & honorem ipsis promissum admissos. Hæc ubi Iudæis dixit Iesus, quo sermone fidē astrueret miraculo, uersus ad Centurionem ait: Vade & sicut credidisti,

IN EVANG. MATTHÆI

disti, fiat tibi, nimirum declarans sanitatem, non tri-
bui, ne generi, nec alijs meritis, sed soli fidei, quam in
plerisq; Iudæis desiderabat. Dictum sequuta res. Si
quidem compertum est eodem tempore subito Centu-
rionis famulum fuisse morbo liberatum, ne quis suspi-
cari posset, casu aut medicorum ope factum. Nam ut
Et cū uenisset Iesus. nemo subito liberatur à lepra, iuxta nature cursum,
ita nec paralytis quēq; subito relinquit. His atq; alijs
quibusdam p̄digijs editis subduxit se paulisper à tur-
ba, & ingressus est domū Simoni Petro & Andree
fratri communē. Comitati sunt Iacobus, & Ioannes.
Ibi cognouit Petri socrum febris tam ualida teneri, ut
lecto decumberet, rogatus ut eam sanaret, nihil conta-
tus, apprehensa manu mulieris erexit eam, & conti-
nuo tota febris abiit, uigor & alacritas rediit, sic ut
ministraret illis cibum capientibus. Adeo nullum sui
uestigium febris in ea reliquit, quum eos, quos medi-
corum ars restituit, multo tempore languor ac fasti-
diū teneat à morbo. Quum uero iam appeteret nox,
facto. confertissima turba sese ad fores adglomerarat, expe-
ctans ut cibo sumpto rediret ad beneficia. Prodeunti
obtulerunt innumeros uarijs morborū generibus ob-
noxios, atq; etiam demoniacos. Ille spiritibus eiectis
& morbis propulsatis sanabat omnes, hic quoq; suo
nomini respondens. Nulla erat tam fœda, tamq; hor-
ribilis morbi species, quam auersaretur Iesus. Nulla
tam uehemens aut insanabilis, quæ non statim ad ius-
sum

PARAPH. ERASMI ROT.

sum illius relinqueret hominē. Dicto sanabat omnes,
 gratis sanabat omnes. Iam hoc agens in tollendis pro-
 miscue morbis corporū, quod acturus erat in tollen-
 dis peccatis, quæ sunt multo atrociores animorū mor-
 bi. Nimirum in hoc uenerat in mundum, & hoc erat
 quod Esaias multis retro seculis, de illo futurum præ-
 dixerat: Nostras infirmitates ipse ultro in se trans-
 tulit, & morbos nostros ipse portauit. Quum uidisset
 autem Iesus, ne sanatis quidem agrotis, nec ingruente
 nocte, iam enim occiderat sol, abire turbam, sed magis
 ac magis undiq; cōdensari, præcepit discipulis, ut ap-
 pararēt nauim transmissuro lacū, quo uel sic à turbis
 liberaretur. Hoc audito, ceteri quidē abibant domū.
 Ceterum scriba quidam importunior sequutus est Ie-
 sum ad ripam euntem, cupiens in numerum discipulo-
 rum illius recipi, quem uiderat à turbis tanti fieri ob-
 potentiam in miraculis edendis, non ut illius doctri-
 nam uitamq; sequeretur, sed ut ex eius miraculis sibi
 gloriam & quæstum compararet. Hic igitur aggressus
 Iesum dixit: Magister sequar te quocunque ieris.
 Vox erat digna futuro discipulo, si uoci respondisset
 animus. Vltro se ingessit, & ad omnia semet obtulit,
 neq; quicq; moræ prætexuit. At Iesus nec importunia-
 tatem hominis reppulit, nec animum insynceram ex-
 probrauit, sed tacite aduenit nec illum sibi fore dis-
 cipulum idoneum, nec si illi magistrum accommo-
 dum, quod quisquis huius mundi commoda spectaret
 stulte

IN EVANG. MATTHAEI

stulte se illi adiungeret, qui nec opes, nec gloriam, nec regnum huius mūdi uel haberet uel quæreret, sed summam paupertatem, summam ignominiam, summam afflictionem amplecteretur, adeo ut nec illa suppetrent, quæ uolucris et bestiis nō deessent. Vulpes, inquit, tametsi domos nō habent, tamen cauos habent effossos, quibus abdant sese. Volucres in aëre uagantes, tamen nidulos habent uice domicilij, in quibus conquiescant. At filius hominis adeo destitutus est omnibus huius mūdi praesidijs, ut nihil usq̃ habeat ubi uel caput suum reclinet. Talis magister si cui placet, me si uolet sequatur, sed affectu sequatur, non tantum uestigij pedum. Sic ille sibi conscius abstinuit. Rursus hoc audito quidam ex eorum numero, qui iam esse cœperant in numero discipulorum, commotus imbecillitate humana, quum audisset extremam paupertatem Christi, quærens ansam aliquo prætectu elabēdi à disciplina Iesu: Domine, inquit, priusq̃ totus te sequar quocunq; ieris, sine prius, ut domum reuersus sepe liam patrem meum. Causa quidem in specie erat pia, sed Iesus docere uolens omnia posthabenda negotio salutis aeternæ, atq; hic omnem moram esse periculosam, non passus est iuuenem bonæ mentis, sed imbecilem sub pietatis prætectu testamentarijs negocijs implicari, et dum hereditati uilissimæ consulit, excidere ab hereditate cœlesti. Imò, inquit, nihil iam tibi cū patre mortuo, qui te dedicasti uitæ cœlesti. Non deerunt

runt qui sepeliant patrem tuum. Sine ut mortui sepe-
 liant mortuos suos, & terræ mandent, qui terrena di-
 ligunt, mortuū infodiant terræ, qui uiui mortui sunt,
 atq; etiam sepulti. Nobis illi mortui sunt: Deo mortui
 sunt. Tu cura ut uiuas, & à mortuorum consortio se
 iungere, si uere uis uiuere. Quum igitur Iesus dimissa Et ascenden-
 turba nauim ingressus esset, comitantibus ipsum di- te eo in na-
 scipulis, inter nauigandum repente coorta tempesta, uiculam.
 te, sic commotus est lacus, ut fluctus nauim operirent.
 Iesus interea dormiebat capite innixus cervicali, quo
 dam enigmate depingens quantum immineat pericu-
 li rebus humanis, quoties ij dormiunt huius mūdi com-
 modis deliniti, qui uices Christi susceperunt. Sed in
 his tempestatibus, unde petendum sit auxilium, docēt
 discipuli. Siquidem hi metu exanimati, Christum uel
 licant, expergefaciunt: Domine, inquiūt, serua nos, pe-
 rimus. Siquidē adhuc hominem tantū esse credebant,
 nec credunt sese tutos esse, nisi illo uigilante. Proinde
 Iesus uolens eos aduersus omnes quibus atrocium ma-
 lorum insultus, intrepidus & inuictos reddere, tan-
 tam illorum formidinem increpans: Quid, inquit, sic
 timetis homines exiguæ fiducia? Vos tot conspectis
 miraculis, auditāq; doctrina mea, non oportebat ulla
 re terreri, quasi uos usquā destituat auxilium dei,
 si modo uos non defecerit fiducia, quam nōdum in uo-
 bis tantam uideo, quantam oportet. Sic admonitis di-
 scipulis suis Iesus surrexit, & ut ostēderet sese elemen-
 torum

IN EVANG. MATTHAEI

torum omnium dominum increpuit uentos ac mare⁹ continuoq; tempestas illa conquieuit, & sequuta est mira tranquillitas, quo magis esset perspicuum hæc nō geri uiribus hūanis, sed uirtute diuina. Nihil enī surdus aut impotentiū mari commoto, & tamē ad domini iussū repente uersum est in summam tranquillitatem. Porro discipuli, ceteriq; qui erant in nauis, rem tam prodigiosam uehementer admirati dixerūt: Quis est hic tantus? Nam omnino præfert quidam homine maius, quandoquidē non solū morbi ac demones, uerūetiam uenti ac mare iussis eius obtemperant. Hac autē imagine nos docuit optimus dominus Iesus, ut quoties in nos sauerint tentationū, aut persecutionum procellæ, nō aliunde petamus auxilium q̄ ab ipso. Tumultus omnis uertetur in tranquillitatem, si modo ille in nobis uigilauerit. Quum igitur transmissis lacu Iesus uenisset in regionem Gerasenorum, ecce maioris prodigij materia obijcitur: occurrerunt duo pessimis demonijs multum iam temporis obnoxij, qui aut uagabantur per loca deserta, aut sese continebant illic in sepulchris mortuorum, quæ solent extrui, iuxta uiam publicam. Horum erat tanta sauitia, ut nullis catenis cohiberi possent, sed disruptis omnibus uinculis, insilirent in uiatores, sic ut ne mini tutū esset illac iter facere. Nullus illos audebat ad Iesum adducere, quemadmodum de nōnullis factū recensui, sed hos inuitos attraxit tacita uirtus Iesu.

Crucia

PARAPH. ERASMI ROT.

Cruciabantur impij spiritus, nec ferebant uim diuinam, adeo ut sibi male conscij, sentirent nouum quendam & occultū cruciatum, etiam priusq̃ illis loqueretur Iesus, metuerent ne iam instaret ille dies, quo relegarētur in profunda tartari, supplicijs æternis afficiēdi, neq; posthac sinerētur hominibus esse molesti. Cruciatu igitur ac metus, ab inuitis extorsit uocē testem diuinæ uirtutis in Christo. Vociferabātur itaq; per ora miserorum: Quid, inquit, tibi nobiscū est rei, Iesu fili dei? Num ideo huc uenisti, ut ante tēpus nos torqueas? Scimus quæ nos maneat pro meritis calamitas, sed sine nos saltem temporis moram lucrificare. Nimium mature nobis ueniet ille dies. Dilatationem petimus, non absolutionem. Haud procul ab eo loco, quo hæc gerebantur pascebat ingens grex porcorum. Dæmones igitur sentientes sese uehementē urgeri uirtute diuina, ne sine noxa abirent, tanta erat malicia, deprecabantur Iesum dicentes: Si prorsus nō pateris nos in hoc manere domicilio, saltē permitte, ut hinc demigremus in porcos animal immūdum, & abominandum. Hoc simul atq; permisisset illis Iesus, cui satis erat humanæ saluti consulere, dæmonū multitudo continuo demigravit in gregem porcorum. Et ecce protinus totus ille grex correptus furore ē monte per præcipitium ferebatur in lacum, atq; illic interijt in aquis. Hoc passus est Iesus, simul ut ostēderet insignem demonum maliciam, & occasionem præbe-

IN EVANGEL. MATTHAEI.

ret dilatandi rumore miraculi. Siquidem pastores uiso hoc horrendo spectaculo territi fugerūt, & ingressi ciuitatem Gadaram renunciauerunt ciuibus, quicquid uiderant, quid accidisset demoniacis, quibus contigerat sanitas, iam fama cognitis, & quid accidisset gregi porcorum. Ad hunc rumorem tota ciuitas Gadarenorum animo consternata, exijt in occursum Iesu metuens, ne ad se ueniret. Viderunt porcos extinctos. Viderūt duos homines ex nudis iam uestitos, ex phreneticis sanos, ex rabidis quietos, adeo ut sederent ad pedes Iesu, agnoscentes autorem suae salutis, sed quoniam erant crassi maliq; , magis metuebant uirtutem Iesu, quàm amabant bonitatem, ac pluris faciebant iacturam porcorum, quàm salutem hominū, adiere Iesum, & rogarunt eum, ut excederet à finibus ipsorum, qui si pernouiissent eum, obnixè rogassent, ut uenire dignaretur in fines ipsorum, hoc facturus in animis illorum, quod in duobus fecerat demoniacis. Qualis enim esset illorum uita porci declarant, quos demones hominum uicarios sibi postularunt. Nihil igitur illos docuit Iesus, terruisse contentus. Nos tamen hac imagine docuit, nullam esse pestem animorum tam seuam, ut sit desperanda salus, si contingat ad Iesum accedere. Sunt enim quaedam cupiditates, adeo effrenes, impotentes & indomitae, ut eum quem occuparint, ad ueneficium, ad homicidium ad parricidium, aliaq; facinora non nominanda adigant, nonnunquā & huc impellant

pellant uesanie hominem, ut ipse sibi manus adferat. His nulla mortalis ratio mederi potest, solus Iesus sanitatē dare potest, si dignabitur ad illos accedere. Nec desperandum: dignabitur, si modo illi uicissim occurrent.

CAPVT IX.

Iesus igitur nolens sanctum dare canibus, neq; margaritas obijcere porcis, conscēsa nauī rursus traiecit lacum, ac reuersus est in ciuitatem suā, nimirū Capernaum, siquidem hic habebat domicilium id temporis. Quum igitur esset ingressus domum, confluebant ad illū multi, inter quos erant & legis doctores ē Galilea, Iudæa, & Hierosolyma, docebatq; eos sedēs, assidentibus scribis ac doctoribus. Cum autem tanta uis hominum conflueret, ut iam domus esset angusta, ac ne uestibulum quidem capax esset immensę multitudinis: Quidam adducebant quendam tam uehementi paralyti detentum, ut à quatuor baiulis unā cum lecto decumbens deportaretur, cadauer hominis uerius, q̃ homo. Proinde quum scirent intus esse Iesum, nec præ turba daretur aditus, conscenderunt tectum, ac submotis tegulis, per hiatum funibus demiserunt grabatum unā cum paralytico, ante pedes Iesu. Iesus non offensus hac importunitate famulorum, sed potius approbans ardorem fidei (quanq̃ oportuit nō minorem esse fidē ægroti, qui sic dimittit se uel iusserit, uel passus sit) conuersus ad decumbentem, ut circumstantibus fidem etiam atq; etiam cōmendaret: Bono, inquit, ani-

IN EVANGEL. MATTHAEI

mo esto fili, remittuntur tibi peccata tua, prius eam partem morbo liberans, unde corporis morbus erat profectus, & tamen inaudita mansuetudine filium appellat, hominem utraq; sui portione calamitosum, tacite phariseis & scribis supercilium & arrogantiam exprobrans. Turbis autem silentibus & admirantibus, scribae nonnulli, qui meminerant in sacris scripturis sic loqui deum: Ego sum qui deleo peccata hominum, quum in tanta frequentia fauentium, non audent palam obmurmurare, taciti loquebantur apud sese: Hic blasphemus est in deum, qui quum homo sit, dei potestatem sibi uindicat. Iesus autem qui remittendis peccatis diuinam potentiam suam subindicarat scribis, etiam peculiari signo declarat eandem: demonstrans sese non latere quid quisque cogitet. Ergo respondens ad ea quae illi tacita secum cogitatione loquebantur ait: Quur inuidetes benefactis male cogitatis in cordibus uestris? An quia morbus animi non cernitur oculis corporeis, uti nec salus, suspicamini me falso mihi sumere, & alijs polliceri, quod praestare non queat? Sed utrum uobis uidetur facilius, dicere peccatis obnoxio, quod modo dixi, Remittuntur tibi peccata, an dicere paralytico, quem totum uidetis obstrictum morbo, surge & ambula. Ut igitur ex ijs quae uidetis, credatis & illa uera quae non uidetis, ac filio hominis utrumque aequiesse proclive, & morbum dicto tollere, & peccata condonare, dabo signum omnium sensibus conspicuum

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

conspiciū. Quod si uideritis hæc uerba, quæ nūc di-
cturus sum, nō esse inania, sed habere uim præsentē,
nolite dubitare filio hominis esse potestātē remittendi
peccata in terris, idq; non sacrificijs aut holocaustis,
sed simplici uerbo. Simulq; cōuersus ad paralyticū
dixit: Surge tolle grabatum tuum, atq; abi in domū
tuam, ut ij qui te nouerūt ægrotum ac salutem despe-
rabant, uideant te sic esse subito factum ualidum, ut
non solum pedibus tuis ingredi possis, qui paulo ante
à quatuor baiulis portabaris, uerū etiam mutatis re-
rum uicibus lectulum tuum gestare, quum te gesta-
rit hætenus. Nec mora, res ilico uocem est consequu-
ta. Surgit paralyticus, & sublato in humeros lectu-
lo abit in domū suam, longe alia pompa, quàm paulo
ante fuerat exportatus. Hoc tam euidentis miraculum
quū uidissent turbæ, planeq; intelligerent rem nō esse
potestatis humanæ, sed diuinæ, glorificauerunt deū, q̃
talem potestātē dedisset hominibus in terris, affirmā-
tes se nihil unquā tale uidisse gestum ab ijs, qui inter
Iudæos pro summis uiris habebantur. Scribis autē sic
erat impositum silentiū, ut magis etiam exacerbaren-
tur inuidia, nimirum magis quærentibus suam glo-
riā, quàm gloriā dei, qua p̃ Iesum indies illucescente,
se uidebant obscurari. Quēadmodum enim sol obscu-
rat lucernam, ita diuina gloria obscurat & euanesce-
re cogit inanem hominum gloriam. Sed horum liuor
nō in aliud profuit, nisi quod Christi gloriā obsisten-

IN EVANGEL. MATTHAEI

do reddidit illustriorem. Nouit enim deus etiam malicia mortalium, ad suam abuti gloriam. Iesus igitur ut cederet inuidiae scribarum digressus illinc repetijt lacum, ubi turbam undiquaque confluentem docebat. Porro quum prateriret teloneum, conspexit illic publicanum quendam sedentem Matthæum nomine, qui idem dictus est Leui: filium Alpei. Est autem hoc hominum genus, quoniam artem exercent sordidi questus & uiolente rapacitatis, multis modis infame, praesertim apud Iudeos. At Iesus, qui prius Simonem & Andream, Ioannem & Iacobum, ab humili quidem, sed tamen liato questu uocarat ad se, ut palam faceret, se nullum omnino genus hominum fastidire, modo se conuertat ad meliora. Matthæum ad se uocat, ac sequi iussit. Ille nihil contatus, sed relictis rationibus imperfectis, relicto questu, sequi cepit Iesum, subito ex publicano factus discipulus. Habebat enim Iesu uox energiam quadam admirabilem, relucebat & in uultu uis quedam occulta, qua quos uolebat, non aliter ad se trahebat quam magnes ferrum. Deinde rogauit Matthæus Iesum, ut in ædibus suis conuiuium agere dignaretur. Nec hoc grauatus est Iesus, ut suos doceret, nec impiorum consortium esse uitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fore castigatiores. Porro Matthæus ex his quæ tum illi suppetebant, affatim exhibebat magnificum & amplum conuiuium, ad quod adhibebat multos sui ordinis homines, publicanos & peccatores.

peccatores, quos exemplo sermoneq; suo pertraxerat in admirationem & amorem Iesu. Cum his igitur ut uidere discumbentem Iesum unà cū discipulis suis, pharisæi, captantes undiq; calumniandi materiam, ipsum quidem non audent interpellare, ne quod nollent audiret, sed discipulos ab eo conantur auertere. Quare inquit magister uester, cui uos hæretis ut eximie sancto, cōuiuium agitat cū publicanis & peccatoribus, quos nos ut abominādos uitamus? Pares autē cū paribus facile cōgregātur, & tales serē reddimur, quales sunt ij, quibus cū uiuimus. Hunc sermonē cū excepisset Iesus pro discipulis adhuc infirmis patronū agit, docens euangelij præcones non inquinari conuictū peccatorum, quibus cum non alio animo agunt aliquando consuetudinem, nisi ut illos allecēt ad bonā frugem. Atqui publicanos, qui uulgo peccatores habentur, pharisæi uitant, non ne malis illorū inquinentur, sed ut ipsi cū sint publicanis deteriores apud homines habeantur sancti. Cæterum qui sanctimoniam habent euangelicam, non ideo consuetudinem expectant peccatorum, ut ab illis auferant emolumentum, sed ut illos locupletent pietate, nec alio studio subeūt illorum tecta, quā boni medici subeunt ædes ægrotorum. Nusq; enim decet fidum medicū uersari crebrius, quā apud eos, quibus opus est medicorum ope. Itaq; uersus ad pharisæos, qui sibi iusti uidebantur, quū essent peioribus uitij infecti: Ideo, inquit, uersor

IN EVANGELIVM MATT.

cum publicanis & peccatoribus, quia medicus sum
 animarū, & salutem hominum sitio. Quorsum autē
 attinet uersari cum iustis, quales uos uobis uide-
 ni, quū illis medico nō sit opus? Iis opus est medico,
 qui male ualent, & his utilis est medicus, qui morbiū
 suū agnoscunt, seq; præbēt sanabiles. Hos igitur fasti-
 dire non est sanctimonia, sed supercilium, & his suc-
 currere sacrificium est deo longe gratius, quā ullū
 sacrificij genus, quod offertur in templo. Hoc uos la-
 tere nō debuit, qui tenetis scripturas, in quibus ita lo-
 quitur deus, misericordiam uolo potius q̄ uictimam.
 Idem apud Esaia uersatur hostias uestras, officiū
 misericordiæ nūq̄ auersatur. Hoc si nondū animad-
 uertistis, ite & discite quid hic sermo dei sibi uelit, ac
 deinde si uidetur calumniamini factum meū, quod nō
 pugnat cum lege uestra, sed respondet uoluntati diui-
 næ. Quur autem fugiam cōsuetudinem peccatorum,
 qui in hoc uenerim, ut tales inuitem ad pœnitentiam
 uite prioris? Multi sibi iusti uidētur, ab his si me sub-
 duco, nō debēt indignari, nō enim egent ope nostra,
 & superuacaneum, imò cōtumelia sit eos uocare ad
 pœnitentiam, qui nihil habent pœnitendum. Hoc ser-
 mone Iesus perstrinxit, & quodammodo derisit, ar-
 rogans supercilium pharisæorum, qui sibi iusti uide-
 rentur, quum non essent. Post hæc discipuli quidā Io-
 annis, qui quodam humano affectu subinuidebant Ie-
 su de magistro suo Ioanne, ueluti de præstantiore glo-
 riantes

PARAPH. ERASMI ROT.

riantes, iuncti phariseis adeunt Iesum, nec ueretur illum in os calumniari, quod nimis indulgenter haberet suos discipulos, minusque seuerè institueret quam Ioannes suos, quum arctiorem quandam disciplinam uideretur polliceri. Duabus autem rebus pharisei potissimum captabant apud populum opinionem sanctimonie, ieiunij, ac precationibus. Rogant itaque Iesum, quare nos discipuli Ioannis et pharisei, frequenter ieiunamus, ac precamur ex institutione maiorum, qui docuerunt preces ieiunio commendari: Discipuli tui non ieiunant æquæ? Ad hanc manifestam calumniã, quoniam ipsum petebat, non discipulos, Iesus humanissime respondit, sic ut nec Ioannis taxaret institutionem, nec aliorum ieiunia simpliciter damnaret, sed tantum ostenderet indulgentiam, qua in suos uteretur, non esse negligentie, sed artificij, quo paulatim illos adduceret ad maiora, ueluti quum prudens literator, et peritus artifex formandæ puericie, primã ac teneram ætatem, non statim deterret rebus asperioribus, sed blandimentis allectat ad difficiliora. Ac responsionis occasionem mutuatur, ab ipsius Ioannis testimonio. Is enim de Iesu testificans, apud eos qui suspicabantur ipsum esse Christum: Qui habet, inquit, sponsam sponsus est, amicus autem eius astat, ac uehementer gaudet, quod audiat uocem sponsi, Iesum indicans esse sponsum, se nihil aliud quam sponsi amicũ. Hũc igitur Ioãnis sermone Iesus illis reuocãs in

memo

memoriam, ait: Num filij qui in recentis sponsi thalamo uersantur, ubi leta esse decet omnia, possunt Iudaico, tristiq; ieiunio torqueri, praesertim quum sponsum habeant praesentem? Nolite interim eis inuidere hanc leticiam, non diu duraturam. Sinite illos hac indulgentia leniter ac suauiter duci ad perfectiora. Habent nunc sponsum, & in hoc sunt toti. Non uacat illis ieiunare, & teneriores sunt, q̄ ut ferre possint. Grandescunt interim, & ueniet tempus quū ab illis auferetur sponsum, tunc firmiores non solū ieiunabūt ultro, sed a superioribus etiam ferendis erunt pares. Iudei summam religionis collocant in crebris ieiunijs ac precationibus prolaxis. Hæc ut damnanda nō sunt si non ad inanem gloriam, sed ad pietatem adhibeantur, ita fortiora quædā ac magis ardua spectat euangelica doctrina, ad quæ meos paulatim formo, singoq; Proinde non conuenit mihi instituendi ratio cū Ioanue. Nouū est quod doceo, & nouæ doctrinæ noua conuenit institutio. Non oportet præceptorem esse præproperum, suo tempore res indicabit, utrius discipuli fortius fuerint instituti. Non oportet uetera misceri nouis. Nullus enim assuit ueteri uestimento particulā panni noui rudisq;. Siquidem hac uia non solum non sarcitur uestimenti ueteris plaga, uerum etiam non cohærente nouo panno cum uetere, fit maior ac deformior hiatus. Neq; qui sapiunt, unum nouum credunt utribus uetustis. Alioqui duplex sequitur

PARAPH. ERASMI ROT.

tur incōmodū, dum & uinū effunditur, & utres di-
rupti pereunt. Quin potius uinum nouum infundunt
nouis utribus, qui ferant uim uini, nec dissiliant effe-
uescēte musto. Itaq; fit ut & utres sint incolumes &
uinum. Ego meos totos nouos esse uolo, eosq; mihi sic
paulatim fingo, ut olim fortes ac firmi queant euan-
gelicæ doctrinæ uim perferre. Ioannes uetustis utrib⁹
non est ausus aliud, quàm uetus uinum cōmittere: Ie-
iunium & huiusmodi, quæ multū absunt ab his, quæ
prestanda sunt uiris euangelicis. Ego meæ doctrinæ
mustum non credo, nisi nouis uasculis. Hæc loquente Hæc illo lo-
Iesu, adiit eum quidam Synagogæ præfectus, nomine quente.
Iairus, & accedēs supplex ad genua Iesu adorabat
eum, ac maiorem in modum deprecans & obtestans,
ait: Filia mea unica, annos nata duodecim, iam age-
bat animam, quum domo discederem, ac uereor ne
iam mortua sit, ueni obsecro & impone illi manum,
ut conualescat ac uiuat. Iesus ut erat expositus ad be-
nefaciendū omnibus, qui cum simplici fiducia postula-
bant aliquid, siue pauperes essent, siue diuites, siue Iu-
dei, siue exteri: Illico surgēs sequutus est Iairum, pro-
perantem domum, si forte filiam adhuc spirantem of-
fenderet. Iesum discipuli sequebantur, ac turba densis-
sima. Ecce autem inter eundem alterius occasio mira-
culi. Admiscuerat se confertæ hominum multitudini
mulier quedam duodecim iam annos obnoxia pro-
fluuiio sanguinis, quæ facultates suas omnes insumpse-
rat

IN EVANG. MATTHÆI

rat in medicos, neq; quenquā inuenit, qui malo posset mederi. Itaq; bis erat misera, posteaq; male ualitudi-
 ni accesserat inopia. Hæc quum summā fiduciam ani-
 mo cōcepisset de Iesu, ob morbi fœditatē nō audebat
 tot testibus appellare Iesum. Itaq; ueluti suffuratura
 beneficium, clanculum accessit à tergo ac tetigit fim-
 briam uestimēti eius. Sic enim sibi persuaserat, si uel
 extremam uestis illius oram attigero, salutem adipi-
 scar. Ac mox attacta ueste, sistebatur profluuiū, sen-
 sitq; mulier restitutam corporis sanitatem. At Iesus
 nolens latere tam insigne fidei exemplum, simulq; do-
 cens non esse celandam dei gloriam, ut eliceret benefi-
 cij confessionem, conuersus ad turbam: Quis, inquit,
 me tetigit? Negātibus cunctis, Tamen aliquis, inquit,
 me tetigit. Nam sentio uim à me profectam. Hic Pe-
 trus reliquiq; discipuli, nō intelligentes quid sibi uel-
 let Iesus: Domine, inquiunt, uides confertam turbam
 undiq; præmentem te, & rogas, quis te tetigerit, quū
 à tam multis tangaris? Porro quum Iesus quasi igna-
 rus à quo contactus esset, circūspiceret uelut oculis
 querens quis fuisset ille furtiuus attactor, mulier so-
 la sibi conscia, quum uideret se non latuisse Iesum, ex-
 cussa pudore timēs ac tremēs procidit ad pedes Iesu,
 & confessa est rem, ut habebat, omnem, & quo mor-
 bo laborasset, & quot annos laborasset, & ut omnes
 facultates frustra profudisset in medicos, & ut sibi
 persuasisset, solo fimbriæ contactu posse sanari, &
 ut

PARAPH. ERASMI ROT.

ut mox à contactu sensisset perfectam corporis sanitatē. Hæc Christus teste turba prædicari uoluit, non ut pudefaceret mulierculā, aut sibi laudem apud homines uindicaret, sed ut hoc exēplo doceret oēs quātum ualeret firma fiducia, ac mulieris exemplo confirmaret fidem Archisynagogi, quam intelligebat nō nihil uacillare, simulq; phariseis suam exprobraret incredulitatem. Itaq; mulierem trepidam, ac metuentem, ne iratus Iesus suum beneficium repeteret, consolatus est, dicēs: Bono animo estō ò filia. Tua fiducia tibi peperit sanitatē. Vade cum pace, trāquilloq; ac securō animo. Volo ut hoc beneficium tibi sit perpetuum, licet suffurata sis à nobis. Dum hæc loqueretur Iesus, ueniunt quidam ab ædibus præfecti synagogæ, nūciantes ei iam mortuā esse filiam, nec esse causam quur pergat esse molestus Iesu. Siquidem illi nihil aliud credebant esse Iesum, quā medicū aliquē insignē, qui uiuæ quidem salutē dare posset arte sua, mortuæ uitam reddere non posset. Et idcirco superuacaneum esse iudicabant, ad exanimem iam accersere medicū, quālibet egregiū. Iesus uidens ad hunc nuncium uehementer esse consternatū animo patrē puellæ: Consolatus est illum, dicens: Ne trepida, tu modo fidē habe puellam fore saluam, & erit salua. In tē situm est, ut ualeat filia. Quūq; iam uentū esset ad domum præfecti synagogæ, nō passus est Iesus ingredi turbam, neq; reliquos discipulos, præter Petrum Iacobum

IN EVANG. MATTHAEI

cobum & Ioannem, cumq; his patrē, ac matrē puellae. Flebant autē omnes cognati & amici, atq; ex gentis more percutiebant corpora sua lugentes illam, & eiulantes, qualia stultissime fieri solent in funeribus diuitum ac potentium. Iesus iussit illos à luctu desistere, puellam enim nō esse mortuam, sed dormire, illud nimirum sentiens, puellam alijs quidem esse mortuā, à quibus excitari non posset. sibi dormire tantum, cui facilius esset illam excitare à morte, q̃ alijs esset à somno. Hæc quum non intelligerent familiares, & amici præfecti, deridebant Iesum, uidelicet certo scientes illam esse mortuam, quum ipsi morientem uidissent. Quum igitur expulisset turbam lugentem à funere, ipse assumpto patre ac matre puellae, ingressus est cōclauē ubi iacebat cadauer puellae, Iesus autem apprehensa manu uirginis, puella, inquit, surge. Simulq; cū dicto surrexit puella, & ambulabat, quo certior esset fides miraculi. Non enim solum uitam reddidit subito, sed & uires & alacritatē. Quumq; puellae parētes ingens stupor haberet, præcepit illis, ac uehementer obtestatus est, ne cui dicerēt, quod factum esset, si mul ut ipse uitaret suspiciōē affectatæ gloriæ (Hoc enim potissimum agendum erat apud Synagogæ primores, qui nihil non faciebant ad laudem humanam emerendam.) Simul ut illi maiore cum fide prædicarent quod gestū erat, si tacere iussī tamen Phariseis suis, & Synagogæ proceribus, rem gestam quā uide-
rant

rant denarrarent. Nouerat enim humanum ingenium
 & hoc in bonum aliorum uoluit abuti. Iussit autem
 digrediens, ut daretur cibus puellæ, uidelicet medicum
 agens ac dissimulans apud alios miraculū, quanquā
 & hoc cessit ad prodigij confirmandam fidem. Ergo Et transeun/
 quū relictis ædibus archisynagogi Iesus repeteret do te inde Iesu.
 mum suam, sequuti sunt illum duo cæci, qui rumorem
 miraculorum acceperāt, atq; ex eo conceperant spem
 adipiscendæ sanitatis, præsertim quum audissent illi/
 us beneficentiam nulli non patere, quantumuis humi/
 li. Sed quum Iesum nec cernere possent, nec adire, ta/
 men ingenti clamore quem sanitatis amor, & ardor
 fiduciæ exprimebat, procul appellant Iesum, ac preci/
 bus addentes blandimentum: Miserere, inquiūt, nostri
 fili David. Iesus in uia nihil illis respondit, differens
 beneficium, ut esset euidentius miraculum: semper hoc
 agens, ut Iudæos ad credulitatem prouocaret, ac Pha/
 risæis suam incredulitatem multis modis exprobraret
 rebus ipsis. Confusus est Centurio: Confusa est mulier,
 & illi diffidebant, atq; etiam inuidebāt. Porro quum
 uentum esset in ædes Iesu, admissi sunt cæci, qui perti/
 naci spe fuerant sequuti. Tunc Iesus alijs exemplum
 parans, prius ab eis stipulatus est fiduciam: Creditis,
 inquit, me posse præstare uobis quod petitis? At illi
 incōtanter, credimus, inquiūt, domine. Tum Iesus ma/
 nu contactis illorum oculis: Vti creditis, inquit, ita fi/
 at uobis, non sibi uindicans redditi luminis officium,

IN EVANGEL. MATTHÆI

sed ipsorum fiducia imputans, uidelicet declarans incredulitatem præcipue nos indignos reddere beneficentia diuina, alioqui nulli non exposita promptaque. Mox ut loquutus est Iesus, aperti sunt oculi cæcorum sic, ut clare uiderent. Hic Iesus nos admonere uolens, per imaginem, ut tamen si gloria suapte sponte comitatur recte factum, tamen à nobis fugiendam esse potius, quàm affectandam, uehementer interminatus est cæcis, ne quisquæ factum hoc rescisceret. At illi gestientes, noua felicitate, tanto magis sparserunt famam Iesu per uniuersam illam regionem, apud omnes, quos habebant pristina cæcitatibus testes. Cæcis egressis, oblatum illis. tus est alius longe miserrimus, qui obnoxius erat demonio, quod illi linguæ usum adimebat, ut homo nec mentis esset compos, ut salutem optaret, nec linguæ, ut postularet. Huic igitur quoniam aliena fiducia fuit opus, oblatus est Iesu. Ille nihil contatus eiecit demonium, et protinus loquutus est, qui mutus fuerat. Turbæ demirantes tantam celeritatem miraculorum æque paratam in omni quolibet immedicabilium malorum genere dicebant inter sese: Nullus unquam exortus est in gente Israëlita, qui tam multa prodigia, tam facile patraret. Contra Pharisei, iam indies gliscente liuore cæci, quum quæ gerebantur in oculis omnium inspicari non possent, tamen ut animos multitudinis, illum suspicientis, ab eo alienarent, calumniatur illum eijcere demonia, non uirtute diuina, sed ope Beelzebub, demoniorum

PARAPH. ERASMI ROT.

moniorum principis. Qua calumnia, quid esse poterat demētius, quasi dæmon exigat dæmonem, aut quasi Beelzebub hostis humani generis, conferret mortuis uitā, ægrotis, sanitatē, cæcis uisum, mutis linguam? Ab illis hæc mala proficiscuntur plerumq; , quæ Iesus sua bonitate misertus hominū tollebat, huiusmodi corporalibus beneficijs , quæ sensibus ipsis percipiebantur, præparans eos ad capacitatem beneficiorum spiritualium. Sed huiusmodi maliciosus calumnijs, adeo nō est offensus clementissimus Iesus, ut tanto magis consuleret omnium salutē, quod uideret Phariseos, quorū partes erant populi salutē consulere , adeo nihil opīs adferre, ut aliorum bonis etiam inuiderēt. Iesus itaq; tanq̃ bonus pastor obambulabat per omnes ciuitates ac uicos, animis simul & corporibus omnium mederi studens, in conuenticulis illorum docens & annūcians regnum cælorum , in quod non recipiuntur, nisi qui uacant omnibus animi morbis , & obiter sanās omne morbi genus, omnemq; speciem male ualitudinis. Porro quum Iesus uideret turbas undiquaq; confluentes, & indies frequentiores, iam auidas salutis, ac doctrinæ melioris, simulq; consideraret sacerdotes Phariseos & scribas, unde populus hactenus pependerit, omnia potius agere, quàm ut seruarent populum , totosq; seruire gloriæ suæ, non dei, seruire lucro suo, seruire uentri, uoluptatibusq; suis, in quibus si quid esset religionis, hoc ipsum esse fucatū ac simū

Videns autē turbas.

IN EVANGEL. MATTHAEI

latum, ut officeret etiam ad ueram religionem, populum rudem quidem esse, & crassum, sed tamen esse sanabilem, quandoquidem in corpore sanandus simplici fiducia sequebatur, ac dabat gloriam deo, & doctrinam Euangelicam, tametsi nondum intelligeret, tamen non auersabatur: Contra Phariseos & scribas, quum tenerent prophetas & scripta legis, tamen obcæcatis mundanis cupiditatibus, obluctari etiam Euangelicæ doctrinæ, tactus est optimus pastor affectu misericordie, quod conspiceret illos similes ouibus palantibus, dissipatis, ac destitutis, quæ pastore carent, sed temere uagantur huc & illuc. Considerans igitur in Phariseis lupos agentibus non pastores, nullam esse spem regis, iamq; populum miraculis utcūq; præparatum ad accipiendam doctrinam Euangelicam, dixit discipulis suis, quos iam aliquam multos collegerat: Messiem quidem multum uideo, ceterum operarios admodum paucos. Rumor Euāgelij quaqua uersum sparsus est. Excitatus est ardor plurimorum, qui maturi uidentur audiendæ Euangelicæ philosophiæ. Sed ubi sunt, qui suscipiant prædicandi, docendiq; negotium? Vbi qui pure sincereq; doceant, neq; gloriam humanam, neq; quæstum affectantes, sed ea sinceritate tradentes, quam me uidetis tradere? Certe non oportet negligere tantam hominum multitudinem, iam flagrantem studio cælestis doctrinæ. Quid igitur superest, nisi ut rogetis dominum messis, ut operarios etiam cessantes ac detrectantes.

treſtantes extrudat in meſſem ſuam. Vrget enim oc-
caſio, nec eſt tuta contatio. Scio uobis eſſe gratius hæ-
rere mihi, ſed tempus eſt, ut & uos aliquod ueſtri ſpe-
cimen præbeat, & quod à nobis accepiftis, in alio-
rum ſalutem incipiat expromere. Caput X.

ITaq; conſenſo monte, iuſſit aſſeſſe diſcipulos ſu-
os, qui ceu peculiare ipſum aſſectabantur. Ex his
inſtituit duodecim præcipuos, quibus ut eruditioribus,
ac firmioribus docendi munus cum autoritate delega-
rat, ut ad exemplar, quod in præceptore cõſpexerāt,
alius alibi docerent populum. Ac ne doctrina piſcato-
rum idiotarum & humilium ilico cõtemneretur. De-
dit & illis poteſtatem aduerſus omnes ſpiritus impu-
ros, ut illos uerbo eiicerent, ac morbi genus omne, &
omne corporis uicium ſanarent, ut quicquid Chriſtus
iſtis teſtibus geſſerat, nomine patris ac ſuo, id illi face-
rent nomine Ieſu Chriſti, cuius gerebant uices. Sic
enim ingreſſus erat Ieſus, ut ſanandis morbis graui-
bus, & immedicabilibus, quo non aliud beneficium
uidetur hominibus diuinius, alliceret rudes ad ea, quæ
ſunt animi. Cæterũ ne q̃s pseudapoſtolos pro ueris apo-
ſtolis amplectatur, duodecim apoſtolorum, quos ipſe
Chriſtus inſtituit, nomina ſunt hæc. Primo loco Simõ,
Ioannis filius, qui idem dictus eſt Petrus, unã cum fra-
tre Andrea: nam hos omnium primos uocauit. Secun-
do Iacobus Zebedæi filius, cum Ioanne fratre ipſius.
Tertio Philippus, & Bartholomeus. Quarto Tho-

IN EVANGEL. MATTHAEI

mas, cui cognomen Dydimus, & Matthæus publicanus. Quinto Iacobus Alphæi filius, unâ cū Iuda Iacobi filio, qui idem Lebbæus, siue Thaddæus dictus. Sexto Simon Cananæus, qui & Zelotes, unâ cum Iuda Iscariote, qui postea prodidit dominum suum. Per huiusmodi legatos Christus aggressus est orbem uniuersum innouare ad philosophiam Euangelicam, pauperes, rudes, humiles, piscatores, peccatores, & obscuros: ne quid in hac laude sibi mundus uindicaret, si per eruditos, potētes, opulentos, nobiles, rem cælestem fuisset auspicatus. Nunc operæ precium est audire, quid illis mandauerit, quōue uiatico suos legatos instruxerit. Ac primum quidem præscribit eis prædicandi limites, uetatq; ne Iudæam egressi, conferant sese, uel ad gentes finitimas, uel in ciuitates Samaritanorum, quos abominabantur Iudæi, non quod Iesus ullum hominum genus abominandum duxerit, sed ne uideretur offensus iniurijs phariseorum, uindictæ gratia suos ablegasse ad externos, neue Iudæis daret ansam causandi se spreto fuisse, sibiq; gentes ac Samaritanos fuisse prælatos, simulq; quoniam sciebat Iudæos maxime rebellaturos Euangelio, noluit illis quicquam excusationis esse reliquū, sed omnibus esse perspicuū, eos suapte peruersitate submotos à regno dei, & gentes sua simplici credulitate fuisse receptas. Ab illis igitur, inquit, interim abstinete, sed potius ite ad oues perditas gentis Israëlitiæ, ut resipiscant ad salutem.

PARAPH. ERASMI ROT.

tem. Nec enim omnes pharisaica sunt malicia. Sunt & inter hos oues, simpliciter & per ignorantiam errantes, quæ doctæ monitaq; facile resipiscunt, ac uocem audient boni pastoris. Cæterum sic auspicabimini **Euntes autē prædicate dicentes.** prædicationem quæadmodum à me factum uidetis. Non enim statim expedit rudibus aperire secretiora mysteria, prius præparandi sunt, ut sint perfectioris doctrinæ capaces. Primum igitur nihil aliud prædicate, quàm adesse regnum cælorum, ut resipiscentes à uita ueteri, se præparent nouæ. Primus enim interioris gradus est abstinere à peccatis. & primus ad sanitatem gradus est agnoscere morbum. Porro ne desit fides, & obscuris doctoribus, & noua docentibus, miraculis ædendis doctrinæ fidem astruit, quem admodum uidistis à me factum. Sanate ægrotos, excitare mortuos, mundate leprosos, eijcite demones. Hæc quanq̃ sunt maxima, tamen uobis ex me suppetet, & apud omnes conciliabunt fauorem, & autoritatem. Primum enim alliciendi sunt imbecilles. Vos tantum cauete, ne his uel ad inanem gloriam, uel ad quæstum abutamini. Vt gratis accepistis à me, ita gratis date. Ne uel minima gloriæ, quæstusue suspicione, contami-
netis Euangelicum munus. Ita demum uos uere magnos iudicabunt homines, si conspexerint tanta potestate præditos, nec intumescere fastu, nec tangi cupiditate lucri, eaq; fortiter contemnere, pro quibus uul-
gus hominum nihil non & faciat, & patitur. Volo uos

IN EVANGEL. MATTHAEI

expeditos hanc obire legationem, nullis onustos sarcinis, nulla sollicitudine obstrictos, quo toti uacetis delegatæ functioni. Cœlestia docetis, nolite curare terrena. Viaticum habetis dignum uestra prædicatione, quæ nihil humile docet. Proinde iter ingressuri, ne zonas uestras oneretis auro argentoue. Imò ne peram quidem, ueluti penuarium quoddam, uobiscum circumferatis, neq; tunicas binas, ne calciamenta quidem aut baculum. Satis armatus est hic, qui gladio sermonis Euangelici fuerit accinctus. Nec est quod solliciti cogitetis, unde nudis suppetent necessaria? Vos modo curate munus delegatum, ista ultro suppetent uobis à patre cœlesti. Illius agitis negotium. Non sinet opes varios fraudari mercede sua. In diem & secundum naturam uiuentibus, facile suppeditatur necessitas. Nec deerunt, qui sponte suppeditent, talia patrantibus, ac talia docentibus. Ita fiet ut nec uos huiusmodi curis torqueamini, quæ & minuunt autoritatem uestram & suspicioni reddant obnoxios, nec ij, quos docetis, ingrati sint erga eos, à quibus longe maiora accipiunt. Nec uos cuiq; eritis molesti exigendo, nec quisquam uobis imputabit suum beneficium, quod tanto melioribus rebus cōmutauit uerius quam dedit. Nec enim opus est, ut diuertatis in diuersoria meritoria, sed in quancunq; ciuitatem, aut uicum ingressi fueritis, primum inquirete, nunquis sit illic probitate uitæ commendatus, & audus regni cœlestis. Cui mundus

hic

PARAPH. ERASMI ROT.

hic tedio sit, q̄ pijs querimonijs subinde suspiret promissum Messyam, qui simplicitate uitæ, qui beneficentia in pauperes, maioris etiam profectus spem de se præbeat. Is enim futurus est uobis idoneus hospes, & uos illi uicissim hospites gratissimi. Huiusmodi quum repertus erit, in eius ædes diuertite, non mutantessp̄ritum, donec Euangelij negoꝑū hortabitur in aliam demigrare ciuitatem. Neq; enim opus erit, neq; decorum uobis subinde mutare hospitem, quasi uel leues sitis uel appetētes mēse lautioris. Quæuis domus, quouis uictus, sufficere debet uiris Euangelicis. Sitis autē moribus cōmodis, ac facilibus, ut nec fastuosi, nec adulantes uideamini. Vbi domum eritis ingressi, priores salutate dicentes: Pax huic domui, non erit inanis uestra precatio. Etenim si domus fuerit digna hac precatione, statim & incontanter eam recipiet. Sin auersabitur, nihil uobis peribit de salutatione uestra. Q̄ enim aspernantur illi, redibit ad uos. Atq; adeo nolim uos esse cuiq̄ supplices, aut adulantes, ob res necessarias, ut si qua domus uos grauetur exāpere, aut si qua ciuitas uos grauetur hospites, nec admittant ultro oblatam Euangelicam salutem: uelim uos relictā domo quam salutastis, relicturos & ciuitatem, quam intrastis, progressos in plateas etiam puluerem excutere de pedibus uestris, palam testificantes uos adeo nihil terreni commodi uenari ab his, qui reiiciunt Euangelium dei, ut ne puluerem quidem uilissimum, qui pedibus

IN EVANGEL. MATTHAEI

bus hæsit uelitis uobis imputari. Hic mementote non
esse dandum sanctum canibus, neq; margaritas obijci-
endas porcis. Tantum illud ingerite ingratum, uelint
nolint: instare regnum dei, magno bono eorum, qui re-
ceperint, summo malo eorum, qui fuerint aspernati.
Viderint illi: qui reiiciunt sermonem Euangelicum. Væ
ciuitati illi, in qua nullus inuenietur, quæ suæ uitæ pœ-
niteat, quiq; uelit fieri melior. Illud affirmo uobis, in
die iudicij mitius agetur cum regione Sodomorum,

Ecce ego & Gomorrhæ, quàm cum illa ciuitate, licet Israëliti-
mitto uos si ca. Quo maior est clementia dei, tot miraculis, tot be-
cut oues. neficijs prouocantis illos ad pœnitentiam, hoc graui-
us punientur, si reiecerint. Sed istos deo puniendos re-
linquite, uos aduersus omnes iniurias, seruate mansue-
tudinem, & ita uelitis omnibus prodesse bonis, ut nec
à malis laceffiti referatis iniuriam. Satis est uobis ijs
rebus instructos esse, quibus possitis de omnibus bene-
mereri: aduersus hominum iniurias uolo uos prorsus
inermes esse, nec alio uincere præsidio, quàm toleran-
tiæ. Poteram alioqui uos reddere formidabiles, ac me-
tuendos, sed non hoc expedit Euāgelio. Nec enim uio-
lencia uolentiam, iniuria iniuriam, superbia superbiā
extinguit, sed mansuetudo, lenitas, placabilitas. Scio
phariseos & homines huius mundi præsidijs fero-
ces, multa dire molituros in uos. Sed aduersus hæc o-
mnia, non alius obijciendus est clypeus, quàm patien-
tiæ, nec est quod metuatis, mittimini uelut oues iner-
mes,

PARAPH. ERASMI ROT.

mes, simplices, innoxij, in medium luporum, sed à me mittimini. Nolim uos quoq; malis illorum iritados, uerti in lupos, sed hoc modis omnibus agere, ut lupi uestra lenitate deliniii, uertantur in oues. Non est magnum ulcisci malos, sed illorum animos in bonum uertere, maximum est ac difficillimum. Proinde duo quædam copuletis oportet, serpentis prudentiam, cū columbæ simplicitate. Columbina simplicitas præstabit, ut de omnibus benemereri cupientes, neminem ledat, ne prouocati quidē. Serpentina prudētia, ne quam ansam illis præbeatis calumniandi doctrinam. Hoc est caput uestræ legationis, ut Euangelium penetret in animos omnium. Nihil igitur à uobis committendū est, quod probabili specie possit cuiusq; animum ab Euangelica doctrina reddere alieniorem. Excitabit uestra doctrina magnos in orbe tumultus, quo magis cauendum, ne quid uestra culpa natū uideri possit. Nō poterit autem, si uos gratis communicantes omnibus bona uestra, erga malos etiam seruetis mansuetudinē, ac benemerendi studiū. Cum huiusmodi igitur hominibus, imò lupis uerius, cautius est agendum, et iam nūc animus aduersus omne malorū genus præparandus, ne quid uos conturbēt, quum inciderint. Futurum est enī olim, ut pertrahant uos, tanquā maleficos, in cōcilia sua, et in conciliabulis suis quasi scelerosos flagris uos cadēt, quinetiam ut reipublicæ subuersores, producemini ad præsides, ac reges, nō ob uestra merita, sed

Cauete autē
ab hominibus.

IN EVANG. MATTHAEI

ta, sed mea tantum causa. Atq; hæc omnia quū prohibere liceat fieri patiar, ut omnibus testatum sit ac perspicuū illos suo pte uicio perire, qui tot miraculis, qui tot beneficijs, qui tam obuia doctrina, qui uestra simplicitate, lenitateq; prouocati, tam odiose reiecerint salutem oblatam. Quum igitur ad tam multos pauci, ad tam potentes, infirmi & inermes, ad tam cruditos, idiotæ producemini, ne uelitis esse solliciti, quomodo causam uestram sitis acturi, iudiciorum, legū, foriq; rudes, & imperiti. Nolim hic quoq; uos ad ea consurgere præsidia, quibus hominum uulgus in iudicijs solet uincere. Adhibent peritum & bene linguacem patronum, adulantur iudicibus, supplices se prouoluunt ad genua, fauores redimunt pecunia. Absint hæc à uobis. Tantum prodite uocati, iussi respondete, ne merito uos arguant contumaciæ, sed respondete simplici ter ac fortiter, non oratione meditata, sed quæ fortitudinem præ se ferat, cum prudentia, modestiaq; cōiunctam. Ut uictus uobis citra sollicitudinem uestram ubiq; suppetet, ita suppedietur & oratio. Hanc anxie meditari, non est eius, qui totus pendet ab auxilio diuino. Etiam nihil præmeditatis dabitur in tempore oratio, non ornata, sed prudens & efficax, dignaque Euangelio. Non est humanum negotium, quod geritis, sed diuinum: cuius uos non autores estis, sed organa. Nec enim uos illic loquimini, sed spiritus patris uestri loquitur per ora uestra. Huius igitur præsidio fretos,

PARAPH. ERASMI ROT.

fretos, non oportet ullis malorum procellis commoueri. Tantis enim tumultibus mundus insurget aduersus doctrinam meam, ut frater oblitus germanæ charitatis, fratrem adacturus sit in mortem, ut pater oblitus pietatis naturalis, filium accersat capitis, ut filius abiecta omni reuerentia, cooriatur aduersus patrem, ac matrem, eosque morte afficiat, à quibus initium uitæ sumpserat. Quid multis? Omnibus inuisi reddemini, propter odium nominis mei. Non feret enim hic mundus, ambitione, superbia, auaricia, libidine, cæterisque terrenis cupiditatibus undique corruptissimus, doctrinam cœlestem, nimirum aduersantem studiis ipsius. Et atrocius crimen erit esse Christianum, quam parricidam, aut ueneficum. Has turbas excitabit diabolus aduersus Euangelium meum, sed nolite diffidere, uincet diuina sapientia maliciam humanam, uos modo fortibus, et infractis animis perpendite negocium uobis delegatum. Nam qui inter hæc mala perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Neque enim oportet ullis terroribus fractos Euangelij negocium relinquere. Nihil est omnino periculi, nisi uos deficiat animus Euangelio dignus. Sed ut uobis non est prouocanda malorum seuericia, nec accersenda persequutio, nec uiribus repugnandum, ita dum adhuc recens est Euangelij prædicatio, concedo uobis, ut fuga declinare periculum liceat, non solum ut uos sitis incolumes, uerumetiam ut hac occasione latius spargatur rumor Euangelicæ doctrinæ. Proinde si quando uos impetiet

Tradet autem
frater fratrem.

IN EVANG. MATTHAEI.

impetent in hac ciuitate, date locum insanæ, & fugite in aliam: Tantum abest, ut statim ad iniuriam perse-
quutionis desistatis ab Euangelico negotio. Tantum hoc nunc agendum est, ut per omnem Palestinam spar-
gatur Euangelij fama. Ad hoc etiam profuerit perse-
quutor, si non sinet uos eodem in loco sedere diutius. Erit olim tempus quum non erit fuga declinanda per
sequentio. Nunc breue tempus est, & properandum. In proximo est enī regnum dei. Illud cōfirmo uobis,
priusquā uos perambulaueritis oēs ciuitates Iudæ:
iam filius hominis se proferet, & aderit uobis periculi
tantibus. In me quidē exemplum uobis ædetur, quan-
ta tolerāda sint Euangelij præconibus. Quæ quidē o-
mnia, uel hoc nomine uobis debent tolerabiliora uide-
ri, quod me uidistis, nullum nō probri, & afflictionis
genus esse perpeßum. Nō est discipulus potior suo ma-
gistro, nec seruus melior domino suo. Hoc abūde satis
est discipulo, si magistro suo æquetur: hoc debet suf-
ficere seruo, si contingant paria cum domino. Si me
patrēfamilias, tam indignis cōuicijs affecerūt, ut spur-
cissimo cōuicio Bezeleub appellarint, & filio dei no-
men imposuerint impurissimi dæmonis: quid mirum
si idem audebunt in seruos familiæ? Scio graue malū
uideri infamiam, ac morte propemodum acerbius,
sed laus est nō infamia, quæ ob Euangelium infertur ab
impijs. Dicent uos esse magos, maleficos, seditiosos,
sed hæc ignominia post uertetur in gloriam. Elucescet
tan-

PARAPH. ERASMI ROT.

tandem orbi uestra ſynceritas, quam omnes laudibus
uehent, execrantes eos, qui uos falſa ſœderât infâmia.
Diu preſſa laus, maiori cum luce ſolet erumpere. Ni
hil eſt tectum, quod tempus non retegat, & nihil oc
cultum, quod non aliquando ſciatur. Vos tantum hoc
agite, ut laude digna geratis, non ut laudem affecte
tis. Non eſt igitur, quur infâmie metu deterreamini, Quod dico
quo minus libere prædicetis Euangelium regni. Ni uobis in te
hil habet pudendum aut celandum. Imò etiam ſi quid nebris,
à me auditis in tenebris, uos prædicate clara in luce,
& ſi quid uobis dixerim in aurem, uos prædicate de
tectis; noſtra doctrina ſucos neſcit. Vult in lucẽ omni
um proferri, neq; cuiusquàm ueretur conſcientiam.
Sed erunt fortasſe, qui contemnunt infâmiam, ceteraq;
mala, mortem uero quis poſſet contemnere? Iſtos ue
ro iure timeretis, ſi totum hominem poſſent occide
re, uos autem, qui noſtis corpus uiliſſimam eſſe partẽ
hominis, animã, quæ potior eſt hominis portio, nequa
quàm ab iſtis lædi poſſe, quantumuis ſeuiant, non eſt,
quod illos metuatis. Magis læderent ſi non occiderent,
ſibi obſequentes, q̃ ſi occidant contempti. Oſtendam
uobis, qui magis ſit metuendus. Eum metuite, q̃ ut totũ
hominem condidit, ita poteſt totum hominem, æterno
damnatum, exitio tradere gehennæ. Quanquàm cor
pus, quod ad tempus exſtinguit tyrannus, non omnino
perit, reddetur enim in reſurrectione longe melius, ſed
idem. Haſtenus igitur corpus duntaxat periclitatur,
ſi con

IN EVANGEL. MATTHAEI.

si constanter obtemperantes iussis meis contingat occidi. Ceterum si iussis illorum obtemperantes deseratis Euangelij negocium, iam non corpus solum perit, quod etiam si nullus occidat, tamen communi naturæ lege moriatur oportet, uerumetiam anima tradetur. Nónne duo æternis incendijs. Quid autem refert, utrū persequeretur assessor auferat uitā an morbus, aliūque casus? Certe gloriosius est, ob Euangelium mortem oppetere. Quæ quanquā est uiolenta, non tamen ueniet ante diem. Quandoquēq; ueniet, non ueniet absq; prouidentia diuina. Vnde fit, ut si conemini uitare, non possitis. Non patietur deus uos occidi, nisi quum maxime uobis expedit mori. Quare hanc quoq; formidinem omnem ex animis propellite. Deus hoc quoq; curabit, cui non esset difficile uobis immortalitatem largiri, nisi maius esset, mortem contemnere, quam effugere. Quid uilius passerulis, quorum par emitur asse, nummo minimo? Et tam immensus est passerum ubique numerus. Et tamen ne unus quidem ex illis perit in terra, nisi uoluntate permissuq; patris uestri. An igitur metuitis, ne uos, quos ex omnibus delegit ad hoc negotium, passurus sit ante tempus interire, quos adeo non negligit, ut etiam omnes capitis uestri pilos habeat numeratos? Quod si uos multo pluris estis patri, passeribus innumeris, non est quod metuatis, ne quid in uos possint homines secus quā illi uisum est, qui uestri iugem agit curā. Huic igitur uitæ mortisq; uestre curam

PARAPH. ERASMI ROT.

ram relinquit, nec ullo metu malorum, quæ possunt homines hominibus inferre, deterreamini à publica professione mei nominis, quolibet inuisi mundo. Quis, quis enim contemptis hominum probris, me dominum ac magistrum professus fuerit in hac uita, hūc & ego agnoscam famulum ac discipulum coram patre meo cælesti. Contra quem mei puduerit apud homines, meq; negauerit, hunc & ego negaturus sum apud patrem meum, qui est in cælis. Nō est autem hæc delicata professio. Non enim me profitetur, nisi qui uita quoq; declarat se credere dictis meis. Abnegauit aut qui sic uiuit, ut quicq; anteponat mihi. Quid igitur lucri sit, si quis hic metu falsæ ignominie, quæ nec diuturna futura sit, nec prorsus ignominia sit, nisi apud ignaros ac stultos homines, quā apud deū uera sit gloria, perdat egregiam illam, & æternam laudem apud patrē & angelos patris? Lucrum est ista negligere, & omnibus cōtemptis ad æternū properare præmium. Hoc suo tēpore reddetur promeritis: interim bona præmij pars est, bona cōscientia. Non est, inquam, diluta res, nec facilis Euangelij professio. Præmia quidem ingen Noli arbitria, sed ad hæc pertinacibus animi studijs grassandū trari quæ uerum est, non contingent ociosis, ac cessantibus. Violētia ma ni pacem nu sunt asserenda. An putatis, quod uenerim ut in terris mittere, feram pacem inter homines? Longe secus habet, imò non ueni ut feram pacem & cōcordiam, sed gladium & bellum etiam intestinum ac domesticum, non mo-
n do ciui-

IN EVANGEL. MATHAEI

do ciuile. Quum enim euangelica doctrina plerisq;
 sit inuisa futura, & hæc tam ardēs sui studium requi-
 rat, ut oporteat omnes humanos affectus quantum-
 uis impotētes cedere: fieri non potest, quin magna dis-
 sidia inter coniunctissimos etiam exoriantur, dū &
 ij, qui mundum deamant, citius seuiant in sibi charis-
 simos, quā uitia quibus assueuerūt relinquunt, &
 quos semel attigit ardor euangelicæ charitatis, nullis
 affectibus se patientur auelli ab eo, quod cœperūt am-
 plecti. Sed felix dissidium quod sincera prouehit, pu-
 tria refecat, felix gladius, qui noxias cupiditates oēs
 ab animo recidit. Hic tumultus mihi imputetur non
 uobis, qui dato pharmaco corpus omne pturbarim,
 sed ita, ut qui belligerantur aduersus affectus suos o-
 dio nominis mei, sibi debeant imputare non mihi. Nā
 ipsis æmulari licebat, quos persequuntur. Omnibus of-
 fero salutem, quam si amplectantur omnes, nullū erit
 dissidium. Per se quidem euāgelium res est pacifica,
 sed aliorum uitio concitatur seditio. Vt pharmacū
 per se res est salutifera, sed interim in corpore mo-
 uet tumultum, dum consulit omnium membrorū tran-
 quillitati. Verum expedit amputari noxia, quo ma-
 gis inter puros constet uera sancta q; cōcordia. Hūc
 igitur gladium defero in terram, qui dirimat cōcor-
 diam, inter filium & patrem: qui dissecat naturæ cō-
 iunctissimum uinculum inter filiam & matrem: qui
 distrahat concordiam inter socrum & nurum. Nul-
 lus

Ius est naturæ aut amicitie nexus tam tenax, quæ hic gladius non queat dirumpere. Quos domestica cõsuetudo fecerat homini coniũctissimos, hos euāgelij gladius inimicitia subita diuellet. Sed hætenus cõstabit hoc bellum, ut qui stant à nobis, contemnant tantum hostes, nõ lædant autem, quod quidem in ipsis est, seruet etiam si queant. Et hætenus consistet cõtemptus, *Qui amat non ut fastidiant, sed ut modeste reddita ratione non patrem aut obtemperent iussis impijs. Vobis danda est opera mo matrem.* dis omnibus ne per uos turbetur communis reipublice status, ne desitis officio, quod filius patri, quod filia matri, quod frater fratri, quod maritus uxori, quod affinis affini, quod amicus amico, quod familiaris familiari debet ex lege naturæ. Non enim abrogo naturæ legē, sed perficio. Publicis magistratibus in omnibus obtemperandum est, nisi quum præscribunt impia. Vocant in ius, eundum est: exigunt rationem, reddenda est. Sin iubeant immolare simulacris, si imperent cesarsare à prædicando nomine meo, nequaquæ est obtemperandum. Nec sunt tamē conuicijs iritandi, sed sobrie reddenda est ratio, quur magis deceat obtemperare omnium principi deo, quæ humanæ potestati. Aequum enī esse, ut præscripta dei, præscriptis hominũ præponderent. Quod si præscribant iniqua, sed quæ non faciant impios si qui obtemperent: tolerandi sunt, ne prouocati seuiant. Quod genus sunt, si uestem aut pecuniam auferant præter ius, si conijciant in car

IN EVANGEL. MATTHAEI

cerem: si flagris cædant. Hæc enim adeo non auferunt pietatem, ut per occasionem augeant, & illustrēt uirtutem Euangelicam. Itidem parenti si quid opus est, etiam ethnico, & ab euangelio alieno, præstādum est officium pietatis. Verum si parentis autoritas auocet ab Euangelio, magis obtemperandum est patri cœlesti, quàm terreno. Nec tamen pater est asperè spernendus, sed blande reuerenterq; monendus, ne repugnet deo. Ad hunc modum, & cum cæteris agendum, quibus ex natura, morèue ciuili debemus officium humanitatis. Dicet aliquis, durum est huiusmodi affectus uincere, quos natura nobis penitus insēuit. Sed tales requirit Euangelij professio, fortes ac masculos, quiq; nullis affectibus dimoueantur à cœlesti negotio. Hæc uiam me uidebitis ingredi, eadem me sequatur oportet, qui se uelit haberi in numero discipulorum meorum. Filius qui amat patrem aut matrem, plusq̃ me, non est me dignus. Rursum pater qui filium, aut filiam amat plusq̃ me, non est me dignus. Amat autem plusq̃ me, si dum illi obsequitur, mea præcepta negligit. Impià pietas est, sic indulgere parentibus hominibus, ut deum, parètem offendas. Et ne uideatur esse nimium dei uoluntatem præferre omnibus humanis affectibus, quum nihil sit homini uita charius, nisi quis hanc quoq; contemnat Euangelij gratia, & semper paratus ad omne mortis ac supplicij genus: tollat crucem suam, & sequatur me quotidie, non est me præceptore

ceptore dignus discipulus. Quemadmodum enim præ
posterus amor parētis aut filij, odiū est uerius, quā Qui inuenit
amor, quum utriq; sit noxius: ita præpostera cura seruam su
uandæ uitæ, uerum est exitium uitæ. Seruauit uitam, am perdet
qui bene perdidit. Perdidit, qui male seruauit. Qui de illam.

serto Euāgelio, & abnegato me, placauit iudicem, & e
fugit carcerem, effugit crucem, euasit mortem, quum
uideatur hominibus lucrificasse uitam, uere iacturam
uitæ facit. Rursus qui constanter adhærens Euange
lio, fortiter sese periculis omnibus ac mortibus obij
cit, uidetur hominibus subire uitæ dispendium, quum
is demum uitam lucrificerit. Non perit anima, quum

ob Euangelij professionem occiditur, sed in æternum
seruatur: uere perit, si breuem in corpore moram im
pietate depeāscitur, quāquā ne tum quidem uiuit in
corpore, quæ uiuit inuisa deo. Nec est periculum ne si
contingat, à parentibus, cognatis, affinibus & amicis
destitui, non sint qui tectum ac uictum suppeditent.

Dotes quibus uos instituo, uestrāq; sinceritas, uobis
ubiq; parabit domos, parētes, filios, cognatos, & am
cos. Tot enim habebitis fratres ac filios, quot habebi
tis discipulos, ut nūquā defuturi sunt, qui uos aspera
nentur & persequantur, ita nusquā non erunt: qui
uos sincero refocillent affectu. Atq; ut illos uobis nō
ulciscantibus sed bene precantibus, olim grauissime
puniet deus, qui se spretum interpretatur, quum uos
spernimini, ita his pro uobis, etiamsi nihil referat

Qui recipit
uos me reci
pit.

IN EVANG. MATTHAEI

tis gratiæ, mercedem amplissimam reponet. Non enī
 vobis, sed sibi uult imputari deus, si quid officij fue-
 rit in uos collocatū euangelij respectu. Quisquis enī
 uos recipit, me recipit, cuius nomine legatione fungi
 mini, & qui me recipit, recipit patrem, à quo missus
 sum, & cuius ago negocium. Is igitur ut diues est pa-
 riter ac benignus, pro quālibet leui beneficio in uos
 collocato, præmiū amplissimum remetietur, ut bene-
 ficium suum in uos non insumpserint, sed sœneraue-
 rint, & multo plus gratiæ debeat, qui dedit, quā q̃
 accepit. Siquidem ingens lucrū est spirituales ac per-
 petuas opes, corporali temporarioq; beneficio cōmu-
 tasse. Qui recipit prophetam, nō ob aliud, nisi quod
 propheta est, nisi quod à me missus, prædicat diuinā
 uolūtatem, ac diuina promissa, is propheta mercedē
 accipiet, nimirum factus & ipse propheta. Et qui iu-
 stum recipit, nō quia cognatus sit, aut ob alium quē-
 piam affectum humanū, sed hoc tantū nomine, quod
 iustus sit, iuxta regulam euangelicam, iusti mercedē
 accipiet, nimirum factus & ipse iustus. An non felici-
 ter commutauit, qui communicauit hospitium, & lu-
 crificet innocentiam? Ab hoc lucro nec fortunæ tenui-
 tas quenquā arcebit. Hic enim affectus dantis æsti-
 matur in ratione præmij, non doni precium. Imò qui
 uel aquæ frigida poculum dederit, non dicam mihi,
 sed unicuique ex hi minimis, tantū ob hoc, quod me
 us sit discipulus, pro certo dico uobis non frustrabi-
 tur

tur mercede sua, fiet enim & ipse discipulus meus. Quis aut usq; adeo tenuis est, ut nō possit sitiēti porrigere aquā frigidam? Vt autē non refert, quantū sit, quod datur, sed quo affectu, cuiusue nomine detur, ita non refert, quantus sit ille cui pręstatur officiū, hoc satis est, quod est meus discipulus, ut mihi possit imputari pro magno beneficio. CAP. XI.

Vbi mandatis huiusmodi Iesus suos discipulos ad prædicationem euangelicam instruxisset, dimissis illis, quo semoti à præceptore, sui periculū facerēt, reliquit montē, ut & ipse pro sua portione, prædicaret euāgelium in ciuitatibus Iudeorum. Quūq; passim editis miraculis doctrināque mirabili indies magis ac magis increbresceret fama Iesu per uniuersam Iudeam, & in regionibus Iordani finitimis, ubi prius prædicarat Ioannes, ac baptizarat Iesum, discipuli Ioannis iamdudum subinuentes glorię Iesu, de quo nihil adhuc eximium sentiebāt, quum de Ioanne, nescio quid homine maius suspicarentur, renūciarūt Ioanni in carcere, quantus esset successus omnīū, quę gerebantur per illum, quę paulo ante tinxerat in Iordane, cuiq; testimoniū præbuerat apud populū. Porro Ioannes uir absolutę sanctimonię, gaudens euenire iam, quod ipse prædixerat suam opinionem, quęre maior erat, decrescere, Iesu famam indies inclarescere, sentiensq; discipulorum suorum subinuidos affectus, ut illorum infirmitati mederetur, & ab se alie-

IN EVANGEL. MATTHAEI.

natos Iesu uelut in manum traderet, misit duos ex il-
 lis delectos ad Iesum, qui suis uerbis hæc illi referret:
 tu ne es ille Messyas, qui dicebatur aduenturus, an nō
 es, quē esse prædixeram, & adhuc aliū expectamus?
 Hæc faciebat Ioannes, non quod ipse adhuc dubita-
 ret, sed ut confirmaret suorum animos, & immodi-
 cam de se suspicionem cum fide aboleret. Etenim si ip-
 se negasset se Christum esse, & repetisset quod sæpe
 iam dixerat Iesum esse Messyam, discipuli modestiæ
 tribuissent, & hoc magnificentius de illo sensuri: quo
 magis sese deiecisset. Sciebat autem Iesum ipsum me-
 lius huic imbecillitati medicaturum. Adeunt illi Iesum
 & renunciant, quæ mandarat Ioannes. Iesus autem
 non ignarus, certius esse testimoniū, quod à factis pro-
 ficiscitur, quàm à uerbis, præsertim si quis ipse sibi sit
 testis, nihil quidem respondit primum, sed in illorum
 conspectu multis æditis prodigijs, nouis & inauditis,
 sanans egrotos, profligans impuros spiritus, restitui-
 ens debiles, cæcorum oculos aperiens, ait illis: Nihil
 opus est, ut de me qui sim pronūciē. Tantū ite & re-
 nunciate Ioāni, quæ uestris oculis uidistis, quæ uestris
 auribus audistis. Cæci recipiunt uisum, claudi ambu-
 lant, leprosi mundantur, surdi audiunt, demoniaci li-
 berantur, mortui reuiuiscunt, deniq; iuxta uaticinium
 Esaie, pauperes & humiles amplectuntur letum
 salutis eterne nuncium, quem feroces & arrogantes
 aspernantur. Hæc, inquam, facta satis loquuntur qui
 sim

sim. Beatus autem est, cuius animo successus tantus Euangelij non præbuerit occasione mali. Hoc adiecit Iesus, modeste subtaxans inuidiam discipulorū Ioannis, sed sic ut nec apud turbā pudeſceret, sed taciti ſecum agnoſceret uitium ſuū: tēperato modis omnibus reſponſo, ut & ipſe fugeret arrogantiae ſuſpicionem, & maiorem fidem faceret diſcipulis, & illorum affectioni mederetur potius, quā traduceret. Illis igitur digreſſis, conuerſus ad turbam, ne quid ſuſpicarentur de Ioanne, quod illo parum eſſet dignum, exiſtimantes eum hæc percontatum ſibi dubitanti, ac non potius diſcipulorum imbecillitati ſanandæ, cœpit ampliſſime Ioannis laudes deprædicare, ſic tamen, ut illi Meſſyæ laudē non aſſcribat, ſed proximam duntaxat, & tamē pondus arroget illius de ſe teſtimonio. Expediebat enim ut populus quā optime ſentiret de Ioāne, qui tam præclare teſtificatus fuerat de Ieſu, quod eſſet filius dei, quod eſſet agnus, q̄ tolleret peccata mundi, quod eſſet is, qui baptizaturus eſſet igni & ſpiritu. Nec enim in talē uirū cadebat ſuſpicio uanitatis, quaſi falſo prius Chriſtum prædicāſſet, aut inconstantiæ, quaſi poſt mutatus, cœpiſſet de Chriſto dubitare: Ne cui, inquit, obrepat ſuſpicio leuitatis de Ioanne. Alioqui ſi talis uiſus eſt uobis, qui leuium hominū more mutet ſententiam, & quod prius affirmauit, Quod exiſtis uidere i dum conſluebatis in deſertum? An ut uideretis arundinem.

IN EVANG. MATTHAEI

dinem agitari uentis? Talis enim fuisset si nunc à se
 ipso dissentiret, suiq; dissimilis esset factus. Sed ab hac
 suspitione facile illū uindicat perpetua uite totius au
 steritas. Quid, inquā, uisuri concurrebatis tum in de
 sertū? Num hominē holosericis uestitum? Hoc specta
 culum non conueniebat eremo. Siquidem qui uestiun
 tur lineis & holosericis, in palatijs regum sunt, qui
 bus luxus uiteq; delitiæ conueniunt. Atq; inter hos lo
 cus est inconstantiæ, locus est adulationi. Qui locustis
 uictitat & melle syluestri, qui pilis Cameli tegitur, q
 coriacea zona cingitur, in hunc nō cadit huiusmodi
 suspicio. Nec aulæ regiæ familiaritas potuit illius in
 stitutum uertere. Illū adulari nescisse, carcer arguit.
 Sed magnum aliquod spectaculum fuerit oportet,
 quod uos tam frequentes pertraxerit in desertum?
 Quid igitur ueniebatis spectatū? Num prophetā ali
 quem? Nam ij solent ferè in desertis uitam agere. Hic
 certe non estis frustrati spe uestra. Vidiſtis enim nō
 solum prophetam, sed præstantius quiddam prophe
 ta. Hic est enim de quo uaticinatus est olim Malachi
 as, quod præcursor esset Messyæ iam aduentantis, ut
 non solum in longum illum oraculo promitteret, sed
 etiam de proximo digito posset ostendere. Vaticiniū
 sic habet: Ecce, inquit, mitto angelum meum ante con
 spectum tuum, qui tibi mox uenturo uiam præparet.
 Illud uobis affirmo, tātam esse Ioannis præstantiam,
 ut inter uniuersos, quos ulla scemina produxit in lu
 cem,

cem, nemo sit illo maior. Attamen is, qui nunc in euāgelij prædicatione à multis habetur minor, solus est illo maior. Neq; enī ille Messyam ambiguus uaticinijs promisit olim uenturum, sed iam uenientem ostendit, & regnum cælorū iam adesse prædicauit. Hactenus expectabatur doctrina cælestis, quam patriarcharū typi, quam uatū oracula per ænigmata quedam promiserant. Nunc Ioannes sic excitauit animos multorū ad euangelicæ doctrinæ studiū, ut ab exordio prædicationis illius, usq; ad hunc diē, ad hanc fidei uolētia percurrant, etiam peccatores & ethnici, & nolentibus uolentibus nobis ui diripiant. Nolūt diutius excludi, nolunt diutius in umbris & ænigmatibus uetustæ legis detineri, sentientes adesse lucem euangelicæ ueritatis, iamq; adesse rem, in superioribus libris adumbratam. Nec aliam prophetiam expectandam de Messya uenturo. Siquidem omnes typi, quibus lex designarat Messyam uenturum, omnia uaticinia prophetarū, quæ promittebant Messyam uenturū, simulatq; uenit Ioannes, defierunt rem futurā promittere. Stulte enim expectatur quod adest. Nihil superest, nisi ut quod iuxta uatum oracula, nunc præsens offertur, ardentibus studijs rapiatur. Atq; ut planè uideatis, post hac non esse uobis alium prophetam, qui Messyam uobis annunciet aduenturum. Ioannes ille est, quem Malachias, sub Helie nomine, quem uictus ac uestitus austeritate, quem libertate in arguēdis regibus retulit,

Omnes enī
prophetae
& lex.

IN EVANG. MATTHAEI

tulit, uenturū esse prædixit, anteq̃ ueniret Messyas. Hunc igitur si recipitis, credite iam adesse Messyam tot seculis expectatum, uidistis illius uitam, audistis testimoniū, auditis quid & ipse loquar uobis. Si cui sunt aures, ut admittat ueritatem, audiat. Si quis ob-
 turarit aures suas, sibi imputet exitium suum. A no-
 bis nihil omissum, quod ad mouendos animos omnium
 facit. Et tamen uideo multos tam pertinaciter incre-
 dulos esse, ut nec austeritate Ioannis territi, nec mea
 ciuilitate, beneficentiaq; deliniti, recipiant, quod tot
 iam seculis ex fide prophetarū expectarunt. Qualem
 esse dicam hanc generationem? Aut qua similitudine
 possem illam adumbrare? Similis uidetur pueris in
 foro sedētibz, qui sic uulgata cantione procul accla-
 mant sodalibus suis: Tibijs cecinimus uobis leta, nec
 saltaastis, Lugubria cecinimus uobis, nec planxistis.
 Diuersis uijs idem tentatum est à nobis. Neutra pro-
 fectum est apud quosdam incredulos, ac morosos. Io-
 annes ueluti lugubri cantu nationem hanc excitatu-
 rus ad poenitentiam, prodijt, insignis austeritate uitæ,
 ieiunans, & abstinens ab omnibus delitijs ciborum,
 abstemius, & aquæ potor. Et sunt qui dicant demo-
 nium habet, tantum abest ut imitentur. Prodiijt filius
 hominis, ueluti tibiariū letiore cantu, nationem hanc
 excitaturus, ad amorem cœlestis doctrinæ, quoq; plu-
 res alliceret comitate sua, non abdit se in desertia, nec
 uititur uestitu insigniter aspero, nec cibus insigniter
 austeris.

PARAPH. ERASMI ROT.

austeris, sed omnibus semet accommodans, nec ullius
aspernans consortium, uescitur quibuslibet, & bibit
quod apponitur: & rursus inueniunt, quod calūniē-
tur dicentes: Ecce homo uorax, ac uinolentus, amicus
publicanorū, & peccatorum. Qui non cōmouentur
austeritate, solent blandimentis, & comitate uinci.
At ista natio ad omnem occasionem fit deterior. Nul-
lumq; remediū sibi non uertit in materiam maioris
morbi. Sed quo pluribus modis prouocata est ad sa-
lutem, hoc omnibus erit euidentius, eam suapte mali-
cia perisse, ac dei, sapientia, cuius hæc consilio ge-
runtur omnia, iusticiæ laudem feret apud filios suos,
quū uiderint eos qui magni iusti q; uidebantur apud
homines, ob incredulitatē suam repulsos à regno cœ-
lorū, cōtra peccatores, publicanos, meretrices, ethni-
cos, humiles, & abiectos, ob fidei promptitudinē ad-
missos ad salutē æternam. Hic Iesus ueluti demiratus
inuincibilem quorundam maliciam, cœpit ad aliorū
terrorē exprobrare ciuitatibus, quæ quum in his plu-
ra miracula prodidisset, & homines sanasset, tã mul-
ta docuisset, tamen ad pœnitentiam uitæ prioris com-
pūctæ nō sint. Væ, inq̃t, tibi Corozaim, uæ tibi Beth-
saida, quia si prodigia quæ sunt in uobis ædita, uisa
fuiſſent in Tyro, aut Sidone, quas ciuitates uos ut eth-
nicas & impias execramini, iamdudum cōpuncti in
cilicio, & cinere peccatorum suorum agerent pœni-
tentiam. Et interim uobis placetis, quod Israëlitici ge-
neris

Et iustificata est sapien-
tia à filiis
suis.

Tunc cœpit
exprobrare
ciuitatibus.

IN EVANG. MATTHAEI.

neris sitis, quod nō immolatis idolis, quod nō tam palam ac licenter indulgetis luxui, quod unum deum colitis, quod Abraham filij sitis, quod legem & prophetas habetis, imō nisi resipueritis, hæc omnia cedēt uobis in cumulum damnationis. Illud enim affirmo uobis, in die diuini iudicij, quum nō ex opinione, sed ex merito quisq; æstimabitur à deo, mitius agetur cum Tyro, & Sidone q̃p uobiscū. Leuius punientur, quia non perinde atq; uos fuerunt ad pœnitentiam prouocata. Et tu Caparnaum, quæ nunc tibi placens in cœlū usq; tollis animos, tunc ad inferos usq; detraheris. Tibi plaudis, tāq̃ iusticiæ cultrici, & Sodomæ cultores abominaris, qui olim horrendo supplicio scelerū suorū dedere pœnas: In die iudicij & horum damnatio mitior erit, q̃p tui. Nam si Sodomis ædita fuissent ea miracula, quæ prodita sunt in te, pœnitentia placassent deum offensum, & ciuitates extarent in hodiernum usq; diem. Cum autem essent ad Iesum reuersi à prædicatione discipuli, lætiq; retulissent illi, negociū successisse, ille docens nos, deo tribuendum, quicquid à nobis cum laude geritur, sublati in cœlum oculis dixit. Gratias ago tibi pater, qui dominus es cœli, ac terræ, cuiusq; sapientia reguntur uniuersa, quod hanc cœlestem philosophiam cœlesti sapientiæ prudentiæq; mundanæ persuasionē turgidos elatosq;, & eā aperuisti pusillis, humilibus, & iuxta mundi æstimationem stultis. Profecto sic est pater, quia sic uisum est

tue

Confiteor tibi
pater.

PARAPH. ERASMI ROT.

tuae benignitati, quo doceres tibi non placere feroces
 & suae iusticiae, suaeq; prudentiae fidentes, & eos esse
 magnos apud te, ob simplicitatem fidei, quos mundus
 habet pro stultis & abiectis. Sic placitū tuo diuino
 consilio, damnare sapientiam humanam, & per huius
 militatem euangelicae doctrinae, bonos ad te pertrahere.
 Ac mox uersus ad circūstātes: Horū, inquit, omnium
 bonorum pater est autor, à quo mihi tradita sunt
 omnia. Illum meq; nosse uera felicitas est. Sed nō in-
 sinuat sese, nisi placidis ac modestis animis. Hæc ar-
 cana quædam est & mundo incognita philosophia.
 Nemo nouit filium nisi pater, nemo nouit patrem ni-
 si filius, & cui uoluerit filius patefacere. Non patefa-
 cit autem superbis, & elatis. Nihil agit doctrina, ni-
 hil agūt miracula, nisi secretus accesserit afflat⁹. Sed
 hoc nō dignamur nisi eos, q̄ prorsus diffisi suis præ-
 sidijs, totos sese credunt bonitati diuinæ. Qui sibi ui-
 dentur sapientes, indigni sunt hac sapientia. Qui sibi
 uidentur diuites, non admittuntur ad has opes, q̄ sibi
 uidentur nobiles ac potentes, non recipiuntur ad hæc
 adyta. Qui sibi uidentur iusti, non sunt capaces iusti-
 ciæ diuinæ. Hic Iesus animo contemplan̄s quanta esset
 generis humani calamitas, alios premi paupertate, Venite ad
 rursus alios grauius etiam distorqueri cura diuitia me omnes q̄
 rum: Alios affligi morbis, alios senio, hos discrucia laboratis.
 ri amore, illos etiā grauius odio torqueri, multos ua-
 rijs falsarū opinionū inerrare labyrinthis, plerosq;
 scele

IN EVANG. MATTHAEI

scelerum conscientia nunquā nō intus affligi, nec esse qui pastorem ageret fidum & efficacem, quum essent innumeri, qui fastu gererēt sacerdotes, qui Rabi nomine se uenditarent, qui decimas exigent, misercordia commotus inuitat oēs ad se, omnibus solatium ac remedium pollicens ultro, si modo, simplici synce roq; pectore sese adeant, & excusso iugo mundi longe miserrimo molestissimoq; iugum euangelicæ doctrinæ recipiant: Venite, inquit, ad me, quotquot afflictionibus, curis, aut uitiorum cōscientia laboratis, quotquot malorum sarcina degrauiamini. Ego uos refocillabo, ego aduersus omne malorū genus impetiam solatium. Nec opes, nec honores, nec uoluptates huius mundi præstant ueram animi tranquillitatem, nec philosophia mundi huius, nec phariseorū religio liberat à molestis curis. Habet mundus suum iugū, prima specie blandum, sed reuera molestum & asperum. Illud in primis excutite, ad me currite, lubentes, & alacres iugo meo colla uestra submitтите. Ex me discite, quæ res sola uereq; tranquillet animum, & quo fonte nascatur totus iste mortaliū tumultus. Nimirū hic est elatus ac ferox animus, sibi fidēs, deo parum fidens. Hinc scatet ambitio, studium pecuniæ, uindictæ libido, simultas, liuor, bella, seditiones, impietates in deum, quibus rebus quid esse potest tumultuosius, aut quid turbulētius? Quod si uultis semel ab omnibus malis liberari, fontem tollite, accipite doctri-

PARAPH. ERASMI ROT.

nam meam, imitemini uitam meam. Discite ex me quod mitis sum, & corde minime elato. Quod possim miraculis declarauimus, & tamen nec opes, nec honorem affecto, neque quicquam omnino ambio, quod apud mundum magnum ac praeclarum uideatur. Neminem quamuis humilem aut peccatorem fastidio. Non regero conuicia, non reprecor male precantibus, non refero feriētem. Totus ex patris nutu pendeo. Ille poenas exiget ab improbis: ille praemia reponet benefactis: illi cedo totam gloriam: illi committo omnem sollicitudinem. Ego simpliciter illius uoluntati per omnia morem gerens, quod in me est, studeo benemereri de omnibus, nocere nemini. Hoc solum si a me didiceritis, sentietis considerare me seros istos tumultus, quibus nunc sine fine iactamini, parietisque quietem, & tranquillitatem animis uestris, quae uos etiam in medijs malorum circumfrentium procellis comitabitur. Mitis ac mansuetus animus, fons est omnis tranquillitatis humanae. Tantum fideles colla submittite. Non est quod metuatis iugum meum. Durum & graue uidetur incredulis, sed ijs, qui toto pectore fidunt bonitati diuinae, qui conceperunt ignem charitatis Euangelicae, molle & commodum est iugum meum, leuis est sarcina mea. Siquidem illud reddit suauem certam spem praemiorum, hanc leuem efficit, amor ineffabilis in deum. Quid autem non dulce amaretis? Si mens sibi bene conscia, & omni sollicitudine uacans, si certa fiducia de praemijs aeternae uitae: quid exorietur,

exorietur, quod talem animum conturbet, aut com/
moueat?

CAPVT XII.

QUODAM autē die, quum Iesus iter faceret per
segetes, ac discipuli stimulante fame præceden
tes dominum, uellerent spicas, ac manibus confrican
tes ederent grana: Pharisei captantes undiq; calum
niandi materiam, dixerunt illi: Nō uides quid faciāt
discipuli tui? uiolantes sabbatū? Quur igitur illos nō
prohibes, faciētes sabbato, quod facere fas nō est? Hic
Iesus ita patrocinnatus est discipulis suis, ut tamen ip
sum non possent criminari, uelut autorē uiolandi sabb
bati, simulq; docet constitutiones huiusmodi cessare
debere, quoties necessitas, aut insignis quædam utili
tas inciderit. Sabbatum enī, & ieiunia, similiāq; non
esse instituta in perniciem hominis, sed in salutē. Pha
riseis igitur legisperitis, exemplum obiecit ex lege,
non cuiuslibet hominis, sed eius, quem ipsi habebant
in primis probatum & inculpatum: Quod, inquit, ca
lumniamini discipulos meos, quod re parabali succur
rūt fami? An non legistis Dauid sanctissimū necessita
te adactum maius quiddam ausum esse, qui quum su
giens Saulem uenisset in urbem Nobe, comedit pa
nes sacros, quos propositionis uocant, nec ipse tātum,
sed & comites illius ac famuli. Nefas est ex his panib
us cuiquā uesci præterquā sacerdotibus, ac leui
tis: Sed quū fame periclitaretur, nec sacerdos ueritus
est hos illi prodere, nec Dauid ueritus ueluti prophæ

PARAPH. ERASMI ROT.

nas attingere uesciq;: Si probatis quod fecit Abimelech sacerdos, si non damnatis quod fecit propheta David, quur meos ob rem multo leuiorem calumnia mini? Quantulum enim est hoc operis, spicas obuias uellere, & granis confrictu palmarum erutis uesci? Quid quod ipsa lex alicubi iubet uiolari sabbatū? Si quidem sacerdotes in templo, dum in sabbato iugulant pecudes, & lanienam quandam exercent, dū congerunt struem lignorum, dum incendunt, dum detrahunt pellem, dum secant, dum coquunt, nōne prophanant sabbatū? Lex nō finit quicquā operis fieri, & has operas tam sordidas, sacerdotes sacri, in loco sacro exercent in sabbato. Hæc scitis fieri, & probatis hoc nomine, quod ad usum templi faciant. Si tanta est autoritas tēpli, ut quod operis illi impenditur, nō uiolet sabbatum, illud dico uobis hic esse maiorem tēplo. Huic qui ministrant eos magis oportebat esse excusatos à uiolati sabbati crimine. Si non prophanant sabbatum, qui laborant in sacrificijs Mosaicis, multo magis excusandi sunt, qui seruiunt Euāgelio, qua nō alia uictima deo grator. Qui sabbatum instituit, idē potest & sabbatum tollere, & qui sabbatum instituit, hominis gratia instituit, non contra sabbati causa condidit hominem. Aequum est igitur, ut obseruatio sabbati cedat hominum utilitati, non ut homo sabbati causa pereat. Si tantū tribuitur sacrificio, ut qui illi seruit, impune uiolet sabbatum, quur non & illum habetis

Dominus enim est filius hominis etiam sabbati

betis excusatum, qui necessario beneficio subleuat proximum in sabbato? Quandoquidem hoc sacrificium deus sibi fatetur esse pluris, quàm si quis immolet pecudem. Ait enim misericordiam uolo & non sacrificium. Vos legisperitiam profiteamini, & tamèn hoc in lege scriptum est, quod si uere intelligeretis, nunquàm ob rem leuem, & nulli noxiam, culpassetis inculpabiles. Sunt enī quædam instituta, non quod per se bona sint aut mala, sed quod aliquo modo conducant ad pietatem, nec tam præstant sanctimoniam, quàm significant, quod genus sunt, cibi genus, uestis color, aut forma, materiæ, ieiunium, festi dies. Harum rerum nõ oportet adeo superstitiose tenaces esse, ut ob has quis uel omittat, quæ per se, semperq; bona sunt, aut faciat quæ per se semperq; sunt mala. Adulterium, homicidium, obrectatio, liuor, nullo non die mala sunt, ac nefaria. Et tamen qui pharisaica religione sunt, minus abhorrent ab his, quàm à uiolando sabbato. Subuenire proximo egenti, nullo nõ die pium, & sanctum est, & tamen pharisæi sabbati seruandi prætextu patiebantur affligi proximum. Hanc superstitionē perniciosissimam Iesus Christus studuit penitus ex animis suorū eximere. Proinde quo magis perspicuo exemplo idem inculcaret animis omnium: Digressus hoc loco, reuersus est in Synagogam eorū, habiturus eos testes, quos sciebat huic morbo potissimum obnoxios. Et ecce statim illic sese offert occasio miraculi, aderat enim

enim in turba quidam dextram habens mancā, & arefactā. Porro pharisæi uenantes honestam ansam accusandi Iesum, obseruabant eum, an sanaturus esset hominem in sabbato, qui paulo ante fuerat apostolis patrocinnatus in crimine sabbati uiolati. Iesus autē uolens omnibus palam facere, calumniam illorum non ex religione proficisci, sed ex inuidia, iussit hominem cui manus erat manca prodire in medium, quo uiciū esset omnibus cōspicuum, & uel misericordia commouerentur erga calamitosum, qui membrum omnium maxime necessarium pauperi, mortuū & inutile circūferebat. At priusq̃ sanaret hominem, non inscius, quid cogitarent pharisæi, percontatus est eos, dicens: Vtrum fas est sabbatis sanare hominem. Et utrum tolerabilius est apud uos benefacere homini, an male seruare hominem an perdere? Perdit enim qui quum seruare possit, non seruat. At illi simul obticuerunt, ne uel crudeles uiderentur populo, si nefas esse pronunciassent, homini calamitoso subuenire sabbatis, uel ansam perderēt accusandi, si respondissent licere. Tacentibus autem illis, Iesus ipse collato exemplo solvebat nodum quæstionis. Quis, inquit, inter uos reperietur tam religiosus obseruator sabbati, ut si contingat unam ex ouibus suis sabbato delapsam in foueam periclitari, non protinus admoueat illi manum ut extrahat eam? Si tantum apud uos ualet auaricia, ut malitis uiolare sabbatum, quā unam pecudem inte-

Et transiens
inde uenit in
synagogā.

IN EVANGEL. MATTHAEI

Exeūtes au-
tē pharisei.

vire rebus uestris, quanto magis hoc debet impetrare
charitas, ut proximum, qui longe melior est one, sub
leuetis die sabbati? Palàm est igitur, etiam uobis iudi-
cibus fas esse beneficio iuuare proximum sabbato.
Ceterum quum Iesus ne his quidem uerbis sentiret il-
lorum inuidiam mitescere, nec hominis miserandi con-
spectu, nec ratione tam euidenti commoueri, circumspe-
rens oculos suos, indignabundus & indolens de
tanta cecitate cordis illorum: Versus ad eum qui ma-
num habebat aridam, & contractam: Protende, inqt,
manum tuam, simulq; cum dicto, protendit manum
sanam, & agilem, non minus quàm erat altera. Hoc
tam insigni facto, in rabiem acti pharisei, quum uide-
rent hanc ansam sibi ereptam accusandi Iesum, di-
gressi à Synagoga, relictâq; turba, quam intelligebāt
esse propensiore studio in Iesum, cum Herodianis, qui
& ipsi commercium habebant cum discipulis Ioan-
nis, subinuidentibus gloriæ Iesu, clàm iniere consiliū,
qua uia Iesum tollerēt ē medio. Iam aderat homicidij
uoluntas, nec quicq̃ deerat præter occasionem idone-
am. Iesus autem non ignarus, quid molirētur, subdu-
xit sese ab eo loco, ne furentibus ansam aliquam dedis-
se uideretur ad extrema ueniendi. Poterat illos odiose
retundere, poterat miraculis obruere, poterat & per-
dere, sed ostēdere uolens Euangelicam māsuetudinē,
cessit illorum furori, si forte mitescerent aut resipisce-
rent, & hactenus illis cessit, ut nihilo secius alijs in lo-

cis, turbis confertis sese comitantibus, impartiret do-
ctrinam cœlestem, & quotquot offerebantur egroti,
aut alioqui calamitosi sanaret. Nōdum enim uenerat
tempus illius, nondum satis erat proditum Euāgelii.
Cessit igitur, non uti sibi consuleret, sed ut illis substra-
heret occasionem impij facinoris, simulq; moneret
Euangelicam philosophiam non terroribus, nō conui-
cijs, aut contentionibus esse defendendam aduersus re-
belles, sed mansuetudine. Præcepit igitur turbis asse-
ctantibus, ne se facerent palam, & latius increbescen-
te rumore, pharisei magis ac magis accenderentur.
Neq; enim hoc casu factum est, sed ita futurum iam
olim prædictum erat per prophetam Esaïam. Apud
quem pater filij sui uictoriam mansuetudine partam,
ac salutem Euangelicam, ob satis omnibus spectatam
Iudeorum pertinaciam ad gentes delatam describit
his uerbis: Ecce, inquit, filius meus, quem præ cæteris
elegi, ecce dilectus meus in quo sibi complacuit ani-
ma mea, impartiam illi spiritum meum mansuetum
ac lenem, & huius instinctu iudicium annuntiabit,
non solum Israëlítico populo, uerumetiam omnibus
gentibus. Non hoc aget per tumultum, aut uim. Non
enim litigabit, neq; uociferabitur aduersus conten-
tiosos. Neq; quisq; audiet uocē illius in plateis, quod
solent, q; lingua belligerantur. Dabit locū inuincibili
maliciæ, sed omnes conabitur ad salutem adducere.
Nec malis dabit occasionem immedicabilis exitij, sed

IN EVANGEL. MATTHAEI

seruabit omnes, si quâ forte se uertant ad meliora. Non aspernabitur imbecilles, non aspernabitur infirmos. In quibus erit aliquid bonæ spei reliquum, hos fouebit potius quàm opprimet. Arundinem quassatam, non confringet, & linum sumigans non extinguet, donec progressu temporis per se uincat ueritas, eoquæ sua culpa proruperit uesania impiorum, ut omnes intelligant illos merito repulsos & abiectos. Tunc gentes amplectentur illius doctrinam à Iudeis spretam, & in eo collocabunt spem suam, cui Iudei fidere recusarunt. Euenit interim ut inter multos quos sanabat, offerrent Iesu quendam obnoxium noxiæ demoni, qui misero simul oculos & linguam ademerat. Iesus imperauit, ut abiret dæmonium, abiit, & illico totus restitutus est ille ter miser, sic ut & uideret & loqueretur. Ad rem tam arduam, stupefcebat multitudo, iamquæ supicantes illū esse Messyam, loquebantur inter sese: Nūc hic est ille filius Dauid, quē pmittunt prophete? Hanc populi uocem quū audissent Pharisei, Iesum quidem ipsum non aggrediuntur, à quo semper discedebant inferiores, sed multitudinis animos conantur ab illius admiratione diuertere: Nō potest, inquiūt, hic esse filius ille Dauid, quemadmodum uos suspicamini, siquidem ille ueniet suffultus potestate diuina. Hic non eiecit dæmones præsidio dei, quū sit impius, & sabbatorum uiolator, uorax, ac uinosus, & sodalis publicanorum, sed præsidio Beelzebub princi-

Tūc oblat⁹
est ei demo-
niū habens.

pis demoniorum. Iesus autem tametsi uocem illorum
 non audierat, tamen sciens, quid & cogitarent, & a-
 pud alios loquerentur, conuersus ad Phariseos, sic tē-
 perat responsum suum, ut illorum insanum conuiciū
 manifestissima ratione refellat, nec tamen in illos re-
 gerat contumeliam, sed potius amanter inuitat ad sa-
 lutem amplectendam: Omne regnum, inquit, intestino
 dissidio diuisum, intereat oportet. Et omnis domus in-
 testina discordia secum pugnans, concidat oportet.
 Quod si satanas satanam, & demon demonem expel-
 lit, quomodo durabit regnum illius? Quomodo autē
 cōsentaneum est, ut quum omnes demones sint hostes
 hominum, nec aliud sitiant, quā illorum exitium,
 quorum saluti misere inuident, nunc adeo faueant eorū
 saluti, ut hac de causa demon pugnet cum demo-
 ne? Iam si ego uirtute præsidioq; Beelzebub eijcio de-
 monia, isti mei discipuli filij uestri, quos agnoscitis,
 cuius præsidio demones eijciūt? Eijciunt enim & illi,
 nec illos interim calumniimini, me unum calumnia-
 mini. Et tamen illi ut eijciant à me potestatem habent.
 Itaq; fieri non potest, ut illi uirtute dei profligent de-
 monia, ego præsidio Beelzebub, quum isti per meum
 nomen id faciant. Et ideo possunt homines idiote tan-
 ta, quia simpliciter credunt me uirtute dei profligare
 demonia. Proinde horū pia credulitas, uestram dan-
 nabit incredulitatem, qui calumniari mauultis, quum
 liceat imitari. Quod si res ipsa clamat, me non præ-
 sidio

IN EVANG. MATTHAEI

fidio demonis, sed uirtute dei, pellere demones, dubitare nō debetis amplius, quin aduenerit ille filius Dauid, & regnum dei, quum uideatis ad inuocationem mei nominis factam ab ijs, qui profitentur Euangelium euanescere uires aduersariorum? Vt igitur demonum

Aut quomodo potest ^{quam} inter ipsos est concordia ad perdendum omnes, ita mihi, qui in hoc ueni, ut seruem omnes, cū illarum cohorte nulla est concordia, sed capitale dissidium. Hactenus Beelzebub tyrannidem exercuit in homines peccatis obnoxios, malisq; cupiditatibus addictos. Ego sublati hominum peccatis Beelzebub principem, cum suo satellitio protero, & quos ille per iniusticiam possidebat, per innocentiam deo uindico. Viribus, non pacto res geritur. Sentiūt illi et fatētur adesse potestatem, cui cogantur cedere. Alioqui qui fieri potest, ut aliquis ingrediatur arcem uiri potentis, ac suppellectilem illius diripiat, nisi prius potentem dominum superatum coniecerit in uincula? Tum uero coērcito eo, qui poterat obsistere populabitur domum uniuersam, ac uelut pradam auferet. Mūdus domus est Beelzebub. In hoc, quoniā totus seruiebat ambitioni, luxui, libidini, auariciae, irae, liuori, ceterisq; cupiditatibus noxijs, per quas ille potens est, regnum quoddam sibi uindicabat. Ego ut uir fortior ingressus sum illius regnum, eoq; superato, qd' ille iniuste possidebat, uero principi assero. Nihil igitur inter nos conuenit. Diuersi principes sunt, diuersa regna, nullo foedere cōcilianda. Qui mult
inferi

inſeri regno dei, à regno Beelzebub ſe ſubducatur oportet, cūq; illo belligeretur in caſtris meis. Nemo poteſt cum deo pacem habere, niſi bellum habeat cum diabolo. Ego dei partes ſequor, non Beelzebub. Proinde qui non eſt in caſtris meis, iſ hoſtis & aduerſarius eſt meus. Et qui me non adiuuat in colligendo, iſ aduerſatur diſpergendo. Videte ut meliori parti uos adiungatis, conſultius eſt in regno dei ſalutem aſſequi, quàm in regno diaboli mortem æternam accerſere. Deſinite ſeruire peccatis, & nullum ius in uos habebit diaboli. Ab illo transfugas recipiet deus in regni ſui conſortium, nec pœnitentibus ac reſipiſcentibus imputabit uitæ ſuperioris cōmiſſa, quàmlibet enormia. Tantum ne quis excæcatus inuidia, maliciaq; peruerſus, aduerſus ſuam ipſius conſcientiam aduerſetur gloriæ dei, & quum oculis cernat uirtutem diuinam manifeſtis ſignis & prodigijs ſeſe mūdo prodere tribuat ea ſpiritui Beelzebub. Proinde illud affirmo uobis, quicquid commiſſum fuerit factō ueſtræ, condonabitur hominibus, modo reſipiſcant. Facile condonat deus, quod aliquo pacto ueniale facit humanæ naturæ infirmitas. Cæterum ſi quis conuiciū dixerit in ſpiritum dei, cuius manifeſtam uim uidet ex ipſis factis, iſ uix inueniet ueniam. Et quiſquis conuiciū dixerit in filium hominis, quem ob infirmitatem carnis contemnit, condonabitur illi, quod error & ignorantia mixta ſenſui, excludit peruerſam ac deſtinatam maliciam.

Qui non eſt
mecum con-
tra me eſt.

Omne pec-
catū & bla-
ſphemiam.

IN EVANG. MATTHAEI

At qui conuicium dixerit in spiritum sanctum , uix nanciscetur ueniam , uel in hoc seculo uel in futuro. Hoc autem dixit Iesus deterrens phariseos ab obstinata peruersitate, quod quum cernerent & intelligerent ea, quæ gerebat, non posse geri, nisi per spiritum ac uirtutem dei, tamen inuidia moti repugnabant glorie dei, & illius miracula maluerunt ascribere Beelzebub, cuius spiritum dicebant in Christo uim suam ex-

Aut facite erere . Quum iuxta communem etiam sensum e fructu arboris bonæ dignoscatur arbor, quur uos arborem calumniamini, & fructum eius bonum, quum fructum non approbare non possitis? Miracula quæ facio, subleuant misérias hominum, neminem ledunt, nec adhibentur ad inanem ostentationem, aut

quæstum, sed ad beneficentiam & opitulationem. Hoc esse bonum nemo potest inficias ire, gratis benemereri de afflictis. Quur igitur, quod per se bonum est, dicitis à Beelzebub proficisci, qui uestro quoque iudicio totus malus est? Si uultis latere cecitatem animi uestri, consistentia loquamini oportet, nunc ne cohereret quidem iuxta communem hominum sensum quæ dicitis. Aut igitur facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Aut fateamini me spiritu bono agi, qui fateamini opera mea esse bona. Aut opera dicite mala, ut probabile fiat quod dicitis, me spiritum habere mali Beelzebub. Quod si facta mea talia sunt, ut non possitis non fateri bona, nolite quæ bona sunt, auctori ma-

lo tri

PARAPH. ERASMI ROT.

lo tribuere. Progenies uiperarum ex malis maioribus
 orti mali, ex uobis ipsis coniecturam facite. Nonne
 uos quales estis, talia loquimini, & opera uestra de-
 clarant, quem habeatis spiritum? Inuidentes gloriæ
 dei, calumniamini spiritū illius, unde fructus isti tam
 pestilentes, nisi ex mala arbore? Vt enī fieri uon po-
 test ut arbor agrestis, fructus edat mites, ut arbor ue-
 nenati succi, poma ferat salubria: ita qui uos potestis
 bene loqui, cum sitis mali? Vt enim ex succo radi-
 cis, fructus trahit saporem, ita ex eo quod recondi-
 tū est in corde, nascitur oratio. Vt bonus homo, de bo-
 no thesauro cordis profert bona: ita malus homo de
 malo thesauro cordis sui profert mala. Quorum cor
 oppleuit pietas, oppleuit charitas, uerba loquitur resi-
 pientia, quod est in corde. Quorum cor oppleuit in-
 uidia, superbia, & auaricia, talem edunt orationem, ociosum quod
 quæ reddat ore cordis affectum. Non solum ē factis, loquuti fue-
 uerum etiam ex uerbis apud deum aestimabuntur homi-
 nes. Mala cogitatio soli cogitanti pestifera est, at ora-
 tio mala, cordis uenenum transfundit in multos. Co-
 hercenda est itaq; lingua, nō solum à blasphemijs in-
 fanis, à conuicijs & iurgijs, sed ab omnibus prorsus,
 quæ nullam adferunt utilitatem honestam. Imò dico
 uobis, non solum pro turpiloquio, sed etiam pro quō-
 uis uerbo superuacanco friuolo, & inutili, quod dixe-
 rint homines reddituri sunt rationem in die iudicij.
 Etenim illic uerba quoq; pro factis imputabuntur ex
 uerbis

Quoniā om-
 nne uerbū
 ociosum quod
 loquuti fue-
 rint hoīes.

IN EVANG. MATTHAEI

Tūc respon-
derunt ei.

uerbis tuis aut iustus pronunciaberis, si bona prodierint ex bono corde, aut ut iniustus condemnaberis, si mala ex malo corde prodierint. Et hic agnoscite perfectam iusticiam regni cœlorū, superantem legis Moisaicæ iusticiam. Siquidem illa non punit, nisi manifestam blasphemiam in deum. Hic punietur & conuictum in proximum, nec solū perniciosum dictum, uerum etiam ociosum & inane. Onus enim arboris est nō fructuosus, qui nulli est usui, & hoc ipso noxius est, quia sine fructu audientis, tempus & aures occupat, quum in hoc data sit lingua, ut ea prosumus nobis & proximo, ut hoc organo celebremus gloriam dei. His auditis scribæ quidam, & Pharisei, dissimulato animi furore, blandioribus uerbis aggrediuntur Iesum, ueluti iam illi credituri, si in gratiam suam miraculum aliquid ederet, ipsis, seq; dignum, qui sibi uindicaret spiritum dei, & qui semper haberet in ore patrem cœlestem. Magister, inquiunt, nos qui plebei non sumus, sed eruditi, cupimus ex te uidere signum aliquod eximium è cœlo proficiscens, quod te declaret deo charum esse, teq; quod facis, illius uirtute facere. At Iesus sciens subdolam illorum cogitationem, & obstinatam maliciam, qui non in aliud poscerent signum, nisi ut hinc quoq; nouam calumniandisumeret occasionem. præsertim quum facilius sit calumniari, quæ de cœlo ostenduntur, quàm ea, quæ coram cernuntur oculis, audiuntur auribus, tanguntur manibus: Non ferens tantam

PARAPH. ERASMI ROT.

tantam peruersitatem, respōdit uelut auersus ab illis,
 & apud semet indignans: O nationem, inquit, malam
 & adulterinam: quæ se gloriatur habere patrem de-
 um, quæ se iactat de progenitore Abraham, quum eos
 potius referat, qui derelicto deo coluerunt uitulū au-
 reum, qui seditionem mouerūt aduersus Moysen, qui
 obmurmurauerunt in deserto, qui prophetas occide-
 runt, quum se declaret patrem habere Beelzebub, cuius
 spiritu plena, rebellat aduersus spiritum dei. Sed
 non dabitur ei signum de cœlo, quod calumniatur, &
 quo est indigna, quum tota terræ sit affixa, sed ali-
 quando dabitur ei signum e terra quo conuincatur,
 & si conuerti nolit, pereat. Admiratur Ionæ prophe-
 tæ miraculum, qui absorptus à belua maris, post tri-
 duum redditus est uiuus. Hoc & illis sat erit signi, si
 quem sua malicia occiderunt, uideant uirtute diuina
 reuiuiscere. Hoc miraculum illis propediem exhibebi-
 tur calumniaturis. Quemadmodum enim Ionas ul-
 tro se in mortem tradidit, & exceptus est à belua ma-
 rina, fuitq; in uentre illius tribus diebus, & tribus no-
 ctibus, mox desperatus ab omnibus, auxilio dei reddi-
 tus est uiuus: ita filius hominis triduo ac trinotio fu-
 turus est mortuus in corde terræ. Hoc ænigmate Ie-
 sus iudicabat mortē ac sepulturam suā, ac mox resur-
 rectionem à mortuis. Ac subiecit, quod Niniuitis fuit
 Ionas, hoc ego sum uobis. Ille denunciauit illis immi-
 nere uindictam diuinam & excidium urbis, ni resipi-
 scerent.

IN EVANG. MATTHAEI

scerent, ego idem uobis omnibus denuncio. Sed Nini
 uita quos prae uobis ut ethnicos, & idololatrias con-
 tēnitis, surgent in iudicio diuino, uosq; declarabūt me-
 rito damnatos, si ad ipsos conferamini. Siquidem illi
 quanq̃ erant scelerosi: tamen ad propheta minas ex-
 pauesfacti deiecerunt sese ad pœnitentiam. Et ecce hic
 est Iona maior, qui uobis frustra prœdicat. Niniuitæ
 gens erat à dei cultu aliena, Ionas ignotus, & humi-
 lis ad eos uenit. Nullus illum commendarat, aut ad-
 uētum illius prœdixerat, nulla edebat miracula, nemi-
 nem beneficio sibi conciliabat, nihil magni promit-
 tebat. Tantum comminabatur exitium, neq; diutius q̃
 triduo prœdicabat. Ego promissus prophetarum ora-
 culis, toties commendatus testimonio Ioannis, testimo-
 nio patris, cuius & ex ipsdem ortus maioribus, qui-
 bus uos gloriamini: tanto iam tempore doceo uos, tot
 miraculis testificor non esse uanam doctrinam, tam
 multos gratuitis beneficijs meis adiuui, & non intor-
 no seuas minas, sed ultro polliceor remissionem o-
 mnium peccatorum, offero regni cœlestis aeternam fe-
 licitatem, & dicor habere spiritum Beelzebub, appe-
 tor capitalibus insidijs, tantū abest, ut flectamini ad
 pœnitentiam. Quin & regina Saba, exorietur in iudi-
 cio, in probrum & condemnationem huius generatio-
 nis, quod ad rumorem è lōginquo allatum, relicto re-
 gno patriaq; sua, tam longo itinere profecta sit ad re-
 gem Solomonem, non metu aliquo commota, sed tan-

tū

PARAPH. ERASMI ROT.

tum auiditate sapientiæ. Nec audiuit solum, sed & in-
gentia munera secum attulit. Et ecce hoc in loco est
qui Solomone sit maior. Quid enim simile gessit Solo-
mon, qualia me uidetis gerentem, aut quid simile docu-
it Solomon? Et ultro ad uos deferentē Euangelicā do-
ctrinam, per quam seruemini, omni contumeliarū ge-
nere afficitis, atrociora etiam insuper molientes in be-
neficium. Sed quo maioribus ostentis ac beneficijs pro-
uocati estis ad pœnitentiam, hoc atrocior uos manet
pœna, nisi mature resipueritis. Porro quid esset illis
euenturum, & in quantam cæcitatem deuentura esset
gens Israëlita, & quibus calamitatibus afficienda
à principibus Romanis, & quomodo per orbem exu-
latura, reiecta contemptaq; ab omnibus nationibus,
Iesus enigmate quodam indicare maluit, quàm expli-
care. Adhibet autem similitudinem hominis demo-
nio malo obnoxij, qui postq̃ semel liberatus & sue
menti redditus, postea suo uicio dæmone recepto, lōge
grauius laborat, quàm prius laborarat. Cum spiritus
inquit, immundus exierit ab homine, exul hospitio ue-
teri, obambulat per loca arentia steriliāque querens
ubi requiescat, nec inuenit. Tunc ait secum, reuertar
in domū meam unde exiui. Vbi uenit, offendit eam or-
natam, purgatamq; sed uacuam hospite. Tunc uidens
esse locum, nec ab alio quoq̃ occupatam, non conten-
tus ipse remigrare solus, asciscit septem alios spiritus
deteriores se, simulq; ingressi domū habitant ibi. Fitq;

Cum autem
immundus
spiritus.

IN EVANGELIVM MATT.

ut homo grauius disruciatur, quàm antea disruci-
batur. Sic eueniet huic nationi pessimæ. Hac imagine
Iesus notabat pertinacem maliciam Israëliticæ gen-
tis, subinde relabentis ad suos mores. Seruiebat olim
uitijs & cupiditatibus dæmoniis. Per legē ac pro-
phetas utcūq; liberata est, sed subinde rediens ad in-
genium. Redibat ad idola, sacrificabat in lucis, occide-
bat prophetas. Emendabatur afflictionibus, per Pha-
raonem in Aegypto, per Nabuchodonosor in Babylo-
ne, alijsq; uarijs calamitatibus. Tandē à filio dei tot
modis prouocata, non solum renouauit, uerum etiam
multis partibus superauit omnē impietatem maiorū
suorum, non solum omni genere contumeliarum affi-
ciens innoxium ac beneficium, uerum etiam ad crucē
adigens falsis criminibus. Vnde prodigiosa quædam
cæcitas & septuplo miserabilior, quàm fuerit maio-
rum, cœpit animos illorum, & ob id exitium illos ma-
net longe atrocius, quàm hactenus passi sunt. Quum
hæc loqueretur populo, uenit mater Iesu comitata
consobrinis aliquot illius, qui cupiebant illum conue-
nire. Quū autem non possent adire illum, ob turbam
confertam, & obsidentē fores domus, uoce quasi per
manus tradita, quidam interpellans sermonē Iesu re-
nunciavit illi adesse pro foribus matrem & fratres
ipsius, qui postularent colloquium eius. Iesus autem
offensus hac importunitate, simulq; docere uolēs, mi-
nimum esse tribuendum talibus affectibus, quoties ne-
gocium

Adhuc eo lo-
quente.

gocium agitur euangelicum, pluris aut faciendā cognationē animorū, q̄ corporum, quæ uirtute, non sanguinis propinquitate cōciliatur, quæq; lōge patet latius, respondit interpellanti: Quæ nam est mater mea, & qui sunt fratres mei? Cœlesti negotio occupatus, non agnosco matrē, aut fratres carnis affinitate coniunctos, forsitan animis alienos. Ac porrecta manu in discipulos suos, qui iuxta sedentes, auidē tacitūq; cōbibeant doctrinā salutiferam: Si uere, inquit, cognatos nosse uultis, quiq; mihi sunt charissimi: hi sūt mater mea, sorores meæ, fratres mei. Nullū hic sexus aut ætatis discrimen, nulla propinquitatis ratio. Qui cūq; paret uolūtati patris mei, qui est in cœlis, is mihi mater est, is soror est, is frater est. Spirituum affinitatē magnifacio, nō corporū. Hanc sibi qsq; parare potest. Vt quisq; illius uolūtati maxime obtemperat, ita mihi cōiūctissimus est & charissimus. XIII.

Eodem tempore quum Iesus cerneret locum nō esse tantæ multitudinis capacem, egressus domo concessit ad lacum. Quo cum uenisset, sedit in ripa docēs populum insatiabiliter inhiantem doctrinæ ipsius. Porro quum uideret multitudinem adeo cōdensari, ut premerent Iesum, quo liberior esset à turba, ingressus est nauim, atque ex ea uelut è suggestu locutus est multitudini stanti in littore. Sic enim commodius à multis, & uideri poterat, & audiri, quod harena littoris paulatim insurgens, & ipsa littoris

IN EVANGEL. MATTHAEI.

ora speciem quandam præberet amphitheatro. Quoniam autem in ea multitudine non erat eadem mens omnibus, multa proposuit eis per similitudinis inuoluta, siue quod hoc orationis genus familiare sit prophetis, siue quod accommodatissimum est ad docendum, & ad flectendos animos populi, quod collatio sumpta à rebus, omnium etiam idiotarum sensibus notissimis, statim permoueat unum quolibet, siue quod hæc illecebra, & iucundius irrepunt in animos hominum quæ dicuntur, & hærent tenacius, siue quod hæc admonitio nullum traducens, sed tacite per imaginem taxans cuiusque conscientiam, minus offendere solet.

Ecce exijt q
seminat ser
minare.

Primum autem omnium parabolam proposuit, subindicans multos quidem undique confluere ad prædicationem Euangelij, sed tamen non in omnibus gigni fructum, id accidere, non docentis culpa, sed audientium uicio. Nec parem gigni fructum in ijs, qui audirent, sed ut quisq; adferret animum à mundanis curis, & cupiditatibus uacuum, ita sermonis auditi maximum esse fructum. Hortatus igitur ut auscultarent, parabolam talem proposuit: Egressus est, inquit, quidam seminator in agrum, ut seminaret seminem suum, & dum late spargit, grana quædam ceciderunt iuxta uiam. Ea quoniam manebant nuda, aduolarunt aues & comederunt. Alia rursus inaderunt in loca petricosa & aspera, quæ quum obsistentibus saxis, non tegerentur profunda terra, nec potuerunt altius agere radices,

mox

PARAPH. ERASMI ROT

mox ad teporem solis ante tempus enata sunt in heri-
bam, propterea quod non esset multum terræ, quæ ser-
uaret condita in tempus suū, nec radix profunda, quæ
suggereret humorem. Rursus alia ceciderunt in terrā
spinosam, atq; increscētibus spinis, suffocata sunt, nec
potuerunt in liberio rem auram emergere. Alia porro
cecidērunt in terram bonam ac frugiferam, & feliciter
enata produxerunt fructum, non parem quidem
omnia, sed pro soli bonitate. Alia centuplum, alia se-
xagecuplum, alia trigecuplum, sic ut ex alio grano
nasceretur spica ferens grana centum, ex alio quæ se-
xaginta, ex alio, quæ triginta. Hæc loquutus Iesus tūc
quidem non explicuit inuolucrum enigmatis, sed suo
cuiq; animo relinquit coniectandum. Tantum adhor-
tatus est, ut quibus essent aures idoneæ non oscitanter
audirent eam parabolam, sed alio tempore, quum di-
scipuli nacti essent Iesum solitarium adierunt eum, ro-
gabantq;: quare populo per similitudinem enigmata
loqueretur. Quibus hunc in modum respondit Iesus:
quia se nondum satis idoneos præbent, quibus aperia-
tur ueritas, qua non solū non sūt meliores quidam ad-
mixti turbæ, uerum etiam iritantur, ut fiant scelera-
tiores. Propterea quales illi adferunt animos ad audi-
endum, tales illis propono sermones: Illi quæ sunt ma-
nifestissima nolunt intelligere, ego tenebris inuoluo ser-
monem, ut uel sic prouocem ad discendi uestigandiq;
studium. Vobis autē qui quod datur simpliciter audi-

IN EVANG. MATTHAEI

deq; accipitis, digni estis, quibus secretiora quædam
 euangelicæ philosophiæ cõmunicentur. Siquidẽ ha-
 benti dabitur, ut abundet, cæterum nihil habenti, adeo
 nihil addetur, ut eo quoq; quod habere uidebatur sit
 spoliandus. In alijs facultatibus, crudele est spoliare
 egẽtem, hic quoniam inopia nascitur ex egeni uitio,
 iustum est auferre, quod habet ingratus. Nos gratis
 offerimus aliqua rudimenta cœlestis philosophiæ, ni-
 mirum pro capacitate simplicitateq; animorum, uel
 luti semina quædã iacientes. Ea si quis audis animis
 imbiberit, nimirum prouocat nos ut plura illi creda-
 mus. Cõtra qui quod gratis datũ aspernatur ac reijci-
 cit, sibiq; uertit in occasionem maioris maliciæ, nõ
 ne dignus est, ut eo, quod indignus habebat spoliaturet.
 Hac de causa loquor illis per inuolucra parabolaru,
 utpote ueritatem apertam, aut nullo fructu, aut suo
 etiam malo audituris. Fit enim illorum peruersitate,
 ut quum oculos habeant, ac manifesta signa cernant,
 tamen excæcati inuidia, quod cernunt non uideant,
 quumq; habeant aures, & audiant ueritatẽ irrefuta-
 bilem, tamẽ audientes nõ audiant, neq; quod audiunt
 intelligant, etiam si intelligant. Nimirũ in istis cõple-
 tur, quod olim prædixit Esaias: Auribus audietis, &
 nõ intelligetis, & oculis cernetis, nec tamẽ uidebitis.
 Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus ob-
 surduerunt, & oculos suos occluserunt, ne quando ui-
 deant oculis, & auribus audiant, cordẽq; intelligant,
 tandemq;

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

tandemq; conuertatur ad me & sanē illos. Sunt isti
 quidē igitur infelices, sed miserandi non sunt, quanq̃
 miserrimi, qui scientes ac uolentes sibi accersunt exi-
 tium, & reijciunt salutem. Contra uestri oculi beati,
 quia uident quæ facimus, uestre aures beatæ, quia au-
 diunt quæ loquimur, beata corda quia intelligunt uo-
 luntatem patris mei. Nō est uulgaris felicitas, nimirū
 multi ppheta, multiq; iusti, sancti optarūt uidere quæ
 uos uidetis, nec uidere contigit, audire quæ auditis,
 nec datū est audire. Atq; illi quidē utcūq; ueluti per
 somnium præsiebant futurū, quod uos coram cer-
 nitis & auditis. Quandoquidē igitur hoc promere-
 tur uestra supplicitas auiditasq; cognoscendi, uos au-
 dite, quid sibi uelit parabola, quam proposui de semē
 natore iacente semen suum. Tria sunt hominū gene-
 ra, in quibus semen euangelici sermonis, aut nullum
 ædit fructū, aut non perficit quod exortū est. Ac pri-
 mum quidē est omnium sterilissimum. Hij sunt qui le-
 uiter ac oscitanter audiunt uerba doctrine cœlestis,
 nec demittunt in animum suum, nec cogitatione infi-
 gunt, ut illic radices agat: Sed animum habentes nul-
 lo studio curæue septum, ac munitū, nullis decretis ar-
 matū aduersus insultus inaniū cogitationū, ad quā
 libet occasionem sinunt proteri, conculcariq; quod
 seminatum est. Id sentiens ille malus, qui insidiatur,
 & inuidet exordijs melioribus, protinus immittit in
 animum curas aliquas uolaticas, quæ perdant semen

IN EVANGEL. MATTHAEI.

priusq̃ herbescat, aut radices agat, ut nihilo meliores sint, quàm si non audissent. Hos designat imago seminis, quod cecidit iuxta publicam uiam, qua cōmeant & homines, & bestiae, hoc est, curae quaelibet, affectus cognatorum, & affinium. Cura publici magistratus, amōres, odia, suspiciones, aliaq̃ id genus. Hæc sermonem Euangelicum, penè prius expellunt ex animo, q̃ receptus sit. Rursum est alius, qui sermonem Euangelicum ueluti semen accipit auribus, atque auide demittit in animum suum, secum meditās ad illius regulam instituere uitam, sed quoniam non penitus infigit animi medullis, sed hominum more temporario quodam affectu leuiter agit quod agit, tantisper fouet semen acceptum, donec in herbam exeat, ac spem quandam præbeat Euangelicæ pietatis, abstinens à magnis uicijs, ac uirtutibus mediocribus enitescens. Verum si qua fuerit orta procella persecutionum & ob Euangelij professionem intentetur exilium, carcer, supplicia, mors, aliaq̃ quæ firmū & inconcussū animi robur desiderant, tum uelut ad æstum solis uehementem, exarescunt ac deficiunt. Huius typū habebat terra pertriosa, semen accipiens quidem ac proferens in herbam, sed aduersus solis æstum humore non ualens tueri, quum per petras non liceat altius tendere radices. Rursum est alius, qui & auide audit sermonem Euangelicum, & satis alte demittit in animum suum, diuq̃ retinet. Sed perplexis huius mundi curis, præsertim diuitiarum,

PARAPH. ERASMI ROT.

uitiarū, irretitus animus ueluti spinis quibusdā densissimis obrutus, nō potest, quod amat libere sequi. Has spinas inter se coherentes & implexas inter se se inuicē, quoniā nō patitur demeti, perit fructus iacti seminis. Hūc indicabat imago seminis exceptis solo spinis ac uepribus obsito. Porro semen exceptū terra bona, signat illos, qui & audiūt sermonem euangelicū, quiq; secū repetūt, & insigūt cogitationi, quiq; sic transfundūt in affectus animi sui, ut nec morte uelint ab eo deficere, quiq; semet explicāt ab affectibus & sordidis curis diuitiarum, quæ non sinunt animū esse liberum, sed totos se præbent auræ cœlesti. Huiusmodi mentibus nō est infrugiferū semen euāgelicæ doctrinæ, sed quemadmodū idem triticum nō in quouis solo fert fructum parem, sed pro felicitate terre minore aut maiore fœnore prouenit, ita pro pio studio captūq; eorū, qui sermonem audiunt, fructus uberior pietatis prouenit. Hac parabola docuit nos Iesus, quo studio sit accipiendus sermo doctrinæ cœlestis, si cupiamus ex eo fructum exoriri. Hæc seorsum discipulis suis interpretatus est Iesus. Sed ut redeamus ad seriem sermonis superioris, pposuit & aliā parabolam dominus Iesus, ut ostenderet & aliā pestē esse cauendam, si quis uelit triticū purum ac sincerū reponere in horreum. Nam reliqua quidem mala tantum ledere semen recens iactum, aut herbescens, hoc iam enatam & adultam segetem corrumpere. Ea per

Aliam parabolam proposuit illis dicens.

IN EVANG. MATTHAEI

stis est, quum Satanas qui nec uolaticis & oscitanti-
bus cogitatiōibus, nec persecutionū tumultibus, nec
curis opum, honorum similiumq; rerum, quibus hu-
mana uita distinetur, non potuit obruere semē euan-
gelicæ doctrinæ, p̄ pseudapōstolos, ac impios episco-
pos hæreticōsq; cœlestem doctrinam ad suas cupidi-
tates malas, interpretatione subdola detorquentes, ac
uera falsis, sincera uitiosis admiscentes, conatur infi-
cere. Parabola sic habet: Regnū, inquit, cœlorū simi-
le est homini patrifamilias, qui quum bonus esset, bo-
num semen seminarat in agro suo. Cæterum dormitā-
tibus famulis, clām uenit inimicus quidam, qui male
uolebat illi patrifamilias, quoniam non potuit noctu
tollere semen, quod iam terra conditum erat in tuto,
dolo molitur ledere, zizaniorū inutile semen inspar-
git, & admiscet seminato tritico. Atq; hoc factō ab-
ijt, hunc dolum primum nemo sensit. Quū uero iam
semen emerfisset in herbā, & culmi spicis essent onus-
ti, tunc demum simul enata zizania prodita dissimili-
tudine cœperunt apparere. Porro serui demirantes,
unde id accidisset, adierunt patrēfamilias: Domine, in-
quiunt, nōne tu bonū semen seminabas in aruo tuo?
Vnde igitur admixta zizania? Dominus autem suspi-
cans autōrē noxæ: Inimicus, inquit, homo hoc fecit,
qui mihi tam male uult, ut etiam nullo suo bono me
gaudeat ledere. Tum serui: Vis ne igitur eamus &
colligamus zizania segetemq; purgemus? Ait domi-
nus, ne

PARAPH. ERASMI ROT.

nus, nequaquam. Ne forte imprudētes, dum euellitis zizania, simul eradicetis & uicinū triticum. Sinite triticū simul & zizania crescere, usq; ad tēpus messis. Tum hoc negocij dabo messoribus, ut priusq; demerant, sublegant prius admixta zizania, eaq; separatim cōpingant in fasciculos ad ignis alimoniam. Ac deinde triticum purum recondant in horreum meū. Rursus Iesus significare uolens per similitudinē euāgelicam philosophiam, primum in specie contemptā & humilē, per ignominiam crucis, per paucos idios, quasi plantatam, ui ueritatis sic paulatim inualituram, ut totum orbem occuparet, nullūq; genus hominum non complecteretur: Aenigma proposuit huiusmodi: Regnum, inquit, cœlorum simile est grano sinapis, quod homo quidam acceptum, seminauit in agro suo. Quod quidem per se minimū est inter omnia legumina. Cæterum ubi fuerit enatum, magnitudine superat omne genus holerū, & assurgit ad iustā magnitudinē arboris, adeo ut uolucres nidulentur in ramis eius. Iterū rem eandem Iesus inculcauit eis sub significans, quo pacto uis euangelicæ doctrine, clanculū irrepens, & per pauculos apostolos, admixta, totum orbē trāsformatura foret in suam naturam, & quod quū maxime uidebitur absorpta extinctaq; , tū maxime exeret uim suam: Regnū, inquit, cœlorū simile est fermento, quod exiguum mulier abdidit farinæ tribus mensuris, atq; illi c reliquit, donec exigua massa, to

Aliam parabolam.

Aliam parabolam.

IN EVANGEL. MATTHÆI

sa, totam illā farine uim paulatim afficeret, & in suā traheret naturam. Hæc omnia Iesus parabolarū inuolucris differuit populo, neq; quicquā tum illi locutus est absq; parabola, quo simul & animos illorum obscuritate sermonis, ad discēdi studiū excitaret, nec anſam tamen daret occasionem uenantibus calumniā di. Atq; hoc quoq; prædixerat olim propheticū oraculum. Aperiam in parabolis os meū, eructabo quæ hætenus abſtruſa fuerunt à mūdo condito. Tunc Iesus dimiſſa turba, domum ſe contulit, nec illa ſequuta eſt, quum nec intelligeret quid ſibi uellet, nec anſa præberetur calumniandi. Porrò quum ſolus eſſet domi, adierunt illum diſcipuli familiares, rogantes, ut explanaret ipsis parabolam, de zizanijs tritico permixtis. Nam explicata parabola de ſemine uarie excepto, per ſe ſatis addiuinabant, quid ſibi uellet ſinapis granum, aut fermentum abditum. Ieſus nihil grauius enarrauit dilucidet Bonus, inquit, ille pater familias, qui ſeminauit bonum ſemē, eſt pater cœleſtis, ager in quo ſeminauit, eſt mūdus totus, non ſolum Iudæa. Porrò triticum quod enatum eſt bonum, ex bono ſemine, ſunt ij, qui ex institutione euangelica, ſeſe dignos præbent regno cœlorum, profeſſioni ſuæ uita factisq; reſpondentes. His admixta ex malo ſemine, mala zizania. ſunt improbi, qui non ſyncere profitentur euangelicam doctrinam. Inimicus autem ille, qui nocte clām admifcuit ſuum ſemen, unde naſcitur peruerſa do

PARAPH. ERASMI ROT.

sa doctrina, est diabolus. Serui qui uolūt ante tempus colligere zizania, sunt ij, qui pseudapostolos, & hæresiararchas gladijs ac mortibus existimāt ē medio tollendos, quum paterfamilias nolit eos extingui, sed tollerari, si forte resipiscant, & ē zizanijs uertantur in triticum. Quod si nō resipiscant, seruētur suo iudici, cui poenas dabunt aliquando. Tempus messis est consummatio seculi. Messores angeli sunt. Interim igitur mali bonis admixti ferendi sunt, quando minore perniciē tolerantur, quā tollerentur. Porro quum uenerit extremum illud tempus, quum separabuntur boni à malis, quū cuiq; pro factis sua dabūtur præmia, tūc filius hominis omnium iudex, mittet angelos suos, qui repurgent regnum ipsius, neq; quicq; offendiculi sinet illic residere, quandoquidem iam nec boni malis prodesse poterunt, nec mali sinentur amplius bonis negociū facessere. Sed quicumq; uiuentes inter bonos maluerint illis esse molesti, quā eorū consuetudine fieri meliores: separatos ab alijs congregabit, ac tradet illos incendio gehennæ. Ibi pro momentaneis falsisq; uoluptatibus, supplicijs nunq̃ finiendis afficiuntur, submoti ex area ecclesiæ, & cōiecti in specū tartarē, hoc est, in regnū patris sui: ubi sera iam, & inutilis pœnitentia fletum, eiulatū, ac dentiū stridorem extorquebit à miseris. Porro qui ex bono semine progenerati, perseuerarint ad finem usq; quāq; hic interim humiles uidentur, & ab improbis affliguntur, tūc de-

posita

IN EVANG. MATTHAEI

Simile est
regnū cælo/
rū thesauro

posita omni mortalitatis humilitate, fulgebunt ut sol
in regno patris ipsorum. Hæc quoniam utrinq; maxi
ma sunt, non sunt oscitanter audienda. Ad omniū uel
felicitatem perennem, uel exitium perenne pertinent.
Proinde quisquis habet aurem non surdam & obtu
ratā huius mundi cupiditatibus, audiat, ut fugiat eter
na supplicia, & uitam assequatur immortalem. Ad
hæc quo magis accenderet animos suorum ad sitim
euangelicæ pietatis, adhibet & alias duas similitudi
nes, quibus docet euangelij professionem nō esse rem
leuiter aut uulgari studio expetendam, sed omnibus
omissis, hoc unū summo studio conandum, omniūq;
bonorum iactura, summum illud bonum esse compa
randum. Quod quanq̃ non sit cuius obuium, tamen
semel repertū, summam habet felicitatem, & quanq̃
interim latet apud homines, nec ostentat sese, tamē is
qui possidet, tacitus apud se plaudit sibi, securus expe
ctans illum diem, quo felicitas, quæ nunc in obscuro
est, post proferetur in apertum: Regnum, inquit, cælo
rum, simile est thesauro defosso in agro, quem si quis
forte nactus fuerit non iactat apud alios, ne quis sibi
præripiat, sed in sinu gaudens, sibiq; gratulans abit
ad eius fundi dominū, & diuenditis omnibus suis pos
sessionibus, cōflatāq; quāta potest pecunia, mercatur
agrum illum, in quo nouit latere rarum thesaurum,
sibiq; uidetur felix, qui nudatus multis mediocribus
possessionibus, unico, sed insigni, licet ignoto sit fun
do ditatus.

PARAPH. ERASMI ROT.

do ditatus. Rursum: Simile, inquit, est regnū cœlorū,
homini negociatori, qui delectabatur bonis margari
tis. Quum autem nactus esset unam insigniter bonā,
illico diuenditis possessionibus omnibus, mercatus est
eam. Nec sibi uisus est factus pauperior, quod iam ni
hil haberet pristinarum opum. Imò tum demum opu
lentus sibi uidetur, qui sibi conscius esset, quod secre
to possideret margaritum, quod quālibet exiguum, ta
men omnium illarum possessionum precium supera
ret. His adiecit & aliam parabolam, non absimilem
illi de tritico, & zizanijs, adhortans suos quos ex pi
scatoribus fecerat apostolos, hoc est, pisces homi
num, ut studerent quā plurimis attrahendis ad pro
fessionem euangelicam, nec statim abijcerent ac peri
derēt malos bonis admixtos, sed eos, si tentatis omni
bus, nollent resipiscere, seruarēt suo iudici puniēdos.
Rursum, inquit, simile est regnum cœlorum sagenæ
missæ in mare, quæ late sparsa, omne genus piscium
inuoluit, & complectitur. Quam quū iam senserint
impletam, tum ad littus pertrahūt, iāmque sedentes in
sicco, bonos pisces selegunt ac recondunt in uasa, ma
los, & inutiles abijciunt. Itidem fiet in consummatio
ne mundi. Exibunt angeli, dispecturi quid trahat re
te euangelicum. Nec sinent amplius malos bonis ad
mixtos intra eādem sagenam, sed ex meritis, non ex
professione quenque æstimabunt. Malos semouebebūt à
consortio bonorum, atque hos quidem recondent domi
no suo,

IN EVANG. MATTHAEI

no suo, illos abijcient in fornacem ardentem, ibi erit cruciatus intolerabilis, qualem solet testari ploratus ac stridor dentium. Hæc dicta Iesus, quo magis infigeret animis suorum, rogabat num hæc omnia satis intellexissent, quum respondissent sese intellexisse, subiecit & aliam parabolam, qua submonebat eos, hæc & huiusmodi multa discenda, & in memoria penuario reponenda, quo mox ad omnem occasionem possent depromere, siue præmijs alliciendus esset auditor, siue suppliciorum metu territandus. Nam pectus doctoris euangelici, oportere quendā esse mundum ac thesaurum, diuitem & opulentum, unde nunc ex ueteris testamēti libris, nunc ex euangelica philosophia facile depromant uaria, prout auditorum utilitas exegerit. Nec enim semper eadem dicenda, nec eodem modo, nec omnibus rebus omnes cōmoueri. Opus est igitur diuitem quodam thesauro, omni doctrinarum genere instructo. Parabola sic habet: habent, inquit, scribæ Iudeorum, quod ex libris consulti respondeant. Sed quisquis uult esse scriba doctus in regno cælorum, ei non est satis proferre uetera, nisi proferat & noua, si milis opulento cuidam patrifamilias, qui nihil nō habeat in thesauro, siue quis noua desideret, siue quis uetera malit, ut omnibus satisfaciat. Hisce tam uarijs parabolis, quum Iesus satis instruxisset, & populum & discipulos suos, ut subinde mutato loco latius spargeretur euangelica doctrina, abiit in patriam suam, hoc

Et quum cō
summasset.

PARAPH. ERASMI ROT.

hoc est Nazareth, Vbi non auspicatus est prædicationem, ne quid tribuere uideretur humano affectui, nec tamen præteritam uoluit, ut doceret omnibus esse benefaciendum. Ingressus igitur illorum conciliabula, coepit eos docere, quemadmodum alios docuerat. Hic obfuit Euangelico negotio, quod tamen prodesse debuerat, nisi uulgus hominum notis ac familiaribus inuidere mallet, quàm fauere, quum exotica stulte miretur: hoc ipso præclarum esse iudicans aliquid, quod è longinquo uenerit. Quum igitur hic agnosceretur Iesus à nonnullis, qui nouerant humilitatem familiæ, ac parentum tenuitatem, simulq; artem qua Ioseph uulgo creditus pater, uxorem ac priuignum suum alebat, cuius artis sciebant & Iesum fuisse, nec unquam acceperissent illum literis institutum fuisse: ita murmurant inter sese: Vnde isti tam insignis sapientia, aut unde uis ædendi miracula? Nónne hic est Iesus ille faber, Ioseph fabri filius, nónne mater eius paupercula est & humilis apud nos, quæ dicitur Maria? Nónne consobrini illius apud nos sunt, Iacobus, Ioseph, Simon, & Iudas? Nónne quotquot habet proxime cognatos omnes hic degunt apud nos? Vnde igitur iste subito factus alius ad nos redit, docens ac miraculis pollens? An credit sese nobis ignotum esse? Ita Iesu cognatio fortunæq; humilitas fuit illis offendiculo, nihil adhuc nisi plebeum & humanum de illo suspicantibus, & obpristinam uitæ humilitatem, nouæ claritudini subinui-

q dentibus,

IN EVANGEL. MATTHAEI

dentibus. Iesus autem taxans illorum crassum, ac nimis popolare iudicium, qui hominē non ex ipsius uirtutibus, sed ex fortunis generisq; splendore aestimaret, ait illis: Nō est propheta usq; contemptior, quā in sua patria, propriaq; familia, & inter cognatos suos. Quūq; alibi promptam fidē repperisset, multisq; miraculis floruiisset, hic nulla potuit adere, nisi quod impositis manibus paucos sanasset egrotos. Nō quod esset illius contracta potestas, aut mutata uoluntas, sed quod obsisteret illorum incredulitas. Quemadmodum enim medicus non potest benefacere egroto, qui reijcit pharmacum, non quod ars medici sit inefficax, sed qd in culpa sit egrotus, ita quoniam fides est cui dantur miracula, incredulitas obstat, quo minus possit ea promere, cui uirtus alioqui non deest, nisi praepediretur aliena culpa. Itaque tantam maliciam illis exprobrans dicebat: Non nouum, hoc est quod mihi nūc accidit. Accidit idem olim sanctissimis prophetis. Heliæ & Helizæo, quorum sepulchra nunc colitis. Nam quum nō pluisset annis tribus, ac mensibus sex, & ob id ingens fames regionem illam omnem occupasset, Helias fame periclitans, ad nullam uiduam iussus est ire, quū plurimas haberet Iudæa, nisi ad alienigenam illam Sareptanam, in regione Sidoniorum. Apud hanc unam receptus, fidem inuenit, & miraculum edidit. Porro uiuente Helizæo, cōplures erant leprosi in gente Israëlita, nec ullus tamen ab hoc sanatus est, sed
solus

solus Naaman Syrus cuius fides à propheta miraculum uelut extorsit.

CAPVT XIII.

Interim Herodes tetrarcha Galilææ, filius eius quæ pueros Bethlehemiticos trucidarat, audierat rumorem de doctrina de quæ miraculis ac prodigijs Iesu. De quo quum uariarent opiniones multitudinis, alijs dicentibus eum esse Heliam, alij Hieremiam, alij alium quempiam è priscis prophetis, nec deerant, qui prædicarent eum esse Ioannem, qui uitæ redditus, iam factus esset potentior, Herodes irridens illos dicebat: Ioannem ego decollauì, & quomodo uos arbitramini illum uiuere, & non solum uiuere, uerum etiam miraculis pollere? Mox ubi de tam crebris, tam quæ insignibus prodigijs factus esset à multis certior, ut iam rumor nõ posset uideri uanus, dixit famulis suis: Hic de quo tam mira narrant, non est Iesus, qui iam pridem periit interfectus à patre in turba puerorum Bethlehemiticorum, sed est Ioannes, qui surrexit à mortuis, & ideo iam factus diuiniior, clarescit miraculis. Siquidem Herodes manus iniecerat in Ioannem baptistam & coniecerat illum in carcerem, quanquàm uirum haberet in precio, nec pauca gereret ex illius consilio. Sed hic fauor tyranni uersus est in odium, ob incestam mulierculam, cuius plus apud regem ualuit, turpi obsequio conciliata gratia, quàm Ioannis auctoritas. Siquidem Herodiadem Philippi fratris sui uxorem, unde & filiam sustulerat, uiuo fratre in illius odium si-

IN EVANGEL. MATTHAEI

bi adiunxerat, Ioannes libere admonuit regem, nepharium esse connubium, quum & uiueret frater, & superesset ex eo filia. Porro lex Mosaica, iubebat ut fratris defuncti uxorem duceret frater, si contigisset illum decedere absq; liberis. Herodes hoc insanius amans mulierem, quo minus licebat amare, uehementer offensus est hac libertate, adeo ut fuerit illum interfecturus, ni metuisset tumultum populi, apud quem nouerat Ioannem esse uehementer gratiosum, quod & baptizasset plurimos, & complures haberet discipulos, & à plerisq; crederetur esse Messyas. Nemo certe non existimabat illum esse uirum prophetici spiritus ac sanctimonie. Sed hunc metum post excussit luxus, & insanus erga puellam neptem fauor: Quum enim iuxta morem ethnicorum, celebraret diem suum natalem, in quo nihil uoluptatum genialium non adhibebatur: Herodiadis filia puella, lasciuia gesticulatione saltauit ad mensam regiam, adeoq; placuit Herodi, qui iam uino incaluerat, ut deierarit se nihil non daturum puellae petenti, etiam si dimidiū regni sui postulasset. Puella ne perderet tantam occasionem, & mox hac regij pectoris abuteretur libidine, consuluit matrem, quid esset petendum. Illa uerita ne quando Ioanni reconciliatus regis animus, dirimeret incestas nuptias, suavitati filiae ne quid peteret, nisi ut absq; mora sibi daretur in disco caput Ioannis baptistae. Puella ex matris sceleratae consilio, prodijt in cōuiuū, & expectantibus

pectantibus omnibus, quid nam esset optatura, petijt illico sibi dari caput Ioannis in disco, uelut hunc missum pluris factura, quàm dimidium regni. Hoc præter omnem spem audito rex, uultu mærorem simulat, ac iurisiurandi religionem prætexit, præsertim, quod tot conuiuiis testibus, interposuisset, ne leuis aut per iurus uideretur, iussit fieri quod optarat puella. Illico spiculatores missi in carcerem, amputatum est caput innocentissimi uiri, allatum est in disco, datum est puellæ, puella tradidit matri, quæ totius huius fabulæ fuerat architectrix. Atque his auspicijs dedicatus est ille felix natalis Herodis. Hoc præmium datum est ad honesta uocanti. Hoc spectaculo pasti sunt oculi conuiuarum, quos rex sua mensa dignos iudicarat. Caput igitur Ioannis cessit incestæ. Porro corpus asportarunt discipuli Ioannis, ac sepelierunt illud. Hoc tam imma- Et quum au-
ne facinus quum renunciantibus Ioannis discipulis, disset Iesus.
cognouisset Iesus (Nam uelut homo passus est sibi
narrari quasi nesciret, quum præscisset, etiam anteq̃
fieret) secessit in nauim, ut semotus à turba, migraret
in locum aliquem desertum, speciem quidem præbens
humani timoris, sed re uera subtrahens occasionem
scelerato regi, ne homicidiū homicidio iungeret, præ-
sertim cum Iesu tempus nondum adesset, simulq; do-
cens nos aliquando principum furori cedendum es-
se, ne benefactis iritati, & ledāt innoxios, & ipsi red-
dantur sceleratiores. Vitare licet impios, ad facinus
¶ 3 paratos,

IN EVANGEL. MATTHAEI

paratos, quo prodesse liceat bonis. Atque hic quidē
 secessus, quorūdam eximiam fidem declarauit. Etenim
 simul atq; auditum est Iesum uitatis ciuitatibus in de-
 sertis agere, ob metum, ut putabant, Herodis, ipsi reli-
 ctis ciuitatibus adibant eremum, & recondentem se
 se in abditis secessibus, quoniam nauibus, aut uehicu-
 lis ob impedita loca peruenire nō poterant, pedestres
 sunt insequuti, nec itineris difficultate, nec inedia pe-
 riculo deterriti. Adeo iam doctrinam Euangelicā coe-
 perant esurire. Id ubi sensisset Iesus, prodit ē latebris
 suis, & occurrit auidis, qui se subduxerat impijs. Por-
 rō quum uideret eō quoq; confluisse frequentem ho-
 minum multitudinem, qui secum adduxerant multos
 uarijs morbis obnoxios, misericordia commotus est,
 & ex itineris difficultate perspectam habens fidem
 illorum ultro sanauit, quotquot habebant egrotos.
 Tanti autē fuerat ardor multitudinis, ut quū egro-
 tos pueros ac mulieres plurimas secum adducerent
 in locum desertum, tamen nihil commeatus adferret.
 Itaque quum iam appeteret nox, & stomachus stimu-
 laretur fame, discipuli tot conspectis miraculis, non-
 dum satis perfecte sentientes de IESU (Sic enim uis-
 sum est sapientiæ diuinæ, paulatim illos ad perfectio-
 nem fingere, quo firmior esset rerum gestarum fi-
 des, simulq; ipsos doceret, quibus rationibus aliorum
 infirmitati mederentur) admonent præceptorem su-
 um, instare noctem, turbam esse ingentem, iamq;
 plusq;

plusquàm tempestiuum esse capere cibum, dimitteret
 eos, ut dilapsi in uicos finitimos, sibi quisque cibos
 emerent. Iesus autem quo miraculum fieret euiden-
 tius respondit: Nihil est necesse ut quoquàm eant.
 Quin ipsi potius date illis quod edant. Porro discipu-
 li, uelut obliti omnium quæ uiderant, ne ad hanc qui-
 dem uocem expergefacti, crasse quidem responde-
 runt, sed ut horū imbecillitas illustraret miraculi ma-
 gnitudinem: Nos, inquiunt, his tam multis dabimus
 cœnam? Quum simus numero tredecim, ipsi perpar-
 cum habemus cōmeatum, uidelicet nihil aliud, quàm
 panes ordeaceos quinque, & pisces duos. Vt hanc cœ-
 nam non fastidiant, quomodo sufficiet illis, quod uix
 sufficiet nobis paucis? Tum Iesus iussit hoc quicquid
 esset ad se adferri. Discipuli simpliciter obtempera-
 tes, neque responsantes, nos igitur enecas fame, si hoc
 pusillum quod habemus das istis, attulerūt uniuersum
 comēatum. Hic Iesus exhibiturus conuiuium Euan-
 gelicum, in quo ut oportet abesse luxum omnem, ita
 decet æqualitatem esse omnium, iussit ut discumberent
 omnes in gramine, sic ut quinquageni simul accumbe-
 rent, quo magis euidens esset numerus cōuiuorum. Si-
 mulque morem imitatus illorū, qui pluribus exhibitu-
 ri conuiuium aut sportulam, in classes diuidunt multi-
 tudinem, ne cui aut desit aliquid aut supersit. Quo fa-
 cto Iesus tum demum futurus conuiuator, & corpo-
 ra quoque pascens, qui pascendis animis uenerat, ut re-

IN EVANGEL. MATTHAEI

quoq; ipsa doceret discipulos suos, nusq̃ omnino p̃a-
bulum defuturum ijs, qui negotio Euangelico intenti
negligerent rem penuariam, quinq; panes ordeaceos,
& duos pisces sumpsit in manus suas, primū ostendēs
omnibus, quo uictu oporteat esse cōtētos legatos apo-
stolicos, deinde ponens ob oculos synceram multitudi-
nis fiduciam, quæ quum uideret quantulum esset com-
meatus, nec ignoraret quot essent hominum milia, ta-
men iussa discumbere, discubuit. Iesus itaq; conuiuia-
tor manibus tenēs panes & obsonium, sustulit oculos
in cœlum, indicans à patre cœlesti proficisci, quicquid
opus est humanis usibus, eiusq; benignitate laudata,
fregit panes simul & pisces. Atq; ita tradidit discipu-
lis suis, ut apponerent multitudini, uelut enigmate
quodam admonens quales oporteret esse doctores, qui
pascunt sermone dei simpliciū animos. Vt enim Chri-
stus suspiciēs in cœlum indicauit, se nihil docere, quod
non manaret à patre cœlesti, ita uiri apostolici, quoti-
es uiderent populum simplici fiducia pendere ab ore
ipsorum, nihil eis proponerent, quod nō accepissent à
Christo. Nec illi proponerent uarias cupedias ex offi-
cinis philosophiæ mūdane, nec è suis affectibus depro-
merent humana dogmata, sed simplicem & Euangeli-
cam doctrinā illis distribuerent, quēadmodū accepis-
sent à præceptore suo, nec aliter scinderent, q̃ ille ma-
nibus suis fregisset. Siquidē ex huiusmodi demū appa-
ratu, & plurimi reficiūtur, & gloria redit ad Chri-
stum,

stum, non ad distribuentē. Queris exitū conuiuij? Discipuli nihil hæsitantē distribuebant, illi nihil addubitantes comederūt omnes, non ad luxū, sed ad saturitatem. Et adeo nihil defuit numerofo cōuiuiō, ut peracta cœna, collecta fragmēta impleuerint cophinos duodecim. Porro numerus hominum erat quinque milia, exceptis mulieribus & paruulis. His rebus peractis, Iesus docere cupiens, ubi satisfactū est necessitati uentris, non ad lasciuiam, aut somnū, sed ad precationem esse fugiendum, precationi uero solitudinē maxime competere, compulit discipulos suos (ægre enim à dilecto domino distrahebantur) abire ad lacū, & priores transmittere, se dimissa turba sequuturum. At illi quanquā inuiti diuellebantur, tamen non obmurmurant, non excusant imminentem noctē, non rogant quando ipse sequuturus sit, sed simpliciter iussis obtemperant. Illis itaque digressis, Iesus dimissa turba, cui modis omnibus satisfecerat, cōscendit in montem, ut illic oraret solus. Sic enim docuerat orare suos. In montis itaque cacumine, bonam noctis partē solus agebat Iesus. Atque interim absente domino discipuli, nauigantes periclitantur in undis. Siquidem illis ingressis lacum, statim abortus est uentus aduersus, ac nauis intumescens fluctibus, non sine periculo iactabatur. Nox cōduplicabat metū. Quid facerēt? Urgebat periculū, nec aderat cuius imploraret opē. In hoc periculo totam ferē noctem suos reliquit, ut paulatim duraret aduersus omnes formi-

Et statim cōpulsit Iesus.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

dines, doceretq; nunq̃ defuturam opem diuinam periclitantibus, etiamsi paulo serius obtingat. Quarta igitur demum uigilia noctis, penè desperantibus illis, ac iam iam despondentibus animū uenit Iesus nō cymba uectus, sed ambulans super aquas. Illi quum per tenebras uidissent ambulantē aliquē, nec satis agnoscerēt Iesum, magis etiam horruerunt, dicebantq; inter sese, spectrū esse, quod uiderēt non hominē. Vulgus autem nautarum putat huiusmodi uisa præsens exitium portendere nauigantibus. Tantus igitur terror illos inuasit, ut uelut impotentes sui facti, præ formidine exclamauerint. Iesus autem non passus est illos diutius periclitari, sed ilico loquutus est eis, ut quem per caliginem uidere non poterant, indicio uocis agnoscerent. Animo bono sitis, inquit, ego sum, nolite timere. Ad hanc uocem ilico redditus est illis animus. At Petrus qui semper singulari quodam amore flagrabat erga Iesum, nihil omnino credēs difficile, quod ille iuberet: Domine, inquit, si tu es iube me uenire ad te sup aquas. Non enim mirabatur illum ambulare, sed sibi quoq; licere putabat, illo uolente. At Iesus modis omnibus fingens ac formās illius imbecillitatem ad robur perfectæ fidei: Veni, inquit. Ad hanc uocē nihil contatus Petrus, deiecit se è nauicula, coepitq; properare ad Iesum, ambulans & ipse super aquas. Et q̃ diu nihil uacillabat illius fides, subseruiebat illi liquidum elementum. Cæterum ubi dimotis paulisper oculis à Iesu, coepit cir-

pit circūspicere uentorum uehementiam, undarū tu-
 multum, suamq; imbecillitatē, rursus extimuit: cœpit
 subsidere, periclitariq; ne mergeretur. Metus à uento-
 rum uehementia nascebatur, periculum à metu, me-
 tus à diffidentia. Ac rursus periculi magnitudo resu-
 scitauit igniculum fidei, iamq; penè undis obrutus cla-
 mauit, Domine serua me pereuntem. At Iesus admo-
 nens suū discipulum, periculū quod metuebat nō esse
 ab undis aut uētis quæ prius subscriuebant, sed ab im-
 becillitate fiducia, porrecta manu corripuit, ac suble-
 uauit illum dicens: O parum adhuc mihi fidens, qua-
 re uacillabas? Non enim satis est habere fidem uehe-
 mentem ac temporariam, sed oportet habere perpetu-
 am ac constantē: neq; dispicere quantum sit periculi,
 aut quid tuæ uires possint ferre, sed quid ego possim
 fidenti prestare. Mox igitur ut ingressus est nauim,
 uenti conquierunt. Cæterū, qui erant in naui, conspe-
 cto tam admirabili p̄digio, sentientes in illo quiddam
 homine maius esse, prociderūt ad pedes illius, & ado-
 rauerunt eū, dicentes: Vere filius dei es. Quumq; per-
 uenissent ad littus, abiit in regionem Genezareh, ubi
 prius multa prodiderat miracula. Hi posteaq; agno-
 uerunt eū prius uisum rursus adesse, miserūt qui per
 omnem illam regionē, diuulgarēt adesse Iesum, ut ad-
 ducerent, si quos haberent ægrotos. Iam enim ex supe-
 rioribus miraculis fides illorū sumpserat incrementum.
 Igitur undiq; confluentes, offerunt Iesu, quotquot
 erant

erant morbis obnoxij, rogantes illū ut liceret uel sim-
briam uestis ipsius contingere, si molestū esset ipsi con-
tingere singulos aut alloqui. Tantū. erat fidei robur.
Nec fefellit eos sua fiducia, quotquot attigerant sana-
ti sunt.

CAPVT XV.

HAec quo maiore cū gloria dei gerebātur, hoc
magis urebantur inuidia pharisæi, uidentes hi-
sce rebus suam obscurari gloriā, qua se hactenus uen-
ditarant apud homīes. Venabantur undiq; calumniā,
sed quo magis impetunt Iesum, hoc magis traducunt
suam cecitatē, adeo manifestam, ut populus etiā per-
spiceret. Aliquot igitur pharisæi Hierosolymite, nam
illic erant arrogantissimi, simul adeūt Iesum, quo nu-
merus fidē astrueret calumniæ. Porro quū Moses ue-
tisset uerbis legis qcquā adimi, aut addi, pharisæi,
quo uiderētur ipsi legū non interpretes modo, uerum
etiam conditores, friuola quedam adiecerant. Quod
genus sunt illa. Ne q̄s cibū capiat manibus ipuris, im-
puras aut appellabant illotas, quasi manus cibum aut
hominē cōtaminaret, aut quasi liquor aquæ sordes ab-
stergeret animi. Itē ne quis à foro reuersus, & in pro-
miscua turba uersatus, cibū capiat, nisi prius abluto
corpore, perinde quasi contactus hominū inquinaret
hominē, aut quasi purus sit, q̄ lotus sit. Rursus ut sub-
inde lauarētur urcei, pocula, eramenta, sellæ, lecticæ,
reliquaq; suppellex, cuius usus erat quotidianus. His
atq; huiusmodi multis superuacaneis ac friuolis onerant

PARAPH. ERASMI ROT.

rabant simplicem plebem, quibus tantum tribui postu-
labant, ut harū præceptiuncularum gratia nōnunquā
ea negligenter, quæ præceperat deus. Ergo quum non
haberent, quod impingerent discipulis Iesu, transgres-
sionem legis Mosaicæ, præceptorem suggillant, quod
pateretur discipulos negligere constitutiunculas hu-
manas, nō quod eas contemnerent, quanquā merito
contēnendas, sed quod rebus serijs intenti, nōnunquā
illa p nihilo ducerent. Cōueniūt igitur Iesum & aiūt:
Quare discipuli tui non seruant instituta maiorū suo-
rum? Nec enim lauant manus sumpturi cibū. Christus
non ferens tam maliciosam de re nihili criminationē,
percutit illos atrociori repriminatione. Imō qua fron-
te uos, qui hæc leuia calumniāmini, tanti facitis huma-
nas constitutiunculas, quæ nihil adferant, nisi mole-
stam superstitionem, ut ob eas uioletis uel maximum
dei præceptū? Siquidē deus nature legem corroborās.
serio iussit, ut quisq; patrem ac matrē honoraret, ac
subsidio subleuaret: lōgæuitatem ac felicitatem huius
uite pollicens hoc faciēti, mortem cōminans secus a-
genti. Vos aut̃ consulentes auariciæ uestre, quo, qđ
subleuandis parentibus erat impendendū, uertatis in
lucrū uestrum, docetis homines sanctius ac melius es-
se locupletare donarijs templū, quā opitulari paren-
tibus egenis, ac technam commonstratis, qua paren-
tibus opem flagitātibus illudant filij, nimirum ut ita
loqnātur patri aut matri: Munus quod offero tēplo,
tibi

IN EVANGEL. MATTHAEI

tibi collatū puta. Siquidem quod deo offertur summo parenti, recte collocatū est: ac filij pietas proderit, & parētibus. Atq; hac arte sub prætectu falsæ pietatis, contra præceptum dei, deseritur pater, ut melius habeant sacerdotes. Res ad uos redit: ad parētes subleuandos, præter uerba nihil redit. Et impium factum pietatis imagine prætexitis. Quid autē arrogātius, q̃ uestras constitutiones antepone iussis dei, & hanc prætectu sanctissimū dei præceptū abrogare? Iniquū erat istiusmodi cōstitutiuiculis onerare populum plus satis oneratum legis onere. Sed impietatis est non ferendæ, uestris commentis antiquare legem diuinam, cum ipsa natura congruentem. Ista nimirū est uestra ista fucata religio, quæ nihil est minus quàm quod uidetur. Hypocritæ nō immerito de uobis uaticinatus est Esaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem illorum procul abest à me. Sed frustra me colūt, docentes doctrinas, præcepta hominum. His dictis Iesus uelut auersus à phariseis, nihil aliud aucupantibus, quàm ansam calumniandi, iussit turbas propius accedere, dicēs: Audite, & intelligite, quàm sint friuola, quæ uobis præscribunt pharisei, de minimis anxij, maxima negligētes. Isti præpostero iudicio summam pietatis collocant in rebus externis, uelut in delectu ciborū, & ea quæ sunt animi negligūt. Cyathos horrent illotos, & animos impuros negligūt: manus & cutem subinde lauant, animum patiuntur omnibus ui-

PARAPH. ERASMI ROT.

cijis inquinari. Quod intrat in os nō reddit hominem
impurum, sed quod egreditur ex ore, reddit hominem
impurum. Nō enim refert, quo cibo uestaris, sed quo
animo. His uerbis quum uideretur Iesus iustam an-
sam dedisse phariseis calumniandi, quod tolleret cibo-
rum delectum, quem lex diuina præscripsit, qua qui-
dem in re non dissentiebant à phariseis discipuli, faci-
mus nepharium existimantes, cibis uestri cōmunibus,
quod tametsi Christus nondum damnabat, tamen indi-
cat illa nō ex natura sua, sed ex incidētibus causis uel
bona, uel mala fieri, & ob id minoris esse facienda, q̃
ea quæ semper & sua natura pia sunt aut impia, iam
quæ tempus adesse ut id genus legis præcepta, quæ ad
tempus aliquod sint instituta, nec tam adferant san-
ctimoniam, quàm significant, iam incipiant obscura-
ri, mox ad coruscantem Euangelij lucē, prorsus interi-
tura, hoc nondū intelligētes discipuli adeunt dominū,
ac priuatim admonent de periculo: Scis, inquiunt pha-
riseos isto sermone tuo de cibo non polluentem quemq̃
offensos esse, tametsi dissimulant? At Iesus docere uol-
ens aliquādo offendiculū improborū, ex rebus nibili
sumptū, fortiter esse cū suis autoribus contemnendū,
præsertim, quū illis obsecundando, nihil aliud profici-
as, quàm quod alis illorū maliciam, non sine pernicie
simplicium, qui fidentes obseruaciunculis huiusmodi,
negligunt interim ueræ pietatis studiū, hunc in modū
respondit discipulis suis, qui & ipsi nonnihil erāt of-
fensi.

IN EVANGEL. MATTHAEI.

fensi. Omnis plantantio, quam nō plantavit pater me-
 us cœlestis, radicitus euellitur, peribit omnis institutio,
 quam homines ad suum quæstū & gloriam ex se-
 se, non ad ueram pietatem commenti sunt. Ista terram
 sapiunt, & carnalia sunt, pro tempore data coërcēdæ
 crassorum hominum licentiæ. Lex Evangelica spiri-
 tus est, ac cœlestis, nec in istis rebus uisibilibus sita est,
 sed in affectibus animi. Horū igitur prima debet esse
 cura. Siquidē absq; his, nec illa quicquā profunt, ni-
 si ad inanem ostentationē. Hanc igitur philosophiam
 cœlestem, posteaquā cœpistis profiteri, nihil uobis
 Sinite illos, cæci sunt du-
 ces cæcorū. est rei cum fucatis phariseis, qui talibus obseruationi-
 bus promittunt absolutam sanctimoniam, in quibus
 aut nihil est, aut quā minimum pietatis. Iactant se-
 se doctores, ac duces ad ueram religionem, quum ipsi
 nesciant quibus in rebus sit sita uera religio. Itaque
 cæci sunt cæcorū duces. Porro si cæcus cæco uie dux
 fuerit, quid futurum, nisi ut ambo simul incidant in
 foueam? Nesciunt quod docent, & stultos crassosque
 discipulos sibi adiungunt. Valeant igitur stulti phari-
 sæi, cū suis stultis & ineptis constitutiūculis. Vobis ea
 cura sint, quæ uere purū & impurū reddunt hominē,
 hoc est, quæ polluunt aut purgant animū magis quā
 corpus. Ad hæc Petrus, ob penitus à maioribus haustā
 superstitionem, nondum sibi persuadens absq; pericu-
 lo, posse negligi cōstitutiōes eiusmodi, nō ausus ampli-
 us refragari sermonibus Iesu, blande rogat, ut quod
 inuolute

PARAPH. ERASMI ROT.

inuolute dixerat apud populum, de ijs quæ intrant & exeunt os, dignetur explanare. Iesus obiurgatiuncula uolens acuere studium suorum, quos oportebat iam in coniectandis parabolis esse peritiores, & ex alijs aliâ diuinare: Adhuc, inquit, & uos caretis intelligentiâ? Nec intelligitis, quod cibus, qui manibus, siue lotis, siue illotis sumptus intrat in os, demittitur in stomachũ: deinde quod crassius est, per aluũ in secessum eijatur? Corporalia sunt hæc, nec afficiunt, nisi corpus. Animum nec iuuant, nec ledunt, nisi si quis abutatur. Ut autem abutaris, non ciborum fit uitio, sed abutentis. Cæterum quæ progrediuntur ex ore, sunt ea quæ loquuntur homines. Oratio nascitur, non ex uentre, sed ex corde. Porro quod est in corde hominis, id aut uere purum est, aut uere impurum est. Illic enim fontem suum habent noxiæ cogitationes, quibus fratri struunt insidias, homicidia, adulteria, stupra, furta, fraudes, doli, liuor, arrogantia, lites, falsa testimonia, blasphemie. Hæc etiam si non prodeant per os, tamen impurum reddunt hominem, & abominandum in oculis dei. Si prorumpunt, uelut e putri cloaca pestilens halitus, ut declarant hominem esse impurum, ita contagio afflatuq; suo etiam alios inquinant. Porro siue lotis manibus cibum capias, siue non lotis, modo ad usum naturæ sumas, non reddit hominem immundum. Nec potius ex illoto calice sumptus inquinat hominem: modo modice sumas ad usum, non ad luxum. Itidem insidere il-

r lotæ

IN EVANGEL. MATTHÆI

lota sella, non conspurcat animum hominis, uti nec lota sella puritatē addit sedenti. Has igitur friuolas ineptias, quum superstitiose doceāt ac seruent pharisæi, tamen non exhorrent ea, quibus uere inquinatur animus. Moliuntur insidias benemerenti, subornant falsa testimonia, obtrectant famæ proximi sui: & ita suæ cōsulunt gloriæ, ut inuideāt gloriæ dei, calumniātes opera, quæ illius spiritu geruntur, & attribuentes Beelzebub. Hæc erāt illis abomināda, si uere puri uideri uellent. Quod aut hoc est præposterū sanctimonie genus, lotas habere manus, & mentē simul ac linguam habere tot sceleribus inquinatā? Hæc locutus Iesus, reliquit eam regionē, & concessit in fines Tyrri ac Sidonis, uelut ipso facto uaticinans Iudeos ob superstitionē suæ legis expulsuros euangelicam doctrinam, quā gentes essent per fidei sinceritatem sibi uindicaturæ. Siquidē Tyrus & Sidon ab idololatriis incolebātur. Huc ita profectus est Iesus, nō ut prædicaret, quēadmodū fecerat in Iudæa: nondū enim illud tempus aduenerat, sed ut lateret. Nam domū ingressus est latere cupiens, sed fama latentē prodidit. Hoc datū est inuincibili Iudeorū maliciæ, ne queri possent sibi prælatas natiōes impias & prophanas. Itaq; miraculū quod illic gessit, non affectatū, sed casu oblatum, ac propemodum extortum uideri uoluit. Igitur ubi rumor late sparsisset adesse Iesum, cui fama paulatim gliscēs Iudææ terminos exierat: mulier quædā Chananæa

PARAPH. ERASMI ROT.

Chananea, è finibus suis egressa, nō est ausa propius
 accedere ad Iesum: ne impura, purum contaminare ui-
 deretur, sed procul clamore miserabili compellat: Mi-
 serere mei fili Dauid, narrans sibi filiam esse domi,
 misere uexatā à dæmonio. Hic Iesus ille misericors
 & exorabilis, qui solet omnibus obuius esse & expo-
 situs: quo simul & mulieris cōstantissimā fidē omni-
 bus patefaceret, & Iudeis suam pertinacissimā incre-
 dulitatem exprobraret, simulq; doceret nos quantum
 ualeant apud deū improbæ preces ex humili corde p-
 fusa: adeo cōtempnit supplicē, ac uociferantē præ do-
 lore animi, ut nec respoſo dignaretur: uidelicet Iudæi-
 cam quandā arrogantia specie exprimēs, quod Iudæi
 Chananeos ueteres hostes, & idolorū cultores, habes-
 ant abominandos, seq; cōtaminari putēt, si uel collo-
 quium cū illis misceant. Et in hoc affectu tum tēporis
 adhuc erant apostoli. Nō destitit mulier, quamuis re-
 pulsa. Dolor & fides illā reddebat improbā. Segtur
 à tergo, uociferatur lamentabili uoce: Miserere mei
 domine fili Dauid. Discipuli nondū intelligētes quid
 ageretur, pudore cōmoti, potius q̃ misericordia, ob-
 improbū clamorē alienigenæ mulieris, interpellāt Ie-
 sum, rogātes, nō ut misereretur calamitosæ, sed ut im-
 probā ablegaret aliquo responso. Iesus itaq; respon-
 sum addit, repulsa priore durius, quo magis ac magis
 admirabilē redderet Barbaræ mulierculæ cōstantiā:
 ac modestiam: & huius exēplo Iudeis suā exprobra-

IN EVANGEL. MATTHAEI

ret arrogantiam: Non sum, inquit, missus, nisi ad oves perditas domus Israëlitiæ. Nam hoc quoq; titulo sibi mire plaudebāt Iudæi, quod genus essent Israëlitis. Mulier adeo nō est defatigata tot repulsis, ut ausa sit ppius etiam accedere ad Iesum. & accidens ad genua, domine, inquit, opitulare. Non resellebat, quod dixerat Iesus, sed precibus iteratis conabatur obtundere. Non obtexit ius, nihil aliud flagitat, quàm misericordiam. Nec his contentus Iesus, pergit adhuc tentare mulieris modestam improbitatem. Non decet, inquit, sumere panem filiorum, & projicere canibus. Panem appellans fructum Evangelicum, qui fide constat: filios Iudæos, qui patre deo gloriabantur: Canes alienigenas, à religione cultuque dei alienos. Quis Iudæorum huiusmodi conuitio non fuisset iritatus? At mulier, nec recusat canis cognomen, nec Iudæis inuidet honorificum titulum filiorum, sed dominos etiam eos appellans, quos Iesus uocarat filios, amplectitur responsum in specie contumeliosum, & ex ipso, quo uidebatur omnino repulsa, arripit ansam, ne possit repelli: Non inficior, inquit, Israëlitas esse filios, nos esse canes & ideo nō sum omnino repellenda. Non illis præripio suum panem delicatum, quo uestuntur accumbentes in mensa patris: hoc tantum peto, quod domini non solent negare canibus. Diues est mensa taliū, mihi satis est, si cōtingant micæ, quæ decidunt de mensis illorū. Tunc Iesus admiratus tam infatigabilem constantiā alienigenæ

uclutū

PARAPH. ERASMI ROT.

veluti uictus dixit: O mulier, nō possum amplius re-
pugnare tuis precibus, magna est fides tua, qua me
cogis. Fiat itaq; tibi sicut uis. Ac mox hoc ipso in tem-
pore compertū est filiam fuisse à demonio liberatā.

Hoc unum miraculum quum Iesus ad suam gentē pro-
uocandam in confinio Sydoniorum ac Tyriorum, ue-
luti coactus ædidisset, in Iudeam sese recepit, ut decla-
raret, quanto propensior esset in suos, quā in alieni-
genas, si modo beneficijs uinci potuissent. Venit autē
ad lacum, qui dicitur mare Galilææ, atq; illic conscen-
so monte sedebat, ut secessu lociq; difficultate paula-
tim ad firmitudinem eueheret fidem suorum. Mox cō-
fluebant ad illū multi greges hominū, adducentes secū
mutos, cæcos, claudos, debiles, aliosq; diuersis morbis
obnoxios: quorū tam ingēs erat multitudo, ut eos abij-
cerent ad pedes Iesu. Ille uel ex itineris difficultate, sa-
tis perspecta fide illorum, sanauit omnes: tanta celeri-
tate tam multos, ut multitudo quæ uenerat, uehemēter
obstupesceret, quū uideret subito recepisse uisum, qui
modo fuerant cæci: loqui, qui fuerant muti: ambulare
recte, qui fuerāt claudi: integris esse membris, qui fue-
rant debiles. Et glorificabant deum Israëlitici populi,
qui tantis beneficijs dignaretur gentem suam. Hæc po-
puli gratitudo fecit, ut ultro beneficium beneficio cu-
mularet Iesus. Quum enim sciret multitudinem tertiuū
iam diem hærere sibi: tātus erat ardor erga Iesum: &
si quid attulissent secū uiatia, id iam dudū esse cōsum-

Et quū trā-
sisset inde.

IN EVANG. MATTHAEI

ptum: & multos periclitari fame, ad hæc iter esse longū, nec uicos ullos aut oppida esse in propinquo, conuocat ad se discipulos suos, & ait: Misere me multitudinis. Iam enim triduū est, quod hic mihi adherent in deserto, nec habent quod edant: nec eos uolo dimittere ieiunos, ne deficiant in uia prolixiore, quàm ut à ieiunis peragi possit. His dictis submonebat discipulos suos superioris miraculi, quo paucrat aliquot hominū milia. At illi rudes adhuc, & obliui priorum, quasi iussi pascere tantā hominū turbam, solliciti perplexi; respondunt: Vnde igitur nobis tantā uim panū cōparemus, ut sufficiat tam nūerosæ multitudinī? Hæc simplicitas & obliuio discipulorū miraculi magnitudinem illustrauit. Desperātibus igitur illis, Christus peragit miraculi negotium. Rogat eos, quot haberent panes. Respondent: Septem, cum paucis pisciculis. Et cōtinuo iubet eos discumbere in terra. Ac sumens in manus panes septem cum obsonio: posteaquā sublati in cœlum oculis gratias egisset patri, fregit, tradiditq; discipulis suis: illi distribuerunt populo. Comederūt oēs usq; ad saturitatē: & in tantū nō defuit quicquā, ut ex collectis his, quæ superfuerant, imple-retur corbes septē. Erāt autē qui comederāt numero, quater mille, præter pueros ac mulieres. Iesus autem tot tam insignibus editis miraculis in monte, ne plus satis accēderet populū in admirationē sui: præsertim quū hæc corporalia beneficia nō in aliud adhibebantur, q̃

tur, q̄ ut euāgelicæ doctrinæ, qua sanātur & pascuntur animi, conciliarēt autoritatē, dimissa turba nauigio profectus est in terram Magedan. Cap. XVI.

Hic agentem adeunt rursus pharisæi quidā & Sadducei, secta quidē dissidētes, sed ad insidias struendas Iesu, cōcordes. Ac subdole rogāt illū, ut si gnū aliquod æderet è cœlo, quasi posthac illi credituri sint, si id fecisset: quū nihil aliud captarēt, quā occasione calumniādi. Iesus aut quū animaduerteter eos post tot ædita miracula, adhuc in sua pseuerare malicia, ingemuit spū, & ait: Hypocrite, aliud ore pmentes, aliud in corde celantes. In rebus leuioribus nostis, obseruato cœlo, prædicere, quod tempus postridie sit futurū. Etenim cū uidetis solē occidentē, dicitis: Cras erit serenitas: rutilat enim cœlū. Rursus ubi mare uidetis solem orientē, ilico pronuntiatis, eo die futurā tēpestatē, quod rubeat triste cœlū. Ex habitu facieq; cœli cōspecta nostis diuinare, an tēpus idoneū sit futurū, itineri, nauigationi, sementi messiue, aut alijs rebus ad corporis usum pertinentibus: & in noscendo tēpore, quod adfert salutem animarum, tam estis stupidi & oscitantes? Tenetis scripturas, uidetis quæ geratur, cōspicitis innouari mundū: & nondū intelligitis adesse tēpus illud, à prophetis prædictū, totq; seculis expectatum? Ex uno signo pronuntiatis futurā serenitatem, aut tempestatem: ex tot signis, quæ quoti die uidetis, non intelligitis id quod adest? Si prodigijs

IN EVANGEL. MATTHAEI

meliores reddi potuissetis, iam pridem crederetis mihi. Nunc signum flagitatis, quo reddamini deteriores. O nationem pravam et adulterinam, longeque degenerantem à maioribus suis, quorum titulis se uenditat. Ostentum subdole quærit è cælo, quod calumniatur: sed hoc olim illi dabitur quod horreat, non quod carpat. Interim non dabitur illi portentum nisi è terra, quod frustrabitur omnes illorum conatus, quum uiderint rediuiuum, quem putabant extinctum, ac sepultum. Prodigosum illis uidetur, quod accidit Ionæ pphetæ. Dabitur illis simile prodigium, sed admirabilius. Hoc enigmata significabat dominus Iesus, se prius occidendum ac sepeliendum ab illis, quem nihil aliud existimabāt quàm hominē. Ac mox diuina uirtute reuicturū. His igitur cum sua cæcitare relictis Iesus nauigio transmissit lacum. At discipuli per obliuionem non prosequerant sibi de panibus, priusquam nauim conscenderēt. Nam unicum duntaxat panem habebant in naui. Iesus igitur ut uellicaret illis memoriam: Cauete, inquit, etiam atque etiam à fermento Phariseorum ac Saduceorum: uidelicet obscure taxans Iudaicam illorum superstitionem, quod magnum quiddam esse putabant, his aut illis uesci cibis: quum ante docti fuissent, his quæ intrant in os, non inquinari hominem. Hoc dicto, discipuli, quanquam quid sibi uellet, nō intelligentes: tamē admoniti sunt, quod obliti fuissent naui imponere comestum. Hac igitur de re sollicitos, Iesus obiurgat, in

PARAPH. ERASMI ROT.

cusans illorū tarditatē: qui toties docti dictis simul ac
factis, penitus ex animo profligandam de uictu sollici-
tudinē, adhuc rerum huiusmodi cura distincentur:
O parū mihi fidentes, inquit, quur hæc cura torquet
animum uestrum, quod panum obliti sitis, quasi quic-
quam nobis defuturum sit, etiam si uos non prospexe-
ritis? An non docui, primum omnium quærendum re-
gnum dei, hæc ultro adijcienda? An non bis iam uidi-
stis, tantæ multitudini nō defuisse cibum? Tot modis
docti, monitiq; nondum intelligitis, nondum memini-
stis? Adhuc cor habetis huiusmodi curis obcæcatum,
& phariseorū more: quod cernitis oculis, non uide-
tis? quod auditis auribus, perinde est quasi non audia-
tis? An excidit, quod nuper uobis, nō solum testibus,
uerū etiam ministris gestum est: quū quinq; panibus
hordeaceis ac duobus piscibus saturarētur quinq; ho-
minum milia? Quum esset tantus conuiuiarum nume-
rus, quum esset tam parcus apparatus, quot cophinos
implestis ex eius cōuiuij reliquijs? Respōdēt illi: Duo
decim. Ac rursum quum uobis distribuentibus septē
panibus, & paucis piscibus expleti fuissent quatuor
hominum milia, quot cophinos implestis ē reliquijs?
Respondent: Septem. Cur nondū agnoscitis genus ser-
monis mei, quem ad curam rerum corporalium trahi-
tis: quum is prospiciat animis magis, quā corpori-
bus? Iam ex uobis oportuit cōiectasse, quid sibi uellet
enigma quod dicebam, cauendū à fermento phariseo

Quare non
intelligitis.

IN EVANG. MATTHAEI

rum & Sadduceorum. Iam docueram nihil referre, quo cibo uesteamur, iam multis modis inculcaram his qui rem tractant euāgelicam, huiusmodi sordidas curas prorsus abijciēdas. Hac obiurgatiuncula discipuli facti attentiores, intellexerunt quod Iesus sensisset diligenter cauendū à doctrina pharisæorū, quæ nihil habebat syncerum, sed ambitione, auaricia, liuore, cæterisq; uitijs esset corrupta: quum euangelica doctrina nihil huiusmodi sapiat. Illorum enim doctrina, magis infici hominē, quàm pasci: & ob id diligēter esse cauendū, quod falsa specie pietatis solēt incautos fallere, quum sit merum ueræ pietatis uenenū. Hic ubi

Venit autē Iesus.

Iesus uenisset in regionem Cæsareæ ciuitatis, quā Philippus Tetrarcha in honorem Cæsaris sic appellauit, fratrem Herodem imitatus, qui ei cui prius fuit nomē turris Stratonis, uertit nomē, & appellauit Cæsareā, uoluit periculum facere, quantum profecissent discipuli, ex tot sermonib⁹ auditis, ex tot miraculis cōspectis: & an aliquid sublimius de se sentirent, quàm uulgus. Percontatur igitur illos, dicens: Quem dicūt homines esse filium hominis? Aīunt: Alij Ioannem baptistam (Si enim suspicati sunt Herodiani) alij Heliā, quod is raptus esset: & ideo tunc suspicarentur apparere iuxta prophetiam Malachie: alij Hieremiā, quæ is typum generet Christi, quodq; de illo dictū esset: Ecce constitui te hodie super gentes & reges, ut euelas, & dissipas, & plantes, quæ uere erant in Christo complenda

PARAPH. ERASMI ROT.

cōplenda. His auditis Iesus, ut certiorē aliquā ac sublimiorē eliceret professionē: Vos, inquit, quos oportet me rectius nosse, quem me esse dicitis? Hic Simon Petrus, ut erat amantissimus Iesu, tanquā futurus ordinis apostolici princeps, omniū nomine respōdit: Tu es ille Christus, filius dei uiui, nō suspicionē pferēs, sed certa & indubitata sentētia profitēs illū esse Messyā à pphetis promissum, singulari quodā more filiū dei. Hac tā alacri, tāq; solida professiōe delectatus Iesus: Beatus es, inquit, Simon fili Iōānis. Istā uocē nō tibi suppeditauit affectus humanus, sed pater cōlestis, afflatu secreto suggessit animo. Nullus enim digne sensit de filio, nisi patris instinctu, qui solus nouit filiū. Atq; ego uicissim, ne gratis me tā magnifico testimonio ornaris, illud affirmo, te uere Petrū esse, hoc est, solidū lapidē: nō huc aut illuc uacillantē uarijs opinionibus uulgi, & huic saxo tuæ pfeßiōis, supstruā ecclēsiā meā, hoc est, domū & palatiū meū, quā ita cōmuniā inixā imobili fundamēto, ut nullæ uires regni tartarei ualeant illā expugnare. Multis machinis uos impetet Satanas, cōcitabit in uos impiorū spiritūū cohortē, sed meo præsidio stabit ædificium meū inexpugnabile, tantū maneat ista solida pfeßio. Regnū cōleste est ecclēsia: regnū diaboli est mūdus. Ab hoc nō est quod qsq; sibi metuat, modo Petrus sit, hoc est, tui similis. Atq; huius regni cōlestis clauēs tibi sum traditurus. Cōuenit enī ut ille primus sit autoritate, q

primus

IN EVANG. MATTHAEI

primus est fidei professione & charitate. Et est qui-
 dem interim istud regnum cœlorū in terris, sed cōmer-
 cium habens cū cœlo, unde pendet. Proinde qui pecca-
 tis adhuc obstrictus est, ad regnū pertinet inferorū:
 nec potest ingredi regnū cœlorum. Ingredietur autē
 si apud te professus, quod tu profiteris, per baptismū
 solvatur à peccatis: atq; ita te duce, tēq; fores reseran-
 te, ingredietur regnum cœlorū. Hæc mea peculiaris
 est potestas, condonare peccata: sed hanc potestatem,
 tibi quadantenus impartiam, ut quod tu meis clavi-
 bus acceptis solveris super terram apud homines, so-
 lutū sit & in cœlis, apud deum. Cōtra quod tu in ter-
 ris alligaris, alligatum sit & in cœlis. Comprobabit
 enim deus tuū iudicium, ab ipsius spū profectū. Hæc
 locutus Iesus, præcepit discipulis suis, ut hanc magni-
 ficam de se opinionem, adhuc apud se servarent: neq;
 cuiquam cæterorum aperirent, quod ipse esset Mes-
 sias. Prius enim erat peragendū sacrificium crucis,
 & declarāda naturæ humanæ veritas. Deinde per re-
 surrectionē, & spiritum sanctū declarāda diuinitas.
 Quāquam enim Petri vox collaudata est à Christo,
 veluti iam proficientium, & paulatim emergentium
 ad perfectiora, tamē adhuc somniabant regnū quod-
 dam non omnino dissimile mundano. Et ob hæc Iesus
 obscure, quasiq; per enigma Petro ius clauium polli-
 citus est, non continuo tradidit. Nondum enim erat
 idoneus qui uteretur, haud dum satis edoctus magiste-
 rio spiri

PARAPH. ERASMI ROT.

rio spiritus cœlestis. Atq; ideo Iesus reuocat eos, ad
 mysteriũ crucis, ac mortis suæ, quo regnũ illud erat
 parandum, deuicto diabolo, & abolitis peccatis, quo
 minus animis perturbarentur, quum hæc uiderent ac
 cidere, quæ sciebant paulo post esse uentura. Maluer
 rant illi gloriari, in potente illo ac sublimi filio dei ui
 ui: sed in hoc nemo uere potest gloriari, nisi qui non
 fuerit offensus eiusdẽ humilitate. Cœpit igitur Iesus
 suos ad hanc tempestatẽ, quæ imminabat præparare,
 indicans eis sibi prius eundẽ esse Hierosolymã, seq;
 multis malis affligendum à scribis ac phariseis, atq;
 etiam à primarijs sacerdotibus. Deniq; & occidẽdũ
 esse, sed tertio die reuicturũ. Hunc sermonem quum
 discipuli carnales adhuc non satis intelligerent, quod
 hæc iudicaret indigna eo, qui tot miraculis declaras
 set se filiũ dei: non ausi sunt tamen interrogare domi
 num, quid sibi uellet mori, & resurgere. Petrus itaq;
 quẽ præcipuus quidam amor erga præceptorẽ semp
 fecit cæteris audaciorem, abducit eũ à reliquis apo
 stolis quasi familiarius aliquid dicturus. Et increpã
 illũ, atq; abominans mortis, & afflictionum mentio
 nẽ: Propitius, inquit, esto tibi domine: non cõtingent
 ista tibi. Siquidem in te situm est, ut non eueueniant.
 Quamq; enim Petrus afflatu patris, magis q̃ suo sensu
 pronũciauerat eũ filium dei uiui, procul aberat ta
 men ab intellectu illius arcani, quod Iesus sua morte
 redempturus esset genus humanum: & resurrectione
 declaraturus.

Exinde cœ
 pit Iesus o
 stendere.

IN EVANGEL. MATTHÆI

declaraturus orbi potentiā diuinā uirtutis. Hunc igitur affectū, ut in suis corrigeret Iesus, cōuersus est, & intuitus discipulos suos, quos sciebat similiter affectos esse, tametsi solus Petrus ausus fuerat increpare dominum, ait Petro: Abi post me Satana. Desine aduersari uolūtati patris mei: tuū est seq̃ me, nō praeire. Nūc obsistis, impedire studens, quod ob salutē humani generis, & pater uult fieri, & me facere decet. Cupis esse socius regni, & obsistis ad crucem ultro pperanti, qua regnū hoc asseram patri. Quā me uidetis ire, hac est uobis quoq; tēdendū ad regnū cælorū. Tu uero nondū sapis ea quæ sunt dei, sed humanis affectibus ductus repugnās uolūtati diuinæ. Ne obsta igitur inutilis monitor, sed à tergo sequens, discipulū age potius q̃ magistrū. His dictis ubi Iesus retudisset intē,

Tunc Iesus pestiuā Petri improbitatem, cōuersus ad oēs discipulos, dixit discipulos, coepit pluribus uerbis explanare, qd esset quod dixerat Petro: Vade post me. Quisq; uult, inquit, esse meus discipulus, & particeps esse regni cælorum, sequatur mea uestigia: ac sicut uidet me contēptis omnibus huius mūdi bonis, etiā uitā meā ultro impendere saluti hominum & gloriæ patris, ita ille affectus oēs humanos abdicet oportet, paratus ad omne mortis genus, euangelij causa: tollēsq; & ipse crucē suā, me ad crucē euntē sequatur. Sic pati beari est: sic affici ignominia, gloriosum est, sic occidi, est lucrifacere uitam. Scio nihil esse uita charius: sed sic cuiq; sua perdēda est uita, si uelit eā seruare, perditurus, nisi pdiderit,

PARAPH. ERASMI ROT.

Lucro suo perdit, q̄ p̄dit ob euāgeliū: uere p̄dit, q̄ de
serto euāgelio, cōsulit uitæ tēporariæ, & dispēdiū fa-
cit æternæ uitæ. Nemo tā stultus est, ut uitæ corpora-
lis hui⁹ ac breuis iactura, uelit uniuersum hūc mūdū
lucrifacere. Quorsum enī opes, si interim perit ipse
possessor? Ita dementis est tanti facere affectus suos,
opes, aut etiā corpus ipsum, mox & alioqui periturū
etiā si nemo occidat: ut hominū gratia, æternæ uitæ
faciat dispēdiū, quā q̄ nō habet, frustra habet cætera.
Nihil igitur cuiq̄ tam charū esse debet, cuius lucrū
animæ suæ dispendio uelit cōmutare. Nā ceterarū re-
rū iactura, potest utcūq; sarciri, animæ dispendiū est
irrecuperabile. Qui perdit uitā suā mea causa, nō p̄-
dit, sed mihi scenerat, recepturus cū lucro, quū appa-
ruerit maiestas regni mei. Neq; enim est quur animo
deijciamini, quod ostenderim ob euāgeliū multa to-
lerāda tristitia. Habitura sunt hæc breui finē, & igno-
miniam tēporariā, sequetur æterna gloria. Siquidem
filius hoīs, quē uidebitis cōculcatū ab omnibus, & ha-
bitū pro uermiculo, aliquādo uēturus est alia specie,
demonstraturus oībus maiestatem & gloriā patris, & i-
pātibus eū satellitibus suis angelis. Tūc qui hic iudi-
catus erat, & cōdēnatus ignominiosa morte, iudicem
aget omniū & uiuorū & mortuorū, redditur⁹ cuiq;
præmiū p̄ factis suis. Tūc morti addicētur æternæ, q̄
hic uitā pluris fecerint, q̄ me: & uita donabūtur im-
mortali, qui mea causa uitā corporis ad tēpus cōtem-
pserint. Nūc certaminis tēp⁹ est, erit olim præmiorū.

Filius enim
hominis uē-
turus est.

IN EVANG. MATTHAEI

Amen dico
vobis.

Atq; hæc quidē felicitas, tum absoluetur, quū uisum
erit patri. Neq; enim uestrum est nosse tempus. Et ta-
men interim dabitur huius gloriæ gustus aliquis. Siq;
dem illud habete pro certo. Sūt hic quidā adstantes,
qui non gustabunt mortem, priusquam uideant filiū
hominis, ostendentem maiestatem regni sui, quatenus
oculis corporeis cerni potest. Certe uidebūt ante mor-
tē regnū dei promere uirtutē suam: iamq; paulatim
uincere potentiā huius mūdi uniuersam. Cap. XVII

Post dies sex Iesus uolēs aliquo pacto uelut per
somnia exhibere suis, eam speciem qua olim uē-
turus est iudex orbis, tres ē numero discipulorū sele-
git, Petrum, Iacobum, & Ioannem huius fratres: atq;
his subductis in montem uehemēter excelsū, procul
ab hominum conspectu, transfiguratus est corā illis.
Refulsit autem facies eius, in morē solis: ac uestimē-
ta niueo quodam candore relucebāt, qualē nullus ful-
lo super terrā potest dare. Simulq; apparuit illis Mo-
ses & Helias, colloquentes cum eo de gloria mortis,
quā esset subiturus Hierosolymæ. Hoc ita uisum est
Christo: ut his autoribus, quos plurimi faciebant oēs
Iudæi, confirmarentur apostoli, neq; suspicaretur eū
uelle legē abolere: quū adstaret illi Moses, neq; pro-
phetas, quum adesset Helias: nec mortē ut ignominio-
sam abominarentur, quā tanti uiri ut gloriosam præ-
dicabant. Hæc uisa sunt apostolis, ueluti recēs exper-
rectis à somno: nam oculi grauabantur. Nō enim ca-
picbat

piebat mortalis infirmitas, uisionis magnitudinē. Ex p̄a
 uefactis igitur, & attonitis, tam incredibili spectacu-
 lo discipulis. Petrus nondum satis sui compos, sed tō-
 tus raptus uoluptate ac maiestate spectaculi, quæ pro-
 cul abesse uidebatur, à mentione mortis: Domine,
 inquit, extruamus hic tria tabernacula. Tibi unū, al-
 terum Mosi, tertium Helie. Hoc uisum est Petro con-
 sultius, quàm Hierosolymis occidi. Nondum sermonē
 finierat Petrus, ecce nubes lucida, obumbravit aposto-
 los, ne sublimitate spectaculi absorberentur. Et ecce
 uox patris, de nube sonuit ijsdem uerbis testificans de
 filio, quibus testimonium illi præbuerat apud Iorda-
 nem baptizato: Hic est filius meus unice charus, in
 quo sibi complacet animus meus, ipsum audite. Hanc
 uocem diuinæ maiestatis plenam, nec ferendam huma-
 nis auribus, quum audissent discipuli, procidentes in
 facies suas, maiorem in modum extimuerunt. Metue-
 bant enim uitæ suæ, quod didicissent deū ita loquutū:
 Nō uidebit me homo & uiuet. At Iesus recepta prior
 re specie contigit eos manibus, ne suspicarentur esse
 spectrum, ac uoce consueta notāq; consolatus est illos
 dicens: Surgite neq; metuite quicquām. Porro quum
 receptis animis attollerent oculos suos, neminem uide-
 runt illic, præter solum Iesum, talem qualis uenerat
 in montem. Quum autem descenderent de monte, pri-
 usquām redirent ad reliquum discipulorum cœtum,
 præcepit illis, ne cuiquām narrarent de his, quæ uide-

IN EVANG. MATTHAEI

rant, donec filius hominis resurrexisset à mortuis. Nam ante id temporis sermonem & fructu suo cariturum, & fide. Ac discipuli quidem cōtinuerunt apud se, conferentes inter sese, quid sibi uellet hoc quod dixerat Iesus, postquàm resurrexerit à mortuis. Adeo cor habebant obuolutū, ut ea uox toties audita, non descenderet in pectus illorum. Sed scrupulus quidam ceperat animos illorum, ex eo quod Heliam conspexerant assistentem Iesu, hunc inter eūdum proponunt illi. Quid est igitur, inquiūt, quod scribæ docentes aduētum Messyæ, dicere soleant ex autoritate Malachiae, quod priusq̃ sit uenturus Messyas, uenturus sit Helias Theobites. At is non præcessit aduentum tuum, sed hodie demū uisus est in monte. Quibus Iesus respondens ait: Helias quidem uēturus est quemadmodum dixit Malachias, & iuxta prophetiam præcurret aduentum meum, ac restituet omnia, conuersis ad Euangelium Iudaicæ gentis reliquijs, ne condemnetur tota natio. Verum is aduentus erit olim, cum rursus adero cum maiestate patris, redditurus unicuiq; pro suis factis præmia. Quancquàm & hunc meum aduentum præcessit Helias quidam, quem æque atq; me cōtempserunt & fecerunt in illum, non pro meritis ipsius, sed quicquid ipsis collibitum est. Neq; mitius ab illis tractabitur filius hominis. Tunc intellexerunt discipulī quod Ioannem baptistam diceret Heliam, ob uitæ similitudinem, & in carpendis regibus libertatem. Ceterum

PARAPH. ERASMI ROT.

terum ubi iam iret Iesus ad discipulos suos, uidit ingentem hominum multitudinem circum illos, ac scribas disputantes cum illis. Populus autem admiratus, set ad turbam, quò abisset Iesus accurrit, & salutauit eum. Ille rogat quid esset, quod inter sese disputarent. Tum quidam e turba respondit: Magister, adduxeram ad te filiū meum, qui misere uexatur ab immūdo spiritu, qui quoties illum corripit, alliditur puer in terram, aliās in ignem, nonnunquā in aquam impellitur, spumat, stridet dentibus, & contabescit. Et quoniam tui nō erat copia, rogavi discipulos tuos, ut eijcerent dæmonium, nec potuerunt. At Iesus ut omnium incredulitati mēderetur, uelut indignabundus exclamat: O natio incredula, quā diu frustra uersabor apud uos, quā diu feram mores uestros intractabiles? Tot miraculis aditis nihil proficio, simulq; iussit puerum adduci, quo miraculum redderet omnibus magis conspicuum, & insigne. Qui cum adductus esset, & à Iesu conspectus, protinus ibi in oculis omnium corripuit eum spiritus, & elisus in terram uolutabatur spumans, miserabile spectaculum. Tum Iesus quo magis etiam illustraret magnitudinem mali, percontatus est patrē, quantum esset temporis, quod huiusmodi malo uexari cœpisset. Pater respōdens, ab infantia, inquit, nec sine uitæ periculo. Nam frequēter illum egit, nūc in ignē, nunc in aquam, ut perderet. Scio morbū atrocem esse, attamen si quid pates opitulare, misertus nostri.

IN EVANG. MATTHAEI.

Iesus audito, si quid potes, subtaxans imbecillitatem fi-
dei, quasi morbus ullus esset potētiōr uirtute diuina,
ait illi: Noli querere quid ego possim efficere, sed ui-
de num tu possis credere. Etenim si plene confidas ni-
hil est tam difficile, quod non possit contingere fiden-
ti. Ad hanc uocem pater fiducia concepta, spēq; cer-
tiore, profusis lachrymis exclamans respondit: Cre-
do domine, sed etiam si qd deest fiduciæ meæ, supple-
de tua bonitate, & adiuua incredulitatem meam. Inte-
rim quum Iesus conspiceret concurrentē populi mul-
titudinem ad spectaculum, auidam uidendi, num suc-
cederet Iesu quod discipulis non successerat, commi-
natus est spiritui immundo dicens: Surde & mute spi-
ritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & ne post hac re-
petas eum. At spiritus cum eiulatu recessit à puero,
sed prius adeo uehemēter discerpto, uexatoq; ut mor-
tuo similis iaceret, multiq; confirmarent esse mortu-
um. Adco tenax erat mali uis. At Iesus correpta ma-
nu pueri, crexit illum in pedes, & ille surrexit. Vt æ-
gre credebat pater, ita ægre sanatus est filius. Interea
mœror quidam occupauit discipulorum animos, me-
tuētes, ne qua culpa sua perdidissent potestatem æden-
di miracula, quum antea gloriati fuissent, etiam dæ-
mones sibi esse dicto audiētes: apud multitudinem qui-
dem pudore silent, ceterum ubi Iesus esset ingressus
domum adeunt magistrū & interrogant eum: Qua-
re nos non potuimus hoc dæmonium eijcere, quum
potestas

potestas hæc abs te nobis semel sit tradita. IESVS ut
 suorum etiam fiduciam confirmaret, quam oportebat
 esse tantam, ut nonnunquam & alienæ diffidentie pos-
 set esse presidio, ait: Imbecillitas fidei uestre partim
 fuit in causa. Nam & morbi uis erat atrox, & patris
 erat uacillans fides, nec uestra tam erat pollens, ut par
 esse posset utriq; difficultati. Est enim nonnihil diluta
 humanis affectibus, & inanis gloriæ fermento uicia-
 ta. Quod si habueritis fidem similem grano sinapis,
 qd̄ quum sit cōtemptum ac minutum, tamen attritum
 exerit acrimoniam nature suæ, & humo conditum
 emergit in arborem spaciosam, nihil esset tam arduū
 quod non ilico dicto conficeretur. Etiam si diceretis
 monti, moue te isthinc, ac demigra in alium locum, fa-
 cturus est absq; mora, quod iussus est facere. Ceterū
 hoc genus demoniorum, quo puer ille tenebatur, non
 eijcitur, nisi fides precatione & ieiunio cōfirmetur.
 Tenax erat mali uis, & iam multo tempore uersum
 erat in naturam. Aduersus huiusmodi uicia pugnan-
 dum est ieiunijs, quæ corpus attenuatum spiritui subij-
 ciūt, & deprecatione, quæ diuinū impetrat subsidiū.
 Hoc sermone docuit Iesus atrociam diuq; consuetam ani-
 mi uicia, remedijs grauioribus oportere propelli. Cæ
 terum quum iam ageret in Galilæa Iesus, quo magis Conuersanti
 præmuniret animos discipulorum suorum, ne supra bus aut eis.
 modū conturbarentur morte sua, rursus iterat & in-
 culcat eis, quod filius hominis tradendus esset in ma-

IN EVANG. MATTHAEI

nus hominum quodq; foret ab illis occidendus, quodq;
tertio die resurrecturus à mortuis. Hic sermo maior
rē in modum discruciat animos discipulorū, qui sic
adamabant dominum suum, licet affectu quodam ad
huc carnali, ut aures illorum nullam paterentur mor
tis mentionē. Nondum enim intelligere poterant, qđ
Moses & Helias Iesu mortem, gloriam appellarant,
quodq; mors illa salutem esset paritura toti mundo.
Quāq; autem ut ad mentionem mortis cōtristaban
tur, ita ad resurrectionis mentionem debebant exhila
rari, tamen in tantum abhorrebat animus à comme
moratione supplicij, ut planē non caperēt quid esset
mori, ac mox tertio die reuiuiscere. Existimabant enī
melius esse nō omnino mori, quando id sibi prestare
poterat, qui poterat à morte reuiuiscere. Vbi uero uē
nisset ad urbem Capernaum, qui Cæsaris nomine tri
buta exigebant, ueriti compellere Iesum, ob autorita
tem, quam sibi iam miraculis compararat, adiere Pe
trum, quem uidebant illi ferē proximum: Magister, in
quiunt, uester num soluit didrachma? Petrus quum
pecuniam non haberet, nec uellet offendere tributorū
exactores, respondit illum soluere. nam hactenus hu
iusmodi tributa soluerat etiam Iesus. Quūq; iam do
mum essent ingressi, nam illic domicilium habebat Ie
sus, Petrus anxius, habebat in animo loqui Iesu de sol
uendo tributo, promiserat enim, nec habebat quod da
ret. Tum Iesus non inscius quid in animo uolueret
Petrus,

Et quum ue
nisset Capar
naum.

Petrus, præuenit illius interrogationem: Simon, inquit, quid tibi uidetur? Reges à quibus solèt accipere tributum, aut censum, à filijs ne, an ab alienis? Ab alienis, inquit, Petrus. Tum Iesus ergo, inquit, filij sunt immunes, obscure subindicans se terræ, marisq; , & omnium rerum dominum, nulli mortali principi debere tributum aut censum, nec suos discipulos ut filios regni teneri, sed tamē docere uolens in huiusmodi rebus, quæ nihil faciūt aduersus pietatem, nonnūq̃ obsequendum huic hominum generi, ne prouocati grauiora peccent, subiicit: Attamen, inquit, ne simus illis offensendiculo, abi ad mare, & eum piscē qui primus ad te prodierit, tolle. Aperto ore eius, inuenies staterem, hoc est drachmas quatuor. Eū tolle & da illis pro me & pro te. Hoc facto Iesus simul ostēdit, & suā potentiam, qua nulli subijciebatur, & modestiam qua cedi uolebat ijs, quos ob rem uilem, & asperuandam non expedit iritari. Etenim qui sic dare potest, maior est, quàm qui debeat, & tamen quum dat quod nō debet, docet aliquoties esse præstabilius de iure tuo decedere quàm cum improbis de iure contēdere, præsertim in hisce rebus, quæ facultates atterunt, non ledunt autem pietatem. Habet & mundus ordinem suum, quem per occasionem Euangelicæ libertatis, non oportet omnino confundi.

Caput XVIII.

His ita gestis subijt apostolorum animos humanus quidam affectus, ac stimulus liuoris, & ambitio

IN EVANG. MATTHAEI

nis, Audierāt de regno cœlorum, uiderant tres aposto-
 los seorsum abductos in montem, audierant Petro tra-
 ditas clauces regni cœlorum, eiq; dictum: Beatus es Si-
 mon Bariona, & super hanc petram ædificabo eccle-
 siam meam; conspiciebant illum familiarius, quædam
 & audacius colloqui cum domino: ac modo uiderant
 illum ceteris apostolis prælatum in soluendo tributo,
 quodamq; modo æquatū Christo, Itaq; Petro subinui-
 debant, cui uidebatur principatus regni cœlorum de-
 stinatus, quum esset ille natu minor. Adcunt igitur Ie-
 sum, & rogant quis esset futurus primas in regno cœ-
 lorum. Adhuc enim somniabant tales quasdam digni-
 tates, quales uidemus in principum aulis. At Iesus ut
 penitus eximeret hunc affectum ex animis eorū, pue-
 rum quædam ad se uocatum statuit in medio discipu-
 lorum, paruulum & adhuc alienum ab omnibus affe-
 ctibus ambitionis & inuidiæ, simplicē, purum, solō-
 que nature ductu uiuentem: illud, inquit, habetote cer-
 tum, nisi quis totus fuerit immutatus, ac prorsus abie-
 cerit omnes affectus istiusmodi, ac transformatus fue-
 rit in habitum & simplicitatem huius pueri, ne reci-
 pietur quidem in regnum cœlorum, tantum abest, ut
 ambienda sit eminentia. Proinde qui se deiecerit, &
 efficiatur huic paruulo similis, hoc ipso maximus e-
 rit, quod sit minimus in regno cœlorum. Etenim qui
 modestia minimus est, is uirtute est maximus. Princi-
 pes amant sui similes, & apud hos maiore in precio
 est,

est, qui ceteris submotis semet anteposit. Ego mei similibus delector. In aulis huius mundi, princeps ad sui contumeliam pertinere putat, si quis quem è summatis affecerit contumelia, & in se collocatum officium interpretatur, quod in illos fuerit collocatum. At hominum uere simplicium & humilium, tanta est apud me gratia, ut qui unum quemuis ex his receperit, mea causa, mihi uelim imputari, perinde quasi me receperit. Contra qui laeserit unumquemlibet ex his pusillis, aut offenderit qui mihi fidunt, totiq; pendent ex me, poenas daturus est atrociores, q̃ si saxo molari collo illius alligato demergatur in profundum maris. Quid enī sceleratius, quàm eos offendere, qui nulli male uolunt, qui nulli inuident, nulli se præferunt, qui omnes amant ex æquo? Sed heu male erit mundo ob scandala offendiculâq; similibum paruulorum. Hominum peruersitas in causa est, ut fieri non possit, quin accendant offendicula. Erunt qui liuore odiq; commoti, persequantur benemerentes, maledicant bene precantibus, occidant salutem æternam asferentes. Atque hæc quidem offendicula, cedent in bonum eorum qui patientur, imò in bonum totius mundi. Sed tamen male erit illi, cuius uicio natum fuerit offendiculum. Proinde qui cupiunt ingredi regnum cælorum, diligenter uident offendicula pusillorum, sed potius alij alijs uicissim sint adiumento. Neq; satis est cauere, ne quis alteri sit offendiculo, uerum etiam, ne quis ipse sibi accer-

IN EVANGEL. MATTHAEI

sat offendiculum. Tum enim uere sunt offendicula,
 quum sibi quis est offendiculo. Nullus igitur affectus
 cuiquam adeo charus sit, quin amputetur illico, si fue-
 rit offendiculo properanti ad regnum cœlorum. Adeo
 ut si manus tua, aut pes tuus, uidelicet membrum in pri-
 mis necessarium, tibi sit offendiculo, resecandus sit &
 abijciendus. Vtilius enī est tibi, ut ad uitam æternam
 recipiaris mutilus aut claudus, quàm ut integris ma-
 nibus aut pedibus, totus cōijciaris in ignem æternum.
 Oculus membrum est nō solum necessarium ad usus,
 uerūetiam gratissimum homini. Et tamē si hic forte
 tibi fuerit offendiculo, erue, & abijce. Magis expedit
 tibi ut luscus admittaris in uitam æternam, quàm ut
 utroq; oculo incolumi, totus præcipiteris in gehennæ
 incendium. Atq; hæc dicens, Iesus, non sensit aliquod
 corporis membrum amputandum, sed affectus omnes
 amputandos, qui nos auocant à cura salutis æternæ.
 Nam amicus quo carere uix possis, ueluti manus est
 homini. Pater cui inniteris pes est: uxor aut filius quē
 tenere deamas, oculus est. Vt igitur nihil tā preciosū
 tamq; magnificū esse debet homini, quo debeat auoca-
 ri à regno cœlorum, ita nemo quī pauper, obscurus,
 & humilis est contemnendus, sed adiuuandus potius,
 ut proficiat ad meliora. Habetis exemplum. Videte
 igitur, ne quē contēnatis ex huiusmodi pusillis. Quā-
 uis abiecti sint apud mundum, tamen apud deum ma-
 gna est illorū ratio. Nam illud pro certo dico uobis,
 angeli,

angeli, qui tanquàm ministri curam habent illorum,
 assidue contemplantur faciem patris, qui est in cælis.
 Hinc æstimare licet, quanti sint apud deum, quum il-
 lis tales addiderit custodes, ac pædagogos. Rudes qui
 dē sunt, labi possunt, falli possunt, sed simplicitas sub
 fido digna est, non supplicio. Nam ideo filius hominis
 uenit in terras, non ut perderet quenq̃, sed ut quod in
 ipso est, seruaret omnes. Sed multi seruari nolunt, &
 persequuntur seruare uolentem. Hi sunt quos mūdus
 ut magnos suspicit. Autoritate præminēt, opibus pol-
 lent, eruditione præcellūt, ut uidetur, admirabili quo-
 dam falsæ sanctimonix præstigio cōmendantur. Hos
 non oportet quidem ultro prouocare: sed contemnen-
 di sunt fortiter, si metuentes suæ potentix, potentiam
 opprimunt dei: si suæ gloriæ consulentes inuident glo-
 riæ Euangelij: si suo quæstui seruietes, obstant com-
 modis omnium: si dum suam iactant inanem eruditio-
 nem, uiciant doctrinam Euangelicam: si sub præte-
 xtu falsæ religionis, extinctum eūt ueram religionem:
 si beneficijs efferantur. Isti sibi imputent oportet suū
 exitium. Ceterum nobis hoc esse studio debet, ne
 quem perire sinamus ē pusillis & infirmis, qui sic er-
 rant ut sint sanabiles, ouibus similiores quàm lupis.
 Ex uestro sensu coniecturam facite, quantopere sit
 hoc studio patri, qui natura bonus est, ne quis homi-
 num pereat, quos ideo condidit, ut essent beati. Ete-
 nim si quis sit uerus ac fidus pastor, dominus ouium

centum.

Quid uobis
 uidetur.

IN EVANG. MATTHAEI

centum, atq; ex tanto numero perierit una, nōne relictis nonaginta nouem in montibus, abit quæsiturus eam quæ aberrauit à grege? Tantoq; desiderio mactatur unius amissæ, ut reliquum gregem totum exponat periculo. Quod si cōtigerit, ut illam inueniat, pro certo dico uobis, quod magis gaudebit ob unam receptam, quàm de cæteris omnibus, quæ non perierant. Proinde si sic est affectus homo pastor erga gregem suum, quem possidet tantum, nō etiam condidit, quanto magis hæc est uoluntas patris mei qui est in cælis, ne quis percat ex his pusillis, quos condidit, quos sic habet curæ, ut angelos suos horum custodiæ præceperit, quibus ad salutem reuocandis filium suum unicum

Si autē peccat impendit. Absint igitur à uestro contubernio offendicauerit in te cula, quæ pacem dirimunt fraternam, sed adsit mutua frater tuus, charitas, qua uicissim alij aliorum erratis amanter, medeamini, si quæ inciderint. Porro medicandi modus hic erit. Si quid admiserit in te frater tuus quod sit animaduersione dignum, ne statim prosilias ad uindictam, neue rursus silentio tuo sinas illum perire, dū ueluti inuolentus affectibus suis peccat impune, sed primum experire remedio quàm maxime blando, quæ ne pudoris quidem incommodo fratrem aspergat. Adito illum solus solum, & nullis arbitris rem inter uos transigito, si nondum agnoscit culpam, argue illum, & ob oculos pone, quantum aberrarit ab officio fraternæ charitatis. Talis autē sit admonitio, ut declaret te nisi

PARAPH. ERASMI ROT.

te nihil aliud querere, q̄ illius salutem, & amicitia
 pristinae sarturam. Quod si ille tam est sanabilis, ut
 ad hanc secretam admonitionem resipiscat, non est
 quod ulciscaris, aut quod illum traducas: tibi satis
 est, quod lucrifeceris fratrem tuum. Interim & tuo
 lucro consulisti. Periturus enim erat tibi amicus,
 peritura erat deo anima. Quod si grauior est mor-
 bus, quàm ut hoc leuissimo remedio sanari queat,
 non est prorsus abijcienda spes, nec statim ad extrema
 remedia ueniendum. Sed si tibi soli non praeberit au-
 rem, rursus adito hominem, adhibito uno aut altero,
 siue ut pudore mediocri corrigatur, qui non progre-
 diatur usq; ad infamiam, siue ut testimonio duorum
 aut triū possit reuinci. Quod si tam est intractabilis,
 ut nec pudore nec metu iudicij commoueatur, rem
 defer ad congregationem, ut uel multitudinis consen-
 su, uel eorum autoritate, qui multitudini praesunt
 emendetur. Quod si usque adeo est insanabilis, ut
 nec secreta fraternaque correptione, nec duorum aut
 trium conscientia consensuq; , nec prolati criminis
 pudore, nec primorum autoritate corrigatur, illum
 suo morbo relinquito. Amputetur à familiari con-
 sortio, nec alio loco habeatur, quàm si sit Ethnicus aut
 publicanus. Sit haec inter uos atrocissima pœna, quæ
 tamen non in aliud adhibetur, nisi ut aut pudore resi-
 piscat frater, dum se uidet ab omnibus uitari, aut
 certe

IN EVANG. MATTHAEI

Amen dico certe ne gregi admixtus alios inficiat suo contagio .
nobis.

Nec est quod aliquis dicat mihi , diluta & imbecilla sunt regni tui iudicia . Imò seuerissima sunt , si quis contemnet obstinate . Nam humanae leges , quum atrox facinus puniunt capite , nihil aliud quàm corpus interimunt , & nonnūquàm occidunt , quem deus non condemnat : & occidunt tantum , non emendant , posteaquàm non superest , qui possit emendari . At ista coudemnatio quanquā lente procedit ad supplicium , tamen hoc nomine est seuerissima , quod damnatum , nisi resipiscat , manet æterna poena , quam nulla ratione poterit effugere . Quem Cæsar damnat , nonnunquàm absoluit deus , & quem absoluit princeps , aliquoties damnat deus . Ille quem absoluit relinquit hominum consortio , quo faciat & alios sui similes : & quem occidit tollit ex hominum consortio , non solum non sanans , uerumetiam efficiens ne sit qui sanari possit . Hæc sunt humana iudicia necessaria magis quàm laudanda . At uestra sententia sic submouet hominem insanabilem , ut non possit syncretos inficere , & tamen sit quid possit resipiscere : propterea quod uestre potestatis sit , seruare non perdere . Nec tamen impune peccabunt , quibus per uos licet uiuere . Manet illos æternum supplicium , iudice deo , cuius sententia , uestram sententiam approbabit , ni resipuerit damnatus . Etenim qui non querit ultionem

tionem, sed correctionem fratris, qui paratus est ad
missam in se iniuriam remittere: qui sollicitus est
de salute fratris: qui ad egrotum ipse laesus ultro ue
nit, ut illi medeatur: qui semel atq; iterum repulsus,
tamen non desistit à medicando: qui non fudit suo iu
dicio, sed unum atq; alterum adhibet, non ad uindi
ctam, sed ad medclam: huius sentētiam, quoniam pro
ficiscitur ab animo Euangelico deus approbabit, nec
unquàm rescindet, nisi damnatus damnarit quod ad
misit. Quancquàm igitur uestrum iudicium, non ha
bet in specie seueritatem eam, quam habent tribuna
lia principum, tamen magis est formidandum, quàm
illorum sententia, qua saepenumero percutiuntur o
ptimi, & absoluntur sceleratissimi. A deo damnari,
formidabile est. Et ab illo damnatur quisquis à uobis
syncero animo consentiētibus, damnatur. Quod enim
iudicatis spiritu dei, nō uestrum est iudicium, sed per
uos illius. Quod si damnaueritis aliquem humano
spiritu, iam est iudicium humanum, non dei: & is qui
uestra sententia fuerit eiectus à uestro consortio, non
protinus est alienus à consortio cæli. Vis igitur ue
stræ autoritatis in affectibus est, quos solus deus
intuetur. Hæ nimirum sunt clauces, quas Petro me
profitenti daturus sum, quibus quod ligatum fuerit
in terris ligatum erit & in cælis, & quod solutum
fuerit in terris, solutum erit & in cælis. Ea pote
stas

IN EVANG. MATTHAEI

stas tametsi primoribus maxime computet, tamen o-
mnibus à me dabitur, si modo consensus accesserit, nō
humanus, sed in meo nomine. Quin & amplius dicam
vobis. Non solum ualebit consensus uester in condo-
nandis, aut dammandis commissis si uos inter uos &
si mecum consentiatis, uerum etiam si uel duo quili-
bet reperiantur in terris, qui uere concordēs meo
spiritu, hoc est, non commoti affectu humano, sed con-
corditer amantes ea quæ dei sunt, ij quæcunque petie-
rint, impetrabunt à patre meo, qui est in cœlis. Adeo
pater amat Euangelicam sanctamque concordiam.
Quum igitur tantum ualeatis apud eum principem.
qui potest omnia, non est quod uos pœniteat uestre
potestatis, etiam si apud homines, imbecilles & impo-
tentes uideamini. A Cesare non protinus impetra-
tur quod petitur, nec ille quicquid rogatur præsta-
re ualeat. Nec enim ille posset uel febrem depellere,
uel muto linguam reddere. Nihil autem tam est ar-
duum aut incredibile, quod pater meus non sit uobis
præstaturus, si concorditer ab ipso petieritis. Hæc
quum diligenter auscultasset Petrus, existimans ad
se potissimum pertinere, quod de potestate damnan-
di & absolucndi disseruerat I E S V S, scrupulum
aliquem conceperat in animo, propterea quod I E-
S V S dicens post tertiam correptionem sit tibi ue-
lut ethnicus & publicanus, uisus esset certum nume-

Tunc acce-
dens Petrus
ad eū dixit.

PARAPH. ERASMI ROT.

rum præscribere:quem qui transgressus esset, etiamsi
resipisceret, qui peccarat, non esset recipiendus in gra-
tiam. Hac igitur de re exactius docendus adiit Iesum:
Domine, inquit, quoties cōdonabo fratri, si in me pec-
cauerit, & post quotam culpā repelletur à uenia? Nū
post septimam? Hunc numerū proponebat Petrus, ue-
lut abunde magnum, quum Iesus tertiæ duntaxat cor-
reptionis meminisset. Tunc Iesus ostendens in his quæ
cōmittuntur in nos, oportere nos esse facillimos ad ue-
niam: non dico, inquit, ignoscendum usq; ad offensam
septimam, sed usq; ad septuagies septimam: indicans
nullum esse præscribendum numerū ignoscentiæ Chri-
stianæ, sed quotiescunq; resipuerit, qui peccauit, toties
ex animo condonandam esse culpam: penitus eximens
ex animo Christiano omnē ulciscendi libidinem. Atq;
id ne quis existimaret esse durū & iniquum, Iesus ad
bibita similitudine docet esse æquissimū. Nam ostēdit
hanc nō tam esse clementiam, q̄pensationem. Etenim
quum nos aliquando uicissim peccamus in proximum:
sed multo tum crebrius, tum grauius in deum, in quē
quoties delinquimus hoc grauius peccamus, quo ma-
ior est is, in quem peccamus, quōq; maiora ab illo be-
neficia cepimus, indigni simus, qui ueniā impetremus,
uel à proximo, uel à deo, qui uel milies peccanti cōdo-
nat, si modo resipiscat, si fratri tanto leuius peccanti
grauemur offensam remittere: præsertim cum deus
hac lege nobis ignoscat commissā nostrā, ut illius exē-
plo

IN EVANG. MATTHAEI

plo prouocati, faciles & exorabiles simus in proxi-
 mum: Ideo, inquit, regnum cœlorum simile est homini
 prædiuiti ac potenti: cui quum esset ingens familia, ui-
 sum est inire rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset
 subducere rationem, repertus est quidam, qui debe-
 bat illi decem milia talentorum. Porro cum summa
 maior esset, quàm ut debitor esset soluendo, dominus
 iussit & ipsum & uxore & liberos, & quicquid ha-
 bebat rerum uenundari: ut ex conflatō precio satisfac-
 ret creditori. Seruus autem ille supplex accidens ad
 genua domini: Quæso, inquit, ut mihi spaciũ aliquod
 cōcedas, & progressu temporis omnia tibi resoluā.
 Porro dominus misertus serui supplicis ac prouolu-
 ti, plus indulgit quàm ille petierat. Non solũ enim illũ
 non produxit in forum, uerum etiam condonauit illi
 totam summam. Porro seruus ille iam liber quũ esset
 digressus à conspectu domini sui, forte fortuna obuiũ
 habuit quendam e numero conseruorum suorum, qui
 debebat illi pauxillulum pecuniæ, nempe denarios cẽ-
 tum: hic oblitus dominicæ erga se clemētiæ, protinus
 iniecta manu trahere cœpit miserum, dicens: Solue
 quod debes. Ille conseruus ad conserui genua proci-
 dens, totidem uerbis obsecrabat eum, quot ille domi-
 num: Patienter age mecum, & omnia resoluam tibi.
 At creditor inexorabilis, repulit supplicem, & per-
 traxit in carcerem, donec reddidisset quod debebat.
 Porro cæteri cōserui, qui uiderant miram clemētiã
 domini

PARAPH. ERASMI ROT.

domini in seruum, ubi uidissent tantam crudelitatem
conserui in conseruum, dolore graui commoti, rem
omnem denarrant domino. Ibi dominus accensus ira,
reuocauit ad se seruum, cui condonarat omnia. Ser-
ue, inquit, male: nōne ego dominus tantam summam
tibi condonaui: non ob aliud, nisi quod supplex roga-
res me? Non igitur par erat, ut tu conseruus conser-
uo paulum pecuniæ condonares: & supplici misere-
reris, quemadmodum ego tui misertus eram? Certe
mea in te tam recens lenitas te docere debuit lenita-
tem in conseruum. Iamq; dominus implacabiliter irā-
tus, tradidit eum tortoribus seruandum in carcere,
donec resolveret totam summam prius cōdonatam.
Ad hanc imaginem uobiscum aget pater uester coele-
stis. Illi nemo uestrum non debet plura, in quem nemo
non frequenter delinquit. Peccant & homines in ho-
mines, sed longe leuiora. Quod nisi quisque fratri
suo remiserit leuiores offensas in se cōmissas, & re-
miserit ex animo: pater non solum non condonabit
uobis in se commissā grauiora, uerum etiam quæ cō-
donarat, reuocabit.

CAPVT XIX.

His sermonibus ubi Iesus ad beneficentiam er-
ga simplices, ad lenitatem erga delinquentes
instruxisset suos, relicta Galilea, recepit sese in sis-
nes Iudææ, trans Iordanem, uelut occurrens ad fur-
turam mortem, quam clanculum moliebantur pha-

IN EVANGEL. MATTHAEI.

risæi. Atque eò quoque sequuti sunt numerosi greges
 hominũ, deportantes secũ uarios ægrotos: & sanauit
 eos illic. Ac rursus uisis tot prodigijs & studio multi
 tudinis erga Iesum, recrudit phariseorum inuidia.
 Qui callide & insidiosè adorti sunt illũ occasione ca
 ptata ex sermone, quo prius docuerat, non esse repudi
 andam uxorem. Proponunt igitur cornutum proble
 ma: num phas esset, quacunq; de causa repudiare uxo
 rem. Qui si respondiisset esse phas, secũm pugnare ui
 deretur, quũ docuisset nõ licere repudiũ. Si negasset,
 uideretur aduersari legi Mosaicæ, quæ permittit qua
 uis de causa, dare repudij libellum, ac dimittere. At Ie
 sus ita temperat responsum, ut nec Mosi ledat autori
 tatem, nec suum dogma recantet, & phariseis legispe
 ritis autoritate legis os obturet: An nõ legistis, inquit,
 quod quum deus conderet hominum genus, sic institu
 it primum coniugium, ut unus uni indissolubili copu
 la iungeretur? Ex eadem enim massa finxit masculum
 & fœminam, ut horum cõplexu propagaretur huma
 num genus. Ac mox copulam indiuulsam exprimens
 mariti & uxoris, adiecit, non Moses, sed ipse conditor
 deus: Huius mutue charitatis gratia, deseret homo pa
 trem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ. Tãq;
 erit arcta coniunctio, ut è duobus quodammodo fiat
 unus homo, qui prius fuerant duo. Itaq; semel matri
 monio iuncti, iam nõ sunt duo, sed unũ corpus: ut tam
 præter naturam sit uxore à uiro diuellere, quàm mē
 brum

brum à corpore rescindere. Quod igitur deus tam ar-
cto uinculo semel cōnexuit, ne separet homo. Hic pha-
risei iam ansam datam arbitrātes, qua Iesum prehēde-
rent: Si deus, inquiunt, hoc uoluit quod interpretaris,
quid igitur Moses fecit ius maritis, qualibet de causa
abijciendi uxore, modo dent illi libellū repudij? Qua
fronte ausus est permittere, quod deus fieri noluit? Re-
spondit Iesus: Non hoc uobis permisit, quod rectū es-
set natura, sed scāes duriciam cordis uestri, leuius ma-
lum indulsit, ne grauius à uobis committeretur. Neq;
enim is probat diuortiū, qui hoc maluit admitti, q̃ ho-
micidium. Nec hoc efficit libellus repudij, ut rectū sit
repudium, sed testis est tuæ duriciæ, qui quamlibet le-
ui de causa expellas coniugem, & illi prospicit de no-
uo marito, tibi ius adimens, ne reuoces repudiatā. Ve-
rum ab initio, quum nondum increuisset hominū mali-
cia, nec adhuc tot uitij esset infecta natura mortalium:
quoniam non erat tam atrox odium, ut ueneficia ti-
merentur, aut homicidia, non erat repudij licētia: neq;
nunc relaxabitur idem ius, posteaquā Euāgelica do-
ctrina renouat ac perficit naturæ sinceritatem. Mo-
ses idem optabat, quod ego doceo: sed mores uestri ni-
miū ad homicidium propensi deterrebant illum, ne
auderet hoc a uobis exigere. Ego q̃ non irritō legē, sed
absolutiorem reddo, planē dico uobis nephas esse, &
præter mentem dei, & præter uolūtatem Mosi, quod
uulgo facitis, quauis de causa repudiantes uxores ue-

IN EVANG. MATTHAEI

stras. Nec enim ideo rectum est quod facitis, quia faci-
 citis impune. Multa sunt apud deū flagitiosa, quae le-
 gibus humanis non puniuntur. Proinde scitote, quod
 quisquis ob quamlibet causam abiecerit uxorem, &
 alteram duxerit, adulterium cōmittit: nisi forte quam
 repudiat, adulterio cōmeruit repudiū. Nam quae alte-
 ri uiro sui fecit copiam, iam uxor esse desijt, & ma-
 trimonij ius ademit sibi, diuisa carne, quam deus unā
 & indiuisam esse uoluit. Sed qui talibus de causis re-
 pudiarit uxorem, qualibus uos subinde repudiatis, si
 se iungat alteri, non matrimonium est, sed adulteriū.
 Et qui sic repudiatam duxerit, nō uxore suam ducit,
 sed alienam: & ideo non contrahit matrimoniū, sed
 cōmittit adulterium. Sed horum malorum summa re-
 cidit in caput repudiatoris. Primū enim praefractus
 est & immitis, qui uitium uxoris nec ferre potuerit,
 nec uoluerit mederi. Deinde domo depulsa, quae sine
 marito non potest uiuere, causam praebet adulterij cō-
 mittēdi. His auditis, discipuli aiūt Iesu: Si haec est cō-
 ditio maritorū, ut ab uxore, si displiceat non possint
 absolui, praestat abstinere à matrimonio. Dura siqui-
 dem seruitus est domi ferre morosam, rixosam, temu-
 lentam, aut alio simili uitio molestam mulierē. Iesus
 non improbat quidem responsum discipulorum, quos
 propter euāgelij praedicationē cupiebat esse liberos
 à matrimonij seruitute: uerum subindicat, nō esse tutū
 uitare matrimonium: nisi si quis ita firmo sit animo,
 ut possit

ut possit in totum temperare à coitu. Per paucos autem esse qui possint. Propterea quod hic affectus corporis sic omnium est communis, ut non alius sit uiolentior, aut inuincibilior. Quamquam igitur liberius est non illigari matrimonio, tamè tutius est intra cōiugij cancellos contineri, quàm uago concubitu pollui. Iesus igitur subindicās quid esset optimū, & huc inuitans præmio libertatis: non audet tamen exigere, quod quodāmodo uires excedit humanas. Non oēs, inquit, capaces sunt huius sermonis: sed hi duntaxat, quibus hoc datū est diuinitus, quos tātus habet ardor euangelicæ sanctimonie, ut hunc etiam affectū sponte, uolentesq; negligant. Nec enim alioqui laudem habet, quamuis castus cœlibatus, nisi fuerit susceptus studio pietatis euangelicæ. Sunt enim eunuchorum tria genera. Vnum eorum, qui sic nascuntur, qui uirtutis naturæ frigidioris, aut alio quopiam occulto naturæ affectu abhorrent à re uxoria. Alterum eorum, quos execuerunt homines. Horum castitas nullam meretur laudem, quod à necessitate proficiscatur, non à studio uirtutis. Sed habet euangelium & suos eunuchos planè beatos, qui neque natura spadones sunt, neque ab hominibus execti, sed ipsi seipso castrarunt propter regnū cœlorum: non amputato corporis membro, sed ob amorem euangelij, deuictō affectu rei uxoriæ. Videtis palmā in medio positā, certet

t 4

qui uolet

IN EVANGEL. MATTHAEI

qui uolet, quiq; suis fudit uiribus, auferat brachiū qui
 potest: fortiter & ultro certantibus, non deerit fauor
 Agonothetæ. Quoniā de puritate uirginea fuerat ser
 Tunc oblato, deq; sublimitate uirtutis heroicæ, quæ paucis con
 sunt ei par tingat, tanquam per occasionem offertur exemplum,
 nuli, simul & absolutæ puritatis, & summæ modestiæ: sine
 qua uirginitas nihil promeretur laudis. Aderant pa
 rentes, qui cupiebant infantes suos offerre Iesu, ut eis
 manus imponeret, & pro ipsis deprecaretur: existimā
 tes fore, ut quemadmodum uiderant illius contactu su
 gere morbos, ita Iesu contactus seruaret eos à morbis,
 ruinis, demonio, ceterisq; malis, quibus ætas illa sæpe
 numero perit. Ac discipuli, qui quāq; toties audissent
 de summa modestia, nondum tamen penitus exuerant
 humanos affectus: existimantes indignum magnitudi
 ne domini sui, infantium ac matrum improbitate deti
 neri lassariq; prohibebant accedere cupiētes. Hos ani
 maduertens Iesus, quo magis ac magis infingeret ani
 mis suorum Euangelicam modestiam, quæ nullū quan
 tumuis humilem fastidit: Sinite, inquit, ut pueri ad me
 perferantur: neq; prohibete, quo minus me adeāt. Et
 enim qui horū sunt similes, mihi gratissimi sunt: quos
 tametsi mundus habet despicabiles, ego tamen non ali
 os dignor regno cælorum. Quod his præstat natura,
 hoc in uobis præstet pietas oportet, si uelitis admitti
 in regnū cælorum. Adducti sunt igitur paruuli ad Ie
 sum, & ille imposuit illis manus, sacri corporis conta
 ctu

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

et uirtutem occultam infundēs puellis, ob simplicem
 parentum fidem. Quo factō discessit illinc, re ipsa do-
 cens satis faciendum quidem esse pusillis, sed nequaquam
 illis hārendum, quin magis properandum ad perfecti. Et ecce unus
 ora: Et ecce pueris relictis, succedit adolescens, qui de accedēs ait.
 perfectione loquitur. At Iesus quemadmodum in par-
 uulis proposuerat discipulis suis imaginem simplici-
 tatis ac modestiæ, ita in adolescēte studioso quidē per-
 fectæ pietatis, sed diuitijs onusto ponit ob oculos, quā
 difficile sit, eos qui diuitijs seruiūt, eniti ad perfectio-
 nem euangelicæ pietatis: quantoq; sint expeditiores,
 ad euangelicum negocium, qui nihil, aut quā mini-
 mū huius mūdi possident: quanquam paupertas, et
 opulentia, non tam in possessionibus est sita, quā in
 affectibus. Erat adolescens animo religioso præditus;
 sed quoniam è Christo audierat, nescio quæ noua præ-
 cepta, adiit Iesum, et accidens ad gēua ipsius, rogat
 eū, dicens: Magister bone, quid boni faciam, ut uitam
 assequar æternam? Adolescens bonum appellabat Ie-
 sum, blandimento captans illius beneuolentiam: quum
 tamen nihil aliud esse suspicaretur illū, quā purum
 hominē, quanquā cæteris præeminētem. Deinde quā
 de bono percontatur, nō de quouis bono sentit, sed de
 insigni quopiam bono, quod promeretur uitam æter-
 nam. At qui nullus mortalium absolute bonus est: nec
 ullum est opus hominum, quod ita bonū sit, ut mereat-
 ur præmium æternæ uitæ. Iesus igitur excitans ado-
 lescentem

IN EVANG. MATTHAEI

lescentem, ut magnificētius de ipso sentiat, & auocet à fiducia operū suorum, ac uitæ spem potius collocet in beneficētia gratuita dei, qui natura bonus, & grātis beneficus in omnes, respōdit hunc in modū: Quid me bonum appellas, aut quid me percōtaris de bono? Sed tamen si cupis admitti ad uitam eternam, serua praecepta. Quūq; adolescens rogasset, quæ nam essent illa praecepta. Siquidem audierat illum docētē, praecepta legis Mosaicæ non esse satis ad consequendum regnum cœlorū. Iesus ut omnibus eximeret legis fiduciam, respondit: Non occides: non cōmittes adulteriū: non facies furtum: non dices falsum testimoniū. Honora patrem tuum & matrē: & diliges proximū tuū, sicut teipsum. Tū exhilaratus adolescens: Hæc, inquit, omnia seruaui à puericia mea. Quid igitur præterea mihi deest? Expectabat ut Iesus responderet illi, nihil deesse. Sed dominus ostendens quantum intersit inter iusticiam Iudaicam, & euangelicam: inter bonum Iudæū, & bonum Christianum: Si uis, inquit, perfectus esse, uade, ac diuēditis omnibus quæ possides, distribue pecuniam pauperibus. Nō perdes opes tuas, quamuis in multos dissipatas. Sic dissipare, recōdere est. Nam pro terrenis opibus habebis meliorē thesaurum in cœlis. Hoc ubi feceris, iam expeditus ac nudus ueni me nudum sequuturus. Quum ait Iesus: si uis, ostendit negociū arduū esse: sed adiecit præmiū: Habebis thesaurū in cœlis. Mox ad studiū perfectæ pietatis hortat

PARAPH. ERASMI ROT.

tatis hortatur: Veni sequere me. Hunc sermonē quū
 audiſſet adoleſcēs, abiit animo deiecto mœſtoq; quod
 dominus eſſet multarū poſſeſſionū, quas durum exi-
 ſtimabat ſemel uniuerſas relinquere. Auebat adipiſci
 uitam eternam, ambiebat perfectionis honorem: ſed
 hūc affectū ueluti bonum ſemen obruebant ſpine di-
 uitiarū. Itaq; mœſtus abiit domū, nequaquā intelligens
 Ieſum damuare non diuitias, ſed affectum & amorē
 curasq; diuitiarū, qbus uix poſſunt nō eſſe obnoxij,
 q̄ eas poſſident. Neq; enim ſemp uoluit eas relinqui,
 ſed tamen ſemper cōtemni: relinqui etiam, ſi quando
 nos auocent ab euāgelica pietate. Adoleſcente digreſ-
 ſo, Ieſus conuerſus ad diſcipulos ſuos (nam illis hoc
 ſpectaculū adiderat, ne quando pœniteret paupertas
 ſuæ, aut teneretur amore pecuniæ) Quā, inquit,
 difficile eſt, diuitē ingredi regnū cœlorū. Significans
 ægre conuenire ſtudio opulentiæ, & ſtudiū euan-
 gelicæ philoſophiæ: quod hoc totū requirit hominē,
 illud ſerè maximā hominis partē ſibi uindictet. Atq;
 ut magis exaggeraret rei difficultatem, diſcipulis ad-
 mirantibus, adiecit: Quin & amplius dico uobis: Fa-
 cilius eſt ut camelus tranſeat p foramē acūs, q̄ ut di-
 ues ingrediatur regnū cœlorū. Sigdē hūilis & angu-
 ſta eſt porta, nec recipit camelos opū ſarcinis onuſtos.
 Sic enī notauit diuites auaros, qbus diuitiæ magis ſūt
 oneri q̄ uſui: ut quas alijs baiulant potius q̄ ſibi. Hic
 ſermo q̄ nō ſatis intelligebatur ab apoſtolis, iniecit

IN EVANG. MATTHAEI

& illorum animis mœstitudinem quandam, quod do-
 lerent tot homines diuitiarũ gratia secludendos à re-
 gno cœlorũ. Quum igitur uehementer admirarentur
 discipuli, quid sibi uellet hoc quod dixerat Iesus de
 camelo & foramine acus: rogant illum, si sic habet
 res, q̃s igitur poterit saluus fieri? Quotus enĩ quisq̃
 est mortaliũ, qui aut abijcere possit diuitias quas ha-
 bet, aut non optare, si non habet? At Iesus intuitus il-
 los quo leniret conceptum animo mœrorem, ostendit
 nonnullã esse spem diuitibus quoq̃; perueniendi in re-
 gnũ cœlorum: Apud homines, inquit, hoc impossibile
 est, nō minus quàm ut camelus eat per foramẽ acus:
 sed apud deum nihil est impossibile. Solus ille mutat
 animos diuitũ, ut alacres etiã uel abijciant quod pos-
 sident, uel possideant opes, tanquã cōmunes non pro-
 prias, semper parati relinquere, si quãdo id postulet
 euãgelij negociũ. Quur enim ægre contemnãt opes,
 qui nō grauantur & uitã impendere? Hic sermo quẽ
 adolescenti dixerat Iesus: Vende quã possides, & se-
 quere me, nōnihil bonæ spei cōciliauit Petro, qui quã
 quam diues non fuisset, tamen hoc ipsum quod haber-
 bat alacer reliquerat, nauim & retia, ac dominũ sue-
 rat sequutus: Domine, inquit, ecce nos fecimus quod
 ab adolescẽte flagitabas: reliquimus omnia, & sequu-
 ti sumus te: quid igitur erit nobis premij? At Iesus
 ostendere studens hanc eximiam laudẽ non solũ pate-
 re diuitibus, uerum etiam tenuibus: qui quicquid, hoc
 est,

PARAPH. ERASMI ROT.

est, quod possident, libenter habent pro derelicto ob
 euangelium: quum hæc uirtus magis æstimetur ab affe-
 ctu relinquentis, quàm à modo rei relictæ, nõ reiecit
 oratione Petri, quàm pro re magnificentiorẽ: sed do-
 cens, pro uilibus illis prompto animo relictis, nõ uile
 præmiũ esse reponendum, ait: Illud confirmo uobis,
 quod uos qui præter scapham & retia, mea causa ni-
 hil reliquistis: sed tamẽ hoc animo, ut opes quantũ-
 uis magnas mea causa fueritis relicturi, & nudi nudũ
 estis hætenus sequuti, si perseveraueritis, in futuro se-
 culo, quũ reuixerint mortui: dabiturq; cuiq; pro suis
 meritis præmiũ, iamq; filius hominis, deposita, quam
 nunc uidetis humilitate, confederit in sede maiestatis
 suæ: uos quoq; piscatores, tum cõsortes honoris, qui
 nũc estis cõsortes afflictionũ, sedebitis in duodecim se-
 dilibus, & iudicabitis duodecim tribus Israëliticas: qd̃
 ex eadẽ stirpe progeniti, eiusdẽ legis periti, ijsdẽ mi-
 raculis ac beneficijs puocati, tamẽ nulla ratione per-
 duci potuerint, ut crederẽt, quũ uos humiles & idio-
 tæ statim ad simplicẽ uocis iussu, etiam illa relique-
 ritis, quibus uitam sustẽtabatis. Neq; uobis solũ hoc
 præmij cõtinget, uerum etiam quisquis hominum ob
 mei nominis professionem reliquerit, domũ, fratres
 aut sorores, patrẽ aut matrẽ, uxorẽ aut filios, agros,
 aut aliam quamcunq; possessionem, adeo non perdet,
 quod mea causa reliquit, ut magno potius lucro sit for-
 neraturus. Siquidẽ & in hoc seculo pro relictis cen-
 tuplum.

tuplum accipiet, & in resurrectione uitam æternam possidebit. Nam pro relictis caducis, ac uilibus possessionibus, & hic interim possessurus est preciosum illud margaritum euangelicæ mentis, nullis huius mundi mercibus æstimandum: pro una domo relictâ, toto orbe plurimas domos uobis aperiet Euangelij doctrina. Pro unico fundo plurimi fundi seruiēt uestris usibus: pro unico patre aut matre, tot habebitis, quot senes aut anus cōuerteritis ad professionē euangelicā. Tot habituri fratres, sorores ac filios filiasq̃, quot æquales aut minores uestra prædicatione perduxeritis ad uitam æternam. Hi passim & ultro suppeditabūt, si quid opus fuerit, longeq̃ uincēt eorū affectus, quos nobis sola sanguinis propinquitas coniunxit. Arctior est enim euangelicæ societatis cognatio, quàm carnis affinitas: & uehementius amat, quem conciliauit pietas, quàm quem adiunxit natiuitas. Huic satis amplo præmio adiicietur & illud, omnium longe maximū, ut pro rebus mox perituris uitam æternam possideatis. Non hæc dico, quod euangelica professio doceat esse spernendos eos, quos nobis natura cōiunxit: sed huiusmodi affectus negligēdos, quoties auocāt nos ab æternæ salutis negotio. Hæc tanta felicitas omnibus æquo proposita est. Non est discrimen fortunæ, cōditionis, etatis, aut psonæ. Sed in hac æstimatione, quæ fict ab æquo iudice deo, multi tenebūt postremas, qui nunc uidentur tenere primas. Contra multi qui nunc humiles

Multi autē
erunt primi
nouissimi.

PARAPH. ERASMI ROT.

humiles, nihiliq; uidetur hominibus, illic erunt primi. Praeferetur meretrix scribe, publicanus phariseo, ethnicus Iudeo, pauper diuiti, agricola regi: & qui uidebantur esse proximi regno caelorum, postremi ingredientur: & qui procul abesse uidebantur, priores introibunt. Ethnici fide anteuertent, synagoga propter incredulitatem submouebitur. CAP. XX.

Quoniam autem enigma uidebatur quod dixerat de primis & nouissimis, explanat parabola, quod dixerat: qua declarat diuersis aetatibus homines fuisse uocatos ad cultum iusticie, omnibus tamen iusticie cultoribus idem esse premium eterne salutis: modo uocati gnauiter laborarint in uinea iusticie. Neq; enim minus habent qui uocati sunt tempore Christi, quam qui tempore Abrahæ, aut Mosi, aut Dauid. Neq; minus habent qui senes trahuntur ad cultum euangelij, quam qui pueri aut iuuenes. Omnibus idem datur denarius eterne uitæ. Et tamen qui serius uenerunt, hoc uidentur honoratiores, quod domini liberalitas eos æquat his, qui prius uenerant. Iudæi prius uocati sunt, sed tamen gentes post uocate, non solum æquate sunt illis, uerum etiam antepositæ Iudæis incredulis. Parabola sic habet: Simile, inquit, est regnum caelorum homini patrifamilias, qui summo diluculo prodijt in publicum, ut conduceret operarios in uineam suam. Et factus aliquot, pactus cum eis, ut singuli singulos acciperent denarios pro opera diurna, misit illos in uineam suam.

IN EVANGELIVM MATT.

suam. Rursus exijt circa horam tertiam, quumq; uir
disset quosdam in foro stantes ociosos, dixit illis: Ite
& uos in uineam meam, & quod iustum fuerit, red-
dam uobis. Rursus exijt circa horam sextam: atq; ite-
rum ad horam nonam, & idē fecit, quod fecerat hora
prima ac tertia. Rursus ad horā undecimā, uergen-
te iam die, egressus, repperit & alios quosdam in fo-
ro, quibus dixit: Quid hic statis totū diē ociosi? Aūt:
Quia nemo nos conduxit: Dicit illis: Ite & uos in ui-
neam meam. Porro sub noctem, dominus uineae man-
dat procuratori suo: Voca operarios omnes, ac solue
illis mercedem: sic ut à nouissimis incipiens, perueni-
as usq; ad primos. Vocati sunt igitur omnium primi,
qui postremi uenerāt, hoc est, ad horā undecimā, mi-
nimūq; diei laborarāt in uinea: & datus est singulis
denarius. Hoc quum intellixissent hi, qui sumo dilucu-
lo fuerant uocati, existimabant se, quia tanto priores
uenerant in uineam, pro temporis portione mercedē
ampliorem accepturos. Sed datus est & horū cuiq;
denarius. Itaq; quum sibi uiderent equatos in præ-
mio, qui non fuerant pares in temporis spacio, abun-
tes murmurant aduersus dominū uineae, dicentes: Hi
qui uenerunt ad horam undecimā, non laborarūt ni-
si unam horā, & illos in præmio nobis equas: qui &
totum diem perdurauerimus in labore, & æstum me-
ridianum pertulerimus, quum isti uenerint sub ueste-
ram refrigerato iam æstu. At pater familiās uni cuidā
illorum

PARAPH. ERASMI ROT.

illorum, pro omnibus respondit: Amice, quur inuides
 alijs benignitatem meam? Mea in alios gratuita libe-
 ralitas te non lædit. Nullam enim iniuriam facio tibi.
 Nõne sic pactus sum tecum, ut pro opera diurna, de-
 narium acciperes? Præstitisti operā, habes mercedem
 pactam: nihil tibi rei mecum est amplius. Tolle quod
 tibi debetur, & abi. Mercenarius huc conductus es, ut
 præstares operam, non ut mihi præscriberes, quid fa-
 ciam. Sic mihi uisum est, ut huic qui postremus uenit
 tantum mercedis dem quantum tibi. De tuo nihil dece-
 dit, si quid huic additur ex mea liberalitate. An mihi
 liberum per te non erit, de meo quod uolo facere? An
 ideo oculus tuus liuore torquetur, quia me uides beni-
 gnum in eos, in quos lubitum est? Hanc similitudinem
 adduxit iesus, uolens illorum animis insingere quod de-
 us natura beneficus in omnes, uarijs modis, ac uarijs
 ætatibus, non cessat inuitare mortales omnes ad cultū
 ueræ pietatis. In qua qui se gnauiter exercuerunt, ijs
 præmium esse uitam æternam, à qua nemo secluditur,
 qui modo uocatus audiat. Hoc præmium ut non debe-
 tur omnino meritis nostris, sed potius beneficentiæ di-
 uinæ, tamen non contingit citra conatum nostrum.
 Quanquàm hoc quoq; debemus uocanti, quod ad cul-
 tum pietatis accedimus, quod in eo perseueramus usq;
 ad dici uesteram. Nam qui uocati recusant ire in ui-
 neam, frustrantur ipsi se suo præmio. Quanq̃ autem
 inter sanctos, nec est liuor, nec murmuratio aduersus
 deum,

IN EVANGEL. MATTHAEI.

deum, tamen huiusmodi dictis expressit summū honor
rem, qui nouissimus est habitus, ut in prēmio locum
primum sortirentur, quæ dignitas tam insignis est,
ut merito quis possit inuidere. Quāq̃ & boni Iudæi
primum murmurabāt aduersus gentes, quod ex maio
ribus idololatriæ orti, à lege Mosaica prorsus alieni,
denique incircuncisi, subito pares haberentur ipsis in
Euangelij gratia, & ad eandem salutem admitteren
tur, nullo legis onere grauati, quum ipsi diu uersati in
obseruationibus Mosaicis, nihilo potiores essent, quàm
ethnici, modo à uita prorsus impia, ad Euangelij pro
fessionem admissi. Plus igitur gentibus condonatū est,
sed nō ideo Iudæis est, quod cum deo expostulent, quā
liceat & ipsis ad eam felicitatem pertingere. Quod
si malint inuidere, quàm imitari, sibi imputent quod
ob incredulitatem reijciuntur, gentibus ob fidei prom
ptitudinem assequētibus, quod illi sibi solis debere cre
debant. Statim igitur properet, quisquis uocatus fue
rit, alioqui frustra fuerit uocatus, nisi det operam, ut
sit etiam electus. Ac nulli non uocantur, sed pauci me
rentur, ut sint inter electos. Proinde Iesus parabolam
hac clausula finijt, qua fuerat exorsus: Sic erūt nouis
simi, qui primi fuerant, & primi qui nouissimi. Nam
multi quidem sunt uocati, pauci uero electi. Post hæc
Iesus aliquandiu uersatus in Galilea, cœpit propius
ad mortis suæ locum accedere, Hierosolymam profici
scens. Quumq̃ iam discipulos suos, multis modis in
struxisset

Et ascendēs
Iesus Hiero
solymam.

struxisset, de contemnendis diuitijs, de negligendis pœ-
rentibus, & cognatis, de castitate, de singulari mode-
stia; de præmijs quæ manerent illos, etiam in hac uita,
seducit apostolos suos duodecim secreto, uelut hōs se-
lectos duxisset & idoneos, qbus crederetur mysteriū
crucis, quod turba nondum potuisset capere. Quanq̃
& populo prædixit mortem suam, quum loqueretur
de Iona, & templo soluendo, eodemq; in triduo instau-
rando, sed ita prædixit, ut non ante intelligerent quid
esset dictum, quàm posteaq̃ uiderent factum. Discipu-
lis uelut firmioribus iam semel atq; iterum aperuerat
arcanum suæ crucis, absq; inuolucro loquens. Sed quo-
niam facile obliuiscuntur homines, quod non libenter
audiunt, nec facile demittunt in pectus, à quo abhor-
ret animus, dominus Iesus quo suos confirmaret ad
tempestatem imminentem, clarius etiam ac distinctius
aperit illis nō solum instare mortem, uerum ludibria
& afflictionē, quæ sepe numero sunt ipsa morte gra-
uiora. Ecce, inquit, adimus Hierosolymam, & filius
hominis prodetur primarijs sacerdotibus, ac scribis,
qui iam dudum illi struunt insidias. Neq; cōquiescent
illum criminari, donec adigant ad condemnationem
capitalem, & tradent eum gentibus ut illudant illi, ut
flagellent, ut conſpuant, & in crucem suffigant, atq; il-
le mortuus ac sepultus, tertia die resurget. Interea fi-
lij Zebedæi, Iacobus, & Ioannes quoniam audierant
Petro tributas clauēs regni cœlorum, audierāt de ho-

IN EVANGEL. MATTHAEI

nore duodecim sellarū, rudes adhuc, & humana quædam somniātes, quū existimarēt statim à resurrectione uenturū hoc regnum, & hos honores, quia dixerat tertio die resurget, quo sibi quoq; præcellētem aliquā dignitatem impetrent subornāt matrem quæ pro filijs interpellet Iesum. Quæ quū adorasset eum, obtestans, ne sibi negaret, quod peteret, rogata quid uellet, ait: Iube, ut sedeant hi duo filij mei, alter ad dexteram tibi, alter ad leuā in regno tuo. Iesus cōuersus ad filios à quibus sciebat matrem esse subornatam, respondit illis: Nescitis quid petatis. Delectat uos mentio regni, quod ipsum longe aliud est, quā somniatis, sed in præsentia magis agendum est de afflictione, deq; cruce, qua est iter ad regnum. Præpropere postulatis brabium quum prius certandum sit. Iam aperui quid mihi sit ferendum. Potestis ne bibere de poculo de quo ego bibiturus sum? Potestis ne tingi tinctura, qua ego tingendus sum? Illi nondum gnari uirium suarum, sed præ auiditate quod petebant impetrandi, temere uerius quā fortiter respondent: possumus. At Iesus accipit quidem, quod se dicerent esse promptos ad imitationem suæ crucis, sed de præmio, quoniam non intellegebant quid peterent, quoniam non erat illius temporis, negat hoc esse suum dare ipsis, sed eam dignitatem, non obuenturam, nisi ijs, quibus hoc datum esset à patre, ut insigni uirtute primum locum mererentur, uidelicet, ut omnibus adderet stimulos ad summa con-

ma contēdendi: Calicem quidē, inquit, meū bibetis, cæ-
 terum ut sedeatis, alter ad dexteram mihi, alter ad le-
 uam, non est meum dare his aut illis, sed hoc ijs con-
 tinget, quibus datum fuerit à patre meo. Vt quisque
 certauerit, ita feret præmium. Hæc quum ex interual-
 lo audissent cæteri decem, indignati sunt duobus fra-
 tribus, quod immodicam dignitatem sibi postulassent.
 Nondum acceperant spiritum sanctum: adhuc huma-
 nis quibusdam ducebantur affectibus, ambientes, &
 inuicem subinuentes. Atque his affectibus Iesus diu
 passus est suos esse obnoxios, quo penitus eos exime-
 ret ex animis omnium, qui in apostolorum uices essent
 successuri. Putabant autem & gaudebant ideo postu-
 lationem Ioannis & Iacobi fuisse reiectam à domino
 non quod carnalia quædam somniarent, quum agere-
 tur de regno spiritali, sed quod honorem petissent,
 meritis suis maiorem, quem alij sibi potius deberi pu-
 tabant. Iesus igitur sicut retudit ambitionem stulte po-
 stulantiū, quod nescirēt quale esset quod postulabant,
 ita liuorē & indignationem cæterorū repreßit, ex eo-
 dem ambitionis fonte scatentem, aperiens longe diuer-
 sam esse rationem regni mūdani, & regni Euangeliæ.
 Illic enim qui minor est premi tyrannide potentioris,
 hic primatum nihil aliud esse q̃ summum studium be-
 nefaciendi omnibus. Ibi ut quisq; superbissimus est, ita
 uideri maximum, hic nullū esse submissiorē animo, q̃
 qui maxime meretur esse primus. Hanc doctrinam ut

IN EVANG. MATTHAEI

omnium animis infingeret, uocauit & ceteros apostolos ad se: Scitis, inquit, quod qui principatum gerunt inter gentes, dominatum, ac tyrannidem exercent in illos quibus imperant: & qui primates sunt, potestatem suam exercet in sibi subiectos. Nam populi malo, suae consulantur auctoritati, eaque curant non quae conducant multitudini, sed quae faciant ad strepitum fortune gloriaeque suae. At non conuenit itidem fieri inter uos, sed quicumque uoluerit inter uos gerere principatum, sit omnium minister, non sibi gerens honorem, sed populo cui praesidet. Et qui uoluerit inter uos habere primum locum, sit omnium seruus atque infimus. Nec enim in aliud sumit sibi primum locum, nisi ut omnium commodis inserviat, nihil inde uenans, nec honoris, nec compendij. Quod si uobis durum uidetur, me uidete. Quum enim dominus sim ac magister uester, & (ut uere profiteamini) filius dei, tamen non arrogo mihi dignitatem, nec mea potestate abutor in commodum meum, sed ideo ueni, ut omnium commodis subseruiam, adeo ut nec uitam grauius impendere, quo lactura unius animae multas redimam. Inter hos igitur qui sunt hoc affectu, nec est qui quisque ambiat honorem, nec est qui quisque inuideat alteri dignitatem. Quis enim illi inuideat, quod nihil aliud studet, quam alteri prodesse, uel uitae suae dispendio? His etiam si defertur honor, hunc non arrogat sibi, sed deo transcribunt. Quum autem una cum discipulis exiret Hiericho, sequuta est illi hominum turba. Et ecce iuxta uiam sedebant

PARAPH. ERASMI ROT.

bant, duo cæci, qui quū ex strepitu sensissent immensam
esse multitudinē & percontati quid nam esset, cognou-
erunt adesse Iesum, qui illac faceret iter, quum illū ui-
dere nō possent, nec si uidissent, adire, liceret præ tur-
ba, magna uoce compellarunt Iesum dicentes: Domine
miserere nostri Iesu fili David. Dissimulauit clamorē
illorum Iesus, quo magis esset omnibus perspicua fi-
des & ardor illorum. Turba uidens Iesum ad clamo-
rem nihil respondere ac suspicans hoc illi molestum
esse, quod duo cæci mendici publici, sic occlamarēt, au-
ribus ipsius, increpabat eos, iussitq; tacere. At illi con-
stanti fiducia erga Iesum, quem audierant esse benefi-
cum in omnes, clarius etiam uociferabantur, ingemi-
nantes: Domine miserere nostri fili David. Iesus gitor
ubi satis spectatam reddidisset omnibus illorum fidē,
nosq; illorum exemplo docuisset, feruenter & cōstan-
ter pulsandas aures dei, si quid uelimus impetrare,
constitit, quandoquidem illi sequi non poterant nisi
clamore tantum, iussitque illos uenire ad se. Ad uo-
cem ueniūt. Rogat eos Iesus, quid sibi uellent tāto cla-
more, quidq; cuperent ab ipso præstari. Non ignora-
bat Iesus quid optarent, sed uicium quo tenebantur uo-
luit omnibus esse notum ipsorū confessione, quo certi-
or esset miraculi fides. Domine, inquiunt, uolumus ut
per te aperiuntur oculi nostri. Hæc cum magno dicūt
affectu, declarant sibi molestissimam esse cæcitatem.
Et luci proximus est, quem uehementer tædet sue cæ-

IN EVANGELIO MATTHAEI

citatis. Tum Iesus vultu quoq; & oculis præ se ferēs affectum misericordiae, quo decet unum quemcūq; uirum Euangelicum indolescere malis alienis, tetigit oculos eorum. Moxq; apertis oculis uiderunt, simulq; cum cæteris sequuti sunt Iesum. Ita sanat animum cupiditatibus mundanis excæcatum, suo contactu Iesus. & in hoc datur lumen, ut illius sequamur uestigia.

IESVS igitur progrediens) Caput XXI. Hierosolymā, hoc sædulo agebat cū discipulis, ut animis illorum infigeret se scientem ac uolentem ire in mortem, neq; quenq; nociturū ipsi fuisse, si uoluisset resistere. Idco toties inculcarat sibi eundem Hierosolymam, & illic oppetendam mortem. Quod enim aliquoties uisus est se subducere periculo, nō erat formidinis, sed erat seruantis se tempori præfinito à patre. Quod quum tum adesset non solum non latitat, sed ultro se ingerit, & ita se ingerit, ut nouitate pompæ totius urbis animos in se concitaret. Nec cessat interim à miraculis, nec cessat à ueritate prædicanda, quin & liberius insectatur uitam phariseorū, & negociatores eijcit è templo, quibus rebus sciebat omnium illorum animos uehementius iritandos. Quos quia benefactis prouocauit in se, non illos fecit innoxios, sed facultatem dedit, ut quod uolebant facere, possent etiam. Ergo iam uicinus urbi Hierosolymorum, uenit in montem oliuarum, ubi uisum est instruere nouam aduentus sui pompam, qua fastum huius mundi quodammodo

dammodo derisit, & discipulis adhuc infirmis, aliquod solatium præbuit hoc spectaculo, quo moderatius ferrent domini sui mortem. Ex hoc igitur monte legauit duos e discipulis dicēs: Ite, inquit, in oppidulum, quod nobis est ex aduerso, & statim ingressi, reperietis illic asinam alligatam, & pullum cum ea, cui nullus adhuc hominum insedit, soluite utrūq; & adducite huc ad me. Et si quis aliquid dixerit uobis, rogans, cur soluitis, quò, cuiue adducitis, nihil aliud respōdete, quàm domino his opus esse. Ad hanc uocem statim illi sinent abduci. Hæc partim ideo facta sunt, ut intelligerent illi nihil esse incognitum, & habere potestatem imperandi quibuscunq; uellet, & quicquid uellet, si uoluisset uti uiribus suis: Partim ut Iudæi uel hoc argumento agnoscerent illum esse Messyam, quod uiderēt hunc nouum ingressum olim à Zacharia propheta fuisse prædictum. Sic enim ille uaticinatus est: Dicite filiæ Sion. Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus & humilis, insidens asinæ, & pullo filio subiugalis. Abiere discipuli, compereruntq; quicquid ipsis prædixerat Iesus. Statim ad mentionem domini, dimissa sunt iumenta, quum nec dominus adesset, nec discipuli quicquid auctoritatis præ se ferrent. Non nouerant quidem, sed tamen senserunt illum omnium dominum hoc iubere. Discipuli quo commodius sederet dominus, instrauerūt palia sua, atque ita collocarunt eum in tergo pulli, qui typum habebat ethnicae nationis, immundæ, & omni-

H 5 bus mas

IN EVANGEL. MATTHAEI

bus malis cupiditatibus turpiter seruientis, quæ contra uirtutibus apostolicis, & recepto in tergum domino IESU, desijt esse immunda, desijt seruire pristinis uitijs, facta iumentum eius, qui purgat & sanctificat omnia. Hæc nondum intelligebant apostoli, sed tamen hoc iam designabatur post intelligendum. Vbi uero Iesus iam uenisset ad radicem montis, ingens hominum multitudo progressa est illi obuiam, ex Hierosolymis. Tantus autem erat turbæ quoque fauor, ut plerique uestibus suis uiam consternerent, nonnulli ramos ex arboribus resectos, sternerent in uia. Porro cæteræ, quæ præcedebant & quæ sequebantur, adgratulantes acclamabant illud è uaticinio psalmi: Os ana filio David, benedictus qui uenit in nomine domini. Os ana in excelsis. Alij clamabāt benedictum quod uenit regnū patris nostri David. Alij benedictus qui uenit rex Israël, laudabantque deū pro miraculis, quæ uiderant edita per Iesum. Hoc honoris dominus Iesus, qui semper humilis uixerat, sibi passus est exhiberi, quo declararet sibi non defuturam fuisse gloriam huius mundi nisi maluisset eam aspernari, quam amplecti. Quo turpius uideretur, hoc affectari ab ijs, qui se discipulos illius profitentur, quod ille spreuit, qui solus promeruit. Decuit tamē honos hic aduentum eius, qui morte sua redempturus erat orbem uniuersum. Hac igitur noua pompa quum Iesus ingressus esset Hierosolymam, insolito spectaculo commota est uniuersa

PARAPH. ERASMI ROT.

uerſa ciuitas dicens : Quis eſt hic ? Turbæ quæ illum
comitabantur, reſpondebant . Hic eſt IESVS pro
pheta , natus in Nazareth ciuitate Galilææ . Hoc il
lis uisum aſt præclarum elogium , quum procul abeſ
ſet ab illius magnitudine . Nihil enim populus adhuc
de illo ſuſpicari poterat ſupra hominem . Et ita con
ſulto Chriſtus temperauerat uitã ſuam , ne palams
proderet diuinam naturam , quam fruſtra perſuaſiſ
ſet , ſi uidiſſent illum poſtea ſubire mortem . Hoc igitur
ſtrepitu Ieſus ingreſſus eſt templum , atq; ibi mox
regnum quoddam agere cœpit . Quum enim uideret
in templo mercatus ac fori ſpeciem , alios uendentes ,
alios ementes , aſſidentes nummularios , Ieſus indigni
tate rei cōmotus , iuxta illud prophete : Zelus do
mus tuæ comedit me , factio eſt funiculis flagello , expu
lit omnes ementes ac uendentes e templo unã cum ſu
is mercibus : Menſas nummulariorum cuertit , & æs
in terrã effudit , ſellas uēdentiũ columbas diſiecit , indi
gnationis ſuæ iuſtã cauſam ex Eſaia proferēs , qui ait
ſub perſona dei : Domus mea , domus precationis uoca
bitur , uos aut̃ feciſtis eã ſpelūcam latronũ . Hoc factio
lōge aliud ſignificabat Ieſus . Nec enĩ illũ tantopere
cōmouebat tēplum illud mercimonijs , bouũ , ouĩũ , hircorũ ,
& columbarũ prophanatũ , ſed oſtēdere uoluit , aſ
uariciam , & quæſtum fore capitalem peſtem eccle
ſiæ ſuæ , quam templum illud , cuius religio , mox erat
abolenda , figurabat . Tum enim templum quod im
molans

molandis deo uictimis spiritualibus cōsecratū est, uen-
 titur in spelūcam latronū, quando sub pretextu reli-
 gionis ac sacerdotij spoliatur populus. Nihil autem
 illic syncerū ac sanctū esse potest, ubi regnat pecuniae
 studiū. Atq; hoc malū iam fit intolerabile, quādo sub
 tecto templi cōmittitur: quādo rapina tegitur religio-
 nis umbra. In nullū hominū genus acrius seuit Iesus,
 sed hos ipse sibi seruauit eijciēdos, quū uidebitur. Tū
 accesserūt ad Iesum in tēplo cæci & claudi, quos lex
 arcebat ab ingressu tēpli, sed Iesu templū oēs recipit
 qui properant ad sanitatē. Venerunt enī cæci ut uisu
 recepto, uiderēt Iesum, quē audiebant sic prædicari.
 Veniebāt claudi, ut illius uestigia sequētes, peruenirēt
 in regnū cœlorū. Quotquot igitur adibant illū, sana-
 bat. His rebus, quibus oportebat illos tandē resipisce-
 re, magis etiā exarserūt inuidia primores sacerdotū
 & scribæ, quum uiderent tantis studijs undiq; applau-
 dentem populū, præsentem uim in sanādis claudis &
 cæcis, autoritatē in eijciēdis mercimonijs, nemine au-
 so resistere, pueros etiā in templo clamātes: Os anna
 filio Dauid. Hæc indigne ferētes submonuerūt Iesum,
 ut eū clamorem cōpesceret, alioqui fore, ut uideretur
 agnoscere, tantū honoris, quo iudicabant illum indis-
 gnū, quū magis ipsorū fuerit, ipsū magnificētius præ-
 dicare, q natu grādes ac legis & oraculorū periti, ex
 conspectis tot miraculis intelligere poterant hūc esse
 Messyam, quē tot seculis expectauerāt. Nūc pueri na-
 turæ

PARAPH. ERASMI ROT.

ture instinctu, uel potius afflatu numinis, hoc sonabāt
 qd' intelligere per etatē nō poterant. Proinde cecī in-
 uidia, & ira temulēti dicūt illi: Audis quid isti dicunt?
 At Iesus scripturæ testimonio illis os obturaturus: nū-
 q̃, inquit legistis: Ex ore infantū & lactentiū p̃fecisti
 laudē? Vultis igitur ut his occludam ora, quæ deus ad
 laudādam gloriā suā aperuit? Dico uobis adeo deus
 non patietur per uestram inuidiam sileri laudes suas,
 ut si isti tacerēt, lapides ipsi sint clamaturi, qbus uos
 estis duriores. His igitur cum suo liuore relictis abiit
 IESVS, & egressus urbem Hierosolymorum, petijt
 Bethaniam, atq; ibi commoratus est. Mane quum re-
 daret in ciuitatem inter eundum cœpit esurire. Quūq;
 uidisset arborem ficum proximā uīe, accurrit ad
 eam, quasi sperās cibum. Quū autem uenisset ad eam
 nihil inuenit in ea præter folia. Itaq; uelut indignans,
 quod spe delusus esset, execratus est eam dicens: Ne
 quis post hac ex te fructum uideat in æternum. Quū
 autem eadem redirent discipuli, uidētes ficum cui im-
 precatus fuerat Iesus, iam folijs positis exaruisse, ad-
 mirati sunt, dicūtq; ei: Ecce ficus, quam execratus es
 iam exaruit. Atque ob hoc ipsum Iesus id erat passus
 fieri, ut discipulis etiam atq; etiam inculcaret fidem,
 quæ nisi accederet, sciret mortem quoq; suam infru-
 giferam fore mortalibus. Sitebat enī maiorem in mo-
 dū salutē humani generis, & iam mortis tēpus adesse
 cupiebat. Sed quū in Iudæis inueniret speciē religiōis,
 fidei

IN EVANG. MATTHAEI

Et quum ue-
nisset in tem-
plum.

fidei fructū quē unice esuriebat, nō inueniebat. Disci-
pulis igitur admirantibus de ficu subito arfacta, re-
spōdit hunc in modū: Quid hoc admiramini, qd' non
est magnū, exarescere arborem? Fidei uis maiora pōt.
Quam si fortē & cōstantē habueritis, non solū facie-
tis qd' uidistis accidisse ficui, uerū etiā si dixeritis hu-
ic monti, submoue te de loco, & abi in mare, ilico fiet
quod iusseritis. Et omnino quicqd' petieritis in preca-
tionibus uestris, modo adsit fiducia, īpetrabitis. Quū
autē Iesus templū ingressus doceret populū, nō ferētes
eum illic in suo regno regnare impune, primores sa-
cerdotum & quidam ex populi senioribus, adeunt ibi-
lum, & aiunt: Qua nam autoritate facis ista? At q's
tibi tradidit istam potestatem? Quum enim nullus ho-
minum illi tradidisset eam autoritatem, supererat ut
aut diceret sibi à deo traditā, aut à Beelzebub. Si dix-
isset à deo, uerum quidem dixisset, sed nihil aliud q̃
eos irritasset. Non enim ideo rogant ut credant, quod
ex ipsa re poterant perspicere, sed ut calumniarētur.
Iesus igitur huius rei non ignarus, quæstionē, quæstio-
ne ueluti clauū clauo repulit. Percuntabor, inquit,
& ego uos quiddam, ad qd' si mihi responderitis, tum
respōdebo quæstioni uestre. Autoritas qua baptizauit
Ioannes, unde uenerat illi, ē cœlo, an ex hominibus?
At illi deliberabant apud se, quid essent respōsuri. Vi-
debant enim quæstionē esse bicornem, ut in alterū cor-
nu necesse esset incidere. Cogitabant autē si dixerimus
ē cœlo

PARAPH. ERASMI ROT.

ē cælo, continuo dicet nobis: Quare igitur non cre-
 didistis illi, siquidem ille prædicauit regnum dei, &
 de me testimonium perhibuit. Sin dixerimus ex homi-
 nibus, metuenda est populi seditio, quod omnes per-
 suasum habeant Ioannem fuisse prophetam. Itaque ne
 caperentur, responderunt se nescire. Tum Iesus: Nec
 ego, inquit, dico uobis, unde mihi sit hæc autoritas. At
 quoniam simplex ac manifesta percontatio non potuit
 elicere confessionem ueri, proponit Iesus aliam sub
 ænigmate, ut imprudentes, contra se ferrent sententi-
 am. Quid, inquit, uobis uidetur de eo, quod nunc pro-
 positurus sum? Cuidam erant duo filij. Is accedens ad
 alterū dixit: Fili, abi, & hodie operare in uinea mea. Quid autem
 Ille proterue respondit, nolo. Sed idem mox pœniten- uobis uide-
 tia tactus, abiit in uineam. Pater itidem accedens ad tur.
 alterum ait: Abi, & hodie labora in uinea mea. Ille
 prompte respondet: En abeo domine, nec abiit tamen.
 Ex his igitur duobus uter uidetur satisfacisse uolūtati
 paternæ? Illi nō intelligētes, quorsum hæc tenderēt, re-
 sponderūt: prior ille, qui mox resipiscēs abiit in uineā
 Tū Iesus in ipsos retorquēs parabolā: Profecto, inqt,
 uere dico uobis, qđ publicani et meretrices præcedūt
 uos in regnū dei. Illi prius rebelles deo impia uita, tamē
 ilico tacti pœnitētia, obtēperarunt Euāgelicæ doctri-
 næ. Vos q̄ titulo ac professione estis populus dei, quiq̄
 & olim dixistis, & hodie dicitis, oīa quæcūq; dixerit
 domūs faciē, qđq; semp habetis ī ore præcepta dei.

IN EVANGEL. MATTHAEI

& templum domini, templum domini, templum domi
 ni, tot modis prouocati non potestis ad poenitentiam
 permoueri. Venit enim Ioannes ostendens uobis uiam
 iusticiae, & iram diuinam imminere, securim admotam
 arboris radicibus ni statim resipisceritis. Vidistis pu
 blicanos, & meretrices homines uestro iudicio deplo
 ratos. Obtemperarunt illi. Vos nec singulari Ioannis
 sanctimonia, nec illius minis, nec exemplo publicano
 rum, ac meretricum prouocari potuistis ad poeniten
 tiam. Ita fit, ut illi fide praeipiant uobis regnum dei,
 uos frustra deũ ore profitentes, ob incredulitatem ani
 mi uestri, excludamini. Addidit alteram parabolam
 aequae obscuram, qua tacite recenset, & ob oculos po
 nit insignem illorum ingratitude, qui tot dei be
 neficijs prouocati, non solum non resipuerint, uerum
 etiam prophetas alios post alios, qui missi fuerant, ut
 ad illorum praedicationem aliquando resipiscerent,
 crudeliter trucidarũt. Nec hoc contenti, ipsum deniq;
 dei filiũ essent trucidaturi, idq; eiectum e uinea locum
 obiter indicans, ubi erat crucifigendus. Quo sermone
 declarat, & illorũ inuincibilẽ maliciam indignam esse
 uenia, quũ nihil esset omissum, quod illos ad meliorem
 mentẽ posset reuocare, & se nihil ab illis passurũ qd
 nõ praeserit. Parabola sic habebat: Erat, inquit, quidã
 paterfamiliãs, qui plantauit uineã, ei circumdedit sepẽ,
 et fodit in ea lacum exapiẽdo musto e botris expresso,
 & extruxit in ea turrin ad uineae custodiam, atq; ita
 pulchre

PARAPH. ERASMI ROT.

pulchre instructam, locauit eam agricolis, ut bona fide colerent, reddituri fructus domino. Hoc facto profectus est peregre. Caterum cū appeteret tempus colligendi fructus, misit seruos suos, ut ab illis acciperent fructus. At agricolæ non solum non dederunt fructus debitos, uerum etiā seruis iniecerunt manus, & alios pulsarunt, alios occiderūt, alios lapidarūt. Hoc cognito paterfamiliās non statim uocauit eos ad supplicium, sed expectans ut resipiscerent, misit ad illos maiorem numerū seruorū, q̄p̄ antea miserat: sperans fore ut multitudine coerciti, facerent officium suum. At illi nihilo mitius tractauerunt hos quoq; quā illos priores tractauerant. Tulit & hoc facinus paterfamiliās, ac postremo, quo uinceret eos lenitate sua, misit ad illos filium suum, dicens apud se: Quanq̄ seuerunt in seruos meos, tamen reuerentur saltem filium meum, quum eum uiderint adesse. At agricolæ, quo magis prouocabantur ad resipiscentiā, hoc magis iritabantur ad seuitiam. Quum enim uidiissent filium, adeo non sunt illum reueriti, ut mox inierint consilium de occidendo eo, dicentes: Hic est heres, uenite occidamus eū, & occupabimus hæreditatem illius. Moxq; iniecerunt illi manus, & protractū extra uineam occiderūt. Quum igitur, inquit, uenerit dominus uineæ, quid faciet agricolis illis? Respondent pharisæi: Malos male perdet, & uineam suam locabit alijs, qui bona fide reddant locatori fructū temporibus suis. Sic illi decepti enigma

IN EVANGEL. MATTHAEI

te ore proprio sese condemnāt, pronunciantes sese ob
 inuincibilem animi prauitatem dignos esse supplicio,
 & merito gentes esse reāpiēdas ad Euangelij gratiam
 meliore fide culturas uineam q̄ illi coluissent. Sub hac
 Iesus subindicās, se quidem illorū peruersitate damna
 tum ac reiectū, moriturū ignominiosa morte, ceterum
 resurrectione per uirtutē patris illustrandum per uni
 uersum orbem, tantaq; soliditate futurū, ut quisquis in
 ipsum impeerit, sibi sit exitiū acersiturus. Ad hoc in
 dicandum, quo minus offendat, adducit prophetiam ē
 psalmo: Nunq̄ ne, inquit, legistis in scripturis: Lapi
 dem quē reprobauerūt aedificantes, hic factus est in ca
 put anguli? A domino factū est hoc, & est mirabile in
 oculis nostris. Significās eos aedificare synagogā: sed
 eiecto Christo, sine quo nullū esset aedificiū firmū, sed
 tamē illum reiectū ab ipsis lapidē magno in precio fu
 turum in ecclesia gentiū. Eoq; subiecit Iesus: Ideo dico
 uobis, auferetur à uobis regnū dei, quod oblatū sperni
 tis, & dabitur alteri genti, quæ dignos Euangelio fru
 ctus adferat. Atq; ut hic lapis salutē adferet ijs q̄ obe
 diunt Euāgelio: ita per incredulitatē repugnātibz ad
 feret exitiū Quisquis enim impeerit in lapidē hunc,
 confringetur. Rursus in quē ille inciderit, conteretur.
 Tandē ex huius sermonis clausula intellexerunt pri
 mores sacerdotum & scribe, quod superiores etiā pa
 rabolas, quibus decepti pronunciauerunt aduersus se
 sententiam, in ipsos dixisset. Eoq; exarserat eorum ue
 sania,

sania, ut iam fuerint illi iniecturi manus, ni metuis-
sent populū, quod à plerisq; magni fieret Iesus, ac p-
phetæ loco haberetur. CAP. XXII.

Porro rursus aliam adjicit similitudinē, quo ma-
gis infigat animis illorum obstinata malicia fie-
ri, quod reijciantur ab euangelica salute: quodq; gen-
tes sint occupaturæ, quo illi se reddidissent indignos.
Nullū enim excludi à regno dei, sed hoc honoris ha-
bitum esse genti Iudaicæ, quod primū omnium est uo-
cata, & uocata blande, nō ad tristitia aut abiecta, sed
ad nuptias, hoc est, honorem, delicias, ac libertatē euā-
gelij. Nec solum fuisse inuitatos per prophetas, Ioan-
nem, & ipsum Christum, uerū etiam post mortem p-
apostolos esse uocandos: nec prius euangelij præco-
nes deflexuros ad gentes, quā diu apud suos pro suo
officio multis ludibrijs ac pœnis fuerint affecti. Ut
nulli queant imputare, quod postea tot calamitatibus
puniētur, qui toties oblatam dei beneuolentiā spreue-
rint. Similitudo sic habet: Regnū, inquit, cœlorū per
uos simile factū est cuidam regi, qui filio suo nuptia-
le cōuiuium exhibiturus, emisit seruū suū, qui multos
inuitaret ad nuptias filij sui. At illi semel uocati, no-
luerūt uenire. Tum rex misit cōplures seruos, qui dili-
gentius etiam illos inuitarent, ut properarent ad nu-
ptias iam paratas, quiq; suis uerbis dicerent illis: Ec-
ce prandiū apparatū est, tauri mei & altilia mea oc-
cisa sunt, cæteraq; omnia parata sunt. Nihil superest

IN EVANGEL. MATTHAEI

nisi ut ueniat, ne ista sint frustra parata. At illi rursus neglexerunt inuitantem. Et quum instarent inuitatores, alius aliud excusabat: hic sibi uisendam uillam quam nuper emisset: ille sibi boues inspiciundos, quos esset mercatus: alius sibi nuper ductam uxorem, à qua diuelli nō sustineret. Atq; hi tantū sibi dementes erāt, qui tam felici cōuiuio prætulerint curas quasdam rerum fluxarum, uiles ac sordidas. Sed alij crudelitatem addiderūt ingratiitudini. Seruos enim regio, qui semel atq; iterum inuitabant ad tantum honoris, multis affectos contumelijs, tandem etiam occiderunt. Id factum, ubi rex audisset, uehementer est indignatus, uidelicet lenitate sprete, sese uertente in furorem: missisq; satellitibus suis, perdidit homicidas illos: nec hoc cōtentus, ciuitatem illorum succendit igni. Hæc autem dixit Iesus, tecte illis prædicens excidium urbis Hierosolymitanæ: moxq; innuit, undiq; uocādas ad Euangeliiū gentes, utpote Iudæis meliores. Tūc, inquit, seruis suis: Nuptiæ sunt paratæ: sed quoniam qui uocati sunt, declararunt se indignos hoc conuiuio, quod ipsis tamē potissimum apparauerā, discurrite quoquò uersum, per cōpita & triuia, citraq; delectum quoscunque repereritis, dignos, indignos, debiles, mancos, cæcos, claudos, uocate ad nuptias, donec domus mea impleatur. Egredi serui congregarunt promiscuam multitudinē, undiqueq; collectam, & impletum est conuiuium discumbentibus. Post hæc Iesus, quoniam superius ostenderat

PARAPH. ERASMI ROT.

graves pœnas daturus esse Iudæos, qui toties uocantes apostolos afflixerint, ac demum occiderint: subindicat & illos manere graue supplicium, qui semel professi uitam euangelicam, redirent ad pristinae uitæ sordes. Ingressus est, inquit, rex ut uideret discumbentes conuiuas: ac inter ceteros, uidit ibi quendam, non indutæ ueste nuptiali: Amice, inq̃t, quomodo huc intrasti, quæ non habeas uestem nuptialem? At ille confusus obmutuit. Tunc rex præcepit ministris, ut illum uinctis manibus ac pedibus, procul à conuiuio submotum conijcerent in densissimas tenebras, ubi fletus est & stridor dentium: dignitate uidelicet, luccq; conuiuij, in carcerem abiectissimū, & uoluptate summa, in summū cruciatum cōmutata. Porro quū plurimi sint uocati, pauci tamē sunt electi. Vltro uocātur omnes, sed electi nō sunt, nisi qui uocati parent, quiq; usq; in finem respondent diuinæ erga se beneficentiæ, in pietatis euāgelicæ studio perseverantes. His parabolis ubi se sentirent perstringi, adeo nō sunt compuncti ad poenitentia, ut res pharisæi nihil iam aliud cogitarent animis, quàm de occidendo cōsiliū iniecerunt. Tunc abeunt, Iesu. Tantum malum est liuor & ambitio. Aderat illis homicidij uoluntas, sed deerat oportunitas. Nō metuebant deum, taliū facinorum ultorem, sed metuerūt populum. Visum est igitur illis ingredi diuersa uia, sic rem cuniculis agere, ut inuidia facti, in Cæsare, ac Cæsaris præfectos deriuaretur. Igitur in præsentia quidē ira dissimulata abeunt, Ceterum cōmunicato in-

IN EVANGEL. MATTHAEI

ter ipsos cōsilio, placuit ut Iesus per subornatos ppo-
 sita quæstione, ex responso caperetur, fieretq; obno-
 xius principibus: ut per illos ueluti maiestatis reus,
 ac seditionis autor occideretur, causa nihil ad phari-
 sæos attinente. Cōmentū autē erat huiusmodi. Quum
 Iudæa iā cœpisset esse tributaria Romanis, præfect⁹
 est ab Augusto censui colligendo rex Herodes Anti-
 patris filius. Atq; hac de re non erat omnīū eadē sen-
 tentia. Quibusdā enī indignū uidebatur, populū deo
 sacrū, pendere tributū principibus idololatrīs. Atq;
 hac in sententia erant, qui pharisæis adhærebāt. Rur-
 sus erant qui Cæsari fauentes, dicerent oportere solui
 tributum: & huius opinionis defensores, Herodiani
 dicti sunt, quod Herodes tributū colligendi præfectus
 esset. Exiterant aut paulo ante duo quidā Theudas,
 & Iudas, qui dum palām defenderent, Iudeos popu-
 lum deo dicatū, non debere tributum cuiq; profano
 principi, uelut seditiosi, supplicio sunt affecti. Spera-
 bant aut pharisæi, ut Christus religioni fauens magis
 q̄ Cæsari profano & impio, solita libertate pronū-
 ciaret aduersus Herodianos, nō esse pendendū tribu-
 tum Cæsari: moxq; per illos deferretur Herodi, datu-
 rus poenas, quas ante Theudas & Iudas dederant.
 Quod si pronūciasset esse reddendū tributū, iam ca-
 lumniarentur illū adulari principibus impijs, minus
 fauentē religioni diuinæ. Subornant igitur aliquot ē
 suis discipulis, q̄ præsentibus Herodianis, ac frequē-
 te ho

te hominū multitudinem, ne res careret testibus, fucate
 blanda oratione illū in nassam illiciant. Tāta erat cæ-
 citas, ut toties re frustra tentata, non conquiescerent.
 Nec pudet inconstantie, qua nunc magistrum appella-
 lant, quum antea calumniati sint illū spiritū habere
 Beelzebub. Et libertatē illius collaudant, ne uereatur
 Herodianos offendere: Magister, inquiūt, nouimus te
 ueracem esse, nec assentari cuiquam, nec mētiri quic-
 quam, sed magna cū libertate doces, quod deo placi-
 tum est, nō quod hominibus uidetur. Nō enim uereris
 quēq̃ mortaliū, nec est apud te respectus personarū.
 Dic igitur nobis quid tibi uideatur: phas est ut Iudeo-
 rum populus, diuinę religioni deditus, pendat cēsum
 Cæsari, an non? Et dabimus posthac, an nō dabimus?
 Iesus autē ut ostenderet se non fallere illorum insidio-
 sam blandiloquentiam, ita temperauit responsum ad-
 mirabili sua sapientia, ut neutri factioni se redderet
 obnoxium: sed utrāq; moneret, quod magis ad illorū
 salutē attineret; nimirum ut deo principi summo solu-
 uerēt censum pietatis. Quid me, inquit, tentatis hypo-
 critę? Ostendite mihi numisma census. Conabantur
 enim Iesum illaqueare uerbis ipsius. Ille uicissim eos
 illaqueat ex ipsorū responsis. Obtulerūt igitur dena-
 riū, qui Cæsaris habebat imaginē, & titulū. Vtq; de-
 clararet sese nō in hoc uenisse, ut leges ferret hisce de
 rebus, quę nihil attinebant ad pietatē: quęq; pro tē-
 pore aut recte fieri possunt, aut secus, nūmo cōspecto

IN EVANGEL. MATTHAEI

quasi parum agnosceret eiusmodi literas atq; imagines, qui cœlestia tractabat: rogavit, cuius esset inscriptio, & cuius imago. Responsum est: Cæsaris. Tum Iesus: Reddite igitur, inquit, Cæsari, si quæ sunt Cæsaris: sed in primis reddite deo, quæ sunt dei. Significans nihil officere pietati, si quis deo dicatus, det prophano principi tributum, etiamsi non debeat, malens obsequi quàm prouocare, præsertim in ea re, quæ pauperiore reddit, non impium. Alioqui si exigat, quod nos red-
dat impios, non iam Cæsaris tributum est, sed diaboli. Hoc audito responso admirati sunt: primū quod intel-
ligerent illum non latuisse dolosum cōmentum: deinde prudentiam admirabilem, cui frustra tenderet insidi-
as humana uersutia. Mirati sunt quidem, sed sunt non immutati. Et relicto eo desiere prouocare, quem uincere non poterant: sed non desierūt odisse, quem amare debebāt. Phariseis igitur & Herodianis digressis, ad-
oriuntur eū Sadducei. Ea factio est apud Iudæos cras-
sior & indoctior, dissentiens in hoc à phariseis, quod negant esse resurrectionē: adeo, ut nec angelos esse cre-
dant, nec animas extare semotas à corpore: nihil esse putantes, quod non uidetur. Hi quum audissent Chri-
stum crebro meminisse uitæ æternæ, & futuri seculi, ac resurrectionis iustorum: adoriuntur illum, experi-
mentum facturi, utrum cum phariseis sentiret, an sibi contraria doceret: ut uel carperent illum, si secum pug-
naret, uel irriderent, si cum Phariseis sentiret. Obij-
ciunt

ciunt igitur huiusmodi problema: Magister, inquit, Moses hanc legem edidit: Si quis uxore ducta decesserit absq; liberis: ut defuncti frater ducat à fratre relictam uiduam, & cū ea congressus suscitet posteritatem fratri defuncto. Fuerunt autē apud nos fratres septem, quorū primus uxore ducta, defunctus est absq; liberis. Hanc duxit proximus frater, qui & ipse decessit absque liberis. Similiter accidit & tertio, & quarto, usq; ad septimū, omnes decesserūt absq; liberis. Tandē mortua est & mulier, quæ fuerat septem fratribus nupta. Itaq; in resurrectione, q̄s omniū habebit hanc uxorem? Neq; enim potest esse communis omniū. Et omnes ex æquo duxerunt. Ad hanc interrogationē, quoniā plus habebat ignorantiæ, q̄ maliciæ, Iesus dignatus est respondere. Etenim qui per inscitiam errat, dignus est qui doceatur. Ceterū qui mera malicia sciscitantur, indigni sunt responso: Erratis, inquit, qui scripturas legitis quidē, at nō intelligitis: & nihil imaginantes supra res corporeas, quas uidetis, nescitis uirtutē dei, qui mirabilior est in his quæ nō uidentur. Hic ubi uices sunt nascentiū ac morientiū, cōiugium adhibetur ad ppagationē humani generis. Ceterum ubi iam erit absorpta mortalitas, & hoīes erūt spirituales, quod futurū est in resurrectione, quæ nos reddet, eosdē quidē, sed immutatos: neq; ducet quisq; uxorem, neq; nubet ulla. Nihil enim illic opus coitu, ubi mors nō erit. Ceterum qui ad resurrectionem in-

IN EVANG. MATTHAEI

Pharisei au-
tem audien-
tes.

storū pertinent, sic uiuunt absq; nuptijs, quemadmo-
dū uiuunt angeli dei in cælo: iam hic pro sua uirili me-
ditantes, quod in resurrectione sunt futuri. Malunt enī
animas deo gignere, quā corpora mundo. Post hæc
tacite notans hāc tam absurdam quæstionē esse natā
ex falsa persuasionē, qua credebant nullam esse resur-
rectionem, nō dedignatur & hanc opinionem ex ani-
mis illorum reuellere, docēs & hoc ex Mosi libris col-
ligi, cuius autoritate fuerant aggressi Iesum. Cur autē
perperam sentitis, inquit, de resurrectione mortuorū
quasi non & hanc palam docuerit Moses, cuius scri-
pta crasse parumq; attente legitis? An nō legistis qd
apud hunc loquatur deus? Ego sum deus Abraham, &
deus Isaac, & deus Iacob. Hi si toti perissent morte
corporum, nō diceret se esse deum illorum, sed fuisse.
Quod si est deus illorū, utiq; uiuunt illorū animæ, ui-
uunt & ipsi toti quodāmodo spe resurrectionis futu-
ræ. Deus est uita, nec est deus mortuorū, qui iam esse
desierunt, sed uiuorū. Ita docuit illos esse quidē resur-
rectionē, sed non esse talem, qualem imaginabantur
esse, quū proponerent stultam de septē fratribus quæ-
stionem. Populus autem quum uidisset omnibus obtu-
rari os, prudentibus responsis, admirabantur eius ef-
ficacem, & expromptam doctrinā. Non displicuit
phariseis, quod os obstruxisset Sadducais, præsertim
in argumento, in quo uelut ex diametro inter sese dis-
sident. Ergo quum uiderēt illos obmutuisse, exprobra-
ta etiā

PARAPHRASIS ERAS. ROT.

ta etiam inscitia scripturarū, rursus ueluti recepto spiritu sese pharisæi conglomeraant, ac unū quendā legis peritum subornant, qui docta uidelicet quæstione Christum adoriretur, quo uel illum argueret inscitie, uel ipse laudem eruditiōis auferret: Magister, inquit, quod est præcipuum ac maximum præceptū in lege? Iesus ostendere uolens illos, qui legis professione sese uenditabant longissime abesse ab eius præcepti obseruatione, qui toti flagrarent liuore & odio proximi, cæterisq; uitijs, quæ nihil habent affine cum sincera charitate: nec quenquam amare deum, qui in proximiū sit iniquus, respondit: Diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima, & ex tota mēte tua. hoc est primū & maximum præceptū. Quod tamen nemo uere seruat, nisi seruet & secundū, illi simile. Siquidem alterum ex altero pendet: Diliges proximum tuū sicut teipsum. Siquidē quicquid in tota lege præcipitur, quicquid docēt propheta, hoc totū in his duobus præceptis cōprehenditur. Quisquis enim deū toto pectore diligit, nihil negliget, quod ille præcepit, & qui proximū diligit tanquā seipsum, is nec furabitur, nec adulterium cōmittet, nec falsum dicet testimoniū, nec cōcupiscet rem alienam: in sūma nihil alteri faciet, quod sibi fieri nolit. Tum pharisæus ex tentatore iam propemodum factus discipulus, subiicit: Vere ac recte dixisti magister, qd' unus sit deus: quodq; nō sit alius præter eū, quodq; hic solus supra cuncta totis cum

IN EVANGEL. MATTHAEI

tis cum uiribus diligendus, quodq; omnis affectus no-
 stri sint in unum illum transferendi: quodq; diligere
 proximū perinde atq; seipsum maius sit omnibus ho-
 locaustomatis & sacrificijs. Iesus uidens quod prudē-
 ter respondisset, neq; pergeret insidiari, ait illi: Haud
 procul abes à regno dei. Intelligebat enim phariseus
 quid esset optimum, tantum hoc decrat, ut affectu se-
 queretur, quod intellectu tenebat. Atq; interim tacite
 mordet conscientiam quorundam phariseorū, qui Ie-
 su moliebantur insidias capitales. Eoq; quum illi tan-
 tū interrogassent de summo mandato, cuius obserua-
 tionē sibi falso arrogabant, ultro adiecit, & sequunt-
 dū de diligendo proximo. Nondū enim suspicabātur
 Christum esse deum. Certe proximū, ac bene meritū
 negare non poterant, in quem tamē machinabantur,
 quod nemo sibi uellet accidere. Vbi uero iam maior
 phariseorum frequentia cōuenisset, Iesus tot quæstio-
 nibus ab illis tentatus, proposuit & illis uicissim quæ-
 stionem, obscure quidem, & per ænigma subindicās,
 quod post Apostolis explicandum reliquit suo tēpo-
 re, sibi non solum esse naturam humanam, quam uide-
 bant, & in quameissent seuituri, uerū etiam diuinā,
 quam utcūq; ex ipsis factis poterant cōiectare: nisi li-
 uor, odiū, ambitio, auaricia, cæteraq; uitia, animos eo-
 rū excecasset. Rogat igitur simul collectos, quid illis
 uideretur de Messya, cuius filius esset: hoc est, è cuius
 stirpe progenitus? Respondent incontanter: Dauid.

Tum

PARAPH. ERASMI ROT.

Tum Iesus: Quid igitur sibi uult, quod Dauid in psalmo mystico, spiritu cœlesti afflatus, uocat eum dominū, quū sit filius? Ita enim scriptū est: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec reddā inimicos tuos scabellum pedum tuorū. Qui consistit, ut si filius est Dauid, pater filiū appellet dominū? Nec erat quisquam illorum qui posset hunc dissoluere nodum, propterea quod de diuina Iesu natura, nihil adhuc suspicari poterant. Siquidem Christus ut secundū corpus humanum erat filius Dauid, ita secundum diuinā naturā dominus erat omnīū, non modo Dauid. Neque quisquam posthac ausus est illum adoriri questionibus, quum uiderent insidias in illum intentas, in suum caput recidere.

CAPVT XXIII.

QUum igitur toties illis obstruxisset os, teste multitudine, ne prorsus illorū autoritas cederet apud populū, cui doctores præsidebant, audiēdos quidē docet, at non imitandos. Quanquam enim maxime conuenit, ut qui doctoris munus suscipit, integritate uitæ, fidem et pondus conciliet suæ doctrinæ: tamen non expedit omnino cōtemnere salutiferā alioqui doctrinam, ob doctoris improbam uitam. Reuerētia, quam illorum mores non promerentur, danda est auctori, cuius præcepta recitant. Neque enim polluitur lex dei, si per os improbi doctoris pferatur. Ipsi quidem inutilis est, sed accipienti prodest. Auersus igitur à phariseis Iesus, in quibus nullam uidebat esse

speciem

IN EVANG. MATTHAEI

spem uitæ emendationis, turbis ac discipulis loquitur hunc in modum: Ipsi scribæ & pharisæi se uobis produnt, quàm sint animis corruptis, quàm inuidi, quàm auari, quàm inanis gloriæ cupidi. Sed tamen ob numeris autoritatem audiendi sunt. Occupant cathedrâ Mosi, cuius legem docêt. Quæ docent, sancta sunt: docent enim aliena, cæterum uita longe lateq; dissidet à doctrina. Proinde quæ uobis præscribunt ex autoritate Mosi, seruate & facite: sed tamē caute, ne ad uitâ illorum mores uestros componatis. Si uiuerent quem admodū docent, totos oporteret imitari. Nūc quæ docent, ipsi non præstant. Ab alijs plusq̃ totam legem se uerissime exigunt, ipsi sibi indulgēt. In alios austeri, in se lenissimi. Colligunt enim fasciculos præceptorū graues & importabiles, & imponūt humeris alienis quos ipsi ne digito quidem dignantur attingere. Onerant enī legē per se satis onerosam, suis cōstitutiūculis, quo sibi cōcilient opinionē eruditionis & sanctimonie. Quod si quā præstāt iuxta legis præscriptū, non id faciūt ex animo, sed ad laudem auramq; popularem. Histriones sunt, & ceu personati falsa religionis imagine, fabulam agunt, ut spectentur ab hominibus. At legem non seruat, nisi qui hoc præstat, quod uoluit legislator. Isti uero quicquid faciunt, faciunt ad aucupandam inanem apud plebeculam opinionē sanctimonie. Nam quū deus post præcepta legis edita subiecerit: Legabis ea in manu tua, & erunt immo

ta ante

PARAPH. ERASMI ROT.

ta ante oculos tuos: nimirum illud sentiens, non oportere unquam obliuisci præceptorum dei, sed ad horum regulam componendas esse omnes uitæ actiones: isti quæ prorsus negligent obseruare iussa diuina, tamē specie falsa se iactant apud populum. Obambulāt lata phylacteria circumferentes, incedunt latis ac magnificis fimbrijs, in his præcepta legis ostētant inscripta, quæ in uita nusquam appareāt. At hæc animis inscribi oportuit, uita decebat exprimi. Sic placerēt oculis dei, cui uni uita nostra ceu fabula quæpiam agitur. Sed hoc spectatore contempto, uilissimam laudem affectant apud imperitā multitudinē. Et quum ubique deceat doctorem moribus, dictis atque ipso etiā uultu præ se ferre uirtutem eximiam, isti nusquam aliud agunt, quàm quod est inaniissimū, ac uix etiam uiro dignū. Si quò uocantur ad cenā, illic pueriliter ambitiosi sibi placeat, quod ipsis locus tribuitur honoratior: in synagogis & publicis conuentibus amant primæ sedis honorem. Quum uersantur in foro, gaudent honorifice saluari. Cristas erigūt quoties à populo audiūt magnificum illum titulum, Rabbi, quasi soli sint honore digni, aut soli sapiant: quum hoc ipso minimi sint apud deum, quod sibi uidetur maximi: & hoc ipso maxime desipiant, quod sibi uidentur plurimum sapere. Soli deo debetur honos, qui solus uere magnus est & honorandus: soli deo debetur laus sapientiæ, soli auctoritas. Harum rerum si quid est in hominibus, umbra
quedam

IN EVANG. MATTHAEI

quædam dūtaxat est, si ad dei magnitudinem confertur, & hoc ipsum à dei largitate profectum est. Proinde si quid honoris tribuunt homines hominibus ob dei dotes, quas in illis esse suspiciantur, nō debet sibi vindicare cui tribuitur, sed totum ei transscribere, unde totum & gratis habet, si quid habet boni. Vos autem mei discipuli nolim istorū esse similes: quin potius me mores exempli doctrinæq; meæ, fugite cognomen arrogans sapientiæ: neq; uobis ipsis placeatis, si quis appellet Rabbinos, hoc est, magistros nostros. Unus est enim in quem uere nomen hoc cōpetit, hūc magistrū habetis cōmunem. Vos autem ad illum collati nihil aliud estis, quàm cōdiscipuli ac fratres inuicem: inter quos mutua charitas omnia reddit paria. Nec decet ut quisq; semet anteponat alteri: sed longe diuersum certamen est, nimirum ut alius alij cedat honorē, & alius alium officio præueniat. Itaq; nec magistrum quenquam appelletis in terris, quando quicquid habetis salutiferæ doctrinæ, id totum debetis deo. Ex hoc docet, quisquis recte docet, illius afflatu proficit, quisquis uere proficit. Nec post hac patris honorificum uocabulum homini tribuatis in terris, semel professi patrem cælestem, cui uere debetis & uitam, & quicquid habetis, & unde pendetis toti. Ne quis igitur honorem soli deo debitum, sibi uindictet. Nemo homini tribuat, quod soli debetur deo. In hunc unum omnis laus, honor, & gratiarum actio est transferenda. Si

quis

quis bene docet, laudetur in eo sapientia dei, quæ se
per illum exierit communicatq;. Si quis cura sollicitu
dineq; patrē agit, laudetur in illo bonitas dei, quæ per
illum uobis prospicit. Neq; uero hæc dixit dominus Qui maior
Iesus, quod impium sit præceptorem præceptoris ap- est uestrū.
pellare uocabulo, aut parentem parentis nomine sa-
lutare, sed hoc sermone prorsus euellere studet ex a-
nimis suorum Pharisaicam ambitionem, qui quod e-
rat dei sibi uindicabant, & honorem exigebant à po-
pulo pro doctrina non sua sed dei, quasi ipsi essent au-
tores ac non potius ministri: tum plebis uel simpli-
citatem, uel adulationem, quæ laudibus immodicis il-
los uehebat, quasi hominibus plus deberēt quàm deo.
Quoniam autem intellexit, ex huiusmodi ambitione
nasci pestes, & exitia congregationum, ideo sermo-
nem hac clausula absoluit: Qui inter uos maximus
est, is erit uester minister. Quod enim habet, aliunde
accepit, & gratis accepit, & in hoc accepit, ut alijs
impartiret. Itaq; quo maior est dotibus diuinis, non
hoc erit arrogantior, sed sollicitior, ut cōmunicet, hoc
submissior, ne semel perdat arrogantia, quod diuina
benignitas largita est. In autorem deum gloriam o-
mnem transfert, sibi præter humilis ministri sedulita-
tem nihil uindicans. Is uere magnus est, qui sibi mini-
mus est. Atq; is iam incipit esse minimus apud deum,
qui suo iudicio magnus est. Quod si quis sese iactet
& efferat, de gratuitis donis dei spoliatus ijs, quibus
y se fa

IN EVANG. MATTHAEI

Vae uobis
scribe et
pharisei hy
pocrite.

se facit indignum, ex maximo sit minimus. Contra
qui se deiecerit agnoscens, et exaggerans imbecilli
tatem suam ac dotes dei, quibus magnus est, aut dissi
mulans, aut in fratrum utilitatem expromens, is quo
niam sua modestia prouocat liberalitatem diuinam,
auctis dotibus ex magno sit maior. Post hæc Iesus uer
sus ad scribas, et phariseos, palam ac magna liberta
te inuehitur in maliciam eorum, minitans illis ultio
nem diuinam, quo uel pudore resipiscant uel metu sup
pliciorum, uertantur ad meliora, et omissa simulatio
ne sanctimonie, incipiant esse pietatis Euangelicæ cul
tores. Vae uobis, inquit, scribe et pharisei hypocrite
qui quum profiteamini legis peritiam, et ob hoc quo
dam modo teneatis clauēs regni cœlorum, non solum
ipsi nō intratis, sed alijs intrare uolentibus, quibus de
bueratis aperire fores, occluditis eas: et obsistitis ul
tro paratis, quos cessantes debueratis excitare. Quū
enim conspiciatis iam adesse lucem Euangelicam, ta
men uestre gloriæ, uestriq; lucri gratia, populum ad
huc in umbris legis detinetis, excludentes à ueritate.
Vae uobis scribe, et pharisei hypocrite, q sub præ
textu religionis, deuoratis domos uiduarū, quibus im
ponitis falsa specie sanctimonie. Simulatis enim lon
gas preces in publico, quum interim animus ni
hil aliud spectet, quam prædam à stultis mulierculis,
quæ uos credunt interim cum deo colloqui. Vae uobis
scribe et pharisei hypocrite, propterea quod obama
bulatis

bulatis per terras ac maria, ut è gētibz unū aliquem
 pelliccatz ad legis professionem. Qui cum attractus
 fuerit spe discendæ religionis, superstitiosa uestra do-
 ctrina, peruersisq; moribus talem redditis, ut non so-
 lum nō fiat purus dei cultor, & heres regni cœlorū
 sed sceleratior etiā Iudæus, q̄ fuerat ethnicus, & ma-
 gis etiam obnoxius gehennæ, quā uos estis. Fit enim
 ferè ut discipuli malos præceptores uincant etiam ple-
 rūq;. Væ uobis cæci duces, qui professi doctores, ipsi
 nescitis quid doceatis, nimirum aberrantes à scopo le-
 gis, nec aliò torquentes omnia, quā ad quæstum ue-
 strum. Dicitis enim, quicūq; iurauerit per templū do-
 mini, non tenetur iureiurando, sed qui iurauerit per
 aurum quod est in templo, is demum tenetur iure iu-
 rando, præpostero iudicio pluris facientes, nō ea quæ
 per se sanctiora sunt, sed quæ uestræ auariciæ gratio-
 ra. Alioqui respondete mihi stulti & cæci, utrum est
 sanctius, aurum, quod ornandi gratia additū est tem-
 plo, quodq; uertitur in lucrum uestrum inq; uestri lus-
 xus materiam, an templum ipsum cuius sanctimoniæ
 facit, ut aurum etiam alibi prophanum, illic sanctum
 habeatur? Item dicitis qui iurauerit per altare, non te-
 netur religione, cæterū qui iurauerit per donū, quod
 impositum est altari, tenetur iureiurando. O cæci do-
 ctores, utrum enim pluris fieri debet, donum an alta-
 re, quod sanctificat ipsum donum? Neq; enim aliun-
 de sanctum est donum, nisi quod sacro altari est impo-
 situm,

situm. Et hic præpostero iudicio uultis donaria uide-
 ri sanctiora altari, quod ea cedūt in usus uestros, quā
 templum & altare extructa sint in cultum & glori-
 am dei, quæ uobis curæ non est. His uestris commenta-
 tiunculis quid aliud quàm subuertitis legem dei, quæ
 prohibet omne periurium? Etenim quemadmodum in-
 terpretatione subuertitis præceptum de honorandis
 parentibus, ita hic docetis peierare. Perfectum erat o-
 mnino non iurare, sed tamen quisquis iurat per rem
 quamcūq; quæ sacra habetur apud eum cui iurat, per-
 iurus est, nisi præstiterit quod iurauit. Quisquis iu-
 rat per altare, iurat & per ea quæ sunt in altari. Ita
 quisquis iurauerit per templum, iurat & per deū tem-
 pli inhabitatorem. Quisquis iurat per cælum, iurat
 per thronum dei, & per consequens per eum qui se-
 det in illo. Quisquis iurat p̄ caput alterius iurat per
 rem deo sacram, cuius is qui iurat, nullam habeat po-
 testatem. Væ uobis scribæ & pharisei hypocritæ, q̄
 in his quæ ad uestrum quæstum pertinet, minimū au-
 tem habent momenti ad ueram pietatem, etiam minu-
 tissima exigitis: in decimis extorquendis, adeo super-
 stitiosi, ut è uilissimis etiam holcribus, mēta, ruta, ane-
 tho, & cumino decimas colligatis. Atq; interim ea
 quæ maximi momenti sunt, & unde p̄det uera iusti-
 cia, p̄ nihilo ducitis, iudiciū, misericordiam, & fidē.
 Iudicium, ne quem afficiatis iniuria: elemosynam, ut
 subueniatis oppresso, & egenti: Fidem, ne quem sal-
 uatis

latis periurio. Hæc ita lex exigit, ut in primis uelit
 curari, quæ illa ueluti minimi momenti horum gratia
 adiecerit. Hæc igitur in primis erant serio curanda, si
 minuta illa non uidebantur omittenda. Si cuncta serua
 retis ad unguem, uideri poterat religio, nunc quum
 omissis ijs, sine quibus nulla constat iusticia, curetis
 ea quæ leuissima sunt, hypocrisis est, non religio, imò
 religionis perniciēs. Siquidē anteq̃ instituerentur de
 cimæ, tamen integritas, beneficentia, & fides exigeba
 tur, & ad iusticiæ laudem pertinebant. O duces cæ
 cos, qui præpostere religiosi culicem excolatis, quum
 camelum deglutiatis, in minimo superstitiosi, in ma
 ximo negligentes. Væ uobis scribæ & pharisæi, hypo
 critæ, propterea quod præpostere mūdiciem curatis.
 Crebris enim lotionibus purgatis calices, & patinas
 & candelabra, quæ quoniam extraria sunt, non inqu
 nant animum hominis, & id quod intus est, negli
 gitis illotum, nimirum animum uestrum. Non enim in
 quinat hominis animum, si quis bibat ex illoto cali
 ce, sed si quis bibat uinum fraude partum: si quis ad
 luxum bibat, non ad necessitatem. Identidem abluitis
 corpus, atq; ea quæ corporis sunt, & animū non pur
 gatis, rapina, libidine, cæterisq; ueris sordibus impu
 rum & inquinatum. Pharisæe, te inq̃ appello phari
 sæe cæce, qui te titulo cultuq; iactas magistrum popu
 li, cæce, prius hoc cura, quod unū ad rē pertinebat. Si
 placet uera mūdiciēs, munda prius quod est internū,

IN EVANG. MATTHAEI

Et tum, si uidetur, munda quæ sunt externa, corpus, uestem, urceos, calices, patinas, sellas, reliquaq; supellectilem. Alioqui in his ostentare mundiciem, neglectis ijs, quæ sola nos reddunt apud deum mundos aut immundos, nõ mundicies est, sed hypocrisis, ac ueræ mundicie pernicies. His enim uestris constitutiunculis, corrumpitis animos simplicium, ut huiusmodi mundicijs freti, negligant ea, quæ uel sola fuerant curanda. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui tantum abestis, à uera mundicie, ut magis similes sitis sepulchris dealbatis, cædidoq; tectorio foris falsam mundiciem præ se ferentibus, quum intus plena sint ossibus cadauerum, omniq; spurcie. Sic & uos prolixis precibus, latis phylacterijs, spaciosis fimbrijs, pallore, & ieiunio, similibusq; fucis, foris uidemini religiosi & integri: quum animus undiq; scateat simulatione, omniq; genere uiciorum madeat. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, propterea quod ad falsam ostentationem sanctimonie, magnifice extruitis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum quos uestri maiores occiderunt, & simulantes uos facere uirtuti intersectorum, ac detestari crudelitatem eorum, à quibus sunt occisi, dicitis: Si uiuissimus etate maiorum nostrorum, nequaquam consensuri fueramus in necem innocentium, quum nunc atrociora moliamini aduersus eum, qui prophetas antecellit: & olim estis molituri aduersus eos, qui uobis æternæ salutis

uiam aperient. Hoc animo quum sitis, nimirum declaratis uos germanos esse filios eorum, qui prophetas, a quibus libere mon: bantur occiderunt, nihilo meliores illis futuri, si uos cōtigisset illorum etate uiuere. Agedum, respondete maioribus uestris, & quod deest illorum extremæ crudelitati, uos ne quid desit, implete. Illi prophetas occiderunt, uos eum quem prædixerunt prophetæ. O serpentes: uiperarum progenies, homicidarum filij homicide, quum tam inuincibili malicia sitis, quum nullis neq; beneficijs, neq; miraculis, neq; blandis sermonibus, neq; austeris, neq; pollicitis, neq; minis possitis corrigi: ut interim effugietis iudicium hominum, quomodo effugietis iudicium gehennæ? Id uobis hoc magis exaggeratis, quod nec maiorum execrabili facinore deterremini ab occidendi libidine. Tot prophete missi sunt, quorum multos interemistis. Tandem ipse ueni in quem scitis quid moliamini. Nec hoc contentus, quo magis sit omnibus euidentis uos atrocissima cōdemnatione dignissimos esse, ecce ego rursus mittam ad uos, alios prophetas, sapientes & scribas, qui summa lenitate uos reuocēt ab ista crudelitate, ad mentem meliorem: nec imputabuntur superiorum temporum parricidia, si ad horum prædicationem egeritis pœnitentiam. Verum nec his parcetis, sed ex his, alios gladio necabitis, alios lapidibus obruetis, alios crucifigietis, alios flagellabitis in Synagogis uestris, & adeo nō recipietis eos, ut persequuti

IN EVANG. MATTHAEI

vi sitis ē ciuitate in ciuitatem, donec illos insanabili ue-
 stra malicia compellatis ire ad gentes. Quibus rebus
 adeo prouocabitis iram dei in uos, ut quicquid homi-
 cidiorū patratū est à maioribus uestris, à primo par-
 ricidio, quo Cain occidit Abel fratrem suum, usque
 ad eadem Zachariæ filiū Barachiae, quem occidistis
 inter templum & altare, nec loci religione deterriti
 ab homicidio, horum poena dilata refundatur in ca-
 put uestrum, qui maiorum omnium crudelitatem nō
 solum retulistis, uerumetiam uicistis. Vestra igitur
 calamitas, tam erit insignis, ut totus mundus intel-
 lecturus sit quanta fuerit crudelitas huius nationis in
 optimum quēq; uirum: quāq; pertinax rebellio ad-
 uersus deum, tanta lenitate, tam diu tolerantem, tanta
 beneficentia, toties inuitantem ad meliora. His dictis
 clementissimus domīus Iesus, qui pro sua bonitate no-
 lebat quēquā omnino perire, considerans miserabile
 quod imminēbat excidium urbis Hierosolymitanæ,
 nam illius oculis erant omnia præsētia, simulq; inex-
 pugnabilem illorum peruicaciam, qua diuinam leni-
 tatem uersuri erant in furorem, oratione lamentabili
 deplorat Iudaicæ gentis uastationem, subindicans se-
 cundum aduentum suum, sed Iudeis tum demum sero
 resipiscentibus, & Christum quem nunc negant agno-
 scentibus; quum magis in rem illorum fuerit, nunc cō-
 fiteri seruatorem suum, à deo missum, atq; idem ex
 animo canere, quod indignabantur à pueris decanta-

PARAPH. ERASMI ROT.

vi: Benedictus qui uenit in nomine domini. Hierusalem, inquit, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui missi sunt ad te, quoties conatus sum congregare filios tuos, quemadmodum sollicita gallina metuens pullis suis, congregat eos, fouetq; sub alis suis, & noluiſti. A me nihil omiſſum eſt quo ſeruaretis: ſed cōtra nihil abſ te prætermiſſum eſt, quo tibi perniciem accerſeres, ſalutem excluderes. At cui ſemel data eſt arbitrij libertas, inuitus ſeruari non poteſt. Oportebat meæ uoluntati, ueſtram reſpondere uoluntatem. Ecce nunc imminet uobis miſeranda calamitas. Relinquetur uobis habitatio ueſtra deſerta. Relinquemini cæcitati ueſtræ, donec aliquando uel tantis docti malis reſipiſcatis. Dico enim uobis poſthac nō uidebitis me, quouſque uenerit illud tempus, quo me uidentes oculis fidei dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini, quem nunc calumniamini ueniſſe in nomine Beelzebub.

CAP V T XXIII.

VT autem IESVS & imagine quadam repræſentaret templum, & omnem Iudaicæ legis religionem breui abolendam, egreſſus è templo cœpit abire. Discipuli uero, quoniam audierant non nullam uarietatis mentionem, oſtendunt domino templi molem, opere tam admirabili, ut indignum uideretur, tum adeo firma ſtructura, ut non uideretur poſſe dirui. IESVS autem reſpondit: Videtis, inquit, hæc

IN EVANG. MATTHAEI

hæc omnia ? Illud habetote pro certo nihil est omnium horum tam munitum, aut pulchrum aut sanctum, quod non sit demoliendum, adeoque dissipandum ut nec lapis ullus lapidi cohereat. His dictis IESVS abiit in montem, qui dicitur oliueti. Hic quum sederet templum habens in prospectu, adeunt eum seorsum discipuli quatuor, quos primos omnium uocauerat, Petrus, Iacobus, Ioannes, Andreas, cognituri certius aliquid de tempore tantæ calamitatis uenturæ. Suspiciantur enim mox à uastatione ciuitatis Hierosolymitanæ, templique demolitione, rursus aduenturum Christum cum maiestate. Christus autem quo redderet suos uigilantiores, ita temperat sermonem, ut nolit eos scire tempus extremi aduentus, et tamen commemorandis malis efficiat illos sollicitos, et ad malorum incurSIONem paratos. Dicunt igitur discipuli: Dic nobis quando ista quæ prædicis, futura sunt? Et quo signo poterimus nosse tuum aduentum, seculique finem imminere? At IESVS ad id quod rogabant non respondens, ad illa magis deflectit, quæ pararent animos illorum ad perpetuam uigilantiam Euangelij: Scitis omnino uenturus, inquit, sed uidete ne quis mentitus aduentum meum uos fallat. Siquidem multi uenturi sunt, qui sibi uindicabunt nomen meum, et dicent se esse Christum, et inuenient stulte credulos quos fallant. Tumultus rerum omnium speciem præbebit iam instantis mundi finis. Audietis enim bella, uariosque bellos

PARAPH. ERASMI ROT.

rum rumores, rebus ipsis ut sit, atrociores. Verum ne
 protinus ista deiciant animos uestros, ut existimetis
 instare tempus illud extremum. Oportet quidem hanc
 rerum perturbationem exoriri, sed non illico finis erit
 malorum. Latius uagabitur hæc tēpestas. Non enim
 Hierosolyma tantum uastabitur, sed totus orbis bellis
 ac cædibus miscebitur. Insurgēt gens aduersus gen-
 tem, & regnum cum regno conflictabitur, maximā
 quæ malorum partem, homines ab hominibus patien-
 tur. Quin & deus ultor, addet suæ flagella, pesti-
 lentiam, famem uarijsq; in locis terræ motus. Ne hæc
 quidem arguent mundi finem, sed tantum præludia
 sunt mali, uelut parturientis extremam illam mundi
 perituri tempestatem. Nec uos interim eritis ab hu-
 iusmodi malis immunes. Siquidem in hoc rerum tu-
 multu, pertrahent uos in uarias afflictiones, denique
 & occident, atq; interim eritis odio, non Iudæis solū,
 sed omnibus gentibus, non ob malefacta uestra, sed ob
 id quod profitemini nomen meum. Interim multi ma-
 lis offensi, supplicijsq; uicti descissent à professione
 mei nominis, aliusq; alium prodet, cognatus cognatū,
 amicus amicum, seq; mutuis odijs prosequuntur, quos
 natura charitatis uinculis copularat. Quin & aliud
 grauius malorum genus erit. Exorientur pseudopro-
 phetæ, falsiq; doctores, qui simulantes sese prædicare
 Euangelium meum, suæ gloriæ, sui quæstus, suiq; uen-
 tris agent negotium, proq; meo spiritu, satanæ spiri-
 tui.

tum inferent discipulis, pro regno cælorum, regnum
huius mundi docebunt. Horum technis illaqueabuntur
etiam ij, quos tormenta superare non poterant. Nullus
est enim capitalior hostis, quàm domesticus, & su-
tus amicus. In his malis, nec à fratribus atq; amicis
multum expectabitur solatij. Siquidẽ exundante mul-
titudine uiciorũ, multorum charitas refrigescet. Vo-
bis tamẽ nihil erit periculi, modo constanti fortiq; a-
nimo perseueretis usq; ad finem. Nulla malorum uis
quenq; poterit perdere, nisi quem animus rectus defe-
cerit. Nec uos perire patiar, nec Euangelium oppri-
mi. Imò his tumultibus magis ac magis inualefcet E-
uangelij robur: nec aliud poterit in uos malorum pro-
cella, nisi quod pietatem uestram reddet spectatiore.
Non enĩ ueturus est mundi finis, priusquam hoc Euan-
gelium regni cælorum, per omnia regna mundi præ-
dicetur, omnesq; natiões occuparit, ne qui parere no-
luerint prætexere queant ignorantiam. Hoc ubi factũ
erit, tum ueniet mundi consummatio, cuius si signum
queritis, accipite. Quum uideritis Idolum abominabi-
le, qđ conabitur funditus subuertere religionẽ Euan-
gelicam, de quo uobis olim uaticinatus est Daniel di-
cēs: & in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium
& libamĩa, & in tẽplo abominatio desolationũ erit,
usq; ad consummationem temporis. Hoc inquàm ido-
lum abominandum, quum uideritis collocatum in tem-
plo, hoc est in arce sanctitatis, qui prophete uaticiniũ
legit

In testimo-
niũ illis.

legit intelligat. Sermo mysticus est, & spiritualemente requirit lectorem. Cum igitur hæc tempestas ingruerit qui sunt in ciuitatibus Iudææ relictis oppidis fugiant in montes, & qui in tectis sunt ædium, desiliant, nec descendant ut quicquàm rerum secum tollant ex ædibus, & quos illud tempus deprehenderit in agro, ne recurrant in domum, ut uestem auferant. Non enim tum uacabit rebus consulere. Magnū est si celeris fuga uitæ consulatur. Nam illa recuperari possunt, uita semel amissa sarciri non potest. Proinde male erit prægnantibus, & mamma nutrientibus in diebus illis. Neque enim grauidæ poterunt onus uentris abijcere, ut expedite fugiant, neque lactantes sic possunt abijcere liberos, quos tenerius, quàm seipsas amant, quemadmodum pecuniam aut uestem abijciunt. Vobis autem quos neque domus, neque possessiones, neque liberi remorabuntur, tantum orandum est ne uobis incidat ut fugiendum sit hyeme aut sabbato. Nam & celeriter erit fugiendum & procul. Ceterum hyems ob rigorem, & lucis breuitatem incommoda est peregrinantibus: & sabbato legis obstat religio, quo minus procul aufugiatis. Erit enim tunc afflictio uehemens qualis à condito mundo ad hunc usque diem nunquam fuit, neque post futura est. Quod si calamitas ut erit uehemens, ita foret & diuturna, nullus hominum superesset incolumis. Merebatur quidem illorum malicia internitionem, sed propter electos quamlibet paucos, dies illi breuiabuntur. In hac confusione rerum,

quum

IN EVANGEL. MATTHAEI

quum expectabitur aduentus meus cauendum est ne
 quis decipiatur arte impostorum. exorientur enim mul-
 ti pseudochristi, qui se iactabunt esse Christum, quum
 non sint, imò quum sint aduersarij mei, qui se dicent
 esse prophetas quum non sint, sed potius magistri er-
 rorum. Hi non solum erunt instructi dolis falsaq; spe-
 cie sanctimoniae, uerumetiam prodigijs ac magicis o-
 stentis imitabuntur meam potentiam: adeoq; multis
 ac miris prestigijs sibi uindicabunt personam meam,
 ut electi quoq; si fieri possit, in errorem sint adducen-
 di. Vos igitur moniti caute, nã in hoc prædixi ut ca-
 ueatis. Tum igitur si dixerint, Christus est in deserto,
 nolite exire: ecce in penetralibus, nolite introire: Ecce
 hic aut illic, nolite credere. Nō erit talis aduētus qua-
 lem hunc uidistis, lentus, & humilis, sed subitus ac ma-
 iestatis fulgure totum orbem subito complectens. Si-
 cut enim fulgur emicans ab oriente raptim penetrat
 usq; ad occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Nec
 est quod metuatis ne non sitis mecum in tanta rerum
 confusione. Vbicunque fuerit corpus, eò congrega-
 buntur & aquilæ. Non deerunt capiti sua membra.
 Calamitatis autem magnitudinem sentient & corpo-
 ra cœlestia. Nam & sol obscurabitur, & luna non
 dabit lucem suam, nimirum obscurato sole, unde lu-
 men habet mutuum: stellæ de cœlo decident, atq; ipsæ
 uirtutes cœlorum cōcutientur, ueluti de ruina pericli-
 tantes. Tunc inter densissimas tenebras coruscabit e-
 cœlo

PARAPH. ERASMI ROT.

cælo, signum filij hominis, signum inquam, quo deus
 cit satanam, & omnem illius tyrannidem protriuit :
 signum quo se frustra uicisse gloriabatur. Quo cõsper
 eto percutient sua corpora nationes totius terræ, quũ
 uiderint Iudei quem cõpunxerunt, quũ uiderint gen
 tes maiestatem crucis, quam irriserant. Videbunt er
 nim filium hominis, quem nunc humilem despiciunt
 in sublimi uenientem in nubibus cœli, cum ingentibus
 copijs angelorum, summa cum maiestate, & gloria.
 Tum emittet angelos suos, qui uocali tuba congregēt
 omnes electos eius, à quatuor uentis, à summis uertici
 bus cœlorum, usq; ad extremos terminos illorum. Sed
 quo tempore hæc sint futura, non est meum exacte
 præfinire. Sed tamen ex malis, quæ commemorauī,
 uelut ex procæmijs poteritis cõijcere tēpus, illud haud
 procul abesse. Quemadmodum ficus indicijs quibus
 dam prædicit instare æstatem, uidelicet quum ad fa
 uonij flatum, iam tenerescente ramo, protrudit gem
 mas, ac folia quodāmodo parturit. Ita & uos quum
 uideritis hæc omnia quæ prædixi, scitote quod aduen
 tus filij dei est in foribus. Illud affirmo, nō præteribit
 hæc generatio, quin omnia quæ prædicta sunt eueni
 ant. Cœlum & terra peribunt citius, quàm mea uer
 ba sint irrita. Vobis igitur satis est signa nosse, quæ
 diem aduentus mei portendant, ne uos incautos op
 primat. Cæterum exacte diem illum aut horam, qua fi
 lius sit aduenturus, non est uestrum inquirere, quan
 do nec

Ab arbore
 fici discite
 parabolā.

IN EVANGEL. MATTHAEI

do nec angelis cœlorum hæc scire datum est, atque adeo nec filius hominis nouit. Hoc sibi soli seruauit pater. Et sic expedit uobis, quo semper sitis parati. Dies ille subito ueniet, & inexpectatus alijs. Quemadmodum temporibus Noë, quum annis aliquot esset eis prædictum diluuium, tamen arbitantes nequaquam uētūrum, edebant, bibebant, elocabant sponsas, & ducebant uxores usq; ad extremum diem, quo Noë ingressus est arcam, neq; crediderūt fore diluuium donec uiderent iam adesse diluuium, quo perierunt uersi qui noluerunt exemplo Noë parare sese aduersus eum diem. Quemadmodum autem tum pauci assumpti in arcam seruati sunt, ceteri foris relictī perierunt, ita tunc subito diuidētur perituri seruandis. Erunt duo laborantes in eodem agro, socij mercedis & operæ, quorum hic assumetur, alter relinquetur. Erunt duæ molentes eadem in mola, quarum una assumetur altera relinquetur. Quin & e duobus, quos idem lectus iungebat, unus assumetur alter relinquetur. Nō enim opus aut locus aut uitæ genus beabit hominem, sed affectus. Proinde quandoquidē hæc absq; dubio sunt euētura, nec potest sciri certū quo die uentura sint, semp̄ uigilate, ne uos ille dies opprimat imparatos. Si uigilāt homīes ne pereat pecunia, quanto magis uobis uigilandū est ne pereat anima. Quis est enī paterfamiliās tam supinus, q si sciat furem nocturnum irrepturum in ædes suas, sterteret totam noctem ac pa-

Vigilate itaque.

PARAPH. ERASMI ROT.

et pateretur domum suam perfodi? Vobis igitur est
 omni uita uigilandum, quia certi estis præter expecta-
 tionem uenturū diem illum. Sic enim uiuendum est, ut
 quodocunq; uenerit ille dies, reperiatur uos in officio,
 ut statim ad præmium possitis assumi. An non idē fa-
 cturus sit seruus prudens ac fidelis, quem dominus pe-
 regre profecturus, præfecit suæ familiæ, ut cæteris fa-
 miliaribus præberet cibum suo tempore? Non illi præ-
 scribit dominus, quando sit domum rediturus, ne pos-
 sit in officio cessare: sed quodocunq; redierit dominus,
 nonne beatus erit ille seruus, si offenderit eum funge-
 tem officio suo? Pro certo dico uobis, quod expertus il-
 lius fidē, audebit illi maiora credere, præficietq; omni-
 bus bonis suis. Contra si malus seruus & infidelis di-
 xerit in corde suo: Diutius abest dominus, & fortasse
 nunquā est rediturus: atq; hac spe cœperit percutere
 conseruos suos, & neglecta familia, bibat & edat cū
 temulētis, quā is est futurus infelix, quū dominus ue-
 nerit, die quo non expectabat, & hora qua nō suspici-
 batur eum rediturum. Non enim solum submouebitur
 ab officio suo, uerumetiam dominus dissecabit eū me-
 dium, & portionem illius adiunget hypocritis, qui ti-
 tulum habēt euāgelicæ functionis, quū factis ipsis pu-
 gnēt cum Euangelio. Illic pro male dulcibus uolupta-
 tibus, quibus ebrius non obseruarat aduentum domi-
 ni intolerabili cruātu punietur, risu uerso in fletum,
 & cantilenis in stridorem dentium.

IN EVANG. MATTHAEI

ATq; ut penitus infigeret ani Cap. XXV.
 mis suorum Iesus non esse cessandū aut dor-
 mitandum, in hac uita. sed assiduo cultu pietatis, &
 officijs in proximum, parandum uiaticū in uitam fu-
 turam: nam in resurrectione, sero nos quæsitu-
 ros, nisi dum tempus erat parauerimus, adiecit parabolam de
 decem uirginibus, quæ sumptis lāpadibus suis, exie-
 runt obuiā sponso. Sed ex ijs quinq; erant fatuae, quæ
 sibi de oleo non prospexerāt, in sponsi aduentum sus-
 pecturo: quod sibi persuaserant non ita subito prodi-
 turū sponsum, quin spaciū daretur alicunde compa-
 randi olei. Prudentes uero scientes incertū esse tēpus,
 quando proditurus esset spōsus, ne possent imparatæ
 opprimi, simul cū lampadibus & oleum secum extu-
 lerūt in uasculis, unde deficientes lampades instaura-
 rent. Quum igitur in longū differret exitū suū spon-
 sus, dormire cœperunt uirgines omnes, ac tandē ob-
 dormierūt. Nocte uero intempesta, subito clamor co-
 ortus est famulorū euocantiū ad occursum: Ecce spō-
 sus adest, prodite obuiam illi. Tunc expergestæ uir-
 gines omnes, adornabant lampades suas. Porro fatuae,
 quum uiderent subito abeundū medio noctis, nec ha-
 berent oleū, iam deficientibus lampadibus, rogauerūt
 prudentes uirgines, ut sibi de suo oleo nōnihil imparti-
 rent. At illæ responderūt: Veremur ne quod habem⁹
 non sit futurum satis nobis & uobis. Abite potius ad
 eos qui uendunt oleum, & ab illis emite uobis. Atq;
 interea

intercū dum irent emptum, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerūt cū eo ad nuptias, moxq; clausa est ianua. Tandem ueniunt & fatuæ uirgines, pulsanq; fores ac dicūt: Domine, domine api nobis. Quibus sp̄sus respōdit: Profecto nō noui uos. Vos igitur ad exēplum prudentiū uirginū, serui fidelis, ac puidi patrisfamiliās, uigilate: in tēpore uobis parate bonorū operū cōmeatum, quia nescitis diem & horam illius aduentus: qui cum subito extiterit, iam non erit amplius tempus benefaciendī: sed cuiq; ferendū erit præmiū pro retro gestis. Addidit Iesus & aliam parabolam, extimulans discipulos suos ad perpetuū studium bonorum operum, ne cōmitterent ut doctrinam ac dotes à se acceptas, sua negligentia sinerent esse steriles; sed studio curaq; sua uerterēt in utilitatē proximi, seseq; præberēt idoneos maioribus donis: q̄ quod pro suo modulo captuq; acceperant, collocassent in lucrum domini sui, qui gaudet tali scēnore ditescere. Quidā, inquit, homo peregre proficiscēs, uocauit seruos suos, quibus tradidit bona sua: nō ut sibi profūderent, sed ut inde domino suo lucrū referrent, unde sortem acceperant. Et huic quidē dedit talentū unum: illi duo, rursus alij quinq; prout quemq; iudicabat idoneū. Quo factō statim ingressus est iter. Is igitur quibus credita fuerāt talēta qnq; nō cessauit, sed statim abiit, & ad usurā mutuauit acceptā pecuniam: idq; toties, ut tādē usura sortem æquaret: & ex quinq;

IN EVANGEL. MATTHAEI

talentis, fierent decem. Ad eūdem modum quibus duō
 credita fuerant talenta, sic usus est illis, ut usura sor-
 tem equarit. Porro cui traditum erat unicum talentū
 per ignauiam abiit, & talentum acceptum defodit in
 terram, sat esse iudicauit, si domino suo sortem restitui-
 eret. Post diuinam igitur peregrinationē dominus re-
 diit, & exegit à seruis suis, dati & expensi rationem.
 Et accedens qui quinque talenta acceperat, ex usura re-
 tulit, & alia quinque, rationem ita reddens: Sortem de-
 deras quinque talentorum, ecce tantundem ex his lucra-
 tus sum. Dominus collaudās serui industriam, ait: Euge
 serue bone ac fidelis, quoniam in paulo pecuniæ te
 comperi fidelem, plura credam tuæ fidei: intra in gau-
 dium domini tui. Post hunc accessit & is, cui duo talē
 ta crediderat dominus, & iussus reddere rationē, ait:
 Domine, sortem duorum talentorum credideras, ecce
 tantundem adieci ex usura. Dominus & huius indu-
 striam collaudans, ait: Euge serue bone ac fidelis: quo-
 niam in exiguo mihi perspecta est fides tua, post hæc
 maiora tuæ concredam fidei, intra in gaudium domi-
 ni tui. Tandem accessit & is, qui talentum acceptū de-
 foderat in terra, ac iussus rationem reddere, nō solum
 non agnoscit culpam inertie, uerum etiam dominū in-
 simulans austeritatis, & auaricie immodice, crimen
 officij neglecti conduplicat: Domine, inquit, sciebā quod
 esses homo austerus, inde messē colligis, ubi non fece-
 ras sementem: & inde congregas lucrum, ubi nō spar-
 seras

seras sumptum. Proinde metuens, ne si fors aliquo casu periisset, seuires in me: abij defodiq; talentū tuū in terra. Hoc malui, quā dum usuram capto, periclitari de sorte. Ecce habes quod tuū est. Si nō mereor laudem ob lucrum additū, certe fors curauit ut esset in tuto. Hunc sermonē dominus in ipsius caput retorquēs, ait: Serue male & piger: noueras, ut ais, me lucri esse auidum: colligere messēm illinc, ubi non fecerā sementem: & congregare prouentum illinc, ubi nō feceram sumptum, tanto magis oportuit te committere pecuniam meam numularijs: & ego qui lucrū uenor illic, ubi non feci sumptum, utiq; uenturus eram ac meā pecuniam exacturus cum usura, hoc est, inde messurus, ubi seminaueram, Mea erat fors, non tua industriam tuam seruus debebas domino. Tum uersus ad alios seruos, dixit: Auferte ab hoc inutili seruo talētum, & date ei qui habet decē talenta. Admirantibus seruis, quod ei iuberet addi, qui iam abundabat, ait dominus: Ita fit in hoc opum genere. Quisquis habet, dignus est qui plus accipiat, ut exuberet: ceterum qui per ignauiam nihil sibi parauit lucri, etiam hoc, quod habere uidebatur: quoniam indignus est, spoliabitur. Porro seruū illum inutilem submouete ab oculis meis, & abijcite in tenebras externas. Ibi pro gaudio domini sui, quod promereri noluit, cruciabitur fletu & stridore dentium. Huiusmodi parabolis dominus Iesus discipulos suos, & præmiorum magnitudine, & suppliciorū metu

IN EVANG. MATTHAEI

extimulauit ad studium euāgelicæ pietatis, & ad bene merendum de proximo: atq; à cessatione, & male faciēdi licentia deterruit. Sed idem multo dilucidius fecit extrema narratione: qua & maiestatem aduentus sui, & segregationem bonorum à malis, qui nunc in ecclesia pmixti uiuūt: & utriusq; partis diuersa merita, diuersaq; item præmia, breuiter totā iudicij summi premi imaginē subiicit oculis, nō ignarus instare diē mortis suæ, quo tot sermonibus instructi nō omnino deijcerent animos ob ignominiosam mortem crucis: sed præsentem afflictionē uenturæ felicitatis, præsentem ignominiam futuræ gloriæ contemplatione, consolarētur: neq; molirētur, aut optarēt ultionē improbis quos in illo iudicio scirēt pro suis meritis æterno supplicio plectendos. Quum aut uenerit, inquit, filius hominis, quem propēdiem uidebitis humillimū, & abiectissimū, cū maiestate sua, stipantibus illū omnium angelorum agminibus: tunc uti iudex omnium sedebit in sede maiestatis suæ, & in conspectū illius conuocabuntur omnes totius orbis nationes. Nullus enim hominū quamlibet excelsus aut humilis poterit illud iudicium effugere. Id nō humanis coniecturis, sed ex æcto dei iudicio peragetur, cuius oculis omnia sunt cōspicua. Ac primū separabit bonos à malis, quēadmodum pastor gregem suum dinumeraturus, separat oues ab hœdis. Et oues qdē, hoc est, innoxios ac beneficos statuet ad dexteram: hœdos, hoc est, nocentes ac male-

maleficos ad sinistram. Itaq; uniuerso mortaliũ genere, in duos ordines distributo, tãq̃ iustus iudex utrisque rationẽ proferet sui iudiciũ, ut boni cognoscant, quibus officijs promeruerint tãtam felicitatẽ, & mali audiant, quibus culpis cõmeruerint æterna supplicia. Ac dextrum quidem ordinem placido lætoq; uultu salutans: Venite, inquiet, amici mei, quos mundus quidẽ despiciat & execrabiles habuit, sed pater meus pro honoratis & laudabilibus habet. Nũc pro malis quæ mea causa perpeffi estis, accipite hereditatem regni cœlestis, quod uobis diuino cõsilio paratum fuit à deo, omnium rerum præscio, ante conditum mundum. Hoc tãto præmio compensare uisum est, officia charitatis erga me uestre, ne uobis perisse putetis. Si quidẽ olim cũ esurirem, uos mihi dedistis cibum: quĩ sitirem, dedistis potũ: quum hospes essem, tectoq; egerem, uos me collegistis in domos uestras. Quũ nudus essem, operuistis me: quum ægrotarem, inuistis me: quum essem in carcere, uos cõsolandi gratia uenistis ad me. Impertistis mihi uestra qualiacunq;: ego uobis nunc uicissim cõmunico totum regnum, quod mihi est cum patre cõmune. Hæc quum audierint iusti, qui sic exercent opera pietatis, ut quodãmodo se fecisse nesciant, respondebunt ei, dicentes: Domine, quãdo te uidimus esurientẽ, & pauimus: quãdo sitientem, & dedimus potum? Quando te uidimus hospitem, & collegimus sub tectum, aut quando nudũ teximus: quando

IN EVANGEL. MATTHAEI

uissimus egrotum, quando carcere clausum adiui-
 Tum rex palam confitebitur sibi uelle imputari, quic-
 quid unicuique fuerit impensum ex his, quos mundus
 quidem ob inopiam & humilitatem habuit despicatis-
 simos: ipse tamen adeo non habuit pro contemptis, ut
 fraterni cognominis honore dignetur. Pro certo, in-
 quiet, dico uobis, tametsi ego nullius egebam subsidio,
 qui dominus sum rerum omnium: tamen quamdiu ista
 mei respectu fecistis unicuique ex hisce minimis fratri-
 bus meis, mihi fecistis. Tum horribili uultu uersus ad
 eos, qui stabunt ad laeuam, sententiam proferet formi-
 dabilem: Discedite à me, quibus mundus applausit, cæ-
 terum patri meo mihiq; execrabiles, ite in nunquam
 extinguendum incendium, quod paratum erat ab orbe
 condito diabolo & angelis eius, quibus adherere ma-
 luitis quam mihi. Etenim quum esurirem, non dedi-
 stis mihi cibum: quum sitirem, non dedistis mihi potum:
 uagus eram, ac tecto egens, nec collegistis me. Nudus
 eram, nec operuistis me: egrotus eram, & in carcere,
 nec inuistis me. Tum & hi totidem uerbis responde-
 bunt iudici, quibus responderant iusti: Domine, quan-
 do te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem,
 aut nudum, aut egrotum, aut in carcere, & non mini-
 strauimus tibi? Tunc rex respondebit & illis: Quic-
 quid horum officiorum negatum est unicuique ex hi-
 sce minimis iuxta mundum, sed tamen fratribus meis,
 mihi negatum esse duco. In his egebam, in his refocilla-
 ri

ri uolui. Hac prolata sententia, à qua nulla est appellatio, ibunt qui à sinistris sunt in ignem eternū, iusti autem in uitam eternam. CAP. XXVI.

QUum itaq; Iesus finisset huiusmodi sermones quibus tot modis confirmarat animos suorum aduersus afflictiones imminentes, ne planè deijcerentur, quum mox uiderent dominū suum rapi ad ignominiosum supplicium, tandē palàm ausus est illis aperire diem ac modum mortis suæ, cuius mentionē inculcat animis discipulorum: ne quum eam uiderent, uelut ad rem prorsus inexpectatam sic expauescerēt, ut penitus desponderent animū: præsertim quum intelligerent Iesum ultro uenisse ad mortē, quā alioqui licuisset effugere, neq; prius occidi potuisse, quā adesset ille dies, quem ipse suæ morti præfinierat. Is autē erat dies paschæ, qui magna religione celebrabatur apud Hebræos, anniuersariam memoriam sibi renouantes eius diei, quo quondam apud Aegyptios agni sanguine postibus illito, liberati sunt ab angelo interfectore & incolumes mare rubrum transierunt. In huius rei memoriam quotānis immolabant agnum anniculum immaculatum: cumq; ab angeli transitu, mariq; feliciter transito uocabant phase. Cæterū hæc erat imago Iesu Christi, totū orbē à peccati tyrannide suo sacro sancto sanguine redēpturi: qui solus omnium, à peccatorum maculis fuit immunis. Huiusce rei discipulos submonens Iesus, ait: Scitis post biduū immolandum

IN EVANGEL. MATT. HAEI

esse pascha, atq; eo die filius hominis tradetur ad crucifigendum. Quum igitur immineret dies ille sacer, ac letus, cui celebrādo cōueniebat pijs operibus præparari, congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi: quorum autoritate decuerat populi furorē cohiberi, si quis extitisset. Congregati sunt autē in atriū principis sacerdotū, qui dicebatur Caiaphas. Nam hi potissimum conspirarunt in Iesum, quod metuere, ne si ille esset incolumis, sibi suus periret quæstus & autoritas. Illic igitur impio consilio decretū est, ut non palām ac ui, sed dolo Iesu manus inijcerēt, & occiderent. Ergo quum de homicidio cōueniret inter male concordēs proceres, consultatū est de tēpore. Quanquam enim uehementer sitiebant sanguinē innoxium, liuore, & odio rabidi, tamen uisum est in aliud tempus differre cādem, quod immineret in proximo dies ille præcipue sacer ac festus Iudeis. V crebātur enī, ne si illū aggressi fuissent, eo die quo populus solet frequētissime cōuenire, tumultus aliquis exoriretur, propterea quod non pauci essent in populo, qui miraculis conspectis, & audita doctrina mirabili, & animaduersa morum incredibili mansuetudine, magnifice de illo sentirent. Metuebant plebem, q non metuebāt deū, nec uerebātur homicidio polluere diē festū, qui non ausi fuissent uesci panibus fermētatis. Hoc consilium illis satanas suggestit, cupiens occultare uictimam illam, orbi salutē allaturam. Sed aliter uisum

PARAPH. ERASMI ROT.

uifum est confilio diuino. Neq; enim decuit eam ho-
 ftiam furtim abijci quam pater uoluit: nō pro Iudaī
 ce gentis tātum, fed pro totius etiam mūdi falute im-
 molari. Quum igitur Iefus effet in Bethania, uicinus
 Hierofolymis ubi erat crucifigendus, & accumberet
 in domo Simonis cuiusdam cognomēto leprofi, adiit
 eū mulier quædam habens alabaſtrum unguenti pre-
 ciofi, fractaq; alabaſtro, unguentum effudit in caput
 eius. Discipuli quū uiderent rem tātī precij ſemel ef-
 fuſam, obmurmurant indignantes. Sciebant enim te-
 ſum huiusmodi delitijs nequa. p̄ uti ſolitum, & crede-
 bāt magis ex anīo illius futurū fuiſſe, ſi mulier alaba-
 ſtrū integrā tradidiſſet, ut unguenti diuenditi precio
 ſubleuarentur inopes: Quorſum, inquiunt, tā precio-
 ſe rei iactura? Poterat enī uendi magno, ac premium
 dari pauperibus. Hæc discipuli, nō intelligētes, quo cō-
 ſilio paſſus ſit hoc Iefus. Neq; enim huiusmodi deli-
 tijs capiebatur, ſed hoc honore decorari uoluit mor-
 tem ſuam, quā nulla neceſſitate, ſed ſponte pro totius
 mūdi ſalute paſſurus erat. Quū enim per omnē uitā
 humillime ſe geſſerit, mortem tamen qua deuicturus
 erat diabolū, aliqua magnificētia cohoneſtauit. Eoq;
 ſemel cū triumphali pompa uectus eſt Hieroſolymā:
 & tum ſepulture ſue honorē uelut anticipans, unguē-
 to p̄fuſus eſt: & mortuus in ſepulchro nouo, exciſo la-
 pide, recondi uoluit: & ſindone munda inuolui, &
 nobilis uiri cura ſepeliri. Solent autē diuitū & ho-
 noratiorū

morationum cadauera unguentis preciosis oblini, siue
 honoris gratia, siue quo tueretur corpus aduersus pu-
 trefactionem. Quoniam autē sciebat se prius reuictu-
 rum, quā hoc honoris exhiberent amici, ante mortē
 sepulture pompā exhiberi passus est: uidelicet ut mul-
 tis modis mortis suae mentionem suorum animis infi-
 geret, & horrorem eius mitigaret honore. Quum igitur
 discipuli rerum harum ignari, de sumptu murmu-
 rant, cohibuit eos Iesus, dicens: Quare estis huic mu-
 lieri molesti? Pium officium mihi morituro praestitit.
 Non decet ut hūc honorem ultimum mihi inuideatis.
 Pauperes uulgares semper habetis uobiscum, quibus
 licebit benefacere, me nō semper habebitis. Nō perijt
 hoc unguentum, sed mulier haec praesagiens me breui
 moriturum, praue nit officio sepulturā meam: & ui-
 uo infundit, quod mortuo solet infundi. Nolite itaque
 huius obrectare pietati: quae adeo grata est deo, ut
 posteaquā euāgeliū mortis meae praedicabitur per
 uniuersum mundum, simul & huius mulieris futura
 sit mentio, quae pio sanctoq; officio meam praue nerit
 sepulturā. Haec oratio quum repressisset aliorū indi-
 gnationem, qui simpliciter errabant, ignari mysterij,
 tamen Iudas Iscariotē nequaquā placabat, qui fal-
 so pretextuerat curā pauperum, quū illi magis esset
 cordi lucrum. Nam is gestabat loculos, suffurari soli-
 tus nōnihil ex his, quae pauperibus distribuenda dabā-
 tur à munificis amicis Iesu. Hinc ille sibi paulatim cē-
 sum

PARAPH. ERASMI ROT.

sum augebat. Quum igitur esset totus addictus teterrimo auariciæ morbo, quod sibi in unguento perisse credebat, id ex domini precio p̄sare uolēs, adiit principes sacerdotum ac magistratus, quos sciebat certis animis conspirasse in necem Iesu: neq; quicq̃ esse in mora, nisi ut sine tumultu caperetur. Ad id efficiendū nemo magis idoneus, quā aliquis ex eorū numero, qui proxime familiaritate domino iungebantur, quos nō fallebat, quò se solitus esset cōferre Iesus. Habebat enim secessus suos ad precandū. Et inuentus est in illo selectissimo choro duodecim, quos sibi Christus omnium primos asciuerat: cui charius esset impium lucrū, q̃ dominus tam mitis ac beneficus. Tanta pestis est auaricia, si cuius animū penitus occuparit. Voluit aut̃ Iesus hac imagine significare futuros, qui sermo nem euangelicū proderent, studio pecuniæ corrupti: & hoc facinus maxime profecturum ab his, qui quū sint ecclesiasticæ religionis procures, conscij uidētur arcanorum domini sui: cui sic sunt familiares, ut eius doctrinā perperam interpretando prodant impijs ac prophanis magistratibus, nihil aliud captantibus q̃ exitium euangelicæ ueritatis. Aditis igitur magistratibus dixit: Quid dabitis mihi mercedis, si uobis eū in manus tradidero? Atq; illi pacti sunt cum eo, triginta denarijs. Tantula mercede ad facinus immanissimum cōduci poterat, tamq; uili æstimatus est preciosus ille sanguis, qui sufficiebat uniuerso mortaliū generi re

IN EVANG. MATTHAEI

neri redimēdo. Auidus igitur & inhiās promissæ pecuniae Iudas statim ex eo tēpore captabat oportunitatem prodendi Iesum. Quum igitur adesset primus dies ē septem, quibus solēne erat Iudeis abstinere à pane fermētato, etiam post esum agni paschalis, adierunt Iesum discipuli, dicētes: Domine, quo loco vis paremus tibi conuiuiū ad celebrandum pascha? Tanta erat inopia, ut nec ipse, nec discipuli domiciliū haberent propriū, quò se reciperent. At Iesus ut ostenderet totū negociū esse mysticum, nec casu geri, nec necessitate, sed omnia ex præscentia consilioq; diuino, respōdit illis: Ite in ciuitatē, ac mox ingressis, occurret homo quidā baiulās hydriā aquæ, eū sequimini: & quocūq; fuerit ingressus, ingrediemini, dicetisq; patri familiās: Magister dicit: Tēpus meū instat, apud te celebros pascha cū discipulis meis. Is uobis ostendet cœnaculū ingens, & adornatum, ibi parate pascha. Abierunt discipuli & compererunt omnia, quæ prædixerat illis Iesus, ac loco quo iusserat appararūt illi conuiuium. Sub uesteram autē, cò se contulit Iesus, & cœnaturus accubuit cū duodecim discipulis suis. Iamq; cœnantibus illis ait Iesus: Vnus uestrum me proditor est. Hoc dixit, ut declararet se nihil omnino latere, simulq; ut tacta cōscientia proditoris resipisceret ad pœnitentiā. Hoc audito sermone, mæror ingēs cœpit animos omniū. Sibi qsq; suspectus erat, ac diffidebat, cōscius imbecillitatis humanæ. Cupiētes igitur

PARAPH. ERASMI ROT.

igitur hac mœstitudine liberari rogare coeperunt singuli: Num ego sum domine? Tū Iesus ut cæteros mœrore propemodū exanimatos, aliquo pacto confirmaret, acriusq; feriret Iudæ cōscientiā, si forte posset ad pœnitudinē cōmoueri, signo certiore designauit autore eius facinoris, simulq; cōmonefecit arētissimæ familiaritatis, quæ debuerat illū à tā uesano scelere reuocare. Qui manū, inq̃t, intinxit mecū ī catino, & nō mēse solū, sed & catini sodalis est, hic est me p̃ditur⁹, proq; familiaritatis officio, plusq̃ hostilia redditur⁹ quū panis & salis cōmunio, soleat etiā ignotos amicitie fœdere iūgere. Atq; hæc quidē ut acciderēt filio hoīs, sic olim erat p̃finitū à patre, sic p̃dictū à p̃phetis. Sed tamē uē homini illi, cui⁹ scelere filius hoīs p̃ditur. Abutitur qdē illius impietate sapiētia diuinā ad salutē humani generis: sed nō ideo minus nocēs ille, q̃ sua malicia ad hoc facinus p̃ductus est, quū à me nihil sit omīssum, quod illius animo mederi potuisset. Itaq; manet illū pro facto tam impio, pœna crudelissima, nisi resipiscat, ut p̃stiterit illi nō omnino fuisse natū. Hac oratiōe quæ uel pudore sanare poterat improbū, uel pœna deterrere impiū, adeo nō est correctus Iudas, ut impudentiā etiā addens sceleri, quasi nullius mali sibi cōsci⁹, rogauerit dominū: Nū ego sum is rabbi? Nec hic suæ lenitatis oblitus Iesus, respōdit: Tu dixisti, indicās eū esse magis, q̃ explicans: ac suspicionem simulat, dissimulans scientiam. In hac

igitur

IN EVANG. MATTHAEI

igitur extrema coena, quam Iesus egit cum discipulis
 suis ante mortem suam instituit sacro sanctum illud
 symbolum mortis suae: ut subinde renouatum iter eos
 esset perpetuum monumentum immensae charitatis
 ipsius, qua non dubitauit uitam suam impendere redi-
 mendo mortaliū generi: ne quādo posset elabi ex ani-
 mis nostris diuini illius sacrificij memoria, qua purif-
 simus agnus nouū ac uerū pascha, semetipsum im-
 molaui in ara nobis deo patri, quem suo sanguine nobis
 ex irato propiciū reddidit, pro nostris cōmissis ipse
 dependens poenas, quae nostris sceleribus debebātur.
 Hoc autē symbolū arcanum duabus rebus cōsecrauit
 quibus inter homines olim solet amicitia cōciliari: ut
 ea charitas, qua Christus seipsum impendit suis, nos
 quoq; copularet: qui frequenter & ipsi ex eodem pa-
 ne comedimus, deq; eodē poculo bibimus. Simulq; spi-
 rituali in iuxta quadam imagine referens ritus Mosaica legis,
 rituali quam nulla fiebat expiatio à peccatis, nisi per
 sanguinem hostiae: praeterea significans sese nouū fœ-
 dus euangelicae professionis, huiusmodi mysterio cō-
 secrare. Moses enim quum recitasset uolumen quo cō-
 tinebantur praecepta legalia, populusq; respondiisset:
 Omnia quae locutus est dominus, faciemus. & erim⁹
 obediētes, ex uictimis quas mactarat, parte sangui-
 nis cratere hausta, aspersit populū, dicēs: Hic est san-
 guis fœderis, quod pepigit dominus uobiscum super
 omnibus sermonibus. Atq; haec quidem omnia figuris
 ris qui

PARAPH. ERASMI ROT.

ris quibusdam & umbris designarant, hanc sacrosanctam hostiam, qua dominus Iesus suum corpus sponte tradens in mortem, & sanguinem suum effundens, expiaturus erat totius mundi peccata, cunctos homines gratuito reconcilians deo, quicumq; fœdus hoc noui testamenti profiterentur. Eam uictimam, hoc fœdus signis quibusdam mysticis commendari uoluit animis suorum discipulorum, anteq̃ immolaretur: ut intelligerent suam mortem, nō esse uulgarem, nec ociosam, sed efficacem uictimam, ad expianda peccata, non solum Iudeorū, sed omnium gentium ac seculorū. Ceterum quoniam mors Christi nō erat iteranda, ne quando tantum beneficiū elabi posset ex animis hominū, neue sacrosancti fœderis semel initi, cum salutis sue autore possent obliuisci, instituit, ut crebra cōmunione sacri panis & calicis, memoria renouaretur inter Euangelicæ legis professores. Atq; hoc signum inter suos milites sacrosanctū esse uoluit, adeoq; uenerandum, ut quemadmodum multum diuinæ gratiæ adderetur ijs, qui pure digneq; sumerēt corpus et sanguinē domini: ita qui sumerent indigne sibi grauem damnationem accerferent. Accepit igitur Iesus panem in manus suas, cumq; deo laudis sacrificium obtulisset fregit ac distribuit discipulis suis dicens: Accipite comedite, hoc est corpus meum. Deinde accepit & poculū in manus, quumq; gratias egisset patri, præbuit ac porrexit illis dicens: Bibite ex hoc poculo omnes. Hic

est

IN EVANGEL. MATTHAEI

est enim sanguis meus, noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc quotiescunq; facietis, facite in memoriā mei. Quoties enī edetis ex hoc pane, & ex hoc poculo bibetis mortem domini annuntiabitis, donec adueniat, non iam seruator, sed iudex. Interim non erit expectanda alia hostia pro peccatis, quandoquidem hāc una sufficit, pro abolendis peccatis totius mundi. Dico autem uobis, non edam posthac ex hoc pane donec edero uobiscum completum in regno patris mei, nec amplius bibam ex hoc fructu uitae, donec bibero uobiscum nouum in regno patris mei. Nec Iudam proditorem ab hoc sacro symbolo semouit clementissimus dominus, ut hac tanta lenitate corrigeretur. Sed quoniam illae foederis signum accepit, quum prodicionem haberet in animo, discessit impurior q̄ uenerat. Cūq; cecinissent hymnū in laudē dei, surrexerunt, & abierunt in montem oliueti, quem locū sciebat esse notissimū proditori, ne uideretur latitare uelle, ueluti mortis metuens, sed ultro se subducit in locum solitarium, ut quod illi captabāt absq; populi tumultu capi posset. Ibi rursus praedicat discipulis fore, ut mox grauiter turbarentur, uiso domini supplicio, sed ne penitus abijciant animum, cōsolatur eos prophetia, & mox futura resurrectione, simul tempus, locumq; uicinum designans, ubi rursus ipsum essent conspecturi: Omnes, inquit, uos turbabimini hac nocte mea causa, sic enim deus pater praedixit per

xit per os Zachariæ pphetæ: Percutiā pastore, & di-
 spergētur oues gregis. Sed non est qd' desperetis, mors
 animos uestros cōturbabit, sed mox cōsolabitur resur-
 rectio. Resurgam enim tertio die, & ubi resurrexero
 præcedam uos in Galileā. Ibi me uobis conspiciendū
 offeram. In hanc perturbationē Iesus passus est omnes
 suos incidere, quo factis ipsis doceret eos, quāta sit im-
 becillitas humanæ naturæ, q̄ sit stultum hominem sibi
 fidere, quo, sui factō periculo, discerēt & aliorum in-
 firmitatem subleuare. Petrus itaq; nō satis sibi notus,
 fortitudine quadam humana ac temporaria, negat fu-
 turum, quod Christus ex prophetia futurum prædi-
 xerat, quodq; maioris erat temeritatis, unum se ceteris
 omnibus anteponit: Et si omnes, inquit, perturba-
 ti fuerint tua causa, ego tamen non perturbabor. Ad
 quem Iesus: Quid ais Petre, tu solus omnium non per-
 turbaberis? Imō illud pro certo dico tibi, priusq̄ gal-
 ilus hac nocte bis cātet, ter me abnegabis. Ac ne sic q̄-
 dem Petrus agnoscens imbecillitatē suam, pertinaciter
 respondit: Etiam si mihi tecum moriendū fuerit, non te
 abnegabo. At Petri temeritatem imitati sunt, & reli-
 qui apostoli, Christum & ipsi abnegaturi, si similis il-
 los arētasset necessitas, quæ Petrum. Tum Iesus sciēs
 instare tempus, quo uētura esset tempestas suprema,
 abduxit discipulos suos undecim (nam Iudas exierat
 à cœna) in uillam quæ dicitur Getsemani. Hic iussit
 octo subsidere, qui tamen egre diuellebantur à magi-
 stro,

IN EVANGEL. MATTHAEI

stro, quem amabant uehementer quidē, sed tamen affectu adhuc humano: Cōmoremini, inquit, hoc loco, donec secedā in locum solitum, & orem illic. Non ausus est enim hos uelut imbecilliores agonis sui testes facere, ne deficerent animis, sed tres, duntaxat secum assumit: Petrum ac duos filios Zebedæi, ut quos in monte spectatores adhibuerat suæ maiestatis, nunc testes haberet extremæ imbecillitatis humanæ: simulq; doceret, ut quoties ingruit huiusmodi malorum tempestas atrocior, q̃p ut humanæ uires ferre possint, prorsus diffusi nobis, totos nos diuino presidio committamus. Est autem mortis horror, si quādo corripuit hominē. uel ipsa morte acerbior. Hic igitur tum cœpit inuadere Iesum, sensitq; mirum animi dolorem ac mœrorē. Nec enim animi cruciatum obscurum esse uoluit suis amicis selectis, quo planē uiderent illum esse uere hominem, corporis pariter atq; animi affectionibus obnoxium: Mœsta, inquit, est anima mea usq; ad mortem. Subsistite hic & uigilate mecum, tempus enim hoc nō somnum postulat, sed uigilantem & intentam deprecationem. Progressus igitur pusillum Iesus, à tribus discipulis, prono capite, faciem deflexit in terram, atque ita prostratus patrem deprecatus est dicēs: pater mi, si fieri potest, transfer hoc mortis poculum à me, nam sentio corporis affectum uehementer abhorrentem à morte. Verūtamen fiat, non quod ego uolo, iuxta corporis imbecillitatem, sed qđ tu uis ad salutem humani generis.

PARAPH. ERASMI ROT.

generis. Hæc precatus redijt ad discipulos suos, ac reperit eos dormientes: dicitq; Petro: Siccine, qui modo iactabas te moriturū mecū, non potuisti uel unam horam uigilare mecū? Ego pro uobis uigilo & oro. Vos unā mecum uigilate, & orate patrem, ne incidatis in tentationem, & superemini. Non nisi uigilantibus cōtingit uictoria. Spiritus quidem promptus est, sed caro est infirma. Hæc igitur, ne spiritum obruat uigilā dum est, & spiritus auxilio diuino fulciendus. Sic excitatis suis, rursus abiit Iesus, atq; iterum totidem uerbis orauit patrem: Pater mi si fieri non potest, ut poculum hoc transeat à me, nisi bibero ex eo, fiat uoluntas tua. Deinde denuo reuersus est ad discipulos suos, ac rursus eos repperit dormientes. Erant enim oculi eorū uehementer grauati: mœrore cōduplicante somnolentiam. Itaq; relictis illis, tertio abiit solus oraturus pro suis, quandoquidē illos carnis imbecillitas obruebat. Ac tertio precatus est eodem sermone, quo nos doceret pertinaciter ac uehementer orandum, quoties imminet procella tentationis: tum enim adsunt angeli, & robur addunt spiritui. Mox redijt ad discipulos et exprobrauit illis intempstiuā somnolentiā, quæ tempus summam exigeret uigilantiā. Iam enim adest tempestas, quæ uos imparatos, & ideo impares reperiēt: Iam, inquit, dormite & quiescite. En adest hora, qua filius hominis innocens tradetur in manus impiorum. Surgite igitur, eamus obuiam uenienti malo. Ecce

IN EVANGEL. MATTHAEI.

te in proximo est, qui me prodit. Nondū finierat hūc sermonem Iesus, & ecce Iudas Iscariotes unus ē numero duodecim, uenit, dudum Iesum ducem sequēs, nunc factus sceleratæ turmæ dux scelerator. Sequebatur enim illum ingens turba satellitum, cum gladijs & fistibus, quos in hoc miserant principes sacerdotum, ac seniores populi, ut absque tumultu populi caperetur Iesus. Quāq̃ enim decreuerant facinus hoc in aliud tempus proferre, tamen oblata proditoris oportunitate, mutauere sententiam. Eoq̃ Iudas & noctem delegerat, & locum in quo solitus erat cū paucis orare. Deniq; ne uel in persona errarent, proditor docuerat illos, quo signo Iesum agnoscerent: Cuiusq̃, inquit, dero osculum ille est, inijcite illi manus. Præcessit igitur Iudas Iscariotes, ac ueluti salutandi causa adiit Iesum dicens: Aue rabbi, simulq̃ dedit osculum, qd' olim honoris & officij gratia fieri consuevit à salutantibus. Iesus autem quo perfectum ubique māsuetudinis exēplar præberet suis, nec impiū discipulum ab osculo repulit, nec exprobrauit illi suam uesaniā, sed blando dicto tetigit illius conscientiam, dicens: Amice cuius rei gratia uenisti? Sic enim accefferat cum osculo, quasi nouæ rei quippiam dicturus. Ad hoc signum accurrit turba, & manus iniecerunt in Iesum, ac tenuerunt eum. Ad hunc tumultū uehemēter commoti sunt discipulorum animi, quos ideo Iesus passus est in hūc affectum prolabi, ut omnē ulciscendi defendendiq̃ sui cupiditas

cupiditatem penitus ex animis eorū reuelleret. Ac Pe-
 trus quidem, uel quia cæteris ubiq; feruētior, uel quia
 magnifica quædam de se pollicitus fuerat, ne domino
 suo deesse uideretur, educto gladio percussit Malchū
 seruū Caiaphæ, & amputauit auriculā eius dexterā,
 sic ictum moderante Iesu, ut & leue uulnus esset, &
 id quicquid erat mox sarserit, restituta auricula. Cæ-
 terum Petrus, pio quodam erga dominū amore erra-
 uerat, & hunc errorem propemodum ex uerbis Iesu
 non intellectis hauserat. Iusserat enim eos diuēdita tu-
 nica emere gladios, quūq; respondiissent adesse gladi-
 os duos, aiebat sufficit. At illi putantes illum de ferreo
 gladio loqui, quum Iesus de gladio spiritali sentiret,
 à cœna gladios secum extulerant, defensuri dominum
 suū, si res ita tulisset, aut si ille iussisset. ut igitur hunc
 affectum penitus reuelleret ex animis omnium discipulo-
 rum, acriter obiurgauit Petrum: Repone, inquit, gladi-
 um in locum suum, qui gladio rem gerunt, gladio per-
 reunt, ultionis talione reciproante in caput ipsorum.
 Nobis non est opus isthac defensione, qui tolerando
 melius uincimus, q̃m occidendo. Alioqui an mihi putas
 à futura presidia, si placcret ista defensio? An nō pos-
 sem rogare patrem meū, & is mihi pro duodecim di-
 scipulis, mitteret mihi auxilio duodecim legiones an-
 gelorum? Sed ita uisum est patri, ita prædictum est à
 prophetis. Neq; quicq̃ horū casu fortuitoue geritur.
 Tum Iesus conuersus ad turbā dixit, nunc armati gla-

IN EVANGEL. MATTHAEI

dijs & fustibus prodistis ad comprehendendum me.
 At qui quum quotidie sederem apud uos in templo do-
 cens, & sanans egrotos non mihi iniiciebatis manus.
 Nunc nocte intempesta, silentem quæritis in secessu.
 Sed hæc omnia fiunt non uestra uiolentia, sed dispen-
 satione consilij diuini, de quo iã olim uaticinatae sunt
 scripturæ prophetarum. hoc audito discipuli, uidentes
 nullam esse spem, Iesu sese offerente ad necem, deserto
 domino fugerunt. Illi uero nec memoria doctrinæ be-
 neficientiæq; Iesu deliniti, captū abduxerunt ad domū
 Caiaphæ principis sacerdotum, quò scribæ & senio-
 res conuenerant. Petrus autem solus, nam ceteri disci-
 puli metu territi, alius aliò fugerant, tametsi non suc-
 cesserat pugna, tamen nō poterat omnino abijcere cu-
 ram domini, quem uehementer amabat: nec rursus au-
 debat adesse, sequitur tamē, utcunq; procul, ac tandem
 per tenebras ingressus est ignotus in atriū Caiaphæ.
 Deniq; ingressus intro, sedebat admixtus ministris, ad
 prunas calefaciens se, ut quando non poterat defendere
 Iesum, saltē uideret quis esset exitus iudicij. Siquidē
 adhuc nōnulla spes alebat animum Petri. Porro prin-
 cipes sacerdotum totumq; concilium, quo speciem ali-
 quam legitimi iudicij prætexerent, subornare stude-
 bant falsos testes aduersus Iesum, cuius tanta erat in-
 nocētia, ut hoc quoq; difficile fuerit sic de illo mētiri,
 ut aliquā ueri faciē haberet mendaciū. Quūq; multi
 prodissent falsi testes, sed quorum ipsa se testimonia
 refel-

refellerent, adeo male cōposita, ut nec apud illos iudices, & apud talem coronam haberentur idonea: tandem prodeunt duo falsi testes, qui dixerunt: Hic dixit, possum destruere templū dei, & post triduum instaurare illud. Huius mendacij occasionem sumpserāt ex uerbis Christi, qui dixerat: Soluite templum hoc, & in triduo suscitabo illud: Nimirū significās se quidem ab illis occidēdum, sed intra triduū reuicturū. Ea uerba nō intellecta, deprauabant etiam testes, quo res esset odiosior. Non enī dixit possum destruere, sed soluī te uos: nec dixerat reedificabo, sed suscitabo, alludens ad corpus exanimandū, & reuicturum. Hoc igitur testimonium, quoniam aliquid ponderis habere uidebatur, nec reperiēbatur aliud magis idoneum, surrexit princeps sacerdotū, & iudicis aequi simulās imaginē, quasi Iesū factururus potestātē defendendi sui dixit: Nihil respondes ad hęc testimonia, quę feruntur aduersus te? Iesus autem obticuit, sciēs quicquid dicturus esset, rapiendū in calumniam. Tum princeps sacerdotis cupiens extorquere nonnihil unde condemnaretur Iesus, iam enim illius uesanię lōgā erat omnis mora, ait illi: Adiuro te per deum uiuū ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Erat hoc insidiosum problema pōntificis impij. Si negasset se filiū dei, exclamasset, quur igitur tibi sumis quod non es? Si affirmasset, calumniaturus erat blasphemiam. Si obticuiisset adiuratus, uisus fuisset contemnere deū, & autoritatē summi sa-

IN EVANGEL. MATTHAEI

eerdotis. Qualis aut̃ erat qui adiurabat? Sceleſtus pōt
 ſex, qui honorem annuū pecunia mercatus fuerat ab
 Herode, et per deū adiurat, qui dei filiū oppugnabat.
 Ieſus tamen ucluti deferens honori quē gerebat, roga-
 tus an eſſet Chriſtus filius dei, reſpondit: Tu dixiſti.
 ſic conſitēs eſſe ſe qd' erat, ut tamē uitarit arrogātie
 notam. Et adiecit, quod impiū pontificem ab inſtituto
 facinore debuerat reuocare: At tamen, inquiens, illud
 dico uobis, poſthac uidebitis filiū hominis aſidentē de
 xtrū uirtuti dei, cumq; maieſtate uenientē in nubibus
 cœli. Subindicabat ſe tum humilem, & ab impijs con-
 demnatū, olim uenturum cū poteſtate diuina, iudicem
 totius mūdi. Hoc ſermone magis etiam iritatus prin-
 ceps ſacerdotū, quo ficto religionis ſtudio, Chriſti cri-
 mē faceret atrocius, diſcidit ueſtimēta ſua, & ait: Lo-
 quutus eſt blaſphemiā. Vſurpat ſibi diuinos honores,
 quū ſit homo. Quid præterea teſtibus opus eſt? Ecce
 nūc audiſtis blaſphemiā manifeſtariam? Quid uobis
 uidetur? Illi reſpōderunt: Commeruit mortē. Tunc ue-
 lut in iure damnatū ſeuire cœperunt ludibrijs, quorū
 nihil non manſuetiſſime paſſus eſt Ieſus, ut abſolutum
 exemplū tolerantie ſuis exhiberet. Expuebant in faciē
 eius, & uelata faciē eius, impingebant illi colaphos.
 Rurſus alij palmas incutiebant in faciē eius dicentes:
 Vaticinare nobis Chriſte, quis eſt, qui te percuſit. His
 cōtumelijs exprobrabāt ei, quod Meſſias haberi uolu-
 iſſet, quod propheta titulo fuiſſet à populo honorae-

PARAPH. ERASMI ROT.

tus. Interea Petrus sedebat foris in atrio, procul contemplans triste spectaculū, & operiens exitū rei, nec audens accedere propius, ne à ministris agnosceretur. Et adijt eū ancilla quæpiam, noscitans illū & ait: Tu quoq; fuisti affectator istius Galilæi. Hic Petrus ad ancillæ uocē exanimatus, & oblitus illius magnificæ uocis, qua dixerat Christo: Et si oportuerit me mori tecū, nō te negabo, coram omnibus abnegauit domini suum dicens: Nescio quid dicas. Et continuo gallus cantauit. Quū autē parat exire in ipsis foribus uidit illū altera ancilla, quæ prodens illū ministris astantibus ait: & hic erat cū Iesu Nazareno. Et rursus abnegauit adiurans se nō nouisse hominē. Ac paulo post quā dā ex his, qui astant agnoscētes Petrū dicebāt: profecto & tu ex hoc numero es. Siquidē non facies solum, & sermo tuus te prodit, quā Galilæus sis. Tunc magis etiā expauesfactus Petrus cœpit nō solū abiurare Iesum, sed & execrationibus deuouere seipsum, si nouisset hominē. Et cōtinuo gallus iterū cātauit. Post hæc intuitus est illū Iesus, & oculis illi loquens admonuit. Tunc demum Petrus ad se reuersus, recordatus est quā ipsi prædixerat Iesus iactāti fortitudinē suā, priusquā gallus bis cantet, ter me negabis. Quoniā autē expauesfactus metu peccarat imbecillitate humana, nō destinata malicia, meruit misericordiā. Passus est hoc Christus in suo apostolo selecto, ne quis, quousque grauius ter lapsus desperaret de uenia, modo resipiscat, & animi ma-

IN EVANG. MATTHAEI

mi maculam lachrymis abluat . Petrus enī qui sibi uelut exciderat, ad intuitū Iesu, statim resipuit. Et egres-
sus foras, fleuit amare.

Caput XXVII.

His igitur īpijs & crudelibus factis ca nox per-
uigilata est religionis antistitibus. Porro quū
appeteret dies, rursus inierunt consiliū principes sa-
cerdotū, & seniores populi aduersus Iesum, ut eum
morti traderēt. Vinctū itaq; tradiderunt Pontio Pila-
to praesidi, ut in damnatū animaduerteteret. Hic Iudas,
q̄ prodiderat eum, uidens, qd' iam damnatus esset, &
ad extrema pertenderēt, actus poenitētia, retulit trigin-
ta argēteos principibus sacerdotū, & senioribus po-
puli dicens: Peccaui, qui pdiderim sanguinē innoxiiū.
Huius certe cōfessio debuerat cōmouere principū ani-
mos. Fatetur auariciae morbo factū, & innocentem fa-
tetur, quē prodidit. At illi prorsus efferati, nec aliud
q̄ innoxiiū sanguinē sitiētes, respōderūt: Quid nostra
refert, an nocētem pdideris, an innocentē? Tu uideris.
Iudas iā lucri poenitens, cupiebat pacta rescindere, sed
illorū crudelitas, nullo modo potuit mitescere. Iudas
igitur abiectis ad pedes illorum argēteis, recessit, &
impium scelus, grauiore scelere cumulauit. Agnouit
magnitudinē sceleris sui, sed nō agnouit magnitudinē
misericordiae diuinæ. Fleuit Petrus amare, & miseri-
cordiā consecutus est. Fleuit & Iudas, sed abiecto ma-
gis animo, q̄ cōuerso, & ideo digressus suspendit se la-
queo, & crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius.

Hinc

PARAPH. ERASMI ROT.

Hinc rursus consultatio inter principes sacerdotum, qui quo notior esset omnibus ipsorum immanitas, nihil absq; communi cōcilio peragebant. Deliberāt in quē usum essent collocandi triginta argentei, quos Iudas ad pedes illorū abiecerat. Et prapostere religiosi, quū illis nulla esset religio occidere innoxium, & sic de ipsis meritū: Non est phas, inquiūt, pecuniā hanc referre in corbonam, hoc est, in donaria tēpli, quibus multū religionis tribui uolebant. Est enim precii sanguinis. Non oportet autem tēpli sanctimoniam sanguine pollui. Atq; interim prodūt sceleratam conscientiam suam, cōfidentes innoxiiū, cuius proditionē emerāt. Itaque ne nō esset scelus omniū commune, coacto concilio, mercati sunt ea pecunia agrū figuli cuiusdā, uidelicet in pios usus, ut illic sepelirentur peregrini, ueluti scelus, qd' erat in manibus, hoc officio pēsaturi. Et tamē hac uia pessime cōsuluerunt suae famae. Nec enim alio pacto poterant magis traducere suā impietatē. Si quidē res adeo uenit in fabulam uulgi, ut hodie quoq; ager ille Syris dicatur Acheldema, hoc est, ager sanguinis. Nec hoc fortuito factum est, siquidem hoc fore prädixerat Hieremias: Et acceperūt triginta argenteos precii appreciati, qd' appreciauerunt à filiis Israhēl, & dederunt eos in agrū figuli, sicut cōstituit mihi dominus. Quū igitur Iesus staret ante præsīdē, ueluti reus, instanter accusabant eū de multis, silētes interim de blasphemia, de religione tēpli uiolata, deq; aduen-

tu fi

IN EVANG. MATTHAEI

tu filij hominis, quibus rebus sciebant Pilatū alienum ab
huiusmodi superstitione leuiter cōmouendū esse, inge-
runt alia ficta crimina, quæ præsidis animū in Iesum
possent accēdere: Hunc, inquiūt, comprehendimus sub-
uertentē gentem nostrā, & prohibentem tributa dari
Cæsari, & dicentē se Christum regē esse. Pilatus audi-
ta mentione regis, quoniam hoc ad Cæsarem ptinere
uidebatur, rogauit Iesū: Tū ne es rex Iudeorū? Iesus
ne nihil respondēdo superbus uideretur, ait: Tu dicis.
Non omnino negans se regem, sed tamen addens re-
gnū suum spirituale esse, nō mundanū, ut hoc nihil ad
Cæsarem aut Herodē pertineret. Rursum quū instā-
rent accusatores, Pilatus cupiēs ex ipso elicere, quo li-
beraretur: nō audis, inquit, quā atrocia crimina impin-
gūt isti? Iesus autē ad hæc nihil omnino respōdit, ita ut
uehemēter admiraretur præsēs hominem innoxii, in
periculo capitis, tāta mansuetudine obticescere. Pila-
tus ex ipso uultu habituq; Iesu pspiciens illum procul
abesse à suspicionē affectati regni, ait ad principes sa-
cerdotū, & horū comites: Non reperio quicquid noxiæ
capitalis in hoc homīe. At illi tanto magis inualesce-
bant dicētes: Seditiosus est, cōmouit populū doctrina
sua, obambulans p̄ uniuersam Iudeam, exorsus à Ga-
lillea, ad hūc usq; locū. Pilatus intelligēs innoxiiū esse
Iesū, sed sacerdotes & scribas inuidia stimulos, mo-
liri, quod moliebantur, ideoq; captans occasione absol-
uendi Iesum, aut certe à suo tribunali ablegandi, quē
audisset,

PARAPH. ERASMI ROT.

audisset nomen Galilææ, rogabat cuius esset Iesus, quūq; cognouisset, quod esset oriūdu ex ea parte Galilææ, cui imperabat Herodes, remisit eū ad Herodē, qui tū forte Hierosolymis erat. Herodes aut cōspecto Iesu, uehementer gauisus est: multum enim temporis erat, qd̄ tenebatur cupiditate uidendi Iesu, propterea quod fama prodigiosa quædam de illo sparserat. Itaq; sperabat fore, ut apud se quoq; miraculū aliquod ederet. Quumq; multis de rebus percontaretur illum Herodes, Iesus nihil respōdit, qui non in hoc uenerat, ut principū curiositatem delectaret, sed ut hominū salutē consuleret. Quūq; et apud hunc multis nominibus accusaretur, neq; quicq̄ respōderet, spreuit illū Herodes cū sua cohorte: ac ludibrij causa ueste alba indutum, remisit ad Pilatum. Atq; hac occasione facti sunt amīcī Pilatus et Herodes, quum antea disidiū fuisset inter eos. Pilatus itaq; cōuocatis principibus sacerdotum, magistratibus ac plebe, testatus est se nihil cōperisse in Iesu criminū, quæ illi multa obijciebant: quin et Herodem uelut insontē dimisisse, nō facturū, si cui capitali crimini iudicasset obnoxiiū. Vt autē placaret inuidiam Iudeorum: emendatū, inquit, illū dimittam. Quūq; nihil his uerbis pficeretur, quærit aliā ansam liberādi Iesum. Mos erat apud Iudeos, ut in die festo religionis gratia, præses dimitteret eis unū aliquē ex ijs, qui seruabantur in uinculis. Habebat autem tum in uinculis insignem quendā ac famosum latronē, cui no-

IN EVANGEL. MATTHAEI

men Barrabas, quod nomen sciebat inuisum populo. Conuocatis igitur ad se Iudeis, rogabat, utrū uellent sibi cōdonari, Barrabā, an Iesum, sperans fore, ut prætam infami, notæq; uolentiae latrone, mallent absolui Iesum. At iterum sedente pro tribunali præsidente, mittit ad eū uxor, qui diceret illi suo nomine, ne se cōtamina-
ret sanguine hominis innoxij, se enī uisis horribilibus, ea nocte fuisse Iesu causa uexatā. Nec hoc temere accidit, sed dispensatione diuina, ne q̄s esset, unde nō haberet testimoniū innocētiæ suæ Iesus. Illud enim magno pere referebat, ut cōstaret omnibus, mortem eā nobis redimendis fuisse gratis impensam. Quumq; populus nutaret, utrū mallent sibi donari, suasu sacerdotū, & seniorum factum est, ut sibi poscerent Barrabā, & huius loco Iesus occideretur. Tale est iudicium, & hæc est gratitudo populi: hæc est simulata sacerdotum, ac maiorū religio. Religio erat illis ingredi prætoriū Pilati, quo puri comederēt agnum paschalē, & religio non erat innoxium, tot uirtutibus, ac beneficijs spectatum, tanta uesania ad mortē adigere. Pilatus itaq; rursum proposuit, utrū uellēt dimitti, Barrabā an Iesum: Illi acclamabant, Barrabā. Rursum Pilatus: quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? Sperans fore, ut mitiore quapiā pœna forent cōtenti. At illi magno uocū consensu acclamarūt, crucifigatur. Erat hoc supplicij genus ut atrox, ita cum primis infame. Rursum Pilatus: Crucifigam innoxium? Quid commeruit? Nihil

PARAPH. ERASMI ROT.

in eo cōperio dignū supplicio capitis. Castigatū itaq;
dimitta illū. His uerbis magis etiā accendebatur inſa-
nia populi uociferantis: Tolle tolle cruaſige hominē.
Pilatus animaduertēs qd' tentatis oībus nihil profice-
ret, ſed maior excitaretur populi tumultus, prius abſol-
uit Ieſum, q̄p damnaret. Siquidē praeſente populo ſum-
pta aqua lauit manus ſuas dicens: Innoxius ego ſum à
ſanguine iuſti huius, uos eſtis mortis autores nō ego, in
ueſtrū caput recidet ultio ſanguinis innoxij. Nec hac
uoce deterriti ſunt infelices Iudaei, ſed ſimul uniuerſus
populus exclamauit: Veniat ſanguis ei⁹ ſuper nos &
ſuper filios noſtros. Sibi ac poſteris ſuis imprecati ſūt
exitū. Sed Chriſtus clementior in illos, q̄p eſſent in ſe-
ſe, neminē repulit à uenia, modo reſipiſceret. Complu-
res enī poſt adorauerūt crucē Chriſti, q̄ tunc in turba
clamauerant: Tolle tolle crucifige. Pilatus itaq; uictus
illorū pertinaci ueſania, cōdonauit illis Barrabā, au-
torē ſeditionis & homicidā, & omniū iudicio dāna-
tum, etiā ante iudiciū: Ieſum autē ex more Romano fla-
gris caſum, tradidit, ut crucifigeretur. Tunc milites
praefidis, quū accepiſſent Ieſum in praetorio, congrega-
uerūt ad eū uniuerſam cohortē, ut ex innoxij ludibri-
is crudeliſſimā caperēt uoluptatē, partim ingenio ſuo
obſequētes, partim à Iudeis inſtigati. Quoniā autē au-
dierunt quod ſe regē faceret Iudeorū, uelut exprobra-
turi homini tā contēpto, ſuperbiā affectati regni, ſpoli-
atum ueſtibus ſuis, induunt ei chlamydē coccineā, ui-
delicet palliū regale. Deinde diadematis loco, coronā

A imponunt:

IN EVANGEL. MATTHAEI

imponunt capiti ē spinis contextā. Sceptri loco, arundinem dant illi in dextram. Iamq; ueluti consalutantes nouum regem, flexis genibus coram eo, illudcāt dicentes: Aue rex Iudæorū. Nec his contenti cōtumelijs, expuerunt in eum, & arundine, quam sceptri uice dederant, percutiunt spinis coronatum caput eius. Quūq; nihil cōtumeliæ omitterent, ille sūma mansuetudine passus est omnia, quo suis æderet absolutū exemplar tolerantiae. Posteaquā igitur milites, omni ludibriorū genere satiaissent animos & oculos cohortis, rursus detrahunt illi chlamydem, & induerūt eū uestimētis proprijs, quo magis agnosceretur ab omnibus. Educunt igitur Iesum ē prætório baiulantē crucem suam. Atq; inter eundem reppererunt Simonem quendam Cyrenæum, quē compulerunt baiulare crucem Iesu, & uenerunt in locū ubi crucifigendus erat, qui Syris dicitur Golgotha, id est, Caluarie locus, quod funestus esset ossibus & caluarijs intersectorū. Hic ne qua pars esset corporis à cruciatu libera, aut ne quid omitteretur ludibrij, porrexerūt illi poculum ad bibendū, aceto ac felle tēperatū, ut impleretur, qđ scriptū est in uaticinio: Dederunt in escā meā fel, & in siti potauerūt me aceto. Vbi uero gustasset Iesus, noluit bibere. Caterū posteaq; crucifixissent eū, partiti sunt inter se uestimēta Iesu. Caterū p tunica, quæ sic erat cōtexta, ut dissui nō posset, sortiti sunt: ut perficeretur quod dixerat prophetia: Diuiserūt sibi uestimēta mea, & super uestem meā miserunt sortē. Et assiden

PARAPH. ERASMI ROT.

affidētes cruci seruabāt eū, ne quis tolleret eū. Quin
 & titulus ludibrij causa impositus est cruci: Hic est
 Iesus rex Iudeorū. qui tamē ipse honorificētiore erat
 quā ut ferre possent Iudæi. Siquidē apud Pilatum
 egerant, ut is titulus corrigeretur, nec poneretur rex
 Iudeorū, sed hic fecit se regē Iudeorū. Atq; hac una
 in re passi sunt Pilatū uincere. Quin & hoc curatum
 est à Iudæis, ut simul cū eo crucifigerentur duo latro
 nes, sic ut Iesus medius, à dextris haberet unū, ad le
 uam alterū: ut omnibus & ipse uanus & impostor
 haberetur, & illorū similis, qbus erat adiūctus. His
 tantis malis nondum erat saturata Iudeorū crudeli
 tas. Insultant crucifixo, ac prætereūtes cōiicia iacie
 bant in eū, motis capitibus subsannātes eū, ac dicētes:
 Vah, tu ille, qui demoliris templum dei, & in triduo
 rursus instauras? Pollicebaris alijs salutē, nunc salū
 fac temetipsum. Iactabas te filiū dei, nunc igitur de
 scēde de cruce. Similiter & principes sacerdotū unā
 eū scribis & senioribus populi, cōiicijs insultabant
 illi: Alijs salutē contulit, nūc sibiipsi nō potest esse sa
 luti. Si rex Israël est, ut uideri uoluit, declaret nunc
 quid possit, descendat de cruce, & credemus ei. Confi
 dit in deo, quē iactabat patrē suū, liberet eum nunc, si
 diligit eum. Atq; ut omni ex parte cōiicijs incessere
 tur innocentissimus Iesus, latrones quoq; supplicij so
 cij similia quædā exprobrabant illi. Quæ omnia per
 tinaci patientia tolerauit Iesus, ut pageret salutiferū
 illud pro omnibus sacrificiū. Continuit uirtutem di

IN EVANGEL. MATTHAEI

uinam, & humanā naturam totam omnibus cruciatibus exposuit. Et adeo non regeffit, aut ultus est tam atrocē maledicentiā, etiā morienti irrogatā, & ipsa cruce acerbiorē, ut patrem interim deprecatus sit pro militibus, ac Iudæis insultantibus, & alterū ē latronibus resipiscentē receperit in paradisum suū. Sol ipse sensit innoxij suppliciū, & huius facinoris tam impij non sustinuit esse spectator. Obduxit atra nube faciē suā, & totam eam regionē caligo quēdam obtexit, ab hora sexta usq; ad horā nonam. Nec interim discuti potuit caligo Iudaicarum mentiū. Porro circiter horam nonā, Iesus clamat uoce magna dicēs illud ē psalmo: Heli heli Lamazabatani, Deus meus, deus meus, quare me deseruisti? Quidā aut astantes, & audiētes procul Heli, ac suspicantes eū implorare auxiliū Heliæ, dicunt: Heliā uocat iste. Videamus an opituletur illi. Tum Iesus ut ostēderet ueram esse mortem, quam pro omnibus oppetebat, clamauit sitio. Solet enim sitis uulnera, & sanguinis profusionem comitari, quæ nōnunq̃ est illis suppliciū morte atrocius. Et accurrēs quidā spongam imbutā aceto, impositā summæ arundini admouit ori pendentis. Vehementer sitiebat Iesus salutem hominum, sed Iudæi præter fel & acetum nihil offerunt. Itaq; rursus abstinuit dicens: Consummatum est, significans nihil esse prætermissum, quod ad eius sacrificij ritum pertineret. Moxq; ut declararet sese sponte ponere animam suam, ubi spiritū suum patri commendasset, emissā magna uoce, & inclinato capite

pite mortuus est. Ac protinus omnia testata sunt mor-
 tem efficacē domini Iesu. Siquidem uelū templi quod
 separabat sancta à reliqua parte tēpli, ultro scissum
 est in duas partes, indicans Mosaicæ legis umbras post
 hac euanituras, ad coruscantē Euāgelij lucem, ad hæc
 terra concussa est, & petre scissæ sunt, Iudeis expro-
 brantes cordis inuincibilem duriciē. Monumēta aper-
 ta sunt, multaq; corpora sanctorū qui mortui fuerant
 reuixerunt, & egressi è monumētis post Christi resur-
 rectionē uenerunt in sanctā ciuitatem Hierusalem &
 apparuerunt multis, præcones ac socij resurrectionis
 Iesu. Porro Centurio & huius comites, qui aderāt, ut
 seruarent Iesum, sentientes terremotum, tenebras,
 petras scissas, cæteraq; prodigia, uehementē timuerūt
 dicentes: Vere filius dei erat iste. Aderant autē illic &
 scemina cōplures, procul spectantes quæ gerebantur,
 quæ sequute fuerant Iesum à Galilea subministrantes
 illi necessaria, inter quas erat maria Magdalene, &
 Maria mater Iacobi, & Ioseph, itē mater filiorū Ze-
 bedæi. Quum autē immineret nox, diues quidam De-
 curio Arimathiensis nomine Ioseph, qui & ipse fue-
 rat discipulus Iesu, adiit præsidē petēs sibi donari cor-
 pus Iesu. Pilatus admiratus si iam esset mortuus, uir
 florenti etate, & cuius crura nō fuissent fracta, simul
 atq; ex Centurione certo cognouit esse mortuum, ius-
 sit illi donari corpus exanime. Ille acceptum inuoluit
 sindoni mūde, ac reposuit illud ī monumēto nouo, qđ
 exciderat in solido saxo. Et aduoluto saxo ingenti ad

IN EVANGEL. MATHHAEI

ostium monumēti, abiit. Et hoc actum consilio diuino ne seuirent in cadauer, aut ne quis suffosso sepulchro posset furtim tollere. Ac ceteris quidē digressis, perseuerarūt illic duæ, Maria Magdalene & altera quædā, sedētes è regione sepulchri, & expectātes quod p̄miserat dominus se reuicturum. Postridie uero parascēues, rursus principes sacerdotū & Pharisei, conueniūt ad Pilatū, cōfirmaturi resurrectionis ueritatē, dū eam conātur impedire, dicūtq; præsi: Domine, recordamur quod impostor ille, dū adhuc uiueret, dixerit se post triduū resurrecturū. Iube igitur custodiri sepulchrū usq; in tertiū diem, ne ueniant discipuli eius, & suffurentur corpus eius, plebiq; persuadeāt eū resurrexisse. Quod si fiat nihil promouerimus, sed erit error posterior peior priore. Ait illis Pilat⁹: Habetis custodiā, ite custodite sicut nōstis. Illi uero dum resurrecturo conātur exitū occludere, auxerūt miraculū & fidem resurrectionis. Adhibitis custodijs munierunt sepulchrū, lapide quoq; q̄ claudebat os sepulchri obsignato, ne qd fraudis esse possit uel in custodibus.

CAPVT XXVIII.

QUUM aut̄ adesset uespera sabbati prioris, cuius finem excipiebat diluculū diei sequentis, qui primus erat hebdomadæ successuræ, Maria Magdalene, & illa altera Maria nocte paratis aromatis, mane rursus adierūt sepulchrū, ut uiderent qd esset actū, & unguerēt corpus Iesu. Et fact⁹ est terræ motus ingens. Quumq; mulieres inter se consultarēt, quo

PARAPH. ERASMI ROT.

quomodo possent amoliri lapidē ab ore monumenti
(erat enim maior, q̄ ut scēminis uiribus posset amo
ueri) ecce Angelus domini descēdit de cœlo, amouitq;
saxū ab ostio monumēti, ac deinde insedit illi. Erat au
tem facies angeli similis fulguri, ac uestimēta eius ni
ueo candore lucentia. Ad huius aspectū expauesacti
sunt custodes sepulchri, adeoq; exanimati, ut mortuis
similes stupefacti iacerent. Angelus aut̄ consolatus est
mulieres, dicēs: Isti merito exanimantur, ad gloriā re
surrectionis, qui perseuerant in incredulitate sua. Cæ
terū nolite timere uos, scio enī quod Iesum queritis,
qui crucifixus fuit. Iam reliquit sepulchrū ac præsti
tit quod se facturū promiserat, hoc est, tertij diei dilu
culū. Itaq; resurrexit. Venite uidete locū, qui corpore
uacuu, corporis adhuc habet uestigiū, habet & cor
poris exuias, lintea qbus fuit inuolutus. Hæc uobis
fidem facient, si mihi parū creditis. Sed propere abi
te & annūciate hæc, quæ uidistis reliquis discipulis,
morte domini sui. nō estis, quod resurrexit. Quē si ui
dere cupitis, ecce præcedet uos in Galilæam, quemad
modum ante mortē pollicitus fuerat, ibi licebit eum
aspicere uiuum, quē luxistis mortuum. Ecce prædixi
uobis. Et inspecto monumento uacuo, quod occlusum
cōpererat, celeriter regressæ sunt, partim pauide ob
magnitudinē miraculi, partim ingenti gaudio corre
ptæ, ob desiderii ac spem uidendi dominum rediuiuū,
currūtq; ut hoc gaudiū cōmunicēt discipulis Iesu. At
q; inter eūdū, obuius fit illis Iesus, quo certiora nūcia

IN EVANG. MATTH AEI

re possent. Quibus pauidis ut animū redderet, dixit: Aucte: Illæ uiso & agnito domio, adierūt et amplexæ pedes adorauerūt eū. Rursum Iesus, ut illis oēm pauore adimeret, quo rectius perāperēt, quæ essent dicēda, ait: Nolite timere. Ite nūciate fratribus meis, quæ uidistis, ac iubete eos proficisci ī Galileā, ibi me uidebūt. Quæ quū abissent, quo resurrectionis fides etiā inimicorū testimonio cōfirmaretur, quidam ē custodibus relicto sepulchro, abierūt Hierosolymā, ac renunciauerūt principibus sacerdotū quæ gesta fuerāt, quēadmodū clauso et obsegnato sepulchro nō esset repertū corpus. Et quēadmodū angelus mirabili specie submouerit saxū, deq; terræ motu, & quēadmodū metu fuisset exanimati. Et quēadmodū audierint angelū cū mulieribus colloquentem. Hæc ubi audiissent à custodibus sacerdotes, inito rursus cōsilio cū senioribus, quū res esset manifestior, q̄ ut posset dubitari, mendaciū ab illis pecunia redimunt, quēadmodū ante proditoris operā pecunia redemerāt: nisi qđ maiore summa redimunt operā mentientiū, q̄ prodentis: Tacete, inquit, quæ uidi distis, sed in uulgus spargite, quod discipuli eius noctu uenerint, & suffurati sint eum uobis dormientibus. Quod si hoc cōmentum fuerit delatum ad præsidē nostrum, nos illi persuadebimus uosq; liberabimus omni periculo negocij. Milites igitur accepta pecunia fecerunt quemadmodū fuerāt edocti, & inuenit cōmentū tam friuolū in populo fidē. Nam rumor hic in hodiernum usq; diem diuulgatus est apud Iudeos incredulos.

Porro

Porro discipuli undecim moniti à mulieribus pfecti in Galilæa cōscenderūt montē, quē illis designarat Iesus. Illic sese cōspiciendū præbuit. Viderūt & agnouerūt eundē dominū suū, & adorauerunt ueluti iam sublimem ac cœlestē. Nōnulli tamē adhuc dubitabāt, donec plurimis ac certissimis argumētis, & illis fides facta est. Quāq̃ & illorū dubitatio profecit ad fidei nostræ certitudinē. Accedens igitur propius ad illos Iesus, nō solū cominus se cōspiciendū & contrectandū præbuit, uerūetiam uoce nota, consuetaq; loquutus est eis: declarans sese morte sua cōsequutū regnū & autoritatē in cælo pariter atq; in terra. In cælo, ubi semp regnarat cū patre: In terra ubi posthac regnaturus esset, nō præsidijs tyrannicis, sed per fidem credentium: atq; huius euangelici regni functionē impartiturus & discipulis, suis uestigijs ingressuris, mādans eis officiū euangelij prædicandi, non solū apud Iudeos, sed apud uniuersas gentes, autoritatē baptizandi, & p̃ spiritū sanctū condonandi peccata omnibus, qui sincero pectore profiterentur euangelicam uitam, & hos erudiendi, formandiq; nō iuxta legem Mosaicam, neq; constitutiones pharisaicas, sed iuxta præcepta ipsius, donec adolescerēt, usq; ad perfectionē euāgelicæ philosophiæ. Ac ne quid diffiderent, qđ iam nō cū eis assidue uersaturus esset, p̃mittit nec illorū sodalitiū unq̃ interiturū, nec se suis unq̃ defuturū, sed spū, uirtuteq; semper suis fore præsentem, usq; ad huius mūdi finē extremum: Data est, inquit, mihi

IN EVANG. MATTHÆI

omnis potestas in cœlo & in terra. Vidistis per imbecillitatē carnis esurientem, sitientem, lassescentem, egenum, cōtemptum, captum, uinctum, cōsputum, dānatum, cæsum, crucifixum, omni contumeliarū genere coopertum, & quodāmodo infra infimos deiectū homines. Hæc omnia quoniā uolens ac sponte toleraui pro salute mortalium, pater me suscitauit à morte, & immortalitatis gloria donatum euexit ad regni sui consortiū, meq; potestati ac ditioni subiecit omnia quæ cœlo terraq; cōtinentur. Nō habetis autorem cui debeatis diffidere, non habetis dominum pœnitendū. Ut pro omnium salute sum mortuus, ita nulla est natio gentium, quæ mei iuris non sit. Vestræ partes erunt mihi uindicare, quod in uobis est, omne hominum genus. Vindicabitis autē non armis bellōue, sed iisdē rationibus, quibus ego mihi ius hoc peperī, doctrina sacra, uita euangelio digna, beneficentia gratuita, tolerantia malorum. Ite igitur tanquā bonæ fidei legati, ac me autore freti docete, primum quidem Iudeos, mox finitimos, deinde cunctas totius orbis nationes: docete quid de me credere, quid ex me sperare debeant. Primum ut agnoscant patrem cœlestem rerum omnium uisibilem, & inuisibilem conditorem, moderatorem & instauratorem. Cuius potentie nemo resistere potest, quum sit omnipotēs: cuius scientiam nemo fallit, quum nihil non uideat: cuius iudiciū nullus effugiet, à quo ceu fonte manat quicquid bonæ rei est usquā: cui debetur omnis honos, laus, & gratia /
rum

PARAPH. ERASMI ROT.

rum actio. Agnoscant & filium illius Iesum, per quē
 eterno suo & inscrutabili consilio, statuit hominum
 genus liberare à peccati mortisq; tyrannide, & per
 euangelicam doctrinā aperire uiam ad eternam felī
 citatē. Qui hac de causa ex illius uoluntate descendit
 in terras, natus est homo uerus ē uirgine Maria, diū
 que uersatus homo inter hoīes, docuit cōlestē philo
 sophiā, quē sola beatos reddit. Et innocēs pro totius
 mūdi peccatis afflictus est, & in cruce mortuus. Con
 ditus sepulchro, resurrexit tertia die, iuxta uaticinia
 prophetarum. Hinc, dies complures uersatus cū suis,
 ac certis argumētis declarata resurrectionis ueritatē,
 rursus ascendit in cōelum, ubi ueluti consors regni
 gloriæq; paternæ, dexter assidet patri omnipotenti.
 Olim denuo uenturus in mūdū, non humilis, ut ante,
 sed cū maiestate diuina, nō seruator, sed iudex, & cor
 rū, quos ille dies reperiet in uiuis, & corū, quos iam
 mortuos angelica tuba subito reuocabit ad uitā. Ut
 illius ineuitabili iudicio, quisq; mercedē recipiat suis
 factis dignam. Agnoscant & spiritum sanctum, quē
 uobis iam ex parte impartij, copiosius impartiturus,
 ubi me recepero in cōelum, cuius arcanus afflatus, cō
 solabitur, docebit, & corroborabit animos mihi fiden
 tium, & infusus per animos omnium, mutua charita
 te conglutinabit & cōföderabit, quotquot euangeli
 cam fidem ex animo fuerint professi, quacūq; ex gen
 te sint oriundi. Et si quis quid deliquerit per huma
 nam imbecillitatem, ueniam suorum peccatorum con
 sequetur

IN EVANG. MATTHAEI

sequetur, modo ne se separet à fœdere contubernioq;
sanctorũ. Et quicumq; ad hoc fœdus sese adiũxerit, illi
gratis cõdonabũtur omnia superioris uitæ peccata.
Deniq; ne qs in hac uita putet expetẽda benefactorũ
præmia, aut ultionẽ moliatur aduersus maleficos, sci
ant hoc olim in ipsis futurũ, qđ in me factũ uidetis.
Reuiuiscant mortui, & suo quæq; anima corpori re
stituetur. Quod simul atq; factũ erit, qcũq; ptinebũt
ad hãc sanctã sodalitatẽ, mihiq; cõstãter adhaeserint,
mecũ ad uitã eternã transferẽtur, ut participes sint
felicitatis, qui socij & æmuli fuerũt afflictionũ. Hæc
ubi illos docueritis, si crediderint quæ docuistis, si pæ
nituerit uitæ prioris, si parati fuerint amplecti do
ctrinã euãgelicã, tũ tingite illos aqua, in noĩe patris,
& filij & spũs sancti, ut hoc sacro symbolo cõfidãt se
se liberatos ab omniũ peccatorũ suorũ sordib; gratui
to beneficio mortis meæ, iamq; cooptatos in numerũ
filiorum dei. Nemo circũcidatur, nemo baptizetur in
noĩe Mosi, aut cuiusq; hominis. Agnoscat oēs, cui de
beãt salutẽ suã, unde pendere totos oporteat. Nec one
rẽtur Mosaicis aut humanis ceremonijs. Sufficiat hoc
symbolũ omnibus ad euãgelij professionẽ transeunti
bus, quod ubiuis facile est parabile. Ceterũ ne qs sa
tis esse putet ad salutẽ, semel esse tinctũ ac professum
euangelicam fidẽ, rursus docẽdi sunt, qbus modis tue
ri possint innocentia, qbus rationibus progredi que
ant, ad pfectionẽ euãgelicæ pietatis. A me nihil omis
sum est, quod pertineat ad parandam salutẽ eternã.

Nec

PARAPH. ERASMI ROT.

Nec spūs ille cœlestis, quē accipietis patietur uos obli-
uisci, quod à me didicistis. Quicqd igitur ego præce-
pi uobis, id illis seruandū tradite. Non aut̃ præscripti
uobis Mosaicæ legis ceremonias, quas iam uelut um-
bras ad lucem euangelicæ ueritatis euanescere oportet,
nō pharisaicas constitutiunculas, sed ea quæ sola
præstant uerā innocentia ac pietatē, quæq; sola uos
deo charos reddāt, uerēq; felices. Hæc igitur docete
nomē meū professos, non oratione tantū, sed & uita,
quemadmodū ego quicqd docui, factis præstiti. Dum
hæc agitis, dumq; mortales cœlo asseritis, coorietur
in uos mūdus, sicut in me coortus est. Nō enī cōuenit
spūi meo, cū spiritu huius mūdi, meaq; doctrina tota
pugnat cū affectibus eorū, qui diligūt ea, quæ sunt hu-
ius mūdi. Hi magnis tumultibus coorientur in uos, ue-
rū nō est quur diffidatis, q̃libet hūiles, quālibet idio-
te, quamlibet imbecilles, quālibet pauci. Ego uici mū-
dū, & uos meo presidio meoq; exēplo uinctis. Mea
uirtute nō uestra superabitis, quicquid hic mūdus ha-
bet formidabile. Quāquā aut̃ corpus hoc subducturū
sum in cœlū, quod sic expediat uobis, tamē nunq̃ uos
destituā. Nam posteaquā corpore desiero esse uobi-
scū, tū efficacius adero spū meo. Adero autē usq; ad
mūdi finē. Porro quādo sit futurus mūdi finis, nec re-
fert, nec expedit uos scire. Interim agite quod uobis
mandatū est, semp in illū diē parati. Qui quādocūq;
uenerit, tū uos quoq; deposita mortalitate, toti mecū
eritis, cōsortes regni paterni, cuius nullus erit finis.

F I N I S.